

TARIM VE MÜHENDİSLİK

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI YAYIM ORGANI

SAYI: 76-77 2006

ZMO TARIM GERÇEĞİNİ ORTAYA KOYUYOR

CUMHURİYETTEN BUGÜNE TARIM SEKTÖRÜ
TARIMDA AÇIKLANAN
BÜYÜME RAKAMLARININ ANALİZİ
2005 YILININ SEKTÖREL DEĞERLENDİRİLMESİ

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ'nde
NELER OLUYOR?

GENETİĞİ DEĞİŞTİRİLMİŞ ORGANİZMALARDA

İDDİALAR - GERÇEKLER

ÇEVRE SORUNLARI

TARIMSAL YAPI

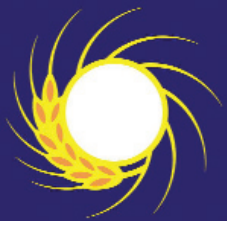
TOPRAK KORUMA/ARAZİ KULLANIM
YAKLAŞIMLARI

HACCP-EUREPGAP UYGULAMALARI

TOPRAK KORUMA PROJESİ

ASGARİ ÜCRETLERİ

TARIM VE MÜHENDİSLİK

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI YAYIM ORGANI
ÜÇ AYDA BİR YAYIMLANIR-YEREL SÜRELİ YAYIN

SAHİBİ

Gökhan GÜNAYDIN

SORUMLU YAZIŞLARI MÜDÜRÜ

Özden GÜNGÖR

YAYIN KURULU

Doç. Dr. Melahat AVCI BİRSİN
Kamil BAYRAM

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ekrem KÜN
Prof. Dr. Gülcan ERAKTAN
Prof. Dr. Mustafa ARLI
Prof. Dr. Hasan ÇELİK
Prof. Dr. Filiz ERTUNÇ
Prof. Dr. Mehmet ERTUĞRUL
Prof. Dr. Celalettin KOÇAK
Prof. Dr. Koray HAKTANIR
Prof. Dr. İlhami ÜNVER
Prof. Dr. Fikri AYDIN
Prof. Dr. Belgin ÇAKMAK
Prof. Dr. Metin GÜNER
Prof. Dr. Aydın ÖZTAN

YÖNETİM YERİ

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası

Karanfil Sokak 28/19 Kızılay / ANKARA

Tel: 0 (312) 425 05 55 - Faks: 0 (312) 418 51 98

www.zmo.org.tr zmo@zmo.org.tr

BASIM

KOZAN OFSET MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET LTD.ŞTİ.

Büyük Sanayi 1. Cd. 95/11 İskitler/ANKARA

TEL: (312) 384 20 03 FAKS: (312) 341 28 60

TASARIM - DİZGİ

ZMO

10.000 Adet Basılmıştır. 01.11.2006

YAZI YAYIN KOŞULLARI

Gönderilen yazılar yayımlansın, yayımlanmasın yazarına geri verilmez. Özgün derleme yazılarda fikir ve görüşler yazarına, çeviriden doğacak sorumluluklar ise çevirene aittir. Ziraat Mühendisleri Odası ve Tarım ve Mühendislik Dergisi yazılardan hiçbir şekilde sorumlu değildir. Yayın Kurulu gönderilen yazı üzerinde gerekli gördüğü değişikliği yapmaya yetkilidir. Dergide yayımlanmış yazılar kaynak gösterilmek koşuluyla başka yayım organlarında kullanılabilir ya da aktarılabilir.

Merhaba Sevgili Meslektaşlarım,

"Tarım ve Mühendislik" Dergimizin 77. sayısı ile sizlerle yeniden beraber olmaktan büyük mutluluk duyuyoruz. Hepinize, şahsım ve Yönetim Kurulu Üyesi arkadaşlarım adına, içtenlikle sevgi ve saygılarımı sunarım.

ANITKABİR

GENEL KURUL DİVAN BAŞKANLIĞI

GENEL KURUL

TARIM HAFTASI

TARIM HAFTASI

52 yıllık başarılı meslek yaşamını geride bırakan ODA'mız, Şube ve İl Temsilciliklerinin seçimlerini tamamlamasının ardından, 40. Dönem Olağan Genel Kurulu'nu, 11-12 Mart 2006 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirdi. Genel Kurulumuza, CHP ve ANAP Milletvekilleri, Çankaya Belediye Başkanı, TMMOB ve Gıda Mühendisleri Odası (GMO) Genel Başkanları, ODA'mız Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Onur Kurulu Üyeleri, Genel Kurul delegelerimiz, önceki dönem yöneticilerimiz, sivil toplum örgütü temsilcileri ve çok sayıda meslektaşımız katıldı. Yoğun ilgi nedeniyle pek çok katılımcı Genel Kurul'u ayakta izledi. Genel Kurul'da Çalışma ve Denetleme Raporları oybirliğiyle kabul edildi. Meslek İç Eğitim Merkezi Yönergesi de oybirliğiyle benimsendi. Genel Kurulumuzun kararıyla, Kahramanmaraş İl Temsilciliğimiz Şube yapıldı. Demokratik ve çağdaş bir ortamda gerçekleşen Genel Kurul'da pek çok delegemiz söz alarak, görüşlerini dile getirdiler. Genel Kurul'un ikinci günü, "Çağdaş Ziraat Mühendisleri Grubu" adıyla tek liste olarak girilen seçimler sonucunda Yönetim Kurulumuz; "Gökhan GÜNAYDIN, Dr. Turhan TUNCER, Özden GÜNGÖR, Hamdi ARPA, Fatih TAŞDÖĞEN, Doç. Dr. Melahat AVCI BİRSİN ve Kamil BAYRAM" olarak belirlendi. Genel Kurul'un ardından bir Sonuç Bildirgesi yayımlandı. Sonuç Bildirgemizi, 79 sayılı Haber Bültenimizde bulabilirsiniz. Başarıyla tamamlanan Genel Kurulumuz için büyük duyarlılık gösteren delegelerimize ve emeği geçen tüm arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Değerli Meslektaşlarım,

Türkiye'nin hızla değişen gündemi içinde tarım ve mesleğimiz ile ilgili önemli gelişmeler yaşanmakta ancak bunlar kamuoyunda hak ettiği ölçüde yer bulamamaktadır. Bugüne kadar olduğu gibi Dergimizin bu sayısında da, sizlere mesleğimizle ilgili gelişmeler hakkında ayrıntılı bilgi vermeye devam ediyoruz.

40. Dönem I. Danışma Kurulumuz, 28-30 Nisan 2006 tarihleri arasında Erciyes Üniversitesi Seyrani Ziraat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Aydın Ş. TUNÇBİLEK ve yerel temsilciler ile Yönetim Kurulu Üyelerimiz, Onur Kurulu Üyelerimiz, Denetleme Kurulu Üyelerimiz, önceki dönem yöneticilerimiz, 26 Şubemiz ve bazı il temsilcilerimizin katılımıyla Nevşehir-Ürgüp'te gerçekleştirildi. Toplantıda, "39. Dönem IV. Danışma Kurulu kararlarının irdelenmesi", "Özlük haklarına ilişkin açılımlar", "Mesleki denetim uygulamaları", "Örgütsel yapı", "Tarım sorunları" ve "Türkiye'nin gündemi ve tarım sektöründe yaşananlar karşısında ODA'mızın tavır, tarımda güçbirliği oluşturma çabaları" konularında görüş alışverişini gerçekleştirdi. Danışma Kurulu'nun ardından bir Sonuç Bildirgesi yayımlandı. Sonuç Bildirgemizi, 79 sayılı Haber Bültenimizde bulabilirsiniz. Kapadokya yöresine, 30 Nisan 2006 Pazar günü gerçekleştirilen gezi ile Danışma Kurulu çalışmaları tamamlandı.

Tarımsal Öğretimin Başlangıcının 160. Yıldönümü nedeniyle tüm Türkiye genelinde kutlama etkinlikleri gerçekleştirdik. Bu kapsamda 4-5 Ocak 2006 tarihlerinde Ankara'da "2000'li Yıllarda Tarım Sektörü Sempozyumu" düzenledik. Büyük ilgi gören sempozyumda, Yazılı ve Görsel Basın Ödülleri, Ziraat Mühendisleri Odası Bilim, Hizmet ve Teşvik Ödülleri ile Meslekte 50. Yılımlı Dolduran Meslektaşlarımızın Ödülleri törenle sahiplerine verildi. ODA'mız Türk Sanat Müziği Korosu da, 4 Ocak 2006 akşamı Milli Kütüphane'de bir konser

verdi. Şubelerimiz ve İl Temsilciliklerimiz de Tarımsal Öğretim Başlangıcının 160. Yıldönümünü nedeniyle kendi illerinde çeşitli etkinlikler ve Başak Baloları düzenlediler.

"Sorumlu Yöneticilik Uygulamaları" konusunda, 1 Ağustos 2005'te yürürlüğe giren Sorumlu Yöneticilik Protokolü doğrultusunda meslektaşlarımızın edindiği kazanımları, ODA olarak dikkatle takip ediyoruz. Sorumlu yöneticilerin sosyal güvenliklerinin sağlanmasına yönelik olarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile ortak çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda ODA'mız, sorumlu yönetici meslektaşlarımızın listelerini, aylık olarak Bakanlığa göndermeye başlamıştır. Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü, teşkilatına, listelerde yer alan sorumlu yönetici üyelerimizin işyerlerince sosyal güvenliklerinin yapılıp yapılmadığını sormakta ve ODA'mıza bilgi vermektedir. Önümüzdeki dönemde, sözü edilen çalışmalarını sağlam bir temele oturtmak bakımından, ODA'mız, GMO ve Kimya Mühendisleri Odası (KMO) ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü arasında bir Protokol imzalama çalışmalarının sonuçlandırılmasına gayret edilecektir.

Sayın Meslektaşlarım,

Tarım veya orman traktörleri ile römorkları için tadilat projelerinde, Tarım Makinaları Bölümü mezunu Ziraat Mühendislerinin yetkili olması için 19 Nisan 2006'da, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile bir protokol imzaladık. Protokole göre, ODA'mızın, "Mühendis Yetki Belgesi" vereceği Tarım Makinaları Bölümü mezunu Ziraat Mühendisleri, artık tarım veya orman traktörleri ile römorkları için tadilat projelerinin çizim ve hesaplarında yetkili olabilecek. ODA'mız, belgelendirmede uygulanacak eğitim programı müfredatını, Sanayi Bakanlığı ile koordineli biçimde çalışarak belirledi. ODA'mızda konunun taraflarıyla 22 Haziran 2006'da yapılan toplantıda kararlaştırılan programa göre, 2006 yılının Kasım ve Aralık aylarında, İzmir, Adana ve Ankara'da; Ege, Çukurova ve Ankara Üniversiteleri Ziraat Fakülteleriyle işbirliği içinde eğitim verilecek. Konuyla ilgili detaylı bilgi önümüzdeki günlerde tüm meslektaşlarımıza duyurulacaktır.

Mesleğimizin Özlük Hakları etkinlikle korunmakta ve geliştirilmektedir. Mühendis, mimar ve şehir plancılarının "ücret yetersizliği ve dengesizliği" ile "çalışma alanlarının yok edilmesi" sorunlarının gündeme taşınması amacıyla TMMOB tarafından başlatılan imza kampanyası kapsamında, üyelerimizin imzaladığı onbinlerce itiraz dilekçesi, 28 Aralık 2005'te TBMM Başkanlığı'na teslim edildi.

Tarım Danışmanı meslektaşlarımızın sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalarımızı da etkin biçimde sürdürüyoruz. Bu kapsamda, Trabzon, Artvin, Giresun, Rize, Muğla, Erzurum, Kırklareli ve Aydın tarım danışmanlarıyla bölgelerinde toplantılar yaptık. Türkiye çapında görev yapan Tarım Danışmanlarının Bölge Temsilcileri ile 18 Nisan 2006'da Ankara'da bir araya geldik. Çok sayıda şubemiz de bölgelerinde tarım danışmanlarıyla çeşitli toplantılar düzenlediler. Tarım Danışmanlarının, projenin biteceği 2006 yılı sonu itibarıyla kadroya alınmalarına yönelik çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Değerli Meslektaşlarım,

Gıda ve Kimya Mühendisleri Odaları ile birlikte 25 Mayıs 2006'da Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol

Genel Müdürü Dr. Hüseyin SUNGUR ve Genel Müdür Yardımcısı Prof. Dr. Nevzat ARTIK ile bir toplantı yaparak, gıda mevzuatı konusunda görüş alışverişini gerçekleştirdik. Üç ODA Başkanı olarak, 7 Haziran 2006'da da aynı konuyla ilgili olarak, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü Yem ve Gıda Tescil Hizmetleri Daire Başkanı Halis KORKUT ile bir araya geldik.

Zirai mücadele ilacı, gübre, tohum ve fide satışı yapan bayilere yönelik Genel Merkez ve Şube denetimleri sıklaştırılarak, özellikle mesai saati uygulamasının eksiksiz olarak yapılması yönünde çalışmalar gerçekleştirdik. Sahte ve kaçak tarım ilaçlarıyla ilgili olarak, 2 Mayıs 2006'da konunun taraflarıyla ODA'mızda bir toplantı yaparak, sorunlar ve çözüm önerilerini değerlendirdik. Ayrıca konuyla ilgili olarak, 21 Haziran 2006'da Jandarma Genel Komutanlığı Kaçakçılık Daire Başkanlığı'nda yapılan toplantıya katılarak, ODA görüşlerimizi dile getirdik.

Sayın Meslektaşlarım,

"Oda Örgütülüğü, Üye İlişkileri ve Eğitim" konusunda, Genel Merkezimiz, uzun süredir yürüttüğü çalışmalar sonucunda, Meslek İçi Eğitim Merkezi'ni (MİEM) kurmuştur. ODA'mız tüm eğitim çalışmalarını MİEM aracılığıyla gerçekleştirmeye başlamıştır.

Mülk Birlikçileri Semineri, 28 Aralık 2005'te ODA'mızda Medar KALKAN, Enver ÇETİN ve Ayşe ÖZDEMİR tarafından

BİRLİKÇİ EĞİTİMİ

TOPRAK KORUMA KURULLARI EĞİTİMİ

TOPRAK KORUMA PROJE EĞİTİMİ

verildi. Ayrıca tüm illerimizden seçilerek Ankara'ya gelen üyelerimize, "Bilirkişilikte Eğitimcilerin Eğitimi" Kursu verildi. Bu kursun ardından illerine dönen eğitimciler, bilirkişileri eğiterek çalışmalarını tamamladılar, başarılı olanların sertifikaları verildi.

Toprak Koruma Projeleri'nin şube ve temsilcilerimiz tarafından denetlenmesi ve bu konuda bir eğitim programı hazırlanması amacıyla ODA'mızda Şubat, Mart ve Nisan aylarında çok sayıda toplantı yapıldı. Geniş katımlı toplantılar ve hazırlıkların ardından ilk önce Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Yasası doğrultusunda illerde oluşturulan Toprak Koruma Kurulları'nda ODA'mızı temsil eden üyelerimize yönelik olarak 25-26 Mart ve 1-2 Nisan 2006 tarihlerinde eğitim gerçekleştirildi. Toprak Koruma Projelerinin; bilimsel, teknik ve mesleki etik kurallarına uygun olarak yapılması amacıyla düzenlenen 9 gün süreli Toprak Koruma Projesi Eğitimi de, 12-21 Nisan 2006 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Eğitim kapsamında, Ankara'nın Kazan ilçesinde uygulamalı arazi çalışması da gerçekleştirildi. Eğitimin tamamlanmasının ardından yapılan sınavda başarılı olanlara törenle sertifikaları verildi. Ayrıca Toprak Su Komisyonumuz, 21 Haziran 2006'da toplanarak, Toprak Koruma Projelerinin asgari ücretleri ve Toprak Koruma Projeleri Eğitimi konularını değerlendirdi. Bu çalışmalar doğrultusunda, Toprak Koruma Projesi Asgari Ücreti 2.772.20 YTL olarak belirlendi, Yönetim Kurulumuzun onayından sonra yayımlandı. Asgari Ücret Tablosu'nu, Dergimizin sonunda bulabilirsiniz.

Değerli Meslektaşlarım,

ODA'mız, FoodPLUS GmbH nezdinde akredite olmak için yürüttüğü girişimler sonucunda, İyi Tarım Uygulamaları (EUREPGAP) Sistemi'ne akreditasyon işlemini onaylattı ve "kurumsal üyeliğini" sağladı. ODA'mızın akredite kimliği ile Adana, Antalya, Aydın, Bursa ve Muğla'da "EUREPGAP Meyve ve Sebze Genel Eğitimi" gerçekleştirildi. Büyük ilgi nedeniyle bazı illerde eğitimler tekrarlandı. Eğitime katılanlara törenle sertifikaları verildi. Kursu tamamlayarak sertifika alanlar, Sistem Danışmanlığı yapabiliyor. Önümüzdeki süreçte diğer Şubelerimiz de, kurs koşullarına göre EUREPGAP eğitimi düzenleyecektir.

Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında, Ankara, Aydın, Bursa, Çanakkale, Denizli, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Konya, Rize, Samsun, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon ve Van Şubelerimiz ile Batman, Kurkarelili, Kocaeli, Erzincan ve Tokat Temsilciliğimiz tarafından HACCP kursları düzenledi. Eğitimler bazı illerde TARDEV ile ortaklaşa verildi. Yoğun ilgi nedeniyle pek çok ilde eğitimler tekrarlanırken, kursları başarıyla tamamlayanlara törenle sertifikaları sunuldu. Ayrıca, Ankara'da "ISO 22000: 2005 Gıda Güvenlik Yönetim Sistemleri" eğitimi, Antalya'da "Topraksız Kültürde Sebze Üretimi" ve "Serada Sebze Üretimi" eğitimleri, Aydın'da "ISO 9001: 2000" eğitimi, Denizli'de "Gıda Güvenliği Yönetim Sistemleri", "İyi Tarım Uygulamalarının Genel İlkeleri" ve "Ülkemizde İyi Tarım Uygulamalarına Geçişteki Sorunlar ve Çözüm Önerileri" konulu eğitimler, Bursa'da "ISO-22000" eğitimi ve İstanbul'da "Hijyen ve Sanitasyon" eğitimi yapıldı. Üyelerimize yönelik eğitim çalışmalarımıza bundan sonra da devam edeceğiz.

Genel Merkez ve Şubelerimizin personel ve yöneticilerine yönelik olarak, 25-26 Mayıs 2006 tarihlerinde Ankara'da, e-zmo programı eğitimi verildi.

TMMOB'un 25-28 Mayıs 2006 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirilen 39. Dönem Genel Kurulu'na Genel Merkez ve Şube delegelerimiz etkin katılım sağladı. Genel Kurul'da ODA'mız üyelerinden; Baki Remzi SUİÇMEZ Yönetim Kurulu'na, Zeki MUTLU Denetleme Kurulu'na ve Şevket AKDEMİR Onur Kurulu'na seçildi. Kendilerini kutluyor, yeni görevlerinde başarılar diliyorum.

Öte yandan 40. Dönem İşyeri Temsilcileri toplantısı, 13 Mayıs 2006'da ODA'mızda gerçekleştirildi. ODA'mızın yaptığı ve önümüzdeki dönemde yapmayı planladığı çalışmalar hakkında İşyeri Temsilcilerinin bilgilendirildiği toplantılarda, üyelerimizin ODA'mızdan beklentileri de dile getirildi.

Sevgili Meslektaşlarım,

ODA'mızı üniversite öğrencilerine tanıtmak ve öğrencileri de ODA'mızın çalışmalarına katmak amacıyla yaptığımız çalışmalar kapsamında, ZMO Öğrenci Kolu ile 2 Mart ve 10 Nisan 2006 tarihlerinde birer toplantı gerçekleştirdik.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi (AÜZF) ile birlikte 13 Nisan 2006'da "2. Öğrenci Kongresi"ni düzenledik. AÜZF ile ortaklaşa etkinliklerimizden "II. Cansuyu Bayramı", 14 Nisan 2006 tarihinde gerçekleştirildi. Fakültenin 7 Mayıs 2006'da yapılan "2. Mezunlar Günü"ne katıldık. Ayrıca AÜZF'de 20 Haziran 2006'da yapılan Mezuniyet Töreni'ne katılarak, fakülte ve bölüm birincilerine armağanlar verdik.

"Tarım Sektörü ile İlgili Yasal Düzenlemelerin İzlenmesi" konusunda, Tarım Bakanlığı'nı yeniden yapılandıran yasa tasarısıyla ilgili etkin çalışma gerçekleştirdik. Tarım Bakanlığı'nda 22 Şubat 2006'da yasal düzenlemelerin değerlendirilmesi amacıyla düzenlenen toplantıya katıldık. Daha sonra düzenlemelerle ilgili özet görüşümüzü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na bildirdik. "Ziraat işlerini" bitkisel üretimden ibaret gören ve hayvansal üretimi "veterinerlik ve gıda hizmetleri" altında toplayan, tarım ile ilgili tüm yetkileri, olması gerektiği gibi Tarım Bakanlığı'na vermeyen, özlük haklarımızda bir iyileştirme getirmeyen bu taslakları kabul edilemez bulan ODA'mız, ülke genelindeki tüm Ziraat Fakültelerinin de katılımıyla bir eylem planı hazırladı. Öncelikle tüm Ziraat Fakültesi Dekanları ve Tarım Orman Su Ürünleri Eğitim Konseyi Başkanı'nın imzaladığı bir basın açıklaması yapıldı. Danışma Kurulumuzda konu tüm yönleriyle ele alınarak, bir çalışma programı benimsendi. Bu doğrultuda, 11 Mayıs 2006 tarihinde, Harran Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Uğur BÜYÜKBURÇ, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Cemal TALUĞ, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mükerrer KAYA, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ayzin B. KÜDEN, Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Atilla AŞKIN ve Dekan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Vecdi DEMİRCAN ile birlikte Tarım ve Köyişleri Bakanı Mehdi EKER'i ziyaret ettik. Ziyarete, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılması, kamu görevlisi ziraat mühendislerinin sorunları, Zirai Karantina Müdürlükleri'nde laboratuvar personeli olarak çalışan ziraat mühendislerinin durumu, tarım danışmanları ve yeni mezun ziraat mühendislerinin işe yerleştirilmesinde yaşanan sorunlarla ilgili görüşlerimizi dile getirdik. Tarım Bakanı da, ODA'mız, Ziraat Fakülteleri temsilcileri ve Bakanlık yetkililerinden bir komisyon oluşturularak, sözü edilen konuların ele alınacağı bir toplantı düzenlenmesi talimatını vereceğini söyledi.

Aradan geçen zaman diliminde herhangi bir toplantı çağrısının Bakanlık tarafından yapılmaması üzerine ODA'mız, AB üyesi 25 ülkenin Büyükelçiliklerine yazdığı İngilizce-Fransızca yazılarla, kendi ülkelerinin Tarım Bakanlığı organizasyon yapılarını talep etti. Gelen yanıtların Türkçe çevirisinin tamamlanmasının ardından, yayımlanacak bir kitapçık ile kamuoyu bilgilendirilecek.

Önümüzdeki günlerde Mevzuat Komisyonumuz, Türkiye ile dünyadaki tarım teşkilatlarını karşılaştırmalı olarak ve ayrıntılı biçimde ortaya koyarak, yasal düzenlemelerle ilgili kapsamlı bir rapor hazırlayacak.

Değerli Meslektaşlarımız,

TBMM Tarım Orman ve Köyişleri Komisyonu'nun Şubat, Mayıs ve Haziran aylarındaki toplantılarına katılarak, At Yarışları Hakkında Yasa Değişikliği, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'nda tarım arazisi işgalcilerine getirilen affın süresinin Cargill lehine 6 ay daha uzatılmasını öngören yasa teklifi ve Mera Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ile ilgili görüşlerimizi bildirdik. Ayrıca TBMM Dilekçe Alt Komisyonu'nun GDO'ya Hayır Platformu'nca verilen 100 bin imzalı dilekçe gündemiyle yaptığı toplantıda yer aldık. Yaş sebze, meyve ve kesme çiçek ile narenciye üretiminde ve ihracatındaki sorun-

ların araştırılarak, alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan Meclis Araştırma Komisyonu'nun 25 Mayıs 2006'da Adana'da yaptığı toplantıya katıldık.

Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'ne bağlı Araştırma Kuruluşları ve İl Kontrol Laboratuvarı Müdürlükleri tarafından yürütülen projelerin değerlendirilmesi amacıyla, 26-31 Mart 2006 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen, "Program Değerlendirme Toplantısı"nda yer aldık. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nca 6-7 Nisan 2006 tarihleri arasında Denizli'de gerçekleştirilen, "Çayır Mera ve Yem Bitkileri 2. Danışma Kurulu Toplantısı"na katıldık.

Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Düzenlenmesine İlişkin Yönetmelik Taslağı konusunda, 17 Mayıs 2006'da Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda Müsteşar Yardımcısı Ramazan KADAK Başkanlığında yapılan toplantıya katılarak, görüşlerimizi dile getirdik. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı'nca 2 Haziran 2006'da düzenlenen, "Kırsal Kalkınma Kurumsal Kapasite Artırımı Eğitimi Projesi Tanıtım Toplantısı"nda yer aldık.

Hazine arazilerinin imarsız satışı yönündeki girişimlerle ilgili olarak, 6 Haziran 2006'da Şehir Plancıları Odası'nda yapılan toplantıya katıldık. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı'nca 9 Haziran 2006'da, "Bölgesel Kalkınma Programları" ile ilgili olarak düzenlenen toplantıya katılarak, görüşlerimizi dile getirdik.

GIDA KOMİSYONU

ALMAN MECLİSİNDEN TALEP EDİYORUZ!

ATINA SOSYAL FORUMU

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nde 9 Haziran 2006'da yapılan, "Ulusal Gıda Referans Laboratuvarlarının Kurulmasına Dönük Proje Başlangıç Toplantısı"nda yer aldık. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Hollanda Tarım, Doğa ve Gıda Kalitesi Bakanlığı ve Wageningen Tarım Üniversitesi Araştırma Merkezi'nce, Tarım Bakanlığı'nda 13 Haziran 2006'da gerçekleştirilen, "Avrupa Birliği'ne aday ve yeni üye devletlerde sürdürülebilir ve rekabetçi tarımsal tedarik zincirleri" konulu sempozyuma katıldık.

ODA'mız Gıda Komisyonu, 14 ve 19 Haziran 2006'da toplanarak, gündemde bulunan Gıda Kanunu, Yem Kanunu, Gıda Hijyeni Kanunu ve Veteriner Hekimlik Hakkında Kanun'u değerlendirdi. TMMOB Gıda Komisyonu'nun 20 Haziran 2006 tarihli toplantısına katıldık. Ayrıca gündeme gelen diğer yasal düzenlemeler ile ilgili raporlar hazırlayarak, kamuoyuna ve örgütlerimize duyurduk.

Hukuki Çalışmalarımız kapsamında, Peyzaj Mimarları Odası'nın (PMO) Ziraat Yüksek Mühendisliği Hakkında Kanun, ODA'mız Ana Yönetmeliği ve Ziraat Mühendislerinin Görev ve Yetkilerine İlişkin Tüzüğü'nün bazı maddelerinin iptali için ODA'mıza karşı açtığı davada, Danıştay 8. Dairesi yürütmenin durdurulması istemini reddetti. PMO'nun mahkeme kararına karşı Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'na yaptığı itiraz da kabul edilmedi.

Mimarlar Odası'nın, Ziraat Mühendislerinin tarımsal yapılar konusunda yönetmeliğe bağladığı yetkisinin iptali için açtığı davada da, Danıştay yürütmenin durdurulması istemini reddetti.

Gıda ve Gıda İle Temas Eden Madde ve Malzemeleri Üreten İş Yerlerinin Çalışma İzni ve Gıda Sicili ve Üretim İzni İşlemleri İle Sorumlu Yönetici İstihdamı Hakkında Yönetmeliğin 29. Maddesinin (a) ve (c) fıkralarının iptali ve yürütülmesinin durdurulması ile 5179 Sayılı Yasanın 6. Maddesinin Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptali için Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesi istemiyle dava açtık.

Danıştay 6. Dairesi, Dalaman TİGEM'in turizm bölgesi ilan

edilmesine karşı açılan davada, yürütmeyi durdurma istemini reddetti. Orman Yetiştirme Materyallerinin Ticareti Yönetmeliği'nin bazı maddelerinin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle dava açtık.

2003 yılında çıkartılan Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmeliğe karşı açtığımız davada, Yönetmelik yürürlükten kaldırıldığı için, Danıştay, karar verilmesine yer olmadığını belirterek, yargılama giderlerinin davalı idare olan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na ödenmesini kararlaştırdı. Tarım Bakanlığı Danıştay kararına karşı temyiz başvurusunda bulundu.

Çankaya Vergi Dairesi'nin, Tarım ve Mühendislik Dergimize reklam alındığı gerekçesiyle uygulanan vergi mükellefiyetini iptal eden mahkeme kararına karşı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi'ne yaptığı itiraz da reddedildi.

2005 yılında çıkartılan Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik konusunda açtığımız davada, Danıştay 10. Dairesi'nin yürütmeyi durdurma isteğimizi reddetmesine karşı yaptığımız itiraz, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'na kabul edilmedi. Yönetmeliğin bazı maddelerinin iptaline yönelik dava süreci ise devam ediyor.

Adalet Bakanlığı'nın, kamulaştırma bilirkişi listesi dışında bilirkişi atayan hakim hakkında, soruşturma yapılmasına izin vermeyen işleminin iptali için açtığımız davada, mahkeme tarafından verilen ret kararı, Danıştay'ca bozuldu. Adalet Bakanlığı, söz konusu karar için düzeltme başvurusu yaptı.

Sevgili Meslektaşlarımız,

Türkiye'nin Gündemi ve Tarım Sektörü'nde Yaşanan Gelişmeler Karşısında ODA'mızın Tavrı konusunda, güncel siyasi ve ekonomik olayları yakından izledik. Yaşanan gelişmeler karşısında kamuoyunu aydınlatmak amacıyla ülkenin birçok yerinde konferanslar düzenledik; panel, toplantı ve çeşitli etkinliklerde yer aldık, basın açıklamaları yaptık. Ayrıca çok sayıda radyo ve televizyon programına katılarak, görüşlerimizi paylaştık.

"AB, DTÖ ve Türk Tarımı" konusunda, 18 Ocak 2006'da Van'da, 28 Ocak 2006'da Kastamonu'da; 4 Şubat 2006'da Trabzon'da, 10 Şubat 2006'da Denizli'de, 11 Şubat 2006'da Erzurum'da, 3 Nisan 2006'da Düzce'de, 4 Nisan 2006'da Bursa'da, 24 Nisan 2006'da Hatay'da, 12 Mayıs 2006'da Bursa ve Alanya'da, 22 Mayıs 2006'da Diyarbakır'da, 29 Mayıs 2006'da Muğla-Milas'ta, 30 Mayıs 2006'da Aydın'da konferanslar verdik. İstanbul'da 6 Şubat 2006'da yapılan "AB Sürecinde Gıda Sanayi-Gıda Laboratuvarları İlişkisi" konulu panele, Kırklareli'nde 1 Nisan 2006'da yapılan "Avrupa Birliği Sürecinin Ülkemiz Tarımına Etkileri" konulu panele ve Bandırma'da 4 Nisan 2006'da düzenlenen "AB Sürecinde Türk Tarımı" başlıklı panele katıldık. TZOB tarafından 30 Nisan-1 Mayıs 2006 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen, "Türkiye-AB Entegrasyonunda Tarım" konulu uluslararası konferansta yer aldık. TOBB Konferans Salonu'nda 2 Haziran 2006'da gerçekleştirilen, "AB ile Müzakere Sürecinde Türk Tarımının Meseleleri" Sempozyumu'na katıldık. Amasya'da 20 Haziran 2006'da düzenlenen, "Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye Yaş Meyve ve Sebze İhracatı İmkanlarının Değerlendirilmesi" konulu panele katılarak, görüşlerimizi dile getirdik.

Genel Merkez ve Şubelerimiz olarak Gazeteci Yazar Uğur Mumcu'yu anma etkinliklerinde etkin biçimde yer aldık. Uğur

Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı'nca (UM:AG) 13. Adalet ve Demokrasi Haftası'na katkıda bulunan ODA'mıza, 28 Şubat 2006'da teşekkür belgesi sunuldu. Ayrıca 24 Mart 2006'da UM:AG'da, Araştırmacı Gazetecilik Eğitim Programı öğrencilerine, "Türkiye'de Tarım Politikaları" konulu bir ders verdik.

Milli Prodüktivite Merkezi'nin 24 Ocak 2006'da Şanlıurfa'da düzenlediği "GAP'ta Verimlilik" konulu panele katıldık. Gaziantep'te 24 Şubat 2006'da, "Türk Tarımının Geleceği ve Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü" konulu bir konferans verdik. Çevre ve Orman Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nca 3-5 Mart 2006 tarihlerinde Muğla'da düzenlenen, "Özel çevre koruma bölgesinde kırsal alan planlaması ve planlama standartlarının oluşturulması" konulu seminere katıldık. İstanbul Ticaret Odası tarafından 16 Mart 2006 tarihinde düzenlenen, "Kuş Gribi, Merdivenaltı Üretim ve Gıda Terörü Gölgesindeki Gıda Sektörünün Beklentileri" konulu seminerde yer aldık.

Amanya-Berlin'de 18-20 Mart 2006 tarihlerinde, "Ermeni soykırımının emperyalist bir yalan" olduğuna ilişkin tezleri dünya kamuoyuna aktarmak amacıyla düzenlenen etkinliğe katıldık.

Dünya Su Günü nedeniyle 21 Mart 2006'da TÜSKOOP-BİR, ATO ve TOBB ile ortaklaşa "Küresel Su Politikaları Karşısında Ulusal Su Yönetimi" Sempozyumu düzenledik. 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü'nün 22 Mart 2006'da düzenlediği "Beyin Fırtınası" toplantısına katıldık. TMMOB'un 23 Mart 2006'da gerçekleştirdiği "Su Politikaları Kongresi"nde yer aldık.

Sayın Meslektaşlarım,

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu'nun evsahipliğinde, 28 Mart 2006'da İzmir'de gerçekleştirilen, "AB'ye katılım: Türkiye'de tarım ve kırsal alanlar için perspektifler" başlıklı uluslararası konferansa katıldık. İzmir'de 7-9 Nisan 2006 tarihlerinde gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'ne katılarak, görüşlerimizi dile getirdik. Antalya'da 10-12 Nisan 2006 tarihlerinde gerçekleştirilen "8. Uluslararası Yem Kongresi ve Yem Sergisi"nde yer aldık.

İsparta'da 15-17 Nisan 2006 tarihlerinde gerçekleştirilen Dekanlar Toplantısı'na katılarak, ODA görüşlerimizi ilettik. Tarım Ekonomisi Derneği Başkanı Prof. Dr. Tayfun ÖZKAYA ile 22 Nisan 2006'a Antalya'da "Küreselleşme Politikalarının Türk Tarımına Etkileri ve ZMO'nun Bakışı" konulu ikili konferans verdik.

Çalışanların hak ve kazanımlarını ortadan kaldırmaya yönelik, sosyal devlet anlayışı yerine piyasa düzenini getirmeye çalışan Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı, Kamu Personel Yasa Tasarısı ve Kamu Yönetimi Temel Yasa Tasarısı'nı, tüm ülke genelinde basın açıklamaları, çeşitli toplantılar ve mitinglerle protesto ettik. 1 Mayıs İşçi Bayramı'nı yurt çapında coşkulu etkinliklerle kutladık.

4-7 Mayıs 2006 tarihlerinde Atina'da düzenlenen Avrupa Sosyal Forumu'na Genel Merkez ve Şubelerimiz olarak etkin katılım sağladık.

14 Mayıs Dünya Çiftçiler Günü nedeniyle çeşitli toplantılar düzenledik, basın açıklamaları yaptık. Boğaziçi Üniversitesi'nde 13 Mayıs 2006'da düzenlenen vergi araştırması konulu toplantıya katıldık.

Danıştay'a yönelik saldırıyı, Genel Merkez ve Şubeler olarak yaptığımız basın açıklamalarıyla kınadık. Saldırıyı protesto etmek amacıyla 18 Mayıs 2006'da gerçekleştirilen Anıtkabir ziyaretine ve düzenlenen diğer etkinliklere aktif biçimde katılım sağladık.

Toprak Bilimi Derneği'nce 23 Mayıs 2006'da Şanlıurfa'da düzenlenen uluslararası sempozyuma katıldık. TMMOB İl Koordinasyon Kurulu'nun 9 Haziran 2006'da, 15-16 Haziran Yıldönümü etkinliklerini görüşmek üzere yaptığı toplantıda yer aldık. İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nce 13-16 Haziran 2006 tarihlerinde Malatya'da gerçekleştirilen, "Türkiye İktisat Politikaları Kurultayı"na katılarak, görüşlerimizi dile getirdik.

Çanakkale'de, 22-25 Haziran 2006 tarihleri arasında gerçekleştirilen Kaz Dağları 2. Ulusal Sempozyumu'nda yer aldık. Çevre ve Orman Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Dairesi Başkanlığı'nca, Küresel Çevre Fonu (GEF) projelerinin uygulanmasıyla ilgili olarak, 26-27 Haziran 2006 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen toplantıya katıldık.

Ülke çapında tarım arazilerinin rant amacıyla bazı çıkar çevrelerine peşkeş çekilmek istenmesine karşı etkin mücadele sergiledik. Bu kapsamda, Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ'ye ait Kırklareli Lüleburgaz'daki Sarmısaklı Tarım İşletmesi'nin özelleştirme kapsamına alınmasına karşı, Genel Merkez ve Şubelerimiz tarafından çeşitli toplantılar ve basın açıklamaları yaparak tepkimizi dile getirdik. Sarmısaklı Tarım

AOÇ GİRİŞİMİ

AOÇ GİRİŞİMİ

AOÇ GİRİŞİMİ

İşletmesi'ne giderek yerinde incelemeler yaptık. Lüleburgaz Demokrasi Platformu tarafından 2 Nisan 2006 tarihinde Lüleburgaz Kongre Meydanında düzenlenen "Sarmısaklı Satılamaz! Toprağına Sahip Çık!" mitingine, Genel Merkezimizin yanı sıra, İstanbul ve Tekirdağ Şubelerimiz, Kırklareli ve Edirne Temsilciliklerimizin üyeleri ile aktif katılım sağladık.

MUĞLA ZİYARETİ

MEZELER GÜNÜ

MUSTAFA YILDIRIM

NECDET PAMİR

KÖKSAL AYDIN
Av. ÖZTÜRK TÜRKDOĞAN

Dalaman TİGEM'in verimli arazilerinin "Turizm Gelişim Bölgesi" ilan edilerek yapılaşmaya açılmak istenmesine karşı, 9 Şubat 2006'da Tarım Orkam-Sen, Tarım-İş Sendikası ve TEMA Vakfı ile Muğla'da ortak basın toplantısı düzenledik. Daha sonra TİGEM işletmesinde incelemelerde bulunduk.

Başbakanlık Hukuk Müşavirliği tarafından Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na gönderilen yazıyla, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Yasası'nda Cargill Şirketi lehine süre uzatımı yapılması yönünde harekete geçilmesiyle ilgili olarak 12 Mayıs 2006'da Bursa ve İstanbul'da basın toplantıları düzenleyerek, tepkimizi dile getirdik.

Değerli Meslektaşlarımız,

Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) arazilerinin 10 yıl boyunca Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından kullanılmasını öngören yasa teklifine karşı etkin mücadele verdik. Bu kapsamda öncelikle AOÇ ile ilgili kapsamlı bir ODA görüşü açtık. TBMM Plan ve Bütçe Alt Komisyonu'nun AOÇ'ye ilişkin yasa teklifi gündemiyle, 17 Mayıs 2006'da yaptığı toplantıya katılarak, görüşlerimizi dile getirdik. Daha sonra, TMMOB'a bağlı bazı odalar, sivil toplum örgütleri ve sendika temsilcilerinin 1 Haziran 2006'da ODA'mızda yaptıkları toplantıda oluşturulan, Atatürk Orman Çiftliği Girişimi'nin Sözcülüğünü üstlendik. Girişim adına 2 Haziran 2006'da bir basın açıklaması yapıldı. AOÇ Girişimi Geçici Yürütme Kurulu, toplantılarını ODA'mızda gerçekleştirdi. Hazırlanan Eylem Planı kapsamında AOÇ Girişimi, 3 Haziran 2006'da Çiftlikteki Atatürk Evi önünde bir basın açıklaması yaptı. Girişim, yaklaşık 3 bin kişinin katılımıyla 6 Haziran 2006 Salı günü TBMM'ye bir yürüyüş gerçekleştirerek, Çiftlik arazilerinin Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne tahsis edilmesini öngören yasa teklifini protesto etti. Ayrıca, ŞPO, PMO ve ÇMO'nun temsilcileri ile beraber 9 Haziran 2006'da, CHP Grup Başkanvekili Ali TOPUZ ile TBMM'de bir araya gelerek, AOÇ hakkındaki son gelişmeleri değerlendirdik. Bizler, Büyük Önder Atatürk'ün ulusumuza emanet ettiği AOÇ'nin rant ve beton alanına dönüştürülmemesi için bundan sonraki süreçte de mücadelemize devam edeceğiz. AOÇ ile ilgili ODA görüşümüzü Dergimizin ilerleyen sayfalarında bulabilirsiniz.

Alata Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsünün turizm amaçlı olarak kullanılması yönündeki çalışmalara karşı basın açıklamaları yaptık ve çeşitli toplantılar düzenledik. Antalya Lara Bölgesinin Turizm alanı ilan edilmesi ve Lara Kent Parkı'nın temalı parka çevrilerek Turizm Bakanlığı tarafından ticari alana dönüştürülmesini protesto için, 10 Haziran 2006'da düzenlenen mitingde yer aldık.

Sevgili Meslektaşlarımız,

"2006 Yılı Bahar Etkinlikleri" kapsamında, SES Genel Başkanı Dr. Köksal AYDIN ve SES Avukatı Öztürk TÜRKDOĞAN, 8 Nisan 2006'da ODA'mızda, "Kamu Personeli, Sosyal Güvenlik, Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarıları ve Kamu Çalışanları Üzerine Etkileri" konulu ikili konferans verdiler. ASAM Genel Koordinatörü Necdet PAMİR'in "Küresel Enerji Politikaları ve Türkiye Yansımaları" konulu konferansı, 13 Mayıs 2006'da gerçekleştirildi. Yazar Mustafa YILDIRIM da, 3 Haziran 2006'da "Büyük İşgal Planı" konulu bir konferans verdi. Konferanslarımız büyük ilgiyle karşılandı.

Bahar Etkinlikleri kapsamında, 20 Mayıs 2006'da Karagöl-Meşeli'ye doğa yürüyüşü gerçekleştirildi. Ayrıca 24-25 Haziran 2006 tarihleri arasında İstanbul Gezisi yapıldı. Etkinliklerimiz üyelerimiz tarafından büyük ilgi gördü.

ODA'mızın da bileşenlerinden olduğu "Genetiği Değiştirilmiş Organizmalara (GDO) Hayır Platformu"nun, İstanbul Bölge toplantısı, 18 Ocak 2006'da İstanbul Şubemizde yapıldı. GDO'ya Hayır Platformu'nca 8 Nisan 2006'da İstanbul'da, "Dünyada ve Ülkemizde GDO Sorunu" konulu panel gerçekleştirildi. GDO'ya Hayır Platformu İzmir Bileşenleri de 11 Şubat 2006'da İzmir Şubemiz'de bir toplantı yaptı.

Sosyal Etkinlikler kapsamında, ODA'mızda 3 Ocak 2006'da "III. Makarna ve Şarap Şenliği" düzenlendi. Başak Balomuz da, 6 Ocak 2006'da geniş katılımıyla gerçekleştirildi. İstanbul'da 6-9 Nisan 2006 tarihlerinde yapılan 5. Uluslararası Organik Ürünler ve Çevre Fuarı'na katıldık.

ODA'mız tüm demokratik kitle örgütleri, siyasi partiler ve kamu yönetimi organları ile ilkeli ilişkilere de gereken önemi vermektedir. Bu kapsamda, DSP Genel Başkanı Zeki SEZER ve beraberindeki parti heyeti, 30 Ocak 2006'da ODA'mızı ziyaret etti. Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yücel AŞKIN ve eşi Yrd. Doç. Dr. Oya AŞKIN, 16 Şubat 2006'da ODA'mıza bir ziyarette bulundu. Bağımsız Cumhuriyet Partisi (BCP) Genel Başkanı Prof. Dr. Mümtaz SOYSAL ve beraberindeki heyet, 24 Mart 2006'da ODA'mızı ziyaret etti.

Trabzon Tarım İl Müdürlüğü'nü 17 Mart 2006'da ziyaret ettik. 27 Mart 2006 tarihinde TMO İzmir Şube Müdürlüğü, Zirai Karantina Müdürlüğü, Menemen Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü ve Tarım İlçe Müdürlüğü'ne ziyaretlerde bulunduk. Düzce Valisi Halil NİMETOĞLU ve Tarım İl Müdürü Ahmet ŞAHİN'i 3 Nisan 2006 tarihinde ziyaret ettik. Bursa Tarım İl Müdürü Hüseyin YILDIZER ve Müdür Yardımcısı Mehmet Ali KOÇKAYA ile 4 Nisan 2006'da bir araya geldik. Muğla-Milas Tarım İlçe Müdürlüğü'nü 29 Mayıs 2006 tarihinde ziyaret ettik.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'de görev yapan meslektaşlarımızla, 19 Nisan 2006'da ODA'mızda bir araya geldik. Çiftçi Sendikaları Konfederasyonu Platformu 23 Ocak 2006'da; Türkiye Çevre Platformu temsilcileri 28 Ocak 2006'da; Sorgun Platformu da 29 Mayıs 2006'da ODA'mızda birer toplantı yaptılar.

Diyarbakır Bismil İlçesi Sinan Köylüleri, topraklarına ağa tarafından el konulması karşısında yürüttükleri mücadele için 13 Şubat 2006'da ODA'mızı ziyaret ettiler. Ankara'da 9 Şubat 2006'da yapılan "Bismil Çalıştayı"na katıldık. Tüm Köy Sen yöneticileri ile Sinan Köylüleri, 31 Mart 2006'da da ODA'mıza bir ziyaret gerçekleştirdiler.

Değerli Meslektaşlarımız,

Dergimizin bu sayısında, yukarıda bahsedilen konuların dışında, tarım sektörüyle ilgili büyük tartışmalar yaratan büyüme (!) rakamlarına yönelik incelememizi sizlerin bilgisine sunuyoruz. Sektörün son 5 yılda yaşadığı gerilemeyi tablolarla ayrıntılı biçimde ortaya koyan çalışmamızda, Anadolu çiftçisinin içinde bulunduğu gerçek durumu da gözler önüne seriyoruz. Ayrıca, geride bıraktığımız 2005 yılı-

na ilişkin sektörün analizini yapan, "2005 Yılı Tarım Sektörü Bilançosu : Yıkım Fotoğrafları" başlıklı makalemizi yayınlıyoruz. Dergimizde, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nden Yrd. Doç. Dr. Sedat ÇALIŞIR'ın, "Tarım İstatistiklerinin Değerlendirilmesi" başlıklı makalesini de bulabilirsiniz.

"Türkiye Tarım Sektörü" başlıklı makale, temel özellikleriyle tarım sektöründeki değişim dinamiklerini üyelerimizin bilgisine sunmayı amaçlıyor.

Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Nazimi AÇIKGÖZ'ün GDO ile ilgili iddialarına karşılık İstanbul Şubemizin verdiği yanıtları, Dergimiz aracılığıyla sizlere ulaştırıyoruz. Geçtiğimiz günlerde üyemiz Prof. Dr. Ahmet Ruhi MERMUT, TÜBİTAK Bilim Ödülü'nü aldı. Meslektaşımızı kutluyor, konuyla ilgili habere Dergimizde yer veriyoruz.

Bu Dergimizde, Atatürk Orman Çiftliği ile ilgili olarak hazırladığımız özel bir raporu da bilgilerinize sunuyoruz. Yrd. Doç. Dr. Ahmet DELİCE'nin "HACCP TS 13001 ve EUREPGAP Uygulamalarının Türkiye Taze Meyve-Sebze Dış Ticaretine Olası Etkileri" konulu makalesi, Doç. Dr. Yücel ÇAĞLAR'ın Çevremde Sağlık Solum Sorun" başlıklı makalesi, Ülkü ERDOĞAN'ın "Aydın'ın Tarımsal Sorunları" ile ilgili makalesi, Dr. Arif SEMERCİ'nin "Trakya'da Tarımsal Yapı, Verimlilik ve Gelişmişlik Düzeyi" başlıklı makalesi ve Prof. Dr. Suat ŞENOL'un Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu Sahipsiz Kalmamın" başlıklı makalesini bulabilirsiniz.

Önümüzdeki dönemde, Gıda ve Kimya Mühendisleri Odaları ile ortaklaşa düzenleyeceğimiz Dünya Gıda Günü etkinliği için hazırlara başladık. Etkinliğin detayları önümüzdeki günlerde netleştirilerek, tüm üyelerimize duyurulacak.

ZMO üye tabanının genişletilmesi ve Ziraat Fakültesi öğrencilerinin ODA'mıza kazandırılmasına yönelik olarak, ilki 25 Kasım 2005'te düzenlenen Öğrenci Kurultayı'nın ikincisi 2006 sonbaharında gerçekleştirilecek.

Sevgili Meslektaşlarımız,

52 yıllık deneyime sahip bir demokratik kitle örgütü olan ZMO; bilime, gerçeğe ve demokrasiye olan sarsılmaz inancı, kamu yararını her şeyden üstün tutan yurtsever tutumu, doğruyu yanlıştan bir çırpıda ayıran örgüt sağduyusu ile kendi mesleki alanı ve sektör geneli yanında, ülke sorunlarına ilişkin sağlam duruşunu pekiştirerek yoluna devam ediyor.

Yolumuz açık olsun,

Selam ve saygılarımla,

Gökhan GÜNAYDIN

Başkan

TARİH SAYFALARINDAN...

Yabancı Sermaye

Sabahattin Ali - "Marko Paşa", 1946*

Yurdumuza tekrar yabancı sermaye gelecekmış. Gazeteler bu havadisi verirken cümbüş ediyorlar. Resmi makamlar da memlekete yabancı para girmesini kolaylaştırmaya himmet ediyorlar.

Hele bu sermaye bir gelsinmiş, asfalt yollar uzayıp gidecek, gökleri uçaklar kaplayacak, memleket malla dolacak, madenler gürül gürül işleyecek, herkes yağ bal içinde yüzecekmış.

İyi ya, kırk seneden beri şu yabancı sermayeyi defetmek için sarf edilen gayret neydi?

Şimdi hatırlıyorum. Daha beş altı yaşında bir çocuktum. Seferberlik başlamıştı. O zamanın maceracı hükümeti bu kanlı macerayı halka şirin göstermek için sokaklarda davul zurna çaldırıp şöyle bağırtıyordu:

"Kapitülasyonlar kalktı!.. Bütün millet şad oldu!.."

Ve dört sene seferberlikte, ondan sonra üç sene İstiklal Harbi'nde, yabancı sermayenin bizi sürüklediği yarı müstemlekelikten kurtulmak için dövüştüğümüz söylendi. Lozan'ın en şerefli tarafı, bizi yabancı sermaye köleliğinden kurtarması idi.

Arkasından yirmi sene, hep bu yabancı sermayeyi silkip atmaya çalıştık. Mini mini Belçika'nın tramvay şirketindeki sermayesinden kurtulduk diye bayram ettik. İzmir su şirketi yabancı sermayeden kurtuldu diye tören yaptık. Havagazını aldık, sevincimizden zıpladık, elektriği kurtardık, gazetelere sütun sütun yazı yazdık.

Bütün bunların sonu buna mı varacaktı? El açıp davet edecek olduktan sonra, yabancı sermayeyi ne diye düğün bayramla kapı dışarı ettik?

Bu işte hangi menfaatlerin oyunu var? Dünyayı bir ahtapot gibi sarmaya çalışan emperyalist sermayenin kucağına atılmak, milletin alın terini dolara ve sterline satmak isteyenler kim? Gözü doymaz paranın bu korkunç taarruzu karşısında milletini ve vatanını seven namuslu insan sesini yükseltmeye mecburdur.

Çünkü bu memlekete girip yerleşen yabancı sermayeyi çıkarıp atmanın, yabancı orduları sürüp denize dökmekten daha güç olduğunu, biz Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçıları herkesten iyi biliriz.

* Sabahattin Ali'nin günümüze ışık tutan söz konusu yazısı, dönemin unutulmaz mizah dergisi Marko Paşa'da 2 Aralık 1946 tarihinde yayımlanmıştır.

PROF. DR. AHMET RUHİ MERMUTA TÜBİTAK BİLİM ÖDÜLÜ VERİLDİ

Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ahmet Ruhi MERMUT, "Toprak jeokimyası, kil mineralojisi, hafif stabil isotoplar ve karbon döngüsü konularındaki uluslararası düzeyde üstün nitelikteki çalışmaları" nedeniyle TÜBİTAK Bilim Ödülü'ne değer görüldü.

1942 yılında Bitlis'te doğan Ahmet Ruhi MERMUT, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Toprak Bölümü'nden 1964 yılında mezun oldu. Aynı üniversitede 1979 yılında profesör unvanını aldı. 1968-1971 yılları arasında Hollanda Wageningen Ziraat Üniversitesi'nde eğitim gördü, araştırmalara katıldı. 1979 yılında misafir profesör olarak Kanada Saskatchewan Üniversitesi'nde 1 yıl çalıştı. 1982 yılında aynı üniversiteye geçiş yaptı ve bu üniversitede 22 yıl çalıştı. 2004 yılından itibaren de Harran Üniversitesi'nde görev yapıyor.

Hindistan, İran, Brezilya, Çin, Etiyopya'da dersler veren ve Birleşmiş Milletler adına araştırmalara katılan MERMUT, bir yıl süre ile (1999) Roma'da Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Tarım Teşkilatı'nda görev yaptı. Çok sayıda uluslararası bilimsel toplantıların organizasyonunda görev aldı.

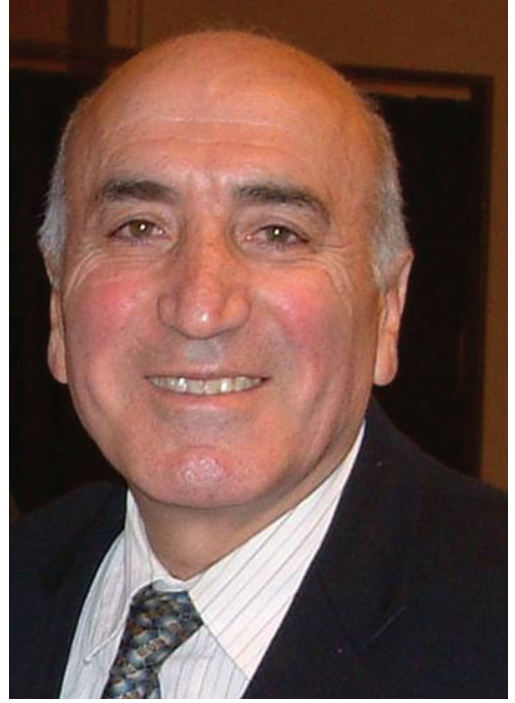
Ahmet Ruhi MERMUT, stabil isotoplar tekniğini kullanarak, tarım için çok önemli olan tuzluluğun kökeni ve doğadaki hareketleri konusunda yeni görüşler ortaya koydu. Dünyayı, gıda üretimi ve sıcaklık artması gibi çokça ilgilendiren karbon döngüsü konusunda yeni katkılarda bulundu.

Kendi alanında yaptığı temel bilimsel çalışmalar nedeniyle, 1999 yılında "Fellow Canadian Society of Soil Science", 2004 yılında "Fellow American Society of Soil Science", 2005 yılında "Fellow American Society of Agronomy" ve "American Society of

Soil Science International Soil Science" ödüllerini aldı. 1998-2002 International Society of Soil Science V. Komisyon Başkanlığı ve 2002-2006 International Union of Soil Science birinci bölüm başkanlıklarına seçildi. 2003-2006 yılları için Amerikan Clays and Clay Minerals Society konsey üyesi oldu. 1996-2003 yıllarında Canadian Society of Soil Science Associate Editor ve Editor in-Chief, 1997-2002 yıllarında "Clays and Clay Minerals Associate Editor; 2003 yılından bu yana Editor Scientific World Soil Science Section, Geoderma, Catena ve Applied Clay Minerals adlı bilimsel dergilerde misafir editör oldu. Ahmet Ruhi MERMUT böylece toprak biliminin dünyada yaygınlaşmasına da büyük katkılar yaptı.

Prof. Dr. Ahmet Ruhi MERMUT'un Mayıs 2005 itibarıyla Uluslararası Science Citation Index'ce taranan hakemli dergilerde çıkmış 74 yayını bulunuyor ve bu yayınlara 728 atıf yapıldı.

Meslektaşımızı kutluyor, çalışmalarında başarılar diliyoruz.

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

Gökhan GÜNAYDIN*

Giriş

Tarım sektörü, "evrensel" ve "kurumsal" olarak kavramsal-laştırılabilen özellikleri bakımından, diğer sektörlerden farklılıklar gösterir.

Tarımın bu ayırıcı özelliklerinden "evrensel" olanlar, tarımsal üretim faaliyetlerinin doğa koşullarına bağımlılığı ile ilişkilidir ve tüm ekonomilerde geçerlidir. Tarımdaki arz fonksiyonunun yapısı, fiyat ve gelir istikrarsızlığı, mevsimlik iş hacmi değişimi, talep artış hızı .. bu kapsamda değerlendirilebilir.

Ekonomik gelişmişlik düzeylerinin olanaklı kıldığı teknolojik yapıları ile doğa koşullarının tarımsal üretim süreçleri üzerindeki etkilerini kontrol edebilen ülkeler, bu alanda diğer ülkelerden görece farklılaşabilirler. Bununla birlikte, günümüzde biyoteknolojik uygulamaların ulaştığı düzey dahi, tarım sektörü üretim yapıları üzerine doğanın etkisinin, etkinlik ve yaygınlık bakımından ancak kısmi olarak sınırlanabileceğini ortaya koymaktadır.

Tarımın ayırıcı özelliklerinden "kurumsal" olanlar ise, ülkelerin ekonomik yapılarına bağımlı özellikler gösterirler. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin "yapısal" sorunları tarım sektörü üzerinde olumsuz etkiler ortaya koyarken, gelişmiş ülkelerdeki kurumsal yapı farklı işleyiş kuralları ortaya çıkarır. Merkez ülkelerdeki bu olumlu ortam, tarım sektörünün üretimden pazarlama aşamasına kadar gelişmesine ve kendine özgü yapılarının giderek silinerek ekonomik bütünleşme aşamasının tamamlanmasına zemin hazırlar.

Türkiye tarımı

Türkiye'nin verili ekonomik yapısı ve teknoloji kullanım düzeyi, tarımsal üretimin önemli ölçüde doğa koşullarına açık olarak sürdürülmesine neden olmaktadır. Başka bir deyişle, "evrensel özellikler" bakımından Türkiye tarımı, doğa koşullarından görece bağımsız üretim yapabilen merkez ülkelerden farklı, "geniş oranda doğanın belirlediği kurallara uyan" çevre ülkelere benzer bir yapı sergilemektedir.

Bu ilişkilendirme biçimi, kurumsal yapı açısından da aynıdır. Altyapısı yetersiz - bozuk olan Türkiye tarımı, girdi ve çıktı üretim ve pazarlanmasında sorunlu bir yapı taşımakta,

önemli ölçüde gizli işsizlik barındırmakta, sorunlu ve yetersiz üretici örgütlenmesinin işlevsizliği pazarlama kanallarının üretici ve tüketiciye yarar sağlayacak biçimde gelişmesi önünde engel oluşturmaktadır. Bu bağlamda Türkiye, tarım sektöründe birikmiş sorunları aşamayan ve giderek artan ölçüde dışsal belirleyicilerin etki alanına giren çevre ülkelerle koşut yapılar taşımaktadır.

Bu genel çerçeveye karşın, tarım sektörü, Türkiye'nin sosyolojik ve ekonomik yapısı içerisinde önemli yer tutmaktadır.

Bir ülkenin genel sosyo-ekonomik yapısı içerisinde tarım sektörünün yeri; sektörün ulusal gelire katkısı, ülkenin gıda ürünlerinde kendine yeterlilik durumu ve bu bağlamda dışsallık ve dışalım açısından gösterdiği özellikler, sanayi sektörüne girdi sağlaması, istihdamdaki payı, talep yaratma gücü vb. etkenler göz önüne alınarak değerlendirilebilir.

Aşağıda, Türkiye tarım sektörünün kurumsal yapısının, son çeyrek yüzyıl üzerine özel vurgu yapacak şekilde analizine odaklanılacaktır. Bu analiz içerisinde, sektörün geçmişten gelen yapısal sorunlarına vurgu yapılması gerektiğinde, bu kapsam ile sınırlı kalmak kaydıyla, Cumhuriyet dönemi gelişmelerine değinilecektir.

I. CUMHURİYET DÖNEMİ BOYUNCA, ANA HATLARIYLA, TÜRKİYE TARIMININ SOSYO-EKONOMİK DÖNÜŞÜMÜ

Türkiye'de kırdan kente göç olgusu ve göçü oluşturan sosyo-ekonomik alt yapı, tarım sektöründe yaşanan gelişmeler ile yakından ilgilidir.

Cumhuriyet dönemi boyunca Türkiye'de gerçekleşen nüfus hareketleri, savaşlar ve bunların doğurduğu etnik - politik - ekonomik etkenlerden geniş oranda etkilenmiştir. Bununla birlikte, olağan ve olağanüstü dönemleri bir bütün kabul ederek süreklilik - kopuş temsil eden yılları saptamaya odaklı bir analiz, kır - kent ilişkilerindeki kırılma noktalarının Türkiye'nin temel dönüşüm yıllarına denk geldiğini ortaya koymaktadır.

Aşağıdaki tabloda, Türkiye nüfusunun kır - kent konumlanışına ilişkin veriler bulunmaktadır.

SAYIM YILLARI	KIRSAL NÜFUS		KENTSEL NÜFUS		GENEL NÜFUS	
	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	NÜFUS ARTIŞ ORANI (%)
1927	10.342.391	75.8	3.305.879	24.2	13.648.270	-
1940	13.474.701	75.6	4.346.249	24.4	17.820.950	1.96
1950	15.702.851	75.0	5.244.337	25.0	20.947.188	2.17
1960	18.895.089	68.1	8.859.731	31.9	27.754.820	2.85
1970	21.914.075	61.6	13.691.101	38.4	35.605.176	2.52
1980	25.091.950	56.1	19.645.007	43.9	44.736.957	2.07
1985	23.798.701	47.0	26.865.757	53.0	50.664.458	2.49
1990	23.146.684	41.0	33.326.351	59.0	56.473.035	2.17
2000	23.735.567	35.0	44.109.336	65.0	67.803.927	1.83

Kaynak :DİE, Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 1990, 2000

* Ziraat Mühendisleri ODASI Yönetim Kurulu Başkanı

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

Tablonun analizinde öne çıkan sonuçlar şöyle özetlenebilir: Yetmiş yıllık süreç içerisinde nüfus yaklaşık 5 kat artmıştır. 1927'de her 4 kişiden yalnızca biri kentlerde yaşarken, 2000 yılında Türkiye'nin kentsel nüfusunun toplam nüfusa oranı % 65'ler düzeylerine ulaşmıştır. Kırsal - kent nüfus dengesinde iki önemli değişim tarihi olarak 1950 ve 1980 yılları öne çıkmaktadır. Cumhuriyet'in başında % 75 düzeyinde olan kırsal nüfus 1950'lere kadar sabit kaldıktan sonra, kentlere doğru hareketlenmeye ve bu bağlamda oransal olarak azalmaya başlamış, 1980 sonrası ise bu hareketlilik kırsal nüfusunun mutlak azalma eğilimine girmesiyle bir göç dalgasına dönüşmüştür. Türkiye'de ilk kez 1980-1985 döneminde kırsal nüfus mutlak olarak azalmaya başlamıştır.

Sözü edilen tarihlerden her ikisi de, Türkiye'nin siyasi ve ekonomik anlamda bir önceki dönemden kopuş tarihleri olup, son tahlilde kapitalizmin dünyadaki dönüşümüne yerel ölçekte uygun yanıtlar üretme niteliğini taşıma konusunda ortaklaşmaktadır. (Bu yaklaşım, Türkiye'de son derecede önemli bir ekonomi - politik sorunu olan kırsaldan kente göç olgusunu, "kırsal itmesi - kentin çekmesi" ile açıklamaya girişen yaygın yaklaşımdan farklıdır).

Sözü edilen dönemlerin, köylülüğü ve tarımı etkileme biçimleri oldukça farklıdır. Bu dönemlerin temel özelliklerine kısaca değinmeden önce, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından başlayarak, 1950'lere kadar olan gelişmelere, tarım sektörünün ve kırsal yapının temel özellikleri itibarıyla, kısaca değinelim.

24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümleri gereğince genç Türkiye Cumhuriyeti, 85 milyon altın lira tutarındaki Osmanlı borçlarından toprak esasına göre Türkiye'ye devredilen 2/3'ünü ödeyecek, bununla birlikte beş yıl süre ile gümrüklerindeki düşük koruma oranlarını da değiştiremeyecektir. Dönemin siyasi ve ekonomik açıdan çetin koşulları altında, bağımsızlığını koruyup Cumhuriyet'i geliştirebilmek, ekonomik alanda sağlanabilecek atılımlar ile olanaklı idi.

İşte bu ortamda tarım, kalkınmayı sağlayacak sektör olarak seçilmiş ve tarımsal üretimi artırmaya odaklı politikalar izlenmiştir. Bu seçimde, ülkenin sanayi kapasitesinin son derecede yetersiz olması, kaynak eksikliği ve tarım sektörünün gelenekselliği etken olmuştur.

"Köylü milletin efendisidir" ve "yurtta barış - dünyada barış" ilkeleri ile çerçevelenen siyaset anlayışı ile ilkel tarım üretiminin en önemli üretim gücünü oluşturan köylü köyünde tutulmuş, tarım ürünlerinin onda birinin ürün olarak alındığı bir vergi türü olan ve üretim artışı önündeki en önemli engeli oluşturan aşar vergisi 17 Şubat 1925 tarihinde kaldırılmıştır. 1924 yılı bütçe gelirlerinin % 22'sinin aşar vergisinden geldiği bir ortamda, verilen kararın ekonomik ve siyasi açıdan ne denli önemli olduğu daha kolay anlaşılabilir.

1923 - 1929 yılları aralığında yaşanan gelişmeler, yapılan seçimin isabetli olduğunu ortaya koymaktadır: Dönem içinde tarımda yıllık % 10'un üzerinde büyüme ivmesi yakalanmış, zor günler tarım sektörünün yarattığı itme ile aşılmıştır.

Bununla birlikte, sözü edilen dönem, Osmanlı'dan devralınan

adaletsiz toprak dağılımı temelinde, küçük ve yoksul köylü için bir değişim ortaya koyamamıştır. 1912 - 1913 yıllarında yapılan ve 1 milyon aileyi kapsayan tarım sayımına göre, tüm ailelerin % 5'ini oluşturan kesimler tüm toprakların % 65'ine sahipken; geriye kalan % 87 aile toprakların ancak % 35'ini kontrol edebiliyor. % 8 ailenin ise hiç toprağı bulunmuyordu. 1927 yılında ise, köylü nüfusun % 22'sinin iş hayvanı yoktu ve aile başına bir karasaban bile düşmemekte idi.

1930'larla başlayan dönemde, bu yapı değiştirilerek, bir kırsal dönüşüm gerçekleştirilmesi hedeflendi. Bu bağlamda köylü için, toprak sahibi, tarımsal üretim tekniklerini bilen ve başarıyla uygulayan, ürettiğine sahip çıkan, Cumhuriyet'in aydınlanma projesinin aktif ortağı bir yapı kurgulanmaya çalışıldı.

Toprak reformu, bunun ilk adımıdır. İkinci adım, 1935 yılında Tarım Kredi ve Tarım Satış Kooperatiflerinin kurulması, üçüncü adım ise, 1937 yılında Zirai Kombinaların, 1938 yılında Devlet Ziraat İşletmesi'nin kurulmasıdır. Köylü buralarda modern tarımı öğrenecektir. Son adım ise, köy enstitüleridir: 17 Nisan 1940 tarihli Köy Enstitüleri Yasası ile 1940 - 48 aralığında 21 Köy Enstitüsü açılmış, buralarda müzik - tarım - marangozluk - balıkçılık - ayakkabı tamirciliği gibi yaşamın tüm alanlarında yetkin, aydınlanma neferleri yetiştirilmiştir.

Ancak bu çabaların hemen tümü, çeşitli biçimlerde sonuçsuz kalmış veya uygun sonuçlar üretememiştir. Verili siyasi ve sosyo-ekonomik yapı içinde toprak reformu başarısız, zirai kombina-ziraat işletmesi-devlet üretme çiftliği-tarım işletmeleri dönüşümleri tarım teknolojisinin tarlaya yansıtılmasına yönelik temel amaçta yetersiz kalmış, sayıca büyüklüğüne karşın tarımsal kooperatifler gerçek işlevlerini sergileyememiş ve nihayet, köy enstitüleri de kapatılmıştır.

Adaletsiz toprak dağılımı temelinde gelişen ve küçük - yoksul köylü için ekonomik bağımlılık ilişkisi doğuran bu yapı, Cumhuriyet'in sosyo - ekonomik yaşamında önemli bir sorun olarak uzun yıllar boyunca taşınacak ve sonuçlarını günümüze de yansıtacaktır.

1950 yılı, Türkiye'nin, İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Bretton Woods düzeninin kurguladığı dünya ticaret ve finans sistemine uyum sağlama sancılarını yansıtır. Değişim siyasi temelini, yeni rejimin "modernleşme projesine" katmadığı köylünün, önemli oranda yoksullaşmasının etkisiyle, sisteme yabancılaşmasından almıştır. 1950 ile başlayan dönemde köylüye kaynak aktarma konusundaki çabalar, kurulan yeni dünya düzeninde bir çevre ülke olarak konumlanan Türkiye'ye biçilen "yeni" rol ile çakışmış; 1930'ların ithal ikameci sanayileşme modeli yerine, tarım sektörüne odaklı bir yeni ekonomik model oturtulmuştur.

1950 - 1953 döneminde "İkinci Dünya savaşının nimeti" olan traktör dışalımına koşut olarak, tarım yaygın ve hızlı bir gelişme sürecine girmiş; sektör yıllık % 10'un üzerinde bir büyüme ivmesi yakalamıştır. Ancak toprak reformunu yap(a)mamış ve altyapısı son derecede yetersiz olan Türkiye tarımının tıkanması uzun sürmemiştir. Tıkanma, gelişmenin "yaygın" ancak "yoğun" olamamasına işaret etmektedir.

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

Yaygın (extensive) tarım, tarımsal girdi (gübre - ilaç - tohum vb.) ve teknoloji kullanım düzeyinde önemli bir ilerleme olmadan, geleneksel biçimlerde ve çoğunlukla düşük verimlilik değerleriyle ile sürdürülen tarımsal üretim biçimini tanımlarken;

Yoğun (intensive) tarım, altyapı sorunları giderilmiş ve teknoloji kullanım düzeyi yükseltilmiş sektörde, yoğun girdi kullanımı - yüksek verimlilik ilişkisiyle ortaya çıkan üretim biçimini tanımlamaktadır.

Nitekim bu sorunun 21. yüzyıla temel dinamikleri ile taşınmasının bir sonucu olarak, Cumhuriyet tarihinde, yukarıda sözü edilen ve yaygın gelişime uygun konjonktürlerin uygulanan politikalarla desteklediği iki dönem hariç, tarım sektöründe sürükleyici büyüme hızları yakalanamamış, hatta geriye gidişler gözlenmiştir.

Bu bağlamda, 1950'li yıllarda görülen kente doğru hareketlenme, mekanizasyon artışının tarımsal işgücü üzerindeki etkileri ve dış kaynak kullanılarak yapılan yatırımların canlandırıldığı ekonomi ile açıklanabilir.

1980'li yıllar ise, 1970'li yıllarda görülen tıkanmanın bir sonucu olarak, dünya ekseninde Keynesci siyasalardan neoliberalizme dönüşe tanık olmuştur. Bu yapıya koşut olarak Türkiye, 24 Ocak kararları çerçevesinde ithal ikameci politikaları terk etmiş ve ucuz emeğe dayalı-orta derecede teknoloji içerilmiş ürünlerin dışsatımına dayalı, açık piyasa düzenine geçmiştir.

Bu kopuş, bir önceki kopuştan farklı olarak, tarım sektörünün gerilediği, iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine geliştiği bir dönemi önceledi. Tarım alanında yapılan özelleştirmeler, tarım desteklerinin kapsamının daraltılması, "reorganize" edilen tarımsal kamu yönetiminin etkinlik kaybı Türkiye kırsalındaki yoksulluğu derinleştirdi ve süreç, kırsal çözümünü doğurdu. Bu durum, tam da sistemin dönemsel gereksinimine uygun olarak, ucuz ve sürekli işgücü kaynağı olan eski köylüyü, sanayi yapısı görece gelişmiş kentlerin varoşlarına yığdı.

Genel ekonomi içinde tarımın yerine bakıldığında, uzun bir durağan dönemden sonra, hızlı bir gerileme gözlenmektedir. 1920'li yılların başında Gayri Safi Milli Hasıla'nın yaklaşık % 45'i tarımdan elde edilirken, yarım yüzyıl sonra, 1960'ların sonunda bu oran hala % 40'lar düzeyindedir. İzleyen on yıllık süreçte hızlı bir düşme ile 1980 yılında % 25 olan tarımın GSMH'daki payı, 2000 yılında % 13.1, 2005 yılında ise % 11.5 olarak gerçekleşmiştir.

Teorik olarak, ulusal ekonomiler güçlendikçe, büyüyen GSMH içerisinde tarımın payı görece olarak azalır. Bu durum, tarımda yaratılan katma değer diğer sektörlerle oranla daha düşük olması ve gelir artıkça tüketim harcamalarının sınırlara ve hizmetler sektörüne kayması ile açıklanır. Türkiye GSMH'sının son 35 yıllık değişiminde, bu gerçeklik etken olmuştur. Bununla birlikte, 1980'li yıllardan itibaren tarımın gelişme hızının gerilemesi ve bazı yıllarda negatif büyüme rakamlarının kaydedilmesi, yukarıdaki verilerin ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. Aynı dönemde sanayiinin de

istenen gelişmeyi gösterememesi, Türkiye'nin üretimden kopuşuna işaret etmektedir. 1970 sonrası dönemde tarımın GSMH'ya katkısı % 40'lar düzeyinden % 11.5'a kadar gerilerken, sanayiinin GSMH'ya katkısı % 17 düzeyinden % 24 düzeyine yükselmiştir.

İstihdamın sektörel dağılımının değişimi ise, diğer iki ölçüt ile karşılaştırıldığında uzun yıllar daha az değişken bir durum sergilemekte iken, 2004 - 2005 aralığında tablo tümüyle değişmiştir. Bu bağlamda, 1988 yılında 8.249.000 kişinin çalıştığı tarım, orman, avcılık ve balıkçılık (TOAB) sektörünün toplam istihdamdaki payı % 46.46'dır. 1988 - 2004 aralığındaki 16 yıllık dönemde, sektörde çalışan insan sayısı 1 milyon civarında azalmış ve 2004 yılında 7.201.000 olarak sayılmıştır. Ancak 2004 - 2005 döneminde, yalnızca 1 yılda, yaklaşık 1.3 milyon kişi tarım sektöründen kopmuştur. 2005 yılında TOAB sektörünün istihdamı sayısal olarak 5.920.000, oransal olarak ise % 29.5'tur.

Bu durumun ortaya çıkmasında, tarımın gelir getirici özelliğinin, başta öz tüketime yönelik üretim yapan haneler ve daha sonra ürettiklerini pazara çıkaran küçük - orta - büyük işletmeler sıralamasında olmak üzere, giderek azalması başat rol oynamaktadır. Hedef enflasyon oranının % 8 olduğu dönemde, 2004 - 2005 aralığında girdiler (tohum, gübre, tarım ilacı, mazot) ortalama % 16 oranında fiyat artışlarına konu olmuş; buna karşılık tarımsal çıktılarının fiyatları (yaş meyve sebze % 46, hububat ürünlerinde % 13, yağlı tohumlarda % 12 olmak üzere) ortalama % 25 düzeyinde gerilemiştir. İç ticaret hadlerinin tarım aleyhine dönmesi, köylerden kentlere göç eğiliminde yeni bir dalga yaratmıştır.

Bu noktada, sektörler arası emek transferine ilişkin analitik değerlendirmelerde bulunmakta yarar görülmektedir. 2005 yılı itibarıyla, tarım sektöründe istihdam edilen işgücü sayısı 5.920.000 iken, aynı sayı sanayi sektöründe 4.281.000, hizmetler sektöründe ise 10.101.000'dir. Ülkenin işsizlik oranı ise % 10.3 düzeyindedir.

Kırsal nüfus ile genel ekonomi ve istihdam içinde tarım sektörünün payına ilişkin veriler birlikte değerlendirilerek, Türkiye tarımının barındırdığı atıl istihdam düzeyine ilişkin kestirimlerde bulunmak olanaklıdır. Başka bir deyişle, mevcut tarımsal üretimi, bilgi ve teknoloji içerilmiş bir tarım yapısı içinde, daha az sayıda tarımsal işgücü ile gerçekleştirebilmek olanaklıdır.

Türkiye'de 80 bini aşkın köy ve köyaltı yerleşmenin fiziksel ve sosyal altyapı eksiklikleri veri iken, sanayi ve hizmetler sektörünün istihdam çağırması durumunda, tarım sektörü doğal olarak diğer sektörlerle emek transferi edecektir. Bununla birlikte, her yıl işgücüne katılan nüfusa iş yaratma konusunda yaşanan yetersizlikler, tarımdan kopan nüfusun ancak küçük bir bölümünün kentlerde işlendirilebileceğine işaret etmektedir.

Bunun yanında, tarımsal istihdamın temel özellikleri (kırsal konumlanması, kadın emeğinin baskın olması ve eğitim düzeyinin düşük olması), tarım sektöründen diğer sektörlerle emek transferinin eğitim faaliyetleriyle desteklenen planlı süreçlerde gerçekleştirilebileceğini ortaya koymaktadır. Bunun dışındaki gelişmeler, tarımdan koparak kentlerin varoşlarına konumlanan ve yedek işgücü niteliği bile kazana-

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

mayan geniş kesimlerin, ülkenin sosyal - ekonomik ve politik yaşamında yeni sorunlar doğurmasına neden olacaktır.

Tarım sektöründeki kadın istihdamı, daha yakın bir incelemeyi gerekli kılmaktadır. Tarım sektörü, kadın işgücünün en yoğun olduğu sektör konumundadır. 1999 yılı verilerine göre kadınların %72.2.'si tarım kesiminde çalışmaktadır. 1990 - 2000 yılları arasında kadınların genel istihdamında % 34'ten % 28'e olmak üzere % 6'lık bir daralma olmasına karşın, aynı zaman diliminde tarım istihdamındaki kadınların payı % 49'dan %49.2'ye yükselmiştir. Bu sonuç, "tarımın kadınsallaşması (feminizasyonu)" olarak nitelenebilir.

Tarımın kadınsallaşması, krizler sarmalındaki Türkiye kırsalında kadın emeğinin konumlanışına işaret etmektedir. Kırdan kente göç, kadınların neredeyse tamamının işgücü dışında kalması sonucunu doğurmaktadır. Tarım sektörü ise, emek yoğun ve az getiri sağlayan özellikleri ile öncelikle erkek işgücü tarafından terk edilen bir üretim alanı olma özelliği taşımaktadır. Bu sonuç, "tarımın kadınsallaşması"nın, kadın emeğinin giderek daha çok istismara açık hale gelmesine ilişkin bir kavramsallaştırma olduğunu ortaya koymaktadır.

Kadınların emek piyasasında konumlanışı, kentlerde farklı boyutlar kazanmaktadır. Kırsalda tarımsal üretim alanında "ücretsiz emek sağlayıcı" olan kadın, kentte birçok ferdi çeşitli işlerde çalışan aile içinde diğer çalışanlara destek olma yanında, gündeliğe gitme, evde fason üretim yapma gibi faaliyetlerle sosyal güvenlikten yoksun çalışma ilişkilerine girmektedir.

► ► ►

Günümüz Türkiye'sinin kırsal yönetim sınırları içinde, 2002 yılı itibarıyla, 2.265'i belde, 36.527 köy ve 42.098 köy altı yer-

leşme (köy bağılı) olmak üzere 80.890 kırsal yerleşmede yaklaşık 23.8 milyon kişi yaşamaktadır. 2001 DİE verilerine göre, tüm köyler ve nüfusu 25.000'den az olan il ve ilçe merkezlerinde toplam 6.2 milyon hane bulunmakta olup, bunun 4.1 milyonu tarımsal faaliyette bulunmaktadır. Başka bir deyişle, Türkiye kırsalında bulunan hane halkı sayısının % 66'sı tarımsal faaliyetlerden geçimini sağlamaktadır. Nüfusu 2000'in altındaki yerleşim yerlerinde tarımsal işletmeler dışındaki işletmelerin yarısından çoğunun bakkal (% 29.12) ve kahvehanelerden (% 21.24) oluşması, kırsal yapıdaki üretim gücünün tarım ağırlıklı oluşunu açıkça ortaya koymaktadır.

1991 ve 2001 yılları tarım sayımı sonuçlarına göre, Türkiye'de işletme büyüklüğüne göre işletme sayıları ve işletmelerin tasarrufunda bulunan arazi miktarını gösterir tablo, köylülük ve sosyal statü ilişkileri açısından incelenebilir duruma getirildiğinde, yukarıdaki özet tablo ortaya çıkmaktadır.

Tabloda, köylüleri sahip oldukları tarım işletmesi büyüklüğüne göre tasnif etmektedir. Elbette bu sınıflandırma, yalnızca toprak mülkiyeti bazında yapılamaz, tarımsal yapıyı sarmalayan diğer ilişkilerde analize dahil edilmelidir. Bununla birlikte, mülk sahipliğinin, diğer ilişkilerde de güç sağlayıcı olduğu kabulünden yola çıkarak, verilere dayanan bir sınıflama çalışmasının yapılabilmesi düşünülmektedir.

1991 yılı tarım sayımı sonuçlarına göre, Türkiye'de, bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri ile uğraşan 4.091.531 "tarım işletmesi" bulunmaktadır. Bu sayı 1950'de 2,5 milyon, 1980'de 3,6 milyon idi. 2001 tarım sayımı sonuçları ise, tarım işletmesi sayısını 3.697.743 olarak saptamaktadır. 10 yıllık dönemde tarım işletmeleri sayısındaki yaklaşık 400 bin azalma, ekonomik ve sosyal gerekçeler dışında, tarım istatistiklerindeki güvenilirliğin de yeniden sorgulanmasına neden olmuştur.

Tablo 2 : Türkiye'de Tarımsal İşletme - Mülkiyet İlişkileri					
		A. İşletme sayısı		B. Arazi (dekar)	
İşletme Büyüklükleri (da)		TÜRKİYE, 1991		TÜRKİYE, 2001	
		Sayısal	%	Sayısal	%
Tüm İşletmeler	A	3 966 822	100	3 021 190	100
	B	234 510 993	100	184 329 487	100
Yoksul Köylüler 50' den az	A	2 659 738	67	1 958 266	65
	B	51 889 612	22	39 331 133	21
Küçük Köylüler 50 - 99	A	713 149	18	559 999	19
	B	46 750 693	20	38 123 216	21
Orta Köylüler 100 - 499	A	557 097	14	481 018	16
	B	95 704 065	40	85 957 939	47
Zengin Köylüler 500 - 999	A	24 201	0.6	17 431	0.6
	B	14 982 493	6	11 218 554	6
Toprak ağası / kapitalis.tpr.sah.1000 - +	A	12 637	0.40	4 476	0.14
	B	25 184 130	12	9 698 645	5.26

Kaynak: www.die.gov.tr verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

Türkiye'deki ortalama işletme büyüklüğü 1991 tarım sayımı sonuçlarına göre 5.9 hektar, 2001 yılı tarım sayımı sonuçlarına göre ise 6.1 dekadır. Aynı rakamın AB ülkelerinde 17.4 hektar, ABD'de ise 180 hektar olması, Türkiye'nin ortalama işletme yapısının ne denli küçük olduğuna işaret etmektedir.

Bunun yanında, 10 hektardan az toprağa sahip yoksul ve küçük köylülere ait işletme sayısı, ülkedeki toplam işletme sayısının % 85'i ve bunların sahip olduğu arazi toplam arazinin % 42'si oranındadır. Orta ve zengin köylüler Türkiye'de toplam işletme sayısının % 15'ine sahip ve toplam arazinin % 46'sına sahiptir. 50 hektardan büyük işletmelerin sayısal oranı % 1 iken, bu işletmeler toplam tarım arazisinin % 17'sine sahiptirler. Yine bu kapsamda olmak üzere; 4.091.000 köylü ailesinin 102.000'inin hiç toprağı bulunmamaktadır.

Bütün bu veriler özetlendiğinde, Türkiye kırsalının ve tarım sektörünün fotoğrafı şöyle görülebilir; 2005 yılı itibarıyla, kentleşme oranı % 65 olan Türkiye'nin GSMH'nın % 11.5'i tarımdan elde edilirken, istihdamın % 29.5'una tarım kaynaklık etmektedir. Türkiye köylüsü, kendi içinde de sınıf ve katmanlardan oluşmaktadır. Köylünün çok büyük bir bölümü, ya topraksız ya da işçilik - ortaklık gibi ilişkilere girmeden kendisini yeniden üretmeyecek ölçüde toprağı sahiptir. Sektörde emek sömürüsü (dışarıdan ya da kendi emeğini sömürü) egemen bir yapı olup, kadın emeğı en çok sömürülen emek çeşidini oluşturmaktadır.

Bu fotoğraf yine AB ve ABD ile karşılaştırıldığında, şöyle bir yapı ortaya çıkmaktadır:

Türkiye tarımının ve kırsal yapısının ekonomik ve sosyolojik özelliklerinin altı çizildikten sonra, aşağıda, bu yapı üzerinde etken olan son çeyrek yüzyıl üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

Göstergeler	ABD	AB	Türkiye
GSMH'da tarımın payı (%)	1.7	1.9	11.5
İstihdamda tarımın payı (%)	2.8	5.0	34
Tarımda kişi başına GSMH (dolar)	17.719	9.286	1.384

II. 1980 SONRASI TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

1980 sonrası ithal ikameci politikalarından neoliberal düzene geçiş, 24 Ocak 1980 kararları ile biçimlenmiştir. Bu genel çerçevenin tarıma yansımaları; destekleme kapsamının daraltılması, tarımsal ürün fiyatlarının baskılanması ve iç ticaret hadlerinin keskin bir şekilde tarımın aleyhine dönmesi ile kendisini göstermiştir.

Süreç, tarım sektörüne etkileri bakımından, 1980 - 1989 ; 1990 - 1999 ve 2000 yılı sonrası olmak üzere dönem-

lendirilebilir. 24 Ocak (1980) kararları ile başlayıp, kurguladığı finansal serbesti çerçevesinde sonuç olarak üretime kaynak tahsisini önemli ölçüde kısıtlayan 32 Sayılı Karar'a kadar süren birinci dönemde, tarım sektörü önemli ölçüde gerilemiş, 1990 ile başlayan ikinci dönemde özelleştirmeler yanında Dünya Ticaret Örgütü ve AB Gümrük Birliği Anlaşmaları tarım sektörü ile ilgili dışsal çerçeveyi çizmiş; yeni tarım politikalarına geçişi temsil eden Tarım Reformu Projesi'nin uygulanmaya başlandığı 1999 yılında başlayan üçüncü dönemde ise yaşanan krizler sonrası IMF ve Dünya Bankası ile yapılan anlaşmalar ve "istikrar programları", tarım politikalarının belirlenmesinde etken bir konumuna gelmiştir.

Şimdi, bu dönemlendirmelere daha yakından bakalım:

II. I. 1980-1989 Dönemi

Daha önceki bölümlerde ortaya çıkardığı temel dönüşümün ana hatları verilen 24 Ocak kararlarının uygulandığı 1980'li yıllar, iç ticaret hadlerinin hızla tarım aleyhine geliştiği bir dönem olmuştur. İç ticaret hadleri, 1976 - '79 yılları 100 kabul edildiğinde, 1988 yılında % 53'e düşmüş, başka bir ifadeyle % 47 tarım aleyhine dönmüştür. 1929 Dünya buhranı ve onu izleyen dönemde aynı oranın % 27 olması, dönemin tarıma olan etkisini bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır.

Sözkonusu dönemde tarımsal kamu yönetiminin "reorganize" edilmesi, sektörel açıdan yarattığı etkiler bakımından oldukça önemlidir. 81 il, 883 ilçe, 80.000'in üzerinde bucak, köy ve köy altı yerleşmeye sahip; kırsal alan yerleşmeleri parçalı, tarım sektörü sosyo - ekonomik yönden oldukça önemli olan Türkiye'de sektörün çağdaş ve rasyonel olarak yönetilebilmesi, etkin bir tarımsal kamu yönetimi ile olanaklıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde Tarım Bakanlığı, 1924 yılı başında kurulmuştur. Kuruluşundan sonra birçok kez farklı Bakanlıklar ile birleştirilip ayrılan, bağlı - ilgili kuruluş yapıları ve hatta adı değiştirilen Bakanlık üzerindeki en kapsamlı "reorganizasyon", 1985 yılında yapılmıştır.

1985 reorganizasyonu ile Bakanlığın Ziraat İşleri, Zirai Mücadele, Hayvancılığı Geliştirme, Gıda İşleri, Veteriner İşleri, Su Ürünleri Genel Müdürlükleri kaldırılmıştır. Tarımsal altyapı alanında önemli işlevleri olan Toprak-Su Genel Müdürlüğü de kaldırılarak, Yol-Su-Elektrik Genel Müdürlüğü ile birleştirilmiştir.

Yeni yapısında merkezde ana hizmet, danışma ve denetim, yardımcı hizmet, ilgili ve bağlı birimler ile taşra teşkilatından oluşan Bakanlığın, uzman birimlerin kapatılması ve çeşitli yapılar içinde dağıtılmasından dolayı, yönetim gücünde önemli aşınmalar ortaya çıkmıştır. Bu aşınmaya koşut olarak, Türkiye'deki kamu örgütlenmesinin diğer birimleri de tarım yönetiminde söz sahibi olmuşlar, görevler ve yetkiler çeşitli kuruluşlar arasında (Bakanlar Kurulu, Yüksek Planlama Kurulu, Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Devlet Bakanlıkları, Devlet Planlama - Hazine - Dış Ticaret Müsteşarlıkları, Merkez Bankası, Ziraat Bankası ..) dağıtılmıştır. Bu dağıtımda yeterince net belirlenemeyen görevler yetki çatışmasını da beraberinde getirmiş, bu yapının üzerine eklenen eşgüdüm yetersizliği ise tarım yönetiminin etkisizliğini perçinlemiştir.

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

İlk iki aşamanın 1980'li yılların ortalarından 1990'lı yılların sonuna kadar sürmesinden sonra, üçüncü aşamada, 2000'li yılların başından itibaren, yönetim (governance) ilkesinin etkileri Türkiye'ye ve tarım sektörüne yansımıştır. Bu doğrultuda, birçok görev ve yetki alanı zaten elinden çıkmış bulunan Bakanlık, tütün - şeker ve tarım satış kooperatifleri alanında elinde bulunan yetkileri sayılan alanlarda oluşturulan kurullara devretmiştir.

Bu kurullar, (Tütün ve Tütün Mamüllerini ve Alkollü İçkiler Piyasasını Düzenleme Kurulu, Şeker Kurulu ve Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerini Yeniden Yapılandırma Kurulu)

► Kamu alanını özel sektöre devretme,

► İşletici" özelliğinden sıyrılan kamunun, özel sektör işbirliği ile alanı düzenlemesi ve denetlemesi

işlevine yönelmekte, böylece "Bağımsız İdari Otorite" kavramına oturmaktadırlar.

1980 - 1989 arasındaki dönemde, katma değeri düşük tarımsal hammaddeleri ya da tarıma dayalı ilkel sanayi mallarının satımı ile arzulanan oranda döviz geliri elde etmenin ve dış ticaret dengelerini düzenlemenin olanaksızlığı bir kez daha saptanmıştır. Bu doğrultuda, 1960'lı ve 70'li yıllarda yapılan birçok teorik ve ampirik iktisat çalışması, eşitsiz değişimin az gelişmiş ülkeler aleyhine olan sonuçlarını ortaya koymaktadır.

Bunun üzerine 1989 yılında 32 sayılı karar çıkartılarak, spekülasyoncu yabancı sermaye girişi teşvik edilmiş, yabancı sermayeyi cezbetmek için gerekli yüksek faiz oranları üretim yapıları üzerinde kırıncı etkiler yapmıştır.

II. II. 1990-1999 Dönemi

Özünde spekülatif nitelikli ve reel yatırım davranışlarından uzak, ülke ekonomisinin rantiyer tipi girişimlerle etkilendiği ve yüksek faiz oranları ile kendisini gösteren dönemde, tarım sektörü önemli ölçüde olumsuz etkilenmiştir. Böyle dönemlerde, üretim sarmalındaki para ilk önce, en az getirisi olan alandan çekilir. Bu ortamda, kaynak geri dönüşünün hız ve miktar olarak en yavaş - en az olduğu tarım yatırımları (kamusal ve özel) önemli ölçüde azaldı, tarım sektörü içi sınıf konumlanmalarında, kaynak aktarım olanağı bulunan tüm ögeler hızla tarımdan çekildi. Ancak tarım işçiliği ve küçük mülkiyet yapısının kırsal alana mahkum ettiği büyük bir köylü kitlesi, yoksulluğu derinleşirken, kendi emeğini daha çok sömürme yolu ile kendini yeniden üretime olanaklarını aradı.

Sözü edilen dönemde, tarım sektörü ile ilgili olarak, dört konunun altını çizmekte yarar görülmektedir. Bunlardan birincisi, bir önceki dönemden başlatılan tarımsal KİT özelleştirmelerinin gerçekleştirilmiş olmasıdır. İkinci konu, 1990 - 1994 yılları aralığında, Türkiye'de emeğin bölüşüm ilişkilerindeki payının görece olarak artmasıdır. İşçi sendikalarının eylemleri ile oluşan ortamda, iç ticaret hadleri de tarım lehine gelişmiştir. Üçüncü özellik, dönemin ortasındaki 1994 krizi sonuçları ile ilgilidir. Sermayenin merkezleşmesi ve kısa süreli sermaye hareketlerinin kural tanımaz bir hız kazanması, birçok az gelişmiş ülkede olduğu gibi, Türkiye ekonomisini de yapısal krizler ile karşı karşıya bırakmakta ve kriz dönemleri tarım sektörünün en çok kay-

bettiği dönemler olmaktadır. Kamu harcamalarını azaltıcı - kaydırıcı politikalar çerçevesinde 1994 krizi sonrası desteklemeye konu olan tarımsal ürün sayısı 26'dan 9'a (hububat ürünleri, şeker pancarı, haşhaş ve tütün) düşürülmüştür. Son olarak ise, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kapsamında imzalanan Tarım Anlaşması ve AB ile imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması, tarım politikalarının dışsal belirleyicileri niteliğine dönüşmüşlerdir.

Dönemin bu temel özelliklerini, en sonuncudan başlayarak inceleyelim:

Dışsal çerçeve

1 Ocak 1994 tarihinde yürürlüğe giren Uruguay Turu Tarım Anlaşması, tarım sektöründe serbestleşmeyi dünya genelinde uygulamaya sokan ve DTÖ'ne üye ülkelerin imza koyduğu bir uluslararası anlaşma olmasına karşın; geniş anlamda ABD ve AB'nin gereksinimlerine uygun düzenlemeler içermektedir.

Nitekim 1986 yılında başlayan ve iki yıl içerisinde bitirilmesi amaçlanan Uruguay Turu (UT) görüşmeleri, ABD ve AB'nin anlaşamaması nedeniyle 1994 yılı başına kadar sarkmıştır. O tarihe kadar birbirlerinin pazarı olarak nitelenebilen bölgelere (Avrupa Birliği Güney Amerika'ya, ABD Kuzey Afrika'ya) dışsattım sübvansiyonları ile maliyetinin altında satış yaparak dış pazar kapma yarışına giren bu iki ülke / ülke grubu, sürecin kendileri açısından daha avantajlı bir şekilde dönüştürülebilmesi için, uzun bir "uzlaşma arama" zamanı yaşamışlardır.

7 yıl süren görüşmelerden sonra imzalanan UT Sonuç Anlaşmasının, genel olarak, ülkelerin tarım sektörüne verdikleri iç desteklerin indirgenmesi, sübvansiyonlu dışsattım miktarının azaltılması, iç pazarları koruyucu önlemlerinin ortaklaştırılarak düzeyinin indirgenmesi, sağlık ve bitki sağlığı önlemlerinin dünya genelinde uyumlaştırılması başlıkları altında getirdiği düzenlemeler, az gelişmiş / gelişmekte olan ülke grubunun tarımlarında bağımlı yapılar oluşturmakta ve dışsattımda rekabet üstünlüğü olan ülkelerin dünya pazarlarındaki etkinliklerini artırmaktadır.

"Mukayeseli üstünlükler" meşruiyet temelinde, yukarıda sayılan üç başlık altında tarım ürünlerine verilen desteklerin indirgenmesini öngören DTÖ UT Tarım Anlaşması'nın, "hedeflerine" ulaşmada önemli bir başarı elde edemediği görülmektedir. "Üreticiye yapılan transferin toplam tarımsal üretim değerine oranı" olarak tanımlanan Üretici Destek Tahmini, tüm dünya genelinde, 1986 - 88 yıllarında 241 milyar ABD Doları iken, 2001 - 2003 döneminde bu miktar, yalnızca 238 milyar ABD Doları'na gerilemiştir. 1994 - 2000 arasındaki 6 yıllık dönemde gelişmiş ülkelerin DTÖ kapsamında verdikleri indirgeme taahhütlerine "uydukları" göz önüne alındığında, çok büyük bir bölümü gelişmiş ülkelere yapılan tarımsal desteklemelerin, nitelik değiştirerek sürdüğü ortaya çıkmaktadır.

DTÖ UT Tarım Anlaşması kapsamında, gelişme yolundaki ülkelerin miktar ve oran olarak indirgeme taahhütleri, 10 yıllık süre sonunda, yani 2004 yılında sona ermiştir. Bu kapsamda, yeni bir indirgeme dönemi sağlamaya yönelik "İleri Tarım Müzakereleri" başlatılmış; ancak 1999 Seattle, 2001

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

Doha, 2003 Cancun ve 2004 - 2006 Hong Kong - Cenevre görüşmeleri, tarım açısından kayda değer bir sonuç alınmadan dağılmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında, pamuk üreticisi yoksul Afrika ülkelerinin, gümrük vergilerini indirmelerini isteyen ABD yönetimine karşı ileri sürdükleri şu sav etkili bir rol oynamıştır: "ABD'de 25 bin pamuk üreticisine sağladığınız 4 milyar dolarlık destek, on'a yakın Afrika ülkesinin pamuk dışsattımına dayalı ekonomilerini alt üst etmekte ve yoksulluğu - açlığı artırmaktadır. Eğer bizden gümrük vergilerimizi indirmemizi istiyorsanız, öncelikle sizler, tüm iç desteklerinizi ve dışsattım sübvansiyonlarınızı sıfırlayınız. Adil bir ticaret ancak böyle sağlanabilir"...

1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe giren AB Gümrük Birliği Anlaşması'nda, temel olarak tarım ürünleri kapsam dışında bırakılmış olmakla birlikte, içeriğinde süt - tahıl ve şeker bulunan işlenmiş tarım ürünleri kapsama alınmıştır. Aşağıdaki tablo, 2000-2005 yılları aralığında, Türkiye'nin Topluluğa yaptığı işlenmiş tarım ürünleri (İTÜ) dışsattımını göstermektedir:

Tablo 4 : İşlenmiş Tarım Ürünleri Dışsattımı (bin dolar)						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
AB (15)	36.818	38.265	53.807	67.412	89.154	97.136
AB (25)	41.833	43.657	61.909	82.274	105.937	112.833
GENEL	299.045	326.377	388.001	508.233	614.647	705.306

Buna göre, AB-15'e yapılan İTÜ dışsattımı, 2000 yılında 36.8 milyon dolar iken, aynı rakam 2005 yılı itibariyle 97.1 milyon dolara çıkmıştır. Aynı tarihler itibariyle Türkiye'nin genel İTÜ dışsattımı ise, 299 milyon dolardan 705 milyon dolara yükselmiştir.

Aşağıdaki tablo ise, Türkiye'nin Topluluktan yaptığı işlenmiş tarım ürünleri dışsattımını göstermektedir:

Tablo 5 : İşlenmiş Tarım Ürünleri Dışsattımı (bin dolar)						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
AB (15)	114.627	104.969	134.550	152.287	213.766	243.882
AB (25)	115.355	107.719	138.844	160.195	228.889	271.709
GENEL	126.563	117.073	151.723	176.806	253.548	306.187

Tablodan da izleneceği üzere, Türkiye Topluluktan 2000 yılında 114.6 milyon dolarlık İTÜ dışsattımını yaparken, 2005 yılında bu rakam 243.9 milyon dolara yükselmiştir. Türkiye'nin toplam İTÜ dışsattımında ise, 2000 - 2005 aralığında, 126.6 milyon dolardan 306.2 milyon dolara bir artış kaydedilmiştir.

Yukarıda verilen iki tablonun ortaya koyduğu sonuçlar şöyle özetlenebilir; (1) GB Anlaşması, İTÜ ticaret hacmini, ikibuçuk kattan fazla artırmıştır (151.4 milyon dolardan 341 milyon dolara), (2) AB-15 ile olan İTÜ ticaretinde Türkiye'nin açığı (dışsattım - dışsattım) 2000 yılında 77.8 milyon dolar iken; açığı

2005 yılında 146.7 milyon dolara yükselmiştir. (3) Buna karşılık Türkiye, tüm dünya ile yürüttüğü İTÜ ticaretinde fazla vermektedir. Fazla miktarı (dışsattım - dışsattım) 2000 yılında 173 milyon dolar iken, 2005 yılında 399 milyon dolara ulaşmıştır.

Bu durum, Türkiye'nin AB karşısında, Gümrük Birliği Anlaşması'nda kararlaştırılan kapsam belirlemenin de etkisi ile karşılaştırmalı üstünlüğünden yararlanamadığını ortaya koymaktadır. Zira Türkiye'nin en çok avantajlı bulunduğu taze meyve - sebzedden işlenmiş tarım ürünleri GB kapsamına alınmamışken; AB'nin açık rekabet üstünlüğü bulunan tahıl, süt ve şekerden işlenmiş tarım ürünleri GB kapsamına dahil edilmişlerdir.

Tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi

Tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi de, emek - sermaye ve bu bağlamda tarımsal üretim yapıları üzerine etkileri bakımından, oldukça önemlidir. Bu çerçevede Türkiye'de 1983 yılında başlatılan çalışmalar kapsamında, öncelikle 233 sayılı KHK ile KİT'ler, İktisadi Devlet Teşekkülü ve Kamu İktisadi Kuruluşları olarak ikiye ayrılmış, teşebbüs kurma yetkisi yasamadan yürütmeye devredilmiş, tasfiye - devir - satış yetkisi Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu'na tanınmıştır. 1985 yılında Dünya Bankası desteğiyle hazırlanan "Özelleştirme Ana Planı" sonrasında, 1986 yılında 3291 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır.

Hazırlanan "Özelleştirme Ana Planı", Türkiye'de özelleştirilecek KİT'leri belirleyerek bir öncelik sıralaması yapmaktadır. Bu Plan'da adı geçen tarımsal KİT'lerden YEMSAN (Yem Sanayii A.Ş.) ve TİGEM (Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü) birinci, EBK (Et ve Balık Ürünleri A.Ş.), ÇAY-KUR (Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü), TÜGSAŞ (Türkiye Gübre Sanayii A.Ş.) ve TŞFAŞ (Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.) ikinci, TMO (Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü) ve TZDK (Türkiye Ziraat Donatım Kurumu) ise üçüncü derecede öncelikle özelleştirilecek KİT'ler grubundadırlar. Türkiye özelleştirme uygulamaları, yukarıda belirtilen sıralamaya uyarlık göstermemektedir. Aşağıda açıklanacağı üzere, tarımsal KİT'lerden bazıları "sırasından önce" özelleştirilmiş, bazıları ise halen özelleştirme portföyünde bulunmaktadır. Türkiye'de, bugüne değin özelleştirilen tarımsal KİT'ler, satış tarihleri ve satış bedelleri aşağıdaki tabloda verilmektedir:

Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu (SEK)'nin 38 işletmesi, Yem Sanayiinin 30 işletmesi, Orman Ürünleri Sanayii (ORÜS) ve TZDK'nun tamamı özelleştirilerek sektörlerden kamu çekilmiştir. EBK'nun ise önemli bir bölümünün özelleştirilmesi tamamlanmıştır.

Son olarak TEKEK'in alkollü içkiler bölümünün özelleştirilmesi de tamamlanmış, özelleştirmenin bir yıl sonrasında yapılan devirden elde edilen gelirin özelleştirme sırasındaki satış bedelinden çok daha yüksek olması, kamuoyunda tartışmalara neden olmuştur.

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

Türkiye'de çeyrek yüzyıla yaklaşan neoliberal uygulamalar sonrasında, 233 sayılı KHK kapsamında bulunan tarımsal KİT'lerden, iktisadi devlet teşekkülü niteliğinde yalnızca TMO, ÇAYKUR ve TİGEM kalmıştır. Kamu iktisadi kuruluşu niteliğinde tarımsal KİT ise bulunmamaktadır.

Buna karşılık, 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu kapsamındaki tarımsal kuruluş sayısı bir hayli fazladır. Bu bağlamda, TŞFAŞ "özelleştirme kapsamındaki kuruluş" iken, EBAŞ Et ve Balık Ürünleri A.Ş., TEKEL (Tütün, Tütün Mamülleri Tuz ve Alkol İşleri Genel Müdürlüğü), TÜGSAŞ ve İGSAŞ (İstanbul Gübre Sanayi A.Ş.) "özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluş" niteliğindedir.

Son yıllarda üretilen birçok resmi rapor / planda da, Toprak Mahsulleri Ofisi dışındaki tüm tarımsal KİT'lerin özelleştirileceği belirtilmektedir.

Türkiye'de tarım alanında özelleştirilmiş ya da özelleştirme kapsamında bulunan KİT'ler, (a) hayvancılık alt sektöründe faaliyet gösterenler, (b) girdi üretimi ve dağıtım alanında faaliyet gösterenler ve (c) tarım ticareti alanında faaliyet gösterenler başlıkları altında gruplandırılabilir.

(a) Hayvancılık alt sektöründe faaliyet gösterenler,

Et Balık Kurumu / Et ve Balık Ürünleri A.Ş., Gönen Gıda Sanayii A.Ş., Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu, Yem Sanayii.

(b) Girdi üretimi ve dağıtım alanında faaliyet gösterenler

Türkiye Ziraat Kurumu, Türkiye Gübre Sanayi A.Ş., İstanbul Gübre Sanayi A.Ş., T.C.Ziraat Bankası, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü.

(c) Tarım ticareti alanında faaliyet gösterenler

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., Tütün, Tütün Mamülleri Tuz ve Alkol İşleri Genel Müdürlüğü, Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri .

Tarımsal özelleştirmeler, üretici örgütlülüğünün niteliksel olarak yetersiz, pazarlama kanallarının sağlıklı olmadığı Türkiye kırsal yapısında; birçok alt sektörde benzer sonuçlar üretmiştir. Bu çerçevede, kamunun çıktı (et - süt vb) pazarından ayrılması sonrasında genellikle yerli ortaklı çokuluslu şirketler piyasaya girmekte, piyasanın paylaşımı ile rekabete kapalı yapılar doğmakta, bu ortamda gerileyen hammadde fiyatları nedeniyle üretici gelirleri azalmakta, tarımsal üretim yapıları zayıflamakta ve süreç içerisinde, sonunda yerli ortağın da ayrılması ile sektör yabancılaşmaktadır.

Özelleştirmenin alt sektörel etkilerinin incelenmesi bakımından, Süt Endüstrisi Kurumu (SEK) özelleştirmesi uygun bir örnek olay niteliğindedir;

1963 yılında kurulan Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu (SEK), süt ürünleri sanayiinde kurulu kapasitenin % 27.4'üne sahip olmuş, açıkladığı fiyatlarla üretici ve tüketici açısından bir güvence oluşturmuş, süt fiyatı üzerine spekülasyonları önleyerek piyasayı regüle etmiştir.

1992 yılında alınan özelleştirme kararı sonrasında SEK'in 32 süt ve süt mamülleri işletmesinin tamamı 1993 - 1998 yılları arasında özelleştirilerek 69.619.759 \$ özelleştirme geliri elde edilmiştir.

Tablo 6 : Türkiye'de Tarımsal Özelleştirmeler

Şirket ADI	Satış Tarihi	Satış bedeli (\$)
SEK	1993 - 1998	69.619.759
YEM SANAYİ	1993 - 1995	21.416.710
EBK	1995 - 2000	49.693.324
KÖYTEKS	1995 - 1998	3 731.332
ORÜS	1996 - 2000	32.301.635
TZDAŞ	1998 - 2000	15.783.896
TÜGSAŞ	1999	2.204.238

Kaynak: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Turkey's Contribution to the 2001 Progress Report, Annex : 6 Privatization, Ankara, 2001, Tablo : E)

SEK özelleştirmesinde işletmeleri satın alanlar, 19 işletmeyi kapatmışlardır. Bunlar arasında, Türkiye'nin en çok süt üreten bölgeleri olan Eskişehir ve Burdur işletmeleri de vardır. Halen bu işletmelerden yalnızca 13'ü faaliyetlerini sürdürmektedirler. Özelleştirme öncesi süt ve süt ürünleri üretim düzeyi olan 62.776 ton/yıl, özelleştirme sonrası 25.650 ton/yıl'a gerilemiştir.

SEK'in özelleştirilmesinin ardından, boşaltılan kamu alanı, çokuluslu şirketler ile onlarla ortaklık kuran veya kurmayan yerli sermaye tarafından doldurulmuştur. İzleyen süreçte, küçük firmalar, büyük sermaye grupları tarafından satın alınarak bünyelerine katılmışlardır. Son aşamada ise, yerli ortağın çekilmesi ile piyasa yabancı ortağa kalmaktadır.

Kısaca çerçevesi çizilen gıda alanında yabancılaşma, markalar konusunda daha da belirgin olmaktadır. Bugün tüketiciye sunulan ve geçmişte orta büyüklükteki yerli sermayeye ait olan birçok süt ve yoğurt markasının mülkiyeti, ÇUŞ'lere ait bulunmaktadır.

Bu noktada, süt sektörü özelleştirmesi ana başlıklarıyla incelendiğinde, şu gelişmelerin altının çizilmesinde yarar görülmektedir.

Öncelikle SEK işletmelerini satın alanlar, kendi firma çıkarları uyarınca, çoğu zaman içindeki makinesi, arsası vb. için satın aldıkları işletmeleri kapatmışlar, bazı fabrikaların içindeki makineleri söküp götürmüşlerdir.

Kapanan süt işleme tesisleri, üreticinin süt pazarlaması sorununu doğurmuş, bu ortamda, ülkede yaşanan yüksek enflasyon olgusuna karşın, süt fiyatları sürekli baskılanmıştır. Kaymakamların başkanlığında kurulan "Köylere Hizmet Götürme Birlikleri" nin en önemli işlevlerinden birisi, süt toplama haline gelmiştir. Toplanan sütler, belirli aralıklarla yapılan ihaleleri kazanan firmalara verilmektedir. Ancak ihalelerdeki rekabet eksikliği, yargı kararlarına da konu olmuştur.

Süreç, sütün Türkiye köylüsünden rekabete kapalı ortamlarda ucuz fiyatlarla satın alınması, buna karşılık pastörize süt ve yoğurtun kentli tüketiciye pahalı fiyatlarla satılması sonucunu doğurmuştur. Aradaki fark ise, süt alt sektöründe faaliyet gösteren yerli ve yabancı özel sektör karı niteliğine dönüşmektedir.

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

Türkiye süt ve süt ürünleri pazarının parasal büyüklüğü 10 milyar dolar düzeylerinde olması. Türkiye'deki büyük süpermarketlerin toplam cirosu içindeki payının da % 10 civarında bulunması, piyasanın önemini ortaya koymaktadır.

Süt - et - hububat - tütün gibi geleneksel tarımsal hammadde ve bunların işlenmesinden elde edilen işlenmiş ürünler pazarındaki yabancılaşmanın, özelleştirmelerin yapıldığı veya uzun süredir planlandığı ve yakın gelecekte gerçekleştirileceği bildirilen alanlarda hızla artması, yukarıda özetlenen diğer etkiler ile birlikte, ülke tarım sektöründe ve kırsal yaşamında olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Destekleme kapsamında değişim

Dünya ülkelerinin hemen tümünde, tarım alanına kamusal müdahalede bulunulmakta ve sektör çeşitli biçimlerde desteklenmektedir. Tüm bu değişik destekleme modelleri, amaç konusunda ortaklaşmaktadır: Tarımsal üretimin sürekliliğini sağlayarak ülkenin gıda güvenliğini korumak, tarım üreticilerinin ve tüketicilerin yaşam düzeylerini yükseltmek, sektör üretiminin ulusal ekonomiye katkı oluşturması ve dış ticarete rekabet üstünlüğü elde etmesi amacıyla ulaşmak...

Bu genel amaçların kapsamı içinde, ülke sosyo - ekonomik yapısına göre birçok tamamlayıcı hedefler de gözetilerek tarımsal destekleme politikaları oluşturulmakta ve çeşitli araçlar kullanılarak yaşama geçirilmektedir. "Kamusal müdahale" temelinde ortaya çıkan tarımsal desteklemeler ekonominin doğal dengeleri üzerinde çeşitli değişimler ortaya çıkarmakta; kamu bütçesi, üretici ve tüketici refahı, kaynak kullanım seçimlerini etkilemekte ve son tahlilde ulusal gelir ve refah üzerinde, seçilen politikalar doğrultusunda belirleyici etkiler oluşturmaktadırlar.

Ekonominin genelinde ve toplumun hemen tüm sınıfları üzerinde farklı etkiler yaratan, çok sayıda araçla yürütülen tarımsal destekleme politikalarının sınıflandırılmaları kolay değildir.

Bununla birlikte, genel özellikleri bakımından politika araçları, ekonomideki etkileri göz önüne alınarak başlıca dört grup altında toplanabilir ; pazar fiyat desteği, doğrudan gelir desteği, dolaylı gelir desteği ve genel hizmetler olarak ta tanımlanabilecek olan diğer destekler.

Bu destekleme biçimlerinden ilkinin finansmanı tüketiciler tarafından karşılanırken; diğer üç destek aracı kamu bütçesi tarafından finanse edilir. Bu bağlamda; birinci destekleme biçimi tüketici fiyatları düzeyini, diğer üç destekleme biçimi ise vergi düzeyini yükseltmek gibi yan etkilere sahiptir.

Pazar fiyatı destekleri üretici odaklı destekleme biçimidir. Tarımsal üretimi, üretici gelirlerini ve tüm kesimlerin gelir dağılımını düzenlemede oldukça etkili bir araçtır. Taban fiyat ve fiyat primleri üreticinin ürününe bağlı olarak ödenir. Bunların yanında, iç pazarı korumak amacıyla uygulanan sınır önlemleri de (dışsattım teşvikleri ve dışalım kısıtları) bu kapsamda değerlendirilebilir.

Pazar fiyat desteklerinin en önemli olumsuzluğu, tüketici fiyatlarının artmasına olan etkisidir. Temel tarım ürünlerine talebin, içlerinde tarım üreticilerinin ve kent yoksullarının da

bulunduğu toplumun dar gelirli kesimlerinde en yüksek olduğu dikkate alındığında; bu destekleme biçiminin kullanımında dikkatli olunması gerektiği ortaya çıkar.

Doğrudan gelir destekleri, üreticilere yapılan ödemelerle üretici gelirlerini artırmayı amaçlayan bir diğer destekleme aracıdır. Kullanımının giderek artmasının temelinde, piyasa dengesini bozucu etkisinin en az oluşu gösterilir. Bununla birlikte, tarımsal altyapı sorunlarını çözmüş ekonomilerde olumlu etkilerini kolayca gösterebilmekte, tersine durumlarda üretim üzerinde beklenenin dışında sonuçlar ortaya koyabilmektedir. Başlıcaları, birim alan veya hayvan başına yapılan ödemeler, doğal afet ve zarar ödemeleri, depolama yardımlarıdır.

Dolaylı gelir destekleri, genel olarak üretim masraflarını azaltıcı etkiye sahip önlemlerdir. Tarımsal üretim girdilerine (tarım makineleri, gübre, tarımsal mücadele ilaçları, tohumluk vb.) uygulanan sübvansiyonlar, finansman kolaylıkları (piyasa faiz oranlarının altında tarımsal üretim kredi faizleri, sermaye bağışları vb.) ürün sigortalamasına verilen devlet destekleri bu başlık altında değerlendirilebilir.

Tarıma sağlanan genel hizmetler ise, diğer destekler olarak sınıflandırılabilir. Tarımsal altyapı hizmetleri, eğitim - araştırma ve yayım hizmetleri, tarım sektörüne tanınan vergi kolaylıkları, taşımacılıkta tanınan ayrıcalıklar gibi genel hizmetler, uzun dönemde tarım sektörü üzerinde maliyetleri azaltıcı etki yaratmaktadır.

Türkiye'de uzun yıllardan beri en yaygın olarak başvurulan destekleme aracı, pazar fiyatı desteklemeleri idi. Bu yönünde hükümetler, hangi ürünleri hangi fiyattan satın alacağını belirleyerek alım yapacak kuruluşu görevlendirmekte idiler. İlk pazar fiyat desteği uygulaması olan buğday destekleme almalarına 1932 yılında T.C.Ziraat Bankası aracılığıyla başlanmış, 1938 yılında TMO'nun kurulması ile bu görev TMO'ne devredilmiştir. TSFAŞ, Çay kur, Tekel, Kooperatifler, devlet destekleme almında görev alan diğer bazı kamu kuruluşlarıdır.

1960 yılında devlet destekleme alımı kapsamına alınmış ürün sayısı 6 iken (buğday, arpa, çavdar, tütün, çay, şeker pancarı), bu sayı 1970 sonlarında 24'e çıkarılmıştır. Bu ürünler; buğday, arpa, çavdar, yulaf, pamuk, tütün, yağ çay yaprağı, şeker pancarı, soya, ayçiçeği, fındık, Antep fıstığı, kuru incir, çekirdeksiz kuru üzüm, çekirdekli kuru üzüm, zeytin, haşhaş, gül çiçeği, yer fıstığı, kolza, zeytinyağı, tiftik, yapağı, yağ ipek kozasıdır. 24 Ocak kararlarından sonra ürün sayısında tekrar azalma olmuş ve 1990 yılında destekleme kapsamındaki ürün sayısı 10'a düşmüştür (buğday, arpa, çavdar, mısır, çeltik, yulaf, tütün, şekerpancarı, haşhaş, nohut). Aynı sayı 1991 yılında 24'e, 1992 yılında ise 26'ya yükselmiştir. 5 Nisan 1994 kararlarıyla birlikte kapsama alınan ürün sayısı 9'a (hububat ürünleri, şekerpancarı, haşhaş ve tütün) düşürülmüş ve bu sayıda 2000'li yıllara kadar önemli bir değişiklik olmamıştır. 2000'li yıllarda ise, mevcut destekleme sisteminin tümüyle elemine edilerek, doğrudan gelir desteği (DGD) sistemine geçilmesi amaçlanmıştır.

Ürün destekleri konusunda bir başka gelişmede, Türkiye'de uygulanacak destekleme fiyatları düzeyinin IMF ile yapılan

Stand by Anlaşması çerçevesinde verilen niyet mektuplarına konu olmalıdır. Bu bağlamda hububat, tütün, şeker fiyatları, genellikle "dünya fiyatlarına" endekslenerek istikrar programı metinlerine "yapısal kriter" olarak konulmakta, dış yardıma bel bağlayan hükümet(ler) bu fiyatları metinlere sadık kalarak ilan etmektedirler.

Pazar fiyatı desteği yanında Türkiye'de girdi desteği (gübre, tohum, su, tarımsal mücadele ilaçları, tarımsal kredi) uygulamaları da yapılmakta idi. Ancak yine "istikrar programları" çerçevesinde, tüm girdi destekleri elemine edilmiştir.

Türkiye'de tarım alanında verilen genel hizmetler olan araştırma - eğitim ve yayım hizmetleri, denetim ve kontrol hizmetleri, hastalık ve zararlılara karşı yapılan kamu mücadelesi ve altyapı hizmetleri ise, her geçen gün etkinliğini yitirmektedir.

Altyapısı sorunlu, dışsal ve içsel etkilerle tarım politikaları liberalize edilen ve destek düzeyi giderek azaltılan tarım sektörü, bu temel yapı içerisinde 21. yüzyılın eşğine gelmiştir.

II.III 2000 ve Sonrası

Türkiye tarım sektörü politikalarının değişimi, 1999 sonlarında başlayan İstikrar Programı'nın en önemli bölümlerinden birini oluşturmaktadır.

1999 yılı sonunda Uluslararası Para Fonu ile imzalanan Stand by Anlaşması ve bu kapsamda verilen niyet mektupları, uygulanmakta olan tarım politikalarında önemli değişiklikler öngörmektedir. Bunlar, aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir; (i) Öncelikle destekleme fiyatlarının "dünya fiyatları" düzeyine çekilmesi, ardından girdi ve çıktıya dayalı destekleme sisteminin tümüyle elemine edilerek Doğrudan Gelir Desteği sistemine geçilmesi, (ii) TSKB, TCZB'nin yeniden yapılandırılması, (iii) TZDK, İGSAŞ, TÜGSAŞ, TŞFAŞ, ÇAYKUR, TEKEL'in özelleştirilmesi, (iv) Şeker, tütün ve TSKB alanlarında kurulların oluşturulması.

IMF ile yapılan Anlaşma hükümleri, kamu bütçesi açıklarından tarımsal desteklemeleri sorumlu tutan anlayışın bir görünümü niteliğinde ortaya çıkmış ve sektörel harcamaları kısıtlama amacına odaklanmıştır.

Toplam Destek Ölçütü (Aggregate Measurement of Support), Dünya Ticaret Örgütü terminolojisinde, "de minimis*" sınırının üzerindeki ülkelerdeki tarımsal destekleme düzeyini ölçen ortak bir ölçüt olarak tasarlanmıştır. TDÖ sonuçları uyarınca, ülkeler iç desteklerinde indirgemeye gideceklerdir.

TDÖ kapsamına pazar fiyatı desteklemeleri (bir ürün grubu için iç ve dünya pazar fiyatları arasındaki farkın, destek verilen üretim miktarı ile çarpılması suretiyle hesaplanır), muaf olmayan doğrudan ödemeler (aynı yöntemle hesaplanır) ve diğer destekler (depolama ödemeleri ve krediler gibi destekler olup, kamu bütçe harcamaları ya da kamunun vazgeçtiği gelirler toplanarak hesaplanır) girmektedir.

*De minimis : İç destek harcamalarının toplam üretim değeri içindeki payı % 5'in altında olan gelişmiş ülkeler ve % 10'un altındaki gelişmekte olan ülkeler için geçerli bir sınır olup, böyle ülkelerin iç desteklerinde indirim yapma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaktadır.

Aşağıda, dönemin destekleme sistemi üzerindeki etkileri daha yakından incelenmektedir;

1980'li yıllardan beri süren tartışmaların istikrar programına bir yansımaları niteliğinde olmak üzere, yerel fiyatların dünya fiyatlarının çok üzerinde olduğu, tarımın rekabet edebilmesi için yerel fiyatların indirgenmesi gerektiği ileri sürülmüş ve dünya fiyatı göstergesi olarak ABD tarımsal ürün borsalarının fiyatları temel alınmıştır.

Bu yaklaşımın sonuca odaklı olduğu, sorunu kavrayıp çözüm üretme düşüncesine dayanmadığı söylenebilir.

Türkiye'de tarımsal üretim maliyetlerinin yüksek olmasında, tarımın altyapı sorunları ve girdi fiyatlarının pahalılığı etken olmaktadır. Ortalama işletme genişlikleri küçük, sulama olanakları kısıtlı, teknolojiyi içermemiş tarım sektörü, yaşanan yüksek enflasyon ortamında her geçen gün daha da pahalılaştıran gübre - tohum - tarımsal savaşım ilacı vb. kullanmakta olup, tüm bu etkenler, üretim maliyetlerinin aşağıya çekilmesine engel olmaktadır. Tarımda yaşanan genel verimlilik düşüklüğü bu tabloda önemli bir unsur olmakla birlikte, AB ve ABD ile aynı verim değerleri ile üretim yapılan ürün gruplarında dahi aynı sorunun yaşanıyor olması, altyapı sorunları ve girdi kullanım maliyetlerinin başat konumuna işaret etmektedir.

İşte bu tablo içerisinde, (a) ABD Borsa fiyatlarının, uygulanan sübvansiyonlar bağlamında Amerika'lı üreticinin eline geçen fiyatların altında bir fiyat düzeyini yansıtmaması ve (b) çıktı fiyatında yerel - dünya fiyatları karşılaştırması yapılırken, aynı karşılaştırmanın girdi fiyatlarında yapılmaması, başka bir deyişle dünya fiyatlarından yüksek yerel girdi fiyatları ile üretim yapılıyor olmasının görmezden gelinmesi, tarımsal üretim yapıları üzerinde olumsuz etki yapmıştır. Açıklanan destekleme fiyatları bazı yörelerde üretim maliyetlerinin altında kalmış ve özellikle nadas zorunluluğu ile üretim yapılan alanlarda, üretimden vazgeçmeler gözlenmiştir.

IMF "reformlarının" Dünya Bankası Yapısal Uyum kredileri ile destekleneceği hükmü doğrultusunda, Dünya Bankası ile 2001 yılında "Tarım Reformu Uygulama Projesi (TRUP)" imzalanmıştır.

Dünya Bankası, dünya genelinde, toplam kredi hacminin yaklaşık % 20'sini tarım sektörüne ayırmaktadır. 1950 yılından bu yana Dünya Bankası ile 163 Kredi Anlaşması imzalayan Türkiye'de de, 31 Kredi Anlaşmasına konu edilen tarım sektörü, % 19.02 pay ile birinci sıradadır.

Dünya Bankası Anlaşmalarının iki belirgin özelliğinin bulunduğu söylenebilir; (a) Ulusal plan ve programların hedef ve stratejilerini yönlendirme özelliği, (b) Doğrudan kamu sektörü ve kamu yönetiminin örgütlenmesi, çalışma ilişkileri, istihdam biçimleri ve işlevlerini değiştirme etkisi.

Bu bağlamda, Dünya Bankası ile imzalanan TRUP, 4 alt projeden oluşmaktadır;

- ▶ Doğrudan Gelir Desteği,
- ▶ Çiftçi Geçiş Programı (Alternatif Ürün Projesi),
- ▶ Tarım Satış Kooperatiflerinin Yeniden Yapılandırılması,
- ▶ Proje Destek Hizmetleri

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

Bu başlıklardan DGD, Türkiye'de uygulanan destekleme sisteminin tümüyle değiştirilmesine odaklanmaktadır.

DTÖ Uruguay Turu Sonuç Anlaşması hükümlerine göre üretimden bağımsız (de coupled) doğrudan ödemeler Toplam Destek Ölçütü'nden muaf olup indirgenmeye konu olmazlar.

Doğrudan gelir ödemelerinin "üretimden bağımsız" olmasının anlamı, devlet tarafından üreticilere yapılan ödemelerin üreticinin ürettiği ürün çeşidi ya da miktarı ile bağlantısı olmaması demektir. DTÖ'nün uygulamak istediği DGD çeşidi budur. Halen Avrupa Birliği'nin uyguladığı ve üretimle belli bir derecede bağımlı doğrudan gelir ödemeleri ise, hedeflenen gruplara bazı koşullara bağlı olarak yapılan telafi edici ödemeler (compensatory payments) ile piyasa fiyatı ile üreticinin eline geçmesi arzulanan fiyat arasındaki farkın "fark ödemeleri" (deficiency payments) adı altında yapılmaktadır. AB, Tek Ödeme Planı (Single Payment Scheme) altında, DGD ödemelerini tümüyle üretimden bağımsızlaştıracak yeni bir modele geçiş yapmaktadır.

DGD sistemi gelişmiş ülkeler için ticarete rekabet üstünlüğü sağlayıcı bir politika aracı iken; yapısal sorunları bulunan az gelişmiş / gelişmekte olan ülke gruplarında, uygulanan DGD sistemi, tarımsal üretim yapılarında olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

Bunlara ana başlıkları ile bakmakta yarar vardır:

(a) Tarımsal üretimin en önemli gereklerinden olan finans, DGD sistemi ile tarımdan daha da uzaklaşmaktadır. Özellikle girdi desteği (gübre-tohum-tarımsal savaşım ilacı vb.), kaynağın tarımda kalmasını sağlar. Oysa DGD ödemelerinin tarıma geri dönüş oranı, yoksulluk içinde temel giderlerini karşılayamayan köylü yapısı veri iken, her geçen gün biraz daha düşmektedir.

(b) Üretimden bağımsız DGD sistemi ile Türkiye'nin çok gereksinim duyduğu üretim planlamasını gerçekleştirmek olanaksızdır.

Tablo 7 : Yeni tarım Politikalarının Devlet Bütçesine Etkisi		
1999 - 2002 (Milyon dolar)		
Destek kalemleri	1999	2002
Kredi desteği	956	0
Gübre desteği	183	0
KİT'lere bütçeden aktarılan	261	138
KİT açıklarını karşılama	2213	355
Pamuk ve yağlı tohumlar primleri	205	58
TSKB'ye destek	450	0
DGD Ödemeleri	0	628
Toplam	4268	1179

Kaynak : OECD, Economic Surveys Turkey, Ekim 2002, Tablo 36.

Tablo 8: Tarım Ürünleri İç Ticaret Hadleri Endeksi ve Özel Yatırımların Payı (%)

Yıllar	İTİH (1994=100)	Toplamda ÖTY Payı %
1998	130.1	4.8
1999	73.1	2.8
2000	67.7	2.5
2001	63.4	2.4

Kaynak : Kazgan, Gülten, Tarım ve Gelişme, İstanbul

Bilgi Üniversitesi yayınları, Aralık 2003, İstanbul, s: 405

(c) Mevcut DGD sistemi, işleyiş itibarıyla, toprağı işleyeni değil mülk sahibini desteklemektedir. Anadolu'da kira ilişkilerinde mülk sahipleri, DGD ödemelerini kendilerinin almalarını koşul olarak dayatmaktadırlar. Bu bağlamda kentlerde yaşayan ve toprakla hiç ilgileri olmayan mülk sahiplerinin tarımsal desteklerden yararlandırılmaları söz konusu olmaktadır.

(d) Mevcut sistem varsıl köylüyü desteklemektedir. 2006 yılı itibarıyla, 500 dekar kadar toprağı olanlara dekar başına 10 milyon TL ödeme yapılmaktadır. Bu çerçevede çok daha geniş toprağı sahip olanlar arazilerini noter sözleşmeleri ile 500'er dekarlık bölümlere ayırıp akrabaları üzerine göstererek ödemelerden geniş oranda yararlanmaktadırlar. Buna karşılık küçük toprak sahipleri, ödemeleri almak için yerine getirmek zorunda oldukları çeşitli işlemler (belge ücreti, noter ve başvuru masrafları - yol giderleri vb.) karşılığında yapacakları masrafların alacakları ödemeleri geçmesi nedeniyle, başvuru dahi yapmamaktadırlar. Nitekim 4.1 milyon tarım işletmesinden halen 2.7 milyonu DGD ödemelerinden yararlanmak için kayıt yaptırmış durumdadırlar.

(e) Tüm girdilerin hızla pahalılaştığı bir ortamda, DGD ödemeleri bir süre 16 milyon TL/ dekar'da sabit tutulduktan sonra 10 milyon TL/dekar düzeyine indirgenmiş, bu bağlamda, dolaylı da olsa tarımsal üretimi destekleme etkisi giderek zayıflamıştır.

(f) Başvuru sayısında ve ödeme miktarındaki görece artışlara karşın, bütçeden DGD için ayrılan kaynaklar her yıl biraz daha kısılmaktadır.

(g) Nihayet DGD sistemi, DB TRUP Anlaşması gereğince 5 yıllık bir süre için uygulanmaktadır, bu nedenle de geçici bir yardımdır.

Dönemin tarım politikalarındaki değişime etkisi, aşağıdaki tabloda yalın olarak ortaya çıkmaktadır:

Görüldüğü gibi, 1999 yılında 4.2 milyar dolarlar düzeyinde olan kamusal tarım desteği, 2002 yılında 1.2 milyar dolar düzeyine gerilemiştir. Aynı rakam, 2003 yılında 2 milyar dolar düzeyinde oluşmuştur.

Destek düzeyinin azalması yanında, destekleme kapsamının değişimi çarpıcıdır. T.C. Ziraat Bankası'nın düşük faizli tarımsal kredi verme işlevinin sona erdirilmesi ile birlikte 956 milyon dolar düzeyinde olan kredi desteği, Tarım Satış

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

Kooperatifleri Birlikleri'nin yeniden yapılandırılması sonrasında TSKB'ne aktarılan 450 milyon dolar düzeyindeki destek ve nihayet 183 milyon dolar düzeyindeki gübre desteği tümüyle sıfırlanmıştır. KİT'lere aktarılan kaynaklar ve yağlı tohumlar - pamuk için ödenen prim destekleri önemli oranda azaltılmıştır. Tüm bunların yerine, DGD ödemeleri konulmuştur.

DGD'nin yukarıda belirtilen etkileri yanında, ödemelerin zamanında yapılmaması ve yıllar içinde sarkmalar görülmesi, başka bir olumsuz durum olarak not edilmelidir.

İç ticaret hadlerinin gelişimi ve yatırma kaynak aktaramayan bir bütçe yapısı içinde özel tarım yatırımlarının payı, aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablodan izleneceği üzere, 1994 yılı 100 kabul edildiğinde, tarım ürünleri iç ticaret hadleri 2000 yılında % 67.7, 2001 yılında ise % 63.4'e gerilemektedir. İTH'lerindeki bu eğilim, dönemin tarım sektörü üzerindeki olumsuz etkisini ortaya koymaktadır. Düşük tarımsal yatırımlar içinde özel sektör yatırımlarının sıfırlanmaya doğru gidişi de, tarım sektörünün gelir getirici özelliğinin kaybolmakta oluşuna işaret etmektedir.

III. NEOLİBERAL POLİTİKALARIN TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ ve KIRSAL YAPILAR ÜZERİNDE DOĞURDUĞU SONUÇLAR

Yukarıda başat çizgileriyle verilen 1980 sonrası sürecin tarım sektörü üzerine etkileri, üç ana başlık altında toplanabilir; (a) Üretim ve dış ticaret yapısına etkileri, (b) Mülkiyet ilişkilerine etkileri, (c) Emek piyasaları üzerine etkileri.

(a) Üretim ve dış ticaret yapısına etkileri: 1980 sonrası yaklaşık çeyrek yüzyıllık dönemde tarım sektörünün büyüme hızının düşük olması, nüfus hızla artarken başta hayvancılık olmak üzere tüm üretim yapılarında görülen küçük artışlar, duraklama ve hatta bazı alt sektörlerde geriye gidiş, birçok alanda kendine yeterliliği kaybetme ve giderek tarımda dışalımçı ülke konumuna giriş olarak özetlenebilir.

Sektörel büyüme hızlarına bakıldığında, ekonomideki sarkaçlardan tarım sektörünün geniş oranda etkilendiği görülmektedir. GSMH'nın % 6.3 büyüdüğü 2000 yılında tarımın büyüme hızı % 3.8'de kalmışken, izleyen yıldaki kriz ortamında GSMH % 9.5 küçülmüş, tarımdaki daralma % 6 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2002 yılındaki büyüme koşullarından GSMH artışına yakın düzeyde yararlanan sektör (sırasıyla % 7.9 ve % 7.5), 2003 yılında GSMH'nın %

5.9 büyümesine karşılık % 2.4 küçülmüştür. 2004 yılında dışalma dayalı büyüme ortamında GSMH büyüme hızı % 9.9 olurken, tarımdaki büyüme % 2 ile sınırlı kalmıştır. 2005 yılında ise sektörün % 5.6 büyüdüğü açıklanmıştır.

Sektörel büyüme rakamları ile tarımsal üretim eğilimlerinin karşılaştırılmasından, ilginç sonuçlar elde edilmektedir.

Tablo-9, 2000 - 2005 aralığında, seçilmiş bitkisel ürünlerin üretimlerindeki değişimi ortaya koymaktadır;

Tablo 9 : Seçilmiş Bitkisel Ürünlerin Üretiminde Değişim (bin ton)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Buğday	21.000	19.000	19.500	19.000	21.000	21.500
Mısır	2.300	2.200	2.100	2.800	3.000	4.200
Mercimek	280	460	500	485	480	520
Fasulye	230	225	250	250	250	210
Şeker Pancarı	18.821	12.633	16.523	12.623	13.517	14.722
Pamuk	870	900	979	903	920	945
Tütün	200	145	153	112	133	147
Patates	5.370	5.000	5.200	5.300	4.800	4.090
Soğan	2.200	2.150	2.050	1.750	2.040	2.070
Kavun-karpuz	5.805	5.795	6.395	5.950	5.575	5.795
Domates	8.890	8.425	9.450	9.820	9.440	10.050
Üzüm	3.600	3.250	3.500	3.600	3.500	3.850

Buna göre, mısır, mercimek, pamuk üretiminde artış; şeker pancarı, tütün, patates üretiminde azalış; buğday, fasulye, soğan, kavun - karpuz ve üzüm üretiminde ise bir durağanlık görülmektedir.

Tablo-10 ise, 2000 - 2005 aralığında, hayvansal üretim ve hayvan varlığındaki değişimi göstermektedir;

Tablo 10 : Hayvan Varlığı (bin baş) ve Hayvansal Üretimde (bin ton) Değişim

Yıllar	Hayvan Sayısı		Kesilen Hayvan Sayısı	Kırmızı Et Üretimi	Süt Üretimi
	Sığır	Koyun			
2000	10.761	28.492	9.403	491	9.794
2001	10.548	26.972	7.483	436	9.495
2002	9.804	25.174	6.477	420	8.409
2003	9.789	25.431	5.762	367	10.611
2004	10.069	24.438	6.370	446	10.679

Tablodan da görüleceği üzere, sığır - koyun ve kesilen hayvan sayısında önemli geriye gidişler söz konusudur. Kırmızı et üretimi gerilemektedir. Artan süt üretiminde ise, kalite sorunu yaşanmaktadır.

Tablo-11 ise, Türkiye'nin tarımsal dış ticaretinin değer olarak değişimini göstermektedir.

Tablo 11 : Tarımsal Dış Ticarete Değişim (milyon dolar)

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Dışsattım	4.949	3.855	4.349	4.052	5.257	6.501	8.274
Dışalım	4.866	4.156	3.079	3.995	5.265	6.059	6.440
Fark	83	- 301	1.270	57	- 8	442	1.834

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

Buna göre, 2001 yılı bir tarafa bırakıldığında, inceleme dönemi içinde, 2004 yılına değin Türkiye'nin tarımsal dış ticaretinde dışalım ve dışsatım başa baş noktasındadır. Bu durum, şüphesiz, net tarımsal dışsattımcı bir ülke olan Türkiye'nin yaşadığı gerilemeyi göstermektedir.

Bununla birlikte, 2004 ve 2005 yıllarında, sırasıyla 0.4 ve 1.8 milyar dolarlık bir tarımsal dış ticaret fazlası ortaya çıkmıştır. Bu durum, ilk bakışta, sektörel bir iyileşmeye işaret olarak algılanabilir. Ancak daha yakından bir analiz, ortaya çıkan gelişmenin, yalnızca bir ürünün fiyat değişiminden ileri geldiğini ortaya koymaktadır.

Tablo-12, son altı yıllık dönemde, fındık dışsattımındaki değişimi göstermektedir:

Tablo 12 : Fındık Dışsattımında Değişim		
	Fındık dışsattımı (bin ton)	Fındık dışsattımı (bin dolar)
2000 - 2001	204	682
2001 - 2002	256	636
2002 - 2003	256	593
2003 - 2004	217	878
2004 - 2005	195	1.554
2005 - 2006	221	1.905

Görüldüğü gibi, fındık dışsattımının ortalama 650 milyon dolar düzeyinden; 2003 - '04, 2004 - '05 ve 2005 - '06 yıllarında sırasıyla 0.9, 1.6 ve 1.9 milyar dolara tırmanması, Türkiye'nin dış ticaret dengesinin negatif bir sürece kaymasını gizleyici etki yapmaktadır.

Diğer yandan Türkiye'nin tarımsal dışsattım verileri incelendiğinde, geleneksel ürünlerin baskın bir yer tuttuğu görülmektedir. Fındık, incir, yaş ve kuru üzüm, turunçgiller, zeytinyağı, tütün, baklagiller ve buğday unu, dışsattıma konu olan geleneksel ürünlerimizdendir.

(b) Mülkiyet ilişkileri üzerine olan etkiler ise kendisini başat olarak sermaye yapısının yabancılaşması ve köylü mülkiyetinde değişim ile göstermektedir.

Yukarıda da özetlendiği gibi, tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi sürecinde önce, kamunun alandan çıkışı tamamlanmakta, bir süre sonra alan yabancılaşmaktadır. Bu güçlerin kurduğu yeni üretim yapısında köylüye, sözleşmeli üreticilik ilişkileri çerçevesinde kendi toprağında "bağımlı - işçi" rolü biçilmektedir. Tüketici ise, bu sektörlerde, çok ta ileri teknoloji gerektirmeden işlenen tarım ürünlerine, her geçen gün daha yüksek bedeller ödeyerek, kent yoksulu konumuna sürüklenmektedir.

Bu tablonun ortaya çıkmasında, şüphesiz, Türkiye'de üretici örgütlenmesinin yetersizliğinin payı vardır. En yaygın örgütlenme biçimi kooperatiftir. Türkiye'de halen kurulu bulunan 10.095 adet Tarım Kredi, Tarım Satış, Tütün Tarım Satış, Tarımsal Kalkınma, Pancar Ekicileri, Sulama ve Su Ürünleri Kooperatiflerinin üye sayısı 5 milyona yaklaşmaktadır. Ancak nicelik açısından ulaştığı büyüklüklere karşın, kooperatiftiliğin üretici köylü hak ve çıkarlarını koruyan - geliştiren bir etkinliğe ulaştığı söylenemez.

Türkiye'de tarımsal işletmelerin yukarıda özetlenen irrasyonel yapısı, bunlardan çoğunun öz tüketime yönelik olarak üretimde bulunmasına yol açmaktadır. Tarımsal işletmelerin pazara yönelik olarak ürettikleri ürünlerin pazarlamasında rol almaları, konumlandıkları coğrafi bölgeye, ürettikleri ürünün çeşidine, finansman kapasitelerine ve pazarın durumuna bağlı olarak değişmektedir.

Hasat döneminde çok miktarda ürünün pazara çıkması, ürün çeşidine göre değişen depolama olanaklarının yetersizliği, üreticinin içinde bulunduğu finansman olanaklarının yetersizliği, hasat döneminde fiyatların düşmesine ve üreticilerin önemli miktarlarda gelir kaybına uğramasına neden olmaktadır. Bu dönem içerisinde ürün satın alarak depolayabilen ya da pazarlama kanallarında ürüne el koyan aracı kesimler ise, sistemden yüksek kazançlar elde etmektedirler.

Pazara yönelik olarak meyve- sebze gibi çabuk bozulan tarım ürünlerini üreten tarım işletmeleri, ürünlerini çoğu zaman tarlada araçlara satmaktadırlar. Son dönemlerde, Türkiye çapında örgütlenmiş hipermarket zincirlerinin de, araçları ile üretici tarlasından ürün topladıkları gözlenmektedir. Bu durum, üreticinin ürününün düşük bedellerle ve vadeli ödemelerle elinden alınması anlamını taşımaktadır.

Hipermarketler dışında büyük kentlere ulaşan taze meyve sebze ise, toptancı halleri ve bu yapı içerisinde konumlanmış olan, sayıları 3.000'i aşmayan komisyoncular aracılığıyla pazarlanmaktadır. Köylünün ürününü kentlerde serbestçe pazarlayamadığı bu ortamda, aracılar büyük kar marjları kazanabilmektedirler.

Kooperatif yapının gelişmemiş olduğu Türkiye'de, borsaların da sağlıklı pazarlama kanalları oluşturduğu söylenemez.

Bir başka tarım ürünü pazarlama aracı olan KİT sistemi (Hububatta Toprak Mahsulleri Ofisi, şeker pancarında Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi, tütün, tuz ve alkolde Tekel, çayda Çay-kur) ise, uygulanan liberal politikalar sonucunda baskılanan fiyatlar nedeniyle işlevlerini önemli ölçüde yitirmişler ve özelleştirmeye hazır hale getirilmişlerdir.

Yukarıda kısaca ana çizgileri belirtilen sürecin, kısa sürede küçük köylülüğü tasfiye ederek toprak temerküzünü artırması beklenir. Ancak alanda yapılan gözlemler, artık ürünü çoklaştıran ve kapitalizm ile doğrudan bağlantılı bazı yöreler hariç olmak üzere, ülkenin genelinde toprak temerküzünün başat bir çizgide seyretmediğini ortaya koymaktadır.

Aslında, ilk bakışta temel bir çelişki gibi görünen bu durum, Türkiye'ye hakim çarpık kapitalizminin doğurduğu süreçlerle açıklanabilir durumdadır. Toprak temerküzüne yol açan bir sürecin ön koşulu, toprak rantının, kendisinden yararlanana, diğer rant alanlarından daha elverişli bir konum yaratmasıdır. Ancak şu bilinmektedir ki, iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine geliştiği Türkiye'de, üretim ilişkilerinde sömürüyü temsil eden sınıflara dahil kişi ve kuruluşlar için bile tarım ürünlerinin

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

getirisi, finans kapitalin sahip olduğu rant "olanakları" ile karşılaştırıldığında, oldukça çelimsiz kalabilmektedir. Bu durum, toprak sahipliğini "en çekici rant alanı" konumundan uzaklaştırmaktadır. Bununla birlikte, bu savın, Türkiye'nin GAP ve Ege bölgelerinde, yukarıda belirtilen özellikleri karşılayan üretim alanları için geçerli olmadığını söylemek gerekiyor. Başka bir deyişle, sözü edilen yörelerde toprak temerküzü vardır ve bu durum, o yörelerin, dünya sistemine, Türkiye'nin genelinden farklı eklenmelerine işaret etmektedir.

(c) Emek piyasaları üzerine etkiler ise, yoksullaşma ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu / Köylere Hizmet Götürme Birlikleri aracılığıyla Dünya Bankası yoksulluk yönetimine geçiş, "piyasaya" sunulan ucuz emek, kendini sömüren emek yapısı ve köylünün geliştirdiği "beka stratejileri" ile kendini yeniden üretim olanaklarını araması biçiminde şekillenmektedir.

Küçük köylülüğün tasfiyesi konusuna ilişkin olarak, yukarıdaki genel değerlendirme bağlamında şunlar söylenebilir. Türkiye kır nüfusu 1950 yılından itibaren oransal, 1980 yılından itibaren ise mutlak olarak azalmaktadır. Bununla birlikte, bazı yörelerdeki kapitalist çiftlikler ve süregiden büyük toprak sahipliği sistemi dışında, Türkiye'de küçük köylülük yapısının hala baskın olduğu görülmektedir. Bu yapının, kapitalizmin gereksinimleri ile örtüştüğü ve bunun için sürdüğü ya da kapitalizmin genel eğilimine "çarpık etkenler" dolayısıyla direndiği şeklinde, birbirine ters argümanlar bulunmaktadır. Bu tartışmaya girmeden, veri durum için şu belirlemeler yapılabilir: Türkiye kırsalındaki nüfus artış hızı, kentlerde ve diğer sektörlerde özellikle krizler sonrası istihdam olanaklarının sınırlılığı ve bunların yanında köylülüğün geliştirdiği "beka stratejileri", Türkiye'de küçük köylü yapısının sürmesine elverişli bir zemin oluşturmaktadır.

"Beka stratejisi" olarak tanımlanan, Türkiye köylüsünün giderek artan zorluklara karşın kendini yeniden üretme koşullarına yönelik değişimi, başka bir deyişle yaşamını sürdürebilmek için aradığı ve bulduğu yollardır. Bunları (i) Yeni gelir olanakları yaratmaya yönelik, (ii) Birikeni tüketme ve borçlanmaya yönelik ve (iii) Tüketimi sınırlama ve kadın emeği sömürüsünü derinleştirmeye yönelik olmak üzere gruplandırabiliriz.

Bunlardan birincisi, köylüde çok yaygın olan "emeğine acıma" davranışından temel almaktadır. İktisadi anlamda, "emek süresi bir üretim maliyeti oluşturmaz" düşüncesiyle, köylü yoksullaştıkça daha çok emek sarfiyatına yönelmekte, böylece üretim miktarını artırmak - ortalama maliyetleri indirmek ve hane gelirini olabildiğince sabit tutmak amacıyla odaklanmaktadır. Bu, diğer sömürü ilişkilerinin yanında, köylünün kendi kendini sömürmesidir. Bu bağlamda düşük marjinal verimlilikteki alanları ekmeğe başlamakta, yeni kiralama - ortaklık ilişkilerine girmektedir. Diğer taraftan, hane üyelerinden bazıları tarım dışı faaliyetlere yönelmekte, günlük - mevsimlik - sürekli göç süreçlerinde iş aramaktadır. Tüm bu süreç, bir anlamda Türkiye köylüsünün kendini sömürmesidir.

İkinci yol, birikeni tüketme ve borçlanmaya dayanmaktadır. TCZB-TSKB-TKKB'nin önemli oranda işlevlerini yitirdiği ortamda, köylü kasaba eşrafına borçlanarak, ürününü hasattan önce yitirmektedir. Ancak bu "geleneksel" yöntem, bazı yörelerde "tefecilere borçlanma" biçimine dönüşmektedir. Bu yolun sonu, köylünün tarım aletlerinden başlayarak hayvan ve sonunda toprağını, yani üretim araçlarını satmasına kadar dayanmaktadır.

Türkiye köylüsünün üçüncü grup beka stratejisi, tüketimi sınırlama ve kadın emeği sömürüsünün derinleşmesi süreçlerini kapsamaktadır. Bu kapsamda olabildiğince hane gereksinimleri hane içinde üretilmeye çalışılmakta, bunun olanaklı olmaması durumunda ise daha ucuz ve kalitesiz mallar satın alınmaktadır. Ayrıca, eğitim ve sağlık başta olmak üzere tüm giderler kısılmakta, gıda tüketim alışkanlıkları değiştirilmektedir. Örneğin, kaliteli bal üreten köylü eskiden bunun bir kısmını hane içinde tüketirken, şimdi tümünü pazara çıkarmaktadır. Daha yoksul haneler, öğün sayılarını azaltmaktadır. Bunun yanında, sosyal alışkanlıklarda da değişim söz konusudur. Cömert köy düğünleri tarihe karışmıştır, hediye alış veriş ve yemekli komşu ziyaretlerinde belirgin bir düşüş söz konusudur. Tüm bunlarla birlikte, hem hane içinde hem de hane dışında kadın daha çok çalışmaktadır.

Tüm bu süreç, ulusal ve uluslararası düzlemde, hem sınıf içi hem de sınıflararası ilişkileri etkilemektedir. Ülke içinde kapitalist çiftliklerde merkez ülkelerin ekonomilerine bağımlı taşeron üretim biçimlerini yürütenler ile geleneksel üretim yapılarında, hane içi bölüşüm ilişkileri sarmalında kendini giderek daha çok sömüren köylü yapısı, ikili (düalist) yapı oluşturmakla birlikte, sistem içinde bütünleşme göstermektedirler.

Diğer bir farklılaşma, uluslararası eksende "köylü" olarak tanımlanan yapı içinde ortaya çıkmaktadır. Bu yapının çıkarları, eskisinden daha çok, merkeze olan uzaklıkları ile tanımlanmıştır. Yeni Dünya Düzeni'nin kurguladığı düzlemde, ABD - AB - Latin Amerika - Uzak Asya - Orta Doğu .. köylülerinin çıkarları artık tümüyle birbiriyle çelişir pozisyonadadır. Buna en iyi örneği, Avrupa Birliği tarım politikalarının Avrupa köylüleri arasında yarattığı çatlak ortaya koymaktadır. 1 Mayıs 2004'te AB'ne üye olan ülkelerden "Visegrad Dörtlüsü" olarak tanımlanan Macaristan - Çekoslovakya - Polonya ve Slovakya, kendi üreticilerine Alman ve Fransız üreticileri ile eşit olanaklar talep etmişler, ancak sayılan merkez ülkelerin çiftçi örgütlerinden dahi, umdukları desteği alamamışlardır.

Bu kapsamda, ünitenin son bölümünde, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde, tarım sektörünün etkilenme biçimlerine ilişkin değerlendirmeler yapılacaktır.

IV. AB ORTAK TARIM POLİTİKASI MÜKTESEBATINA UYUM

Türkiye tarım sektörü üzerinde, kısa dönemden başlamak üzere en fazla belirleyici etki, Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası müktesebatına uyum çalışmaları çerçevesinde doğacaktır.

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

1958 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran 6 ülke (Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Luxemburg), o yıllarda tarım ürünlerinde kendine yetmeyen ve gıda güvençesi olmayan bir yapı sergiliyorlardı. Bu bağlamda, ilk uluslararası politika seti olarak Ortak Tarım Politikası'nı (Common Agricultural Policy) oluşturarak, yüksek verim ve üretim artışlarını tahrik edici bir politika izlemeye başladılar. Ortak Tarım Politikası (OTP)'nin gerektirdiği yüksek finansman, kurulan Avrupa Tarımsal garanti ve Yönverme Fonu aracılığıyla karşılandı.

Böylece, her yıl bütçe büyüklüklerinin yarısına yakın miktarları tarım sektörüne özgülerek altyapı sorunlarını çözen, sektöre teknoloji ve bilgi aktaran AET, kısa sürede kendine yeterliliği yakaladı. Bu arada 1973 yılında İngiltere, İrlanda ve Danimarka, 1981 yılında Yunanistan, 1986 yılında İspanya ve Portekiz ve 1995 yılında İsveç, Finlandiya ve Avusturya'nın katılımıyla Topluluk 15 üyeye ulaştı.

Bu ülkelerden özellikle Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in katılımı, Akdeniz iklim kuşağında yetişen birçok tarımsal üründe Topluluğa üretim potansiyeli yarattı. Bu durum, aynı zamanda, Türkiye'nin geleneksel üretim yapısına AET içinde rakiplerin ortaya çıkması anlamını da taşımaktadır.

1968 Mansholt Planı sonrasında işletme büyüklükleri, tarımsal nüfus, tarım teknolojileri alanında reformlarını önemli ölçüde tamamlayan AET, 1970'lerin ortasında gereksiniminin üzerinde üretim yapma "sorunu" ile karşı karşıya kaldı. Bu bağlamda, Topluluk tarım literatürü tahıl dağları, süt gölleri, şarap ırmakları gibi yeni kavramlarla tanıştı. Fazla üretimi dünya pazarlarına satmak için kullanılan bir araç niteliğindeki ihracat sübvansiyonları, ABD ve AET arasında başlayan ve giderek etkileri yayılan bir "küresel sorun" niteliğine dönüştü.

Bu soruna daha önceki bölümlerde açıklanan Dünya Ticaret Örgütü görüşmeleri ile çözüm aranırken, AET, tarım politikasını yeni bir reform sürecini başlattı. Bu çerçevede 1992 reformu ile üretimle bağı zayıflatılmış Doğrudan Gelir Desteği sistemine geçildi, kalite ve çevre unsurları öne çıkarıldı. Reformların temel amacı, fazla üretim kapasitesini geri çekerken, kırsal gelir kayıplarını önlemektir. Bu bağlamda geliştirilen set aside önlemleri çerçevesinde, büyük üreticilerin alanlarının % 10'unu boş bırakmaları şart koşuldu.

Maastricht Anlaşması sonrasında Avrupa Birliği adını alan Topluluğun, ikinci önemli tarım reformu, "Gündem 2000" başlığı altında 1999 ve 2003 yıllarında yapıldı. AB, bu reform süreciyle bir yandan 1992 yılından aldığı yönelimi etkinleştirerek sürdürürken, diğer yandan Topluluğa 2004 yılında katılacak 10 yeni ülkenin tarım maliyetlerini en aza indirmeyi hedefledi. Bu bağlamda OTP'nin ikinci sütunu olarak kırsal kalkınma politikaları teşvik edildi, kırsal kalkınmanın tarım ile bağı önemli ölçüde zayıflatıldı. Aynı şekilde, müdahale politikalarından uzaklaşan, piyasa yönelimli, müşteri memnuniyetine odaklı yeni bir politika seti kurgulandı.

Bu yapı içinde 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye 10 yeni ülke katıldı. Böylece 25 üyeye ulaşan ve kırsal - tarımsal atyapıları sorunlu ülkeleri bünyesine katan Birlik, büyük bir olasılıkla, 2007 tarihinde Bulgaristan ve Romanya'yı da kapsamına alarak 27 ülkeye ulaşacak. Diğer yandan, 3 Ekim 2005 günü müzakere tarihi alan Hırvatistan ve Türkiye'ye yönelik tarama çalışmaları halen sürdürülmektedir.

Türkiye'ye yönelik 17 Aralık 2004 tarihli Konsey Kararı ve 3 Ekim 2005 tarihli Müzakere Çerçeve Belgesi (MÇB), tarımla ilgili önemli hükümler içermektedir. MÇB'de AB, tarım - kişilerin serbest dolaşımı ve yapısal politikalar alanına kalıcı derogasyonlar koyabileceğini belirtmiştir. MÇB'nin, "aday ülke üyelik yükümlülüklerini tam olarak yüklenilecek konumda değilse, mümkün olan en güçlü bağla Topluluk yapılarına demirlemesi sağlanacaktır" ifadesi ilgi çekicidir.

Açık uçlu bir müzakere sürecinde Türkiye'nin karşı karşıya kalacağı 35 dosyadan 3'ü doğrudan tarımla ilgilidir; Tarım ve kırsal kalkınma, Bitki sağlığı - hayvan sağlığı ve gıda güvenliği, Balıkçılık. Diğer dokuz dosyada da, tarımı dolaylı yoldan ilgilendiren birçok alt başlık bulunmaktadır.

AB yetkilileri tarafından sıklıkla açıklandığı üzere, müzakerelerin en zorlu başlıkları, tarım ile ilgili olanlardır. Bunun iki taraflı nedenleri vardır. Öncelikle, 80 bin sayfaının üzerindeki Topluluk müktesebatının yaklaşık yarısı tarımla ilgilidir. Bunun yanında AB, halen Birlik bütçesinin % 43'ünü tarım sektörüne ayıracak kadar, sektörel uygulamalara önem vermektedir. Karşılığında, önemli derecede büyük ve sosyo - ekonomik yapısında tarımın önemli yer tuttuğu bir ülke vardır.

Türkiye'nin AB'ye olası bir tam üyeliğinde, AB üyelerine yönelik gümrük vergileri karşılıklı olarak sıfırlanacak ve tek pazar uygulamasına geçilecektir. Diğer ülkelere yönelik olarak ise, AB Ortak Gümrük Tarifesi'ne geçilecektir.

Bu yapı, ancak rekabetçi bir tarım sektörünün yaşayabileceği bir çerçeveyi Türkiye'nin önüne koymaktadır. Türk tarım sektörünün AB karşısındaki rekabet gücü, Birlik tarafından 2004 yılında yayımlanan "Türkiye'nin Üyeliği Perspektifinden Kaynaklanan Hususlar" raporunda değerlendirilmiştir.

Kısaca "Etki Değerlendirme Raporu" olarak anılan bu belgeye göre, verili koşullarda gerçekleşecek olası bir üyelikte, Türkiye'nin yaş meyve-sebze, fındık, koyun eti ve bakliyat alt sektörlerinde rekabet şansı bulunmaktadır. Bunların dışında kalan ve bitkisel - hayvansal üretimin diğer önemli alt sektörlerinde, Türkiye, AB ile yarışamayacak özellikler taşımaktadır.

Sözü edilen Rapor, yine olası bir üyelikte, karşılıklı kısıtlamaların kalkması nedeniyle Topluluğun Türkiye'ye yapacağı tarımsal dışsattımın artacağı, buna karşılık tercihli ticaret avantajları sona erecek olan Türkiye'nin Topluluğa yapacağı tarımsal dışsattımın azalacağı ve bunun Türkiye üzerinde bir şok etkisi yaratacağından söz etmektedir.

Raporun tarımın finansmanı konusundaki sözleri de ilgi çekicidir. Buna göre, OTP Türkiye'de aynen uygulanırsa, veteriner hizmetleri hariç olmak üzere, tarım - kırsal kalkınma ve pazar önlemleri için Türkiye'nin yılda 11.3 milyar euro kaynağa gereksinimi vardır. Buna karşılık Türkiye, sözü edilen miktarın ancak 1/6'sı düzeyinde bir kaynağı tarım sektörüne özgülüyebilmektedir.

Aslında 2004 yılında Topluluğa üye olan ülkelerin yaşadıkları deneyimler, Türkiye'nin karşı karşıya kalabileceği sorunları anlamak bakımından yararlı olmaktadır. Bu kapsamda, AB, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile adaylık dönemlerinde "Çift Taraflı Sıfırlama" Anlaşmaları imzalamıştır. Anlaşma

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ

uyarınca karşılıklı olarak, dışsattım sübvansiyonları ve gümrük vergileri sıfırlanmıştır. Aynı Anlaşma'nın, adaylık sürecinde Türkiye ile yapılan müzakerelerde konu edilmesi sürpriz sayılmamalıdır.

Görülüyor ki, gerek DTÖ, gerekse AB süreci, Türkiye tarımının rekabet koşullarını giderek ağırlaştırıcı bir etki yaratacaktır. Bu bağlamda % 200'ün üzerinde gümrük vergisi ile korunan et ve et ürünleri; % 150 - 200 bantında yer alan çay, tütün, muz ve şeker; % 100 - 150 bantındaki yağlı tohumlar, % 50 - 100 arası gümrük vergilerine sahip meyve sebze ve sert kabuklular ile % 50'nin altındaki gümrük vergisi oranları ile korunan çeltiğin; gümrük vergilerinin sıfırlanacağı olası bir orta dönem geleceği için nasıl rekabetçi bir üretim yapısına

kavuşabileceklerinin değerlendirilmesi, yaşamsal önem taşımaktadır.

Bu bağlamda Türkiye'nin; doğal kaynak koruyucu ve geliştirici, doğayla dost, tarımsal yatırımlarını hızla tamamlayan, teknoloji ve bilgiyi tarım sektörüne aktaran, ortalama maliyetleri düşürülmüş, verimlilik düzeyi yükseltilmiş, sağlıklı ve görece uygun fiyatlarla tarımsal üretim gerçekleştiren, üretici - tüketici kimliğindeki geniş yurttaş kesimi yararına işleyen, ülke yararına ve yarışmacı bir tarım yapısı kurgulaması gerekmektedir.

Bu çerçeve ancak, doğru tarım politikalarının uygun kaynak büyüklükleri kullanılarak ve etkin bir tarımsal kamu yönetimi aracılığıyla yaşama geçirilmesi ile doldurulabilir.

KAYNAKÇA

AGENOR, Pierre-Richard, *The Economics of Adjustment and Growth*, (Ch. 14: Structural

Adjustment: Agriculture, Trade, and the Labor Market), The World Bank, Academic Press, Washington DC, 2000, s. 516 - 551

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Turkey's Contribution to the 2001 Progress Report, Annex : 6 Privatization, Ankara, 2001

AYDIN, Zülküf, "Yapısal Uyum Politikaları ve Kırsal Alanda Beka Stratejilerinin

Özelleştirilmesi : Söke'nin Tuzburgazı ve Sivrihisar'ın Kınık Köyleri Örneği", *Toplum ve Bilim*, Bahar '88, Ankara, 2001, s. 11 - 31

BORATAV, Korkut, *Tarımsal Yapılar ve Kapitalizm*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1980

BORATAV, Korkut, *Türkiye İktisat Tarihi 1908 - 1985*, Gerçek Yayınevi, Yeni Dizi:1, Ankara, 1998 (Altıncı Baskı)

Devlet Planlama Teşkilatı, *Türkiye Tarımında Sürdürülebilir Kısa Orta Uzun Dönem Stratejileri*, Ankara, 1999

Devlet Planlama Teşkilatı, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*, Ankara, 2000

Devlet Planlama Teşkilatı, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler, Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, 2000

ERAKTAN, Gülcan, *Tarım Politikası Temelleri ve Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikası*, Ankara, 2001

ERTUĞRUL, Cemil, "AB'nin Dönüşümü ve Gümrük Birliği", *Küreselleşme ve Türkiye Tarımı*,

TMMOB Ziraat Mühendisleri ODASI *Sempozyum Bildirileri*, Ankara, Ocak 2002, s. 190 - 208

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG, *Dünya Ticaret Örgütü'nün Tarım Anlaşması ve Türkiye*, İstanbul, 1998

GÜNAYDIN, Gökhan, *Küreselleşme ve Türkiye Tarımı*, TMMOB Ziraat Mühendisleri

ODASI *Tarım Politikaları Yayın Dizisi No:3*, Ankara, 2002

GÜNAYDIN, Gökhan, "Küreselleşen Piyasa, Yoksullaşan Köylü", *Liberal Reformlar ve Devlet*,

KİGEM *Sempozyum Bildirileri*, Ankara, Nisan 2003, s. 43 - 121

GÜLER, Birgül Ayman, "Kamu Yönetimi ve Dünya Bankası", *Amme İdaresi Dergisi*, C:28, S:3, Ankara, 1995, s.28

KAZGAN, Gülten, *Tarım ve Gelişme*, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları, Aralık 2003, İstanbul

OYAN, Oğuz - ÖZKAYA, Tayfun ve ark., *Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikaları Dünü - Bugünü - Geleceği*, Türkiye Ziraat

Odaları Birliği, Ankara, 2001

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarımsal Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü, Türkiye'de Özelleştirme

Uygulamalarının Tarım Kesimine Etkilerinin Değerlendirilmesi, Ankara, 2001

TMMOB Ziraat Mühendisleri ODASI, 1980 *Sonrası Türk Tarımı Yapısal Gelişmeler ve Sorunlar Sempozyumu*, Ankara, 1987

TMMOB Ziraat Mühendisleri ODASI, *Küreselleşme ve Türkiye Tarımı Sempozyumu*, Ankara, 2002

TMMOB Ziraat Mühendisleri ODASI, *AB Genişleme Sürecinde Türkiye, Tarımsal ve Kırsal Politikalar*, Ankara, Ocak 2003

www.die.gov.tr, www.dpt.gov.tr, www.tarim.gov.tr, www.zmo.org.tr

YENAL, N.Zafer, "Türkiye'de Tarım ve Gıda Üretiminin Yeniden Yapılanması ve

Uluslararasılaşması", *Toplum ve Bilim*, Bahar '88, Ankara, 2001, s. 32 - 54

YÜKSELER, Zafer, *Tarımsal Destekleme Politikaları ve Doğrudan Gelir Desteği Sisteminin Değerlendirilmesi*, DPT, Ankara, 1999

TARIM SEKTÖRÜNDE YALANLAR VE GERÇEKLER...**Büyüme rakamları sanal mı? Tarımda rakamlar çarpıtılıyor mu?**

Türkiye İstatistik Kurumu'nun açıkladığı rakamlara göre, 2005 yılında yüzde 7.6 büyüme gerçekleşti. 2005 yılı için hedeflenen rakamın yüzde 5 olması nedeniyle bu rakam, ekonomi çevrelerini bile şaşırtırken, tarım sektöründeki büyüme de yüzde 5.6 olarak açıklandı. Özellikle tarım sektörünün ilk 3 çeyreğindeki rakamlara yönelik önemli revizyonların da etkisiyle bu denli yüksek bir büyüme oranına ulaşıldığı belirtildi. TÜİK, yöntem değişikliği yapılmadığını, tarımda gerçekleşen üretim rakamlarının hesaplara yansıtılmasıyla, tüm çeyreklerde revizyona gidildiğini savundu. Ancak, 1 milyonu aşkın bir nüfusun tarımdan koptuğu, yıllar itibariyle ekilen alanların sürekli azaldığı, ürün fiyatları ve üretici gelirleri düşerken, girdi maliyetlerinin arttığı bir dönemde, 5.6 gibi bir büyüme rakamının açıklanması kuşklara neden oldu.

TÜİK, 2005 yılında tarımdaki büyüme oranını 5.6 olarak açıkladı. Ancak 1 milyonu aşkın bir nüfusun tarımdan koptuğu, yıllar itibariyle ekilen alanların sürekli azaldığı, ürün fiyatları ve üretici gelirleri düşerken, girdi maliyetlerinin arttığı bir dönemde, 5.6 gibi bir büyüme rakamının açıklanması kuşklara neden oldu.

TÜİK'in 31 Mart 2006 tarihinde açıkladığı 2005 Yılı IV.Dönem Gayri Safi Yurtiçi Hasıla rakamlarına göre, 2005'te Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) dolar bazında cari fiyatlarla (güncel fiyatlarla) yüzde 20.5 oranında büyüyerek, 360 milyar 876 milyon doları, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla da (GSYİH) yüzde 20.3 artarak 361 milyar 470 milyon doları buldu. 2004 yılında cari fiyatlarla GSMH 299 milyar 475 milyon dolar, GSYİH de 300 milyar 578 milyon dolar seviyesindeydi.

Sabit fiyatlarla (enflasyondan arındırılmış fiyatlarla) GSMH yüzde 7.6 büyüyerek, 145 milyon 650 bin YTL'ye; GSYİH de yüzde 7.4 büyüyerek 146 milyon 780 bin YTL'ye ulaştı. 2004 yılında sabit fiyatlarla GSMH 135 milyon 308 bin YTL; GSYİH de 136 milyon 692 YTL idi. 2004'de büyüme rakamları GSMH'de yüzde 9.9, GSYİH'de ise yüzde 8.9 seviyesindeydi.

Tablo 1 : Türkiye'nin Ekonomik Göstergeleri

	2000	2001	2002	2003	2004
GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA (GSMH)					
Cari fiyatlarla (Milyon \$)	200.002	145.693	180.892	239.235	299.475
1987 fiyatlarıyla (Milyon YTL)	119.144	107.783	116.338	123.165	135.307
GSMH - SEKTÖREL BÜYÜME HIZLARI (%) (Sabit Fiyatlarla)					
Tarım	3,8	-6,0	7,5	-2,4	2,0
Sanayi	6,2	-7,4	9,1	7,8	9,4
Hizmetler	7,0	-11,3	7,5	6,9	11,8
GSMH	6,3	-9,5	7,9	5,9	9,9
GSMH - SEKTÖREL DAĞILIM (%) (Sabit Fiyatlarla)					
Tarım	13,1	13,6	13,6	12,5	11,6
Sanayi	27,8	28,5	28,8	29,3	29,2
Hizmetler	59,0	57,9	57,6	58,2	59,2
ÜRETİM (2005)					
Tarım Kat. Değ.(1987 Fiy. Mil.YTL)	15.962	14.923	15.948	15.549	15.863
İSTİHDAM (2005)					
Sivil işgücü (1000 kişi)	23 078	23 491	23 818	23.640	24.289
Sivil istihdam (1000 kişi)	21 581	21 524	21 354	21.147	21.791
Tarım (15+ Yaş) (Bin kişi)	7.769	8.089	7.458	7.165	7.400
Istihdamda Tarım (%)	36	37,6	34,9	35,4	34
Sanayi	3.738	3.734	3.953	3.836	3.988
Hizmetler	9.738	9.416	10.086	10.176	9.374
İşsizlik Oranı (%)	6,5	8,4	10,3	10,5	10,3
Kaynak : DIE, DPT, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2000, 2005 yılları verileri					

TARIM SEKTÖRÜNDE YALANLAR VE GERÇEKLER...

2004 yılında 4 bin 172 dolar seviyesinde bulunan kişi başına GSMH ise geçen yıl 5 bin 8 dolara yükseldi. Kişi başına GSYH ise 4 bin 187 dolardan 5 bin 16 dolara çıktı. Bu gelişimde 2004 yılı için 1.4223 YTL'den hesaplanan doların 2005'te ortalama 1.3478'e gerilemesi etkili oldu.

Sektörel bazda en yüksek büyüme, sabit fiyatlarla yüzde 21.5 ile inşaatla yaşandı. TÜİK'e göre yılın tamamında tarım yüzde 5.6, sanayi yüzde 6.5, ticaret yüzde 7.4 büyüdü. Büyüme, ulaştırma ve haberleşmede yüzde 8.8, konut sahipliğinde yüzde 1.5 oldu.

Uzmanlar, 2005 yılının son çeyreğinde, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 10.2 olarak gerçekleşen büyümenin, 2005 büyümesini de yukarı çektiğini belirttiler. Büyüme rakamlarında, yılın önceki dönemlerine ilişkin büyüme oranlarının revize edilmesinin yanı sıra tarımdaki büyümenin de önemli katkısı olduğu savunuldu.

Tahminler arasında büyük farklar oluştu

Tarımda yapılan revizyona göre, ilk çeyrekteki büyüme rakamı yüzde 0'dan yüzde 4.3'e, ikinci çeyrekte yüzde 0.1'den yüzde 8.2'ye, üçüncü çeyrekte de yüzde 6.4'ten yüzde 7.5'e çıkarıldı. Son çeyrekte ise tarımda büyüme değil küçülme oldu ve yüzde -0.1'lik daralma yaşandı. Tarım sektöründeki yüzde 5.6'lık büyüme yüzde 7.6'lık büyüme oranına 0.6 puanlık bir katkı yaptı.

Tarım üretimine ilişkin tahminler, dokuz kuruluşun uzmanlarından oluşan "Tarım Ürünleri Tahmin Komitesi"nce yapılıyor. Komite, Tarım Bakanlığı ilçe teşkilatlarından alınan verilerle bu tahminleri gerçekleştiriyor. ANKA'nın haberine göre Komite, Ağustos ayında toplam 85 milyon 871 bin ton olan ilk tahminini, Kasım'da yaptığı ikinci tahmin çalışmasında 87 milyon 659 bin tona, Mart 2006'da yaptığı üçüncü ve son tahminde ise 89 milyon 37 bin 812 tona çıkardı. Komitenin Ağustos 2005'te yaptığı birinci tahminle miktar olarak Kasım 2005'te yaptığı ikinci tahmin arasında yüzde 2.1 ve 23 Mart 2006'da yaptığı üçüncü tahmin arasında da yüzde 3.7'lik bir fark oluştu.

Yöntem değişikliği yok

TÜİK'in hesaplamalarında yöntemsel bir değişiklik yapmadığı belirtilirken, büyüme rakamlarındaki beklenmeyen sonuçların, tarım sektörüne ilişkin 2005 yılı birinci tahminleri ile üçüncü tahminleri arasındaki fark nedeniyle ortaya çıktığı savunuldu. İlçe Tarım Müdürlüklerinden alınan bu rakamların diğer rakamlara da yansıtılarak olumlu sonuçlar ortaya koyduğu vurgulandı. Tarımsal üretimdeki artışın en önemli kaynağının ise hububat ve meyve üretimi olduğu belirtildi.

TÜİK yetkilileri revizyona gerekçe olarak, "ilk çeyreklerdeki tarımsal üretim verilerinin daha çok ekili-dikili alanlara bakılarak hesaplara yansıtıldığını, son çeyrekte ise gerçekleşen üretim rakamları da hesaplara dahil edilince, tüm çeyreklerde revizyon yapıldığını" söylediler. Ancak TÜİK Başkanı Ömer DEMİR'in tarım ilçe müdürlüklerinden gelen rakamların sağlıklı olduğuna ilişkin açıklamaları da gazetelerde yer buldu. Tarım dışında ulaştırma, ticaret ve sanayi sektörlerinde de bazı revizyonlar yapıldı.

Gerçekten büyüme var mı?

Türkiye'nin sosyo ekonomik yapısı içinde önemli bir yere sahip olan tarım sektöründe gerçekten açıklandığı gibi bir büyüme olup olmadığının ortaya konulması için öncelikle son 5 yıldaki gelişim düzeyine bakılması gerekiyor. Buna göre tarım sektörünün 2000-2005 yılları arasında GSMH'nin sektörel dağılımında % 13.6 ila % 11.5 arasında bir paya sahip olduğu görülüyor. Ancak tarımın GSMH'deki payı, 2002 yılından bu yana sürekli azalıyor.

Sektörel büyüme hızlarına bakıldığında ise, ekonomideki gelişmelerden sektörün geniş oranda etkilendiği ortaya çıkıyor. GSMH'nin % 6.3 büyüdüğü 2000 yılında tarımın büyüme hızı % 3.8'de kalırken, izleyen yıldaki kriz ortamında GSMH'nin % 9.5 küçülmesine paralel olarak tarımdaki daralma da % 6 düzeyinde gerçekleşiyor. 2002 yılındaki büyüme koşullarından GSMH artışına yakın düzeyde yararlanan sektör, 2003 yılında GSMH'nin % 5.9 büyümesine karşılık % 2.4 küçülüyor. 2004'te GSMH büyüme hızı % 10'a yakın düzeylere tırmanırken, tarımdaki büyüme % 2 ile sınırlı kalıyor.

2000 yılında tarımsal katma değer, 1987 fiyatlarıyla, 15.962 milyon YTL düzeyinde bulunuyordu. İzleyen dört yılda tarımsal katma değer bu düzeyin altında kaldıktan sonra, ancak 2005 yılında bir artış göstererek 16.755 milyon YTL'ye ulaşıyor.

Aynı dönemde, tarımsal istihdam ise hızla daralıyor. 2000 yılında tarımın istihdamdaki payı % 36 iken, 2005 yılında bu oran % 29.5'a geriliyor. Özellikle 2004'ten 2005'e, 1 milyon kişinin sektörten kopuşu, önemle değerlendirilmesi gereken bir gelişme olarak önümüzde duruyor.

TARIM SEKTÖRÜNDE YALANLAR VE GERÇEKLER...

Tablo 2 : 2004-2005 Yılları Ürün Fiyat Değişimleri

Ürünler	Ürün Fiyatları (TL/Kg)		
	2004	2005	Artış %
Buğday (Anadolu Kır.Sert)	370.500	350.000	-6
Çeltik	864.000	760.000	-12
Mısır	332.000	260.000	-22
Ayçiçeği	515.000	495.000	-4
Pamuk (Ege)	900.000	830.000	-8
Tütün (Ege)	4.676.100	5.143.710	10
Soya	500.000	400.000	-20
Fındık	5.050.000	7.450.000	48
Yaş Çay Yaprağı	460.000	515.000	12
Narenciye(Portakal,Mandarin, Limon)	183.000	133.000	-27
Elma	300.000	150.000	-50
Domates	215.500	161.500	-25
Salatalık	221.000	161.500	-27
Taze Fasulye	518.500	314.500	-39
Kavun	331.500	75.000	-77
Taze Kayısı	1.250.000	400.000	-68
Kuru Kayısı	4.007.750	1.400.000	-65
Yaş Üzüm	650.000	500.000	-23
Şeftali	600.000	125.000	-79
ORTALAMA			-25

İç ticaret hadlerinin tarım aleyhine dönüşü, bu süreci tetikliyor. Bu bağlamda, 2004 - 2005 tarım yılında yalnızca tütün, fındık* ve yaş çay yaprağının fiyatları yükselirken; fiyat düşüşlerinin, yaş meyve sebze de % 46, hububatta % 13, yağlı tohumlarda % 12 ve seçilen 19 üründe (buğday, çeltik, mısır, ayçiçeği, pamuk, tütün, soya, fındık, yaş çay yaprağı, narenciye, elma, domates, salatalık, taze fasulye, kavun, taze ve kuru kayısı, yaş üzüm ve şeftali) % 25 düzeyinde olduğu görülüyor.(Tablo 2)

Buna karşılık ortalama girdi maliyetlerinin % 16 oranında yükseldiği görülüyor. Hedef enflasyon oranının % 8 olduğu dönemde, 2005 yılı ortalama kredi faiz oranı % 23, ortalama indirimli faiz oranı (en düşük) % 9 düzeyinde gerçekleşti.(Tablo 3)

İç ticaret hadlerinin önemli oranda tarım aleyhine döndüğü ve işsizlik oranının % 10'un üzerinde olduğu bir ortamda, tarımdan kopan nüfusun önemli bir bölümü de işsiz kalıyor.

Tablo 3 : 2004-2005 Yılları Girdi Fiyat Değişimleri

Girdiler	Girdi Fiyatları		
	2004	2005	Artış %
Mazot (TL/Lt)	1.561.917	1.960.833	26
Gübre (Üre) (TL/Kg)	408.333	472.500	16
Tohum (Mısır) (TL/1000 Adet)	155.900.000	167.974.500	8
Traktör(MF-240) (TL/Adet)	23.640.786	26.709.500	13
İlaç (Ester H TL/17 Lt)	75.000.000	90.000.000	20
Sıkma (Pamuk) (TL/da)	71.000.000	81.677.500	15
ORTALAMA			16

Tablo 4 : 2004-2005 Ürün, Girdi, Enflasyon ve Faiz Oranı % Değişimi

Ortalama Ürün Fiyat	- 25
Ortalama Girdi Fiyatı	16
Hedef Enflasyon Oranı	8
2005 yılı Ortalama Kredi Faiz Oranı	23
2005 Yılı Ortalama İndirimli Faiz Oranı (En Düşük)	9

*Bilindiği üzere, fındık piyasasında yaşanan gelişmeler sonrasında, fiyatlar hızla gerileyerek 3 YTL düzeyine oturdu. Bu bağlamda, fındık fiyatlarında, FİSKOBİRLİK'in fiyat açıklamaya başladığı son üç yıllık dönemde ortaya çıkan artışlardan sonra hızlı bir gerileme yaşandı.

TARIM SEKTÖRÜNDE YALANLAR VE GERÇEKLER...

Tablo 5 : Bitkisel Üretimde Değişim (Bin ton)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Hububat						
Buğday	21.000	19.000	19.500	19.000	21.000	21.500
Arpa	8.000	7.500	8.300	8.100	9.000	9.500
Mısır	2.300	2.200	2.100	2.800	3.000	4.200
Baklagiller						
Mercimek	280	460	500	485	480	520
Nohut	548	535	650	600	620	600
Kuru Fasulye	230	225	250	250	250	210
Sanayi Bitkileri						
Şeker Pancarı	18.821	12.633	16.523	12.623	13.517	14.722
Pamuk	870	900	979	903	920	945*
Tütün	200	145	153	112	133	147
Yağlı Tohumlar						
Pamuk Tohumu	1.390	1.438	1.563	1.443	1.470	1.509*
Ayçiçeği	800	650	850	800	900	975
Yerfıstığı	78	72	90	85	80	85
Yumru Bitkiler						
Patates	5.370	5.000	5.200	5.300	4.800	4.090
Soğan (kuru)	2.200	2.150	2.050	1.750	2.040	2.070
Meyvesi Yenen Sebzeler						
Karpuz-kavun	5.805	5.795	6.395	5.950	5.575	5.795
Domates	8.890	8.425	9.450	9.820	9.440	10.050
Meyveler						
Üzüm	3.600	3.250	3.500	3.600	3.500	3.850
Turunçgiller	2.222	2.478	2.493	2.488	2.708	2.913
Fındık	470	625	600	480	350	530
Elma	2.400	2.450	2.200	2.600	2.100	2.570
Zeytin	1.800	600	1.800	850	1.600	1.200
Çay	758	825	792	869	1.105	1.000*

Kaynak : TÜİK verileri * 2005 Yılı rakamları ikinci tahmine göre dir.

Tablo 6- Tarım Alanları-Bin hektar

Yıl	İşlenen tarla alanı	Sebze bahçeleri	Bağlar	Meyve ağaçlarının kapladığı alan	Zeytin ağaçlarının kapladığı alan	TOPLAM TARIM ALANI	
						Ekilen	Nadas
1999	18 450	5 039	790	535	1 393	595	26 802
2000	18 207	4 826	793	535	1 418	600	26 379
2001	18 087	4 914	799	525	1 425	600	26 350
2002	18 123	5 040	831	530	1 435	620	26 579
2003	17 563	4 991	818	530	1 500	625	26 027
2004	18 107	4 956	805	520	1 558	644	26 590

TARIM SEKTÖRÜNDE YALANLAR VE GERÇEKLER...

Tarımsal Üretimde Değişim

Tarım potansiyeli yüksek olan Türkiye'nin, zengin bir ekolojik ve biyolojik çeşitliliğe sahip 77 milyon hektar yüzölçümünün yaklaşık 1/3'ünde (25 milyon hektar) işlemeli tarım yapılabilir. Ülkenin bitkisel üretim değerlerine alt sektörler itibarıyla bakıldığında, (Tablo 5) hububat ve baklagil ürünlerinde geleneksel yapının sürdüğü, buna karşılık mısır ürününde hızlı, mercimek ürününde yavaş bir üretim artışının kaydedildiği görülüyor.

Sanayi bitkileri, süreçten en olumsuz etkilenen sektörü oluşturuyor. Şeker pancarı üretimi, 6 yıllık dönemde 4 milyon ton azalarak, 18.8 milyon tondan, 14.7 milyon tona gerilemiş bulunuyor. Tütündeki gerileme ise % 25 oranının üzerine ulaşmış durumda (200 bin tondan 147 bin tona).

Domates, üzüm, turunçgiller, elma, çay ve fındık üretimleri artan ürünler konumunda. Ancak genel olarak, pazarlama kanallarında yaşanan sıkıntılar, üretim artışının üretici gelirine dönüşmesini önemli oranda kısıtlıyor.

Ekilen alan azaldı

Bir başka önemli gösterge ise üretim alanlarına ilişkin. 1999 yılında 26.8 milyon hektar olan tarım alanı 26.5 milyon hektara düştü. Ekilen alanlar ve bağ alanları azalırken, sebze bahçeleri ile meyve ve zeytin ağaçlarının kapladığı alanlarda bir miktar artış oldu.

Tablo 7'den izlenebileceği üzere, 2000 - 2004 aralığında, sığır ve koyun sayısı, kesilen hayvan sayısı ve kırmızı et üretiminde bir gerileme görülürken, süt üretiminde bir artış kaydedildi.

Yıllar	Hayvan Sayısı	Kesilen Hayvan Sayısı	Kırmızı Et Üretimi	Süt Üretimi	
				Sığır	Koyun
2000	10.761	28.492	9.403	491	9.794
2001	10.548	26.972	7.483	436	9.495
2002	9.804	25.174	6.477	420	8.409
2003	9.789	25.431	5.762	367	10.611
2004	10.069	24.438	6.370	446	10.679

Kaynak : DİE 2000 - 2004 istatistikleri

Tarımsal Dış Ticarete Değişim

Türkiye'nin tarımsal dış ticaret rakamları da, mevcut üretim ve ticaret potansiyeline ilişkin açık veriler ortaya koyuyor. Tablo 8 değerlerinden de izleneceği üzere, Türkiye, 1996 yılında 5 milyar \$'a yakın tarım ürünleri ihracatı yaparken, 2000 yılında bu rakam 3.8 milyar \$'a geriledi. 2003 yılından itibaren düzenli bir artış eğilimine giren tarımsal ihracat, 2005 yılında 8.3 milyar \$'a yakın bir düzeye ulaştı.

İhracat kalemleri içindeki en büyük pay, canlı hayvanlar ve gıda maddelerine ait bulunuyor.

Tablo 9 ise, tarımsal ithalat değerlerini gösteriyor. Buna göre, Türkiye, 1996 yılında 4.9 milyar dolara yakın bir tarımsal ithalat yaparken, tarımsal ithalat ve ihracat rakamları birbirine yakın bir düzeyde seyretti. 2000 yılında 4.1 milyar dolar olan ithalat, ihracatın 300 milyon dolar üzerine çıktı. 2001'de 3 milyar dolara gerileyen ithalat bağlamında, Türkiye'nin tarımsal dış ticaret dengesi 1.3 milyar dolar fazla verdi. 2002 ve 2003'te yeniden artan bir hacim ile, sırasıyla 4 ve 5.2 milyar dolarlarda başabaş noktasında olan denge, tarımsal ithalatın 2004 yılında 6, 2005 yılında 6.4 milyar dolara çıkmasına karşın, ihracatın da artması nedeniyle, sözü edilen yıllarda sırasıyla 500 milyon dolar ve 1.8 milyar dolar artı verdi.

Tarım ürünlerinin ihracatında ortaya çıkan yüksek rakamlar olumlu bir tablo çizse de, bu dönemde "hayali ihracat" iddiaları da gündeme geldi. Bazı firmaların TMO'dan "ihracat fiyatına" ucuz buğday alarak, yüksek fiyatla iç piyasada satıp, "ihracat edilmiş gibi sahte belge" sundukları iddia edildi.

Daha da önemlisi artan fındık fiyatları bağlamında, 500 milyon dolar düzeyinden 2 milyar dolar düzeyine tırmanan fındık dışsatım rakamları, toplam tarım ticaretinde dengeyi pozitif çevirmiştir. Bu yıl fındık dışsatım rakamlarının yeniden 500 milyon dolar düzeyine düşmesi, tarımsal dış ticaretteki negatif dengeyi gözler önüne serecektir.

TARIM SEKTÖRÜNDE YALANLAR VE GERÇEKLER...

Tablo 8 : Tarım Ürünleri İhracatı (Milyon \$)

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005
TARIMSAL ÜRÜNLER	4.949	3.855	4.349	4.052	5.257	6.501	8.274
Gıda Maddeleri	4.556	3.543	3.997	3.668	4.735	5.891	7.685
Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri	3.559	2.891	3.316	3.118	3.944	5.044	6.485
Canlı Hayvanlar	85	2	44	31	8	7	5
Hububat ve mamulleri	507	406	327	299	409	520	884
Meyve, sebze ve mamulleri	2.219	1.817	2.142	2.062	2.568	3.405	4.361
Tabii bal, şeker ve mamulleri	211	239	343	183	226	237	211
Hayvan yemleri	15	10	25	13	14	12	18
Diğer gıda maddeleri	522	416	435	530	718	863	1.006
İçkiler, tütün ve mamulleri	742	529	471	426	489	591	735
Alkollü ve alkolsüz içkiler	105	37	36	41	70	113	145
Tütün ve mamulleri	638	491	435	385	419	478	590
Hayvansal ve bitkisel yağlar	232	100	180	98	255	205	404
Yağlı tohumlar ve meyveler	23	23	29	27	48	51	60
Tarımsal hammaddeler	392	313	352	384	522	610	590
Deri, kösele ve ham postlar	4	26	31	34	34	30	25
Tabii, sentetik kauçuk	14	10	5	5	5	8	7
Tabii mantar ve yuvarlak ağaçlar	18	16	40	36	21	21	25
Odun hamuru, kağıt döküntüleri	0	1	0	1	1	1	1
Dokumaya elverişli lifler, dök.	279	196	219	232	363	442	432
Bitkisel ve hayvansal diğ.hamd.	78	64	56	76	98	107	100

Üretici perişan durumda

Tarım sektörünün geneline yönelik bu rakamların ardından, Anadolu'daki üreticinin durumuna baktığımızda, pek iç açıcı bir tablo ile karşılaşmıyoruz. Kırsal alanın hemen tek ekonomik getiri kaynağı olan, doyuran - barındıran tarım sektörü, son yıllarda sürekli kan kaybediyor. İç ticaret hadleri tarım aleyhine gelişirken, sektörün genelinde üretim artışları nüfus artış hızının gerisinde kalıyor. Bazı alt sektörlerde üretimde de geriye gidişler yaşanıyor.

Tüm bu olumsuzlukların sonucu olarak kırsal yoksulluk dayanılmaz boyutlara ulaşmış durumda. 2005 yılında mutlak yoksulluk oranı kentlerde % 2.8, kırsal alanda % 9.3 olarak açıklandı. Bölgeler itibarıyla ise durum çok daha ağır. Karadeniz Bölgesi'nde yaşayanların % 8.1'i, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndekilerin ise % 17.5'u mutlak yoksulluk sınırının altında yaşamlarını sürdürme mücadelesi veriyor. Göreli yoksulluk oranı ise kentlerde % 21.8, kırsal alanda % 33'e çıktı.

Uzmanlara göre, üreticinin tarihinin en kötü dönemini yaşadığı böyle bir tabloda, tarım için açıklanan 5.6 oranındaki büyüme rakamı da gerçekleri yansıtmıyor.

Türkiye'de tarım sektörü, sosyal ve ekonomik yönleriyle, neoliberal politikaların uygulandığı son çeyrek yüzyıllık dönemde sürekli olarak güç kaybediyor. Bununla birlikte, 2000'li yıllarla birlikte uygulanan Dünya Bankası ve IMF taşeronu teslimiyetçi politikaların sonucunda sektör, çöküş noktasına gelmiş durumda bulunuyor. 1999 yılından bu yana değişen Hükümetlere karşı söz edilmiş "teslimiyetçi anlayış"ın aynen sürmesi nedeniyle, giderek artan bir dışa bağımlılık, kendine yeterliliği kaybetme, üreticinin yoksullaşması ve kuralsız piyasa koşullarında çöküşlü şirketlerin egemenliğinin pekiştiği "kesintisiz bir süreç" yaşandı.

TARIM SEKTÖRÜNDE YALANLAR VE GERÇEKLER...

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005
TARIMSAL ÜRÜNLER	4.866	4.156	3.079	3.995	5.265	6.059	6.440
Gıda Maddeleri	2.831	2.133	1.487	1.912	2.791	3.089	3.267
Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri	1.776	1.159	736	1.055	1.604	1.817	1.602
Canlı Hayvanlar	167	33	23	16	12	10	14
Hububat ve mamulleri	788	408	193	392	722	558	223
Meyve, sebze ve mamulleri	101	193	118	142	131	161	281
Tabii bal, şeker ve mamulleri	294	16	12	20	36	39	45
Hayvan yemleri	150	207	136	144	200	401	340
Diğer gıda maddeleri	277	302	254	341	504	648	699
İçkiler, tütün ve mamulleri	296	365	296	218	250	270	299
Alkollü ve alkolsüz içkiler	19	15	13	10	15	31	23
Tütün ve mamulleri	277	351	283	208	235	239	276
Hayvansal ve bitkisel yağlar	509	375	321	415	512	532	743
Yağlı tohumlar ve meyveler	250	233	134	223	425	470	623
Tarımsal hammaddeler	2.035	2.023	1.593	2.083	2.474	2.969	3.173
Deri, kösele ve ham postlar	677	225	275	453	441	397	292
Tabii, sentetik kauçuk	242	161	130	183	256	344	443
Tabii mantar ve yuvarlak ağaçlar	183	183	99	121	166	287	359
Odun hamuru, kağıt döküntüleri	127	238	149	192	187	221	276
Dokumaya elverişli lifler, dök.	732	1.117	866	1.031	1.285	1.564	1.628
Bitkisel ve hayvansal diğ.hamd.	74	99	73	104	138	155	175

Doğru tarım politikaları uygulanmalı

Türk tarım sektörü içindeki bu olumsuz koşulların yanında önümüzdeki dönemde, dış koşullar açısından çok daha "zorlayıcı" bir döneme girmeye hazırlanıyor. Dünya Ticaret Örgütü ve Avrupa Birliği süreci üzerinden kurgulanan gelişmelere karşı Türkiye, içeride ve dışarıda, sektörel gerçek ve gereksinimlere uygun bir tarım politikası seçmek ve uygulamak durumunda bulunuyor.

Bu bağlamda Türkiye, içeride, doğru tarım politikalarını uygun tarımsal kamu yönetimi ve yeterli kaynak eşleşmesi ile yürütmek zorunda. Tarımın altyapı sorunları çözülmeli; sulama - arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerinin önümüzdeki on yıllık süreçte tamamlanacağı bir planlama - uygulama sürecine girilmesi gerektiği belirtiliyor. Tarlanın bilgi ve teknoloji ile buluşması önündeki engeller kaldırılmalı, pazarlama ve örgütlenme sorunları kalıcı - köktenci yaklaşımlarla çözülmeli, üretici ve tüketicinin bir avuç aracının çıkarına teslim edildiği yapılar tarihe gömülmelidir. Tarımsal destekleme politikaları, 'olumlu etkilerini bir sonraki tarım yılına devreden kaynak kullanım süreçleri' olarak kurgulanmalıdır. Bu yaklaşım, maliyet düşüren - verimlilik yükselten - rekabet gücü artıran tarımsal yapılar içinde, mülkiyet sahibi üreticinin, ürettiğinin katma değerine sahip çıktığı, kooperatifler aracılığıyla tarım - sanayi entegrasyonunun kurulduğu, geniş halk kesimleri, çevre ve doğal kaynaklara saygılı, ülke yararına bir tarım politikasını temel hedef olarak önüne koymalıdır..

Bu bağlamda, Türkiye, önümüzdeki on yıllık dilimin her bir yılında 500 bin hektar alanı sulamaya açarak, dönem sonunda uygun alanlarda sulanmamış bir karış toprak bırakmamalı. Tarla içi geliştirme, arazi toplulaştırma hizmetlerini, buna koşut olarak yürütmeli; pazarlama altyapısının kurulması, örgütlenme açığının kapatılması, tarıma bilgi ve teknoloji transferi yapılması, bitkisel ve hayvansal üretim materyalinin ülke içinden karşılanması gibi politika seçenekleri gündeme getirilmelidir. Tarım sektörüne yılda en az 10 milyar euro düzeyinde kaynak aktarılmalıdır.

Türk tarım sektörünün gelecekte kendi ayakları üzerinde durabilen, rekabetçi bir yapıya kavuşturulabilmesi için, politika yapıcılarını bu doğrultuda hareket etmeye çağırıyoruz.

TARIM İSTATİSTİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd.Doç. Dr. Sedat ÇALIŞIR*

Başarı, sonuç almak sanatı olup, başarıyı elde edebilmek için, iyi bir sistem kurmak ve sistemde yer alan tüm elemanların katılımını ve samimiyetini sağlamak gerekir. Genel anlamıyla sistem kavramı içinde üç önemli nokta vardır. Bunlar, önceden saptanmış bir amaç, işlevleri belli bir plana göre yürütmek ve bir organizasyonun olması şeklinde değerlendirilebilir. Dolayısıyla, uygulamada karşımıza çıkan, gerek sosyal gerekse fiziksel tüm sistemlerin bir amacı vardır. Bu amaca, ister katılabilmek ister katılmayalım, bunu biz yada bizim dışımızda birileri organize etsin, birey, toplum, örgüt veya devlet esastır olsun, sistemi planlayanlar, amaca erişmek için çalışırlar.

İstatistik, günümüzde kendini kabul ettirmiş bir bilim dalıdır. Ulusal ve uluslararası boyutta gelişmelerin temelini oluşturmuş ve evrensel bir konuşma dili haline gelmiştir. Günümüzde ulusal ve uluslararası, sosyal ve ekonomik gelişme hedeflerinin belirlenmesi ve bu hedeflerin başarısı güncel, güvenilir istatistiklerle sağlanmaktadır. Doğru bilgi, doğru yorum ve doğru karar sürecinde araştırmacılar, politikacılar, karar alıcılar ve tüm bireyler çalışmalarında istatistiksel bilgileri etkin olarak kullanmaktadır. Toplumların geleceğini görebilmesi, planlayabilmesi ve gelişmesi için istatistiksel bilgiler büyük önem taşır.

Aşağıda Devlet İstatistik Enstitüsünün WEB sayfasından alınan, DİE'nin önemi, vizyonu, amacı ve görevi hakkındaki bilgiler çok kısa ve öz olarak verilmiştir.

"Türkiye'nin istatistik bilgilerini üreten DİE, ülkemizde ulusal ve uluslararası boyutta yararlar sağlayacağı inancıyla, en uçtaki kullanıcıdan, karar alıcıya kadar geniş bir yelpaze içinde yer alan tüm kurum ve kuruluşların veri ve bilgi ihtiyacını gidermeyi amaçlayan çalışmalarını geliştirerek devam ettirmektedir. Bu bakımdan DİE'nin yaptığı görev, özellikle içinde bulunduğumuz bilgi, teknoloji ve iletişim çağında çok daha büyük önem taşımaktadır. Bu gelişmelerin bilincinde olan DİE, kurumlaşmış, ileriye doğru yatırım yapan bir kuruluştur. Ancak dünyadaki gelişmeler, çok hızlı olduğu için, DİE'nin dünyayı devamlı izlemesi ve ileri doğru atılmalarını sürdürmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, ürettiği bilgilerden kullanıcılarının memnun olması, DİE için yeterli bir konum olarak algılanmamaktadır. DİE, kullanıcı beklentilerini aşmak zorunda olduğunun bilincindedir. Kullanıcılar tarafından bugün talep edilmeyen ancak, üretildiğinde ve ortaya konduğunda son derece anlamlı ve yararlı olduğu görülecek olan istatistiksel bilgilerin üretilmesi de enstitünün önem verdiği konular arasındadır. DİE'nin; ana faaliyet konularıyla ilgili olan, kalkınma planı ve yıllık programların hazırlanması, uygulanması ve takibi aşamasında gerekli görülen verileri öncelikle derlemek ve değerlendirmektedir."

Yukarıda, ortaya konulan ilkeler son derece önemli ve bütünüyle katıldığım hususlardır. Ancak, burada, amaca uygun olmayan, karar vericilerin yeterince yararlanmadığı ve yeniden sorgulanmasına inandığım bir noktayı tartışmaya açmak istiyorum.

Bilindiği üzere, belli zamanlarda Tarımla ilgili gerek Tarımsal Yapı ve Üretim gerekse Tarım İstatistikleri Özeti şeklinde DİE tarafından istatistikler yayımlanır. Araştırmacılar ve planlayıcılar gibi bir çok kullanıcı bu verileri esas alarak, değişik şekillerde değerlendirmeler yapmaktadır. Bu nokta da, Tarımsal Mekanizasyon Araç ve Gereçleri hakkındaki istatistikler üzerinde durmayı uygun buldum. Herkesin bildiği gibi, her çeşit enerjinin; üretilmesi, kullanımı ve verimliliği, günümüzde üzerinde duyarlılık gösterilmesi gereken bir konudur. Bu nedenle, yoğun enerji kullanan güç kaynakları hakkındaki istatistiklerin daha ayrıntılı kayıt altına alınması hususu, işletmelerin, kuruluşların ve ülkelerin sağlıklı ve doğru bir enerji planlaması yapabilmesi için gereklidir. Türkiye, hala bir tarım ülkesi olup, tarım sektöründeki enerji kullanımı da azımsanmayacak düzeydedir.

Tarım işletmelerimizde, şimdiye kadar kuvvet kaynağı denince akla hep traktör gelmektedir. Halbuki, tarımda traktörün dışında üretimden tüketime sunuluncaya kadar her safhada farklı enerji girdileri kullanılmaktadır. Sulamada bunlardan birisidir. Ancak, tarımsal üretimin artırılmasında sulamanın önemi de tartışılmaz bir gerçektir. Türkiye'nin sulanan ve sulanacak tarım arazilerimizin potansiyeli bellidir. Tarım işletmelerimizde tüketilen enerjinin önemli bir kısmı, sulama için kurulan pompaj tesislerinde gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla, ileriye yönelik yeni kurulması gereken pompaj tesislerinin sayısı ve kapasitesi, ekonomik ömrünü tamamlaması ve yenilenmesi gereken tesislerin sayısı ve kapasitesi, mevcut kurulu pompaj tesisi kapasitesi (motor gücü), yıllık çalışma süreleri ve tüketilebilecek enerji potansiyelinin ortaya konması gerekmektedir.

Oysa, DİE'nin sunduğu istatistiklere baktığımızda, pompa tipi ve sayısından başka hiçbir veri yer almamaktadır. A tipi pompanın bir yada bin olmasının, enerji planlaması açısından yararlanılabilir bir değeri yoktur. 100 kW gücündeki bir pompaj tesisi ile 1 kW yada 10 kW gücündeki bir tesisi aynı kategoride saymanın faydalanılabilirlik açısından bir mantığı da yoktur. Zira, burada sayı değil kapasite esas alınmalıdır.

Pompaj tesislerine ait istatistikler de, en azından, diğer güç kaynağı olan traktörler gibi, değişik güç gruplarına göre kayıt altına alınmalıdır.

Her sistemin yada işlevin amacı, elbette ulaşılabilir olması gerekir. DİE'nin, amacı ve görevi ulaşılabilir olmasına karşın, bu tip sonuçlar bir eksikliklerdir. Benzer durum, tarım arabaları için de sorgulanabilir. Burada da, önemli olan sadece tarım arabalarının sayısı değil, bunun yanında taşıma kapasitelerinin dağılımı olmalıdır.

İstatistiksel bilgileri derleme ve değerlendirme amaçları göz önüne alındığında, aşağıdaki önerilerimin ilgililerden tarafından samimi ve ciddi bir şekilde sorgulanmasını ümit ederek, ülke menfaatine uygun olacağı kanaatimi düşüncelerimi iki öneride belirtmeyi uygun buldum.

Öneri 1: DİE'nin, hem il hem de Türkiye geneli için yayımladığı tarımsal istatistiklerden, sulama pompaj tesislerinin sadece tipi (elektrik ve termik motorlu motopomp, santrifüj pompa, dalgıç ve milli derin kuyu pompaları) ve sayısı değil, aynı zamanda pompaj tesisinin kapasitesini temsil için en önemli gösterge olan MOTOR GÜCÜ (kW,BG) değerleri verilmelidir. Eğer, pompa, motora direkt bağlı değilse,-yani sabit motorlu değilse- o zaman da pompayı temsil edebilecek boyut ve özellikleri ile anılmalıdır. Bu boyut ve özelliğin-çıkış borusu çapı, debi vs.- belirlenebilmesi için gerekirse teknik bir heyet oluşturulabilir. Bu konuda bizlere düşen bir görev olursa samimi katkılarımızın olabileceğini söyleyebilirim

Öneri 2: Aynı düzenleme, tarım arabaları içinde geçerli olup, bundan böyle değişik taşıma kapasiteleri için tarım arabası sayıları verilmelidir.

Her iki öneri için, sağlıklı veri elde edilebilirlik endişesi taşımıyor, bu sorun da sistematik sorgulama yöntemiyle aşılabılır. Amaç, sağlıklı ve kullanılabilir bir veri toplamak ve bundan yararlanabilmek olmalıdır. Bu ve buna benzer hususların, istatistikleri özelliklerine göre, amaca uygun olacak şekilde, konunun ilgilileri tarafından yeniden sorgulanması gerektiği önemli hale gelmiştir. Verileri kullanacak olan araştırmacılar ve diğer kişilerin ülke enerji kaynaklarının doğru planlama, kullanım ve hatta ihtiyaçların tespiti açısından fayda sağlayacağı düşünüldükten bu hususlarda gereğinin yapılması ilgililere hatırlatılmak istenilmiştir.

S.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Makineleri Bölümü
e-mail: scalisir@selcuk.edu.tr

ZMO RAPORU II:

2005 YILI TARIM SEKTÖRÜ BİLANÇOSU: YIKIM FOTOĞRAFLARI

2005 yılı, tarım sektörünün sosyo - ekonomik ve politik bütünü açısından önemli gelişmelere sahne oldu. Bunlar, temel anlamda, son çeyrek yüzyıldır sürdürülen ve 1999 yılı sonundan itibaren koşulsuz uygulanan Dünya Bankası ve IMF odaklı politikaların bir yansıması niteliğinde idi. Bununla birlikte, sözü edilen genel çerçevede Türkiye'nin iç politik süreçlerine ilişkin görünüm de ilginç notlar olarak öne çıktı.

Bu çerçevede öncelikle, geçtiğimiz yılın son günü başlayan bir gelişmeden söz edelim. 2005'in son günü, Şeker Kurumu ve idari birimleri Bakanlar Kurulu kararıyla kaldırıldı. Bu işlemin, kaçak şeker ticareti yapmaları gerekçesiyle Kurum'un iki fabrikaya 11'er trilyon TL'nin üzerinde ceza kesmesinin hemen ardından gelmesi "ilgi çektii". Hukuka aykırı olan kaldırılma kararının, Danıştay 13 üncü Dairesi'nin 10 Haziran 2005 tarihli kararı ile yürütmesi durduruldu...

Yılın ilk ayı içinde, 18 Ocak günü, Başbakan Recep Tayyip ERDOĞAN, "1000 Köye 1000 Tarım Gönüllüsü Projesi"nin yıldönümü nedeniyle Ankara'da bir spor salonunda, illerden görevlendirilmiş kamu görevlileri ve danışmanlardan oluşan 5000 kişilik bir topluluk önünde "iyi hazırlanmış bir program" ortaya koydu. Burada, mevcut tarım danışmanlarına 1000 ya da 2000 kişinin ekleneceği, mevcutların sorunlarının çözüleceği kamuoyuna duyuruldu. Aradan geçen bir yıla karşılık, bu konuda hiçbir gelişme kaydedilmedi.

Ocak 2006 ayı içerisinde, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, mevcut Genel Müdürlük ve tüm tarım camiasının karşı çıkışlarına aldırış edilmeksizin, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM)'nin Kaldırılmasına İlişkin Kanun yürürlüğe girdi, Kurum Mart 2006 tarihi itibarıyla resmen kapandı. Yine aradan bir yıl geçmesine karşın, KHGM'nün görev ve işlevlerini yerine getirecek bir kurum kurulmadı. O günden bu yana toprak ve su kaynaklarının yönetiminde boşluk yaşanıyor, toprak uzmanı ziraat mühendisleri İl Özel İdareleri ve Büyükşehir Belediyeleri'nde uzmanlık alanları dışında çalışmak zorunda bırakılıyor.

Sözü edilen konu ile ilgili olarak çıkarılan 5403 sayılı "Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Yasası", kimi olumlu hükümlerine karşın, geçici 1 inci maddesi ile tarım toprağını amacı dışında kullananlara metrekaresine 5 YTL ödemek koşulu ile af getirdi. Daha önce, tarım toprağı işgalcileri için 1 Ocak 2005 tarihinin milat olacağına duyurulmasına karşın, 3 Temmuz 2005 tarihinde muhalefetin katılmadığı görüşmelerde sözde miladın 11 Ekim 2005 tarihinde çekilmesi, Yasa'ya el kaldıran zihniyetin amacını olanca açıklığı ile ortaya koyuyordu. Daha da vahimi, 19 Temmuz tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 5403 sayılı Yasa'nın tarım toprağını amacı dışında kullananlar için öngördüğü başvuru süresinin 19 Ocak 2006 tarihinde dolmasına karşın, 100 bin hektarın üzerinde olduğu sanılan amaç dışı kullanımın yalnızca 23 hektarı için başvuru yapılmış olmasıdır. Bu durum, bütün açıklığı ile şu gerçeği ortaya koymaktadır: "Tarım toprağını katleden piyasa", kendisine yönelik aftan yararlanmayı bile umursamamakta, yasa dışı inşaatlarına karşı herhangi bir yaptırımla karşılaşmayacağına olan "güveni ile işine davem etmektedir"...

5403 sayılı Yasa'nın TBMM'de kabul edildiği 3 Temmuz'un hemen arkasından, 5 Temmuz 2005 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Cargill'in Orhangazi'de bulunan 212 bin metrekaare Nişasta Bazlı Şeker fabrikası arazisinin "Özel Endüstri Bölgesi" ilan edilivermesi, zincirin son halkası olarak tarihe geçti; böylece Amerika Başkanı'nın "Cargill'in hukuki sorunlarının çözümlenmesine yönelik ricası" yerine getirilmiş oldu...

Yine yılın ilk günlerinde, Bakanlar Kurulu'nun Dalaman TİGEM'in verimli arazilerinin yarısını "Muğla-Dalaman Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi" ilan eden kararı 6 Ocak 2005'te Resmi Gazete'de yayımlandı. Yüksek Planlama Kurulu, 14 Mart 2005'te Yalova'da bulunan Atatürk Tarım İşletmesi'nin tasfiye edilmesine karar verdi. Bu süreç, Tıgem'in 14 işletmesinin 30 yılına özel sektöre "kiralandığı", Yalova ve Dalaman Tıgem arazilerinin turizm rantına teslim edilmeye çalışıldığı, TŞFAŞ'nin Sarmısaklı ve Afyon işletmelerinin satılmaya çalışıldığı sürecin bir halkası niteliğinde idi. Tarım İş Sendikası ilgili işlemlerin iptali için dava açtı, Ziraat Mühendisleri ODASI davaya müdahil oldu. "Ülkenin sebze tohumunda dışa bağımlı-

2005 YILI TARIM SEKTÖRÜ BİLANÇOSU

lık oranının % 95'i bulduğu", "sertifikalı hububat tohumluğu gereksiniminin ancak % 25'inin karşılanabildiği", "yılda 20 bine yakın damızlık dağıtılması gerekirken 2005 yılında hiç damızlık dağıtılmadığı" gibi yakıcı gerçekler, bu kapsamda tartışma düzlemi içinde yer bulamadı...

Mevcut Hükümet'in çıkarttığı ve yabancılara toprak satışı oldukça kolaylaştırarak esnek hükümlere bağlayan Yasa, 2005 yılının Mart Ayı içerisinde, Anayasa Mahkemesi'nce oybirliğiyle iptal edildi.

Yine 2005 yılının Mart Ayı içerisinde, Sahte rakıdan 24 kişi öldü. Ziraat Mühendisleri ODASI, yaptığı açıklama ile; "Sahte Rakı Değil, Kurlsız Piyasa Öldürüyor" dedi. AB ülkelerine satılan yaklaşık 288 ton bal, sahte olduğu gerekçesiyle Türkiye'ye iade edildi. O tarihten bu yana, "Batı Yaka'sında değişen bir şey yok"... Yine 200 bine yakın gıda üretim ve satış noktasını sayıları 5 binin altındaki denetmenler denetlemeye çalışıyor. Gıda işletmelerinin iç denetimini sağlayacak "Sorumlu Yöneticilik" uygulamaları, ilgili meslek ODA'larının tüm çabalarına karşın sağlam bir temele oturtulamıyor, tam tersine Bakanlık, bu alandaki yetkilerin bazılarını "ustalara" devreden düzenlemeleri, kimseye sorma gereği duymadan birbiri ardına yürürlüğe sokuyor...

Mayıs Ayı'nda, yine gıda güvenliği alanında yaşanan bir başka kriz, Türkiye'yi ekonomik ve politik olarak sarstı. Rusya, istenen standartları ihlal ettiği gerekçesiyle 30 Mayıs'tan itibaren Türkiye'den bitki ürünleri dışalımını yasaklayacağını bildirdi. Bu durum, Rusya'ya yönelik yaş meyve sebze dışatımını bıçak gibi kesti. Fiyatlar dibe vurdu, üretici büyük zararlar gördü. Bu kapsamda, Rusya Tarım Bakanlığı'nın, "konu ile ilgili 6 ay önce yazdıkları yazıya yanıt alamadıklarını" bildirmeleri, buna karşılık Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın sözü edilen yazıyı bulamadıklarını söylemesi, belki de bardağı taşıran son damla oldu. Haziran Ayı'nda Tarım ve Köyişleri Bakanı Sami GÜÇLÜ görevden alınarak, yerine Diyarbakır Milletvekili Mehmet Mehdi Eker getirildi. Sami Güçlü, kabine değişikliği açıklandığında TBMM Genel Kurulu'nda Tarım Sigortası Yasa Tasarısı'nın görüşmelerinde "Bakan" olarak hükümeti temsil ediyordu. Güçlü, CHP'lilerin "alışık olunmayan bir durum yaşandığını" söylemesi üzerine, Başbakanın kendisini aradığını ve durumdan haberdar olduğunu söyledi... Haziran Ayı içinde, Rusya'nın Türkiye'ye dışalım yasağı koyduğu 136 üründen 109'u üzerindeki yasak kalktı...

Mayıs Ayı'nda, Başbakan Erdoğan, çiftçiye litrede 300 bin lira mazot desteği verileceğini açıkladı. Bakanlar Kurulu'nun "Tarımsal Faaliyette Kullanılan Mazot İçin Çiftçilere Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Kararı" Resmi Gazete'de 6 Temmuz 2005'te yayımlanarak, yürürlüğe girdi. Mazotun litresine 2.1 milyon TL ödeyen çiftçinin, 300 bin TL'lik desteğe rağmen mazotta Avrupa'lı meslektaşından iki, Amerika'lı meslektaşından üç kat fazla para ödemesi gerçeği, yine tartışmalar içinde kayboldu... Benzer bir süreç gübrede yaşandı. Örneğin yağ bitkileri için, dekara 3 milyon TL gübre desteği verilirken, 1 dekar mısır için gerekli gübre giderinin 40 milyon TL'nin üzerinde olması, kamuoyunun gözlerinden saklanmaya çalışıldı.

Haziran 2006 Ayı'nda, "Tarım Sigortaları Yasası" yürürlüğe girdi. "Tüm bölgelerde, tüm ürünler ve tüm riskler teminat altına alındığında, prim ödemesi tutarının en az 5 milyar dolar olduğu, buna karşılık tarım sigortası devlet desteği için bütçeden 200 milyon dolar tutarında bir destek ayrıldığı" saptamalarına yönelik; "olsun, bu bir başlangıçtır. Yasa çiftçiyi siyasetçiye bağlı kalmaktan kurtaracaktır" denildi. Sonunda, Yasa ile getirilen yetki alanının dışına çıkarak, Hazine Müsteşarlığı alana adeta "el koydu"... Aradan yaklaşık 8 ay geçmesine karşın, Yasa'nın getirdiği düzenlemelerden olumlu etkilenen bir tek üreticinin olması, yalnızca Yasa çıkartarak hiçbirşeyin çözülemeyeceği gerçeğinin bir kez daha altını çizdi.

Tarımsal girdi fiyatlarının her yıl % 35 - % 40 oranında zam gördüğü bir ortamda, 2005 yılında açıklanan hububat müdahale alım fiyatları bir önceki yıl fiyatlarından düşük oldu. Bir önceki yıl 370 bin TL/kg olan buğday müdahale fiyatı 350 bin TL/kg'a; 330 bin TL/kg olan mısır müdahale fiyatı ise 260 bin TL/kg'a geriledi. TMO'yu devreden çıkararak hububat alımlarını "piyasaya" terk etmeyi amaçlayan Hükümet, tüccar-borsa-işleyici üçgeninde üreticinin soyulmasına yol açan bir süreci başlattı. TMO'nun peşin ödeme yapmaması ve alımlara önce 30, sonra 50 ton'luk limitler koyması, araçların işine yaradı. Toprak Mahsulleri Ofisi'nin 13 Bölge, 50 Şube ve 100 Ajans Müdürlüğü'nün kapatıldığı süreçte, açıklanan müdahale fiyatları da realize edilemedi. Toprak Mahsulleri Ofisi 796 bin ton arpa, 659 bin ton mısır, 4.2 milyon ton buğday olmak üzere toplam 5.6 milyon ton alım yaparken; piyasa fiyatları buğday ve mısırdaki 200 bin TL/kg'a kadar geriledi.

Aynı kapsamda, pamuk maliyetleri kg başına 900 bin TL iken, piyasa fiyatları 500 bin TL/kg düzeyinde oluştu. Narenciye halen dallarda bekliyor... Bu yapı, iç ticaret hadlerinin korkunç bir şekilde tarım aleyhine geliştiğini gösteriyor.

Kuş gribi, 2005 yılının sonbaharından başlayarak, ülke gündemine damgasını vurdu. 8 Ekim 2005 tarihinde, Balıkesir İli Manyas İlçesi Kızıksa (Kızılköy) Beldesi ile Salur köyleri arasında çeltik tarlalarında açık hindi besisi yapan bir işletmede, kamuoyunda "Kuş Gribi" adıyla bilinen Tavuk Vebası hastalığına rastlandı. Bir gün sonra kanatlı hayvan itlafına başlandı. AB ve Rusya, Türkiye'den kanatlı hayvan ve beyaz et alımını durdurdu. AB Komisyonu, Manyas'taki kuş gribi virüsünün insanlar için tehlikeli olan H5n1 tipi olduğunu açıkladı.

İzleyen süreçte Türkiye'de 30'un üzerindeki ilde saptanan kuş gribi, bu gribin insana bulaşması sonucunda meydana gelen ölümler, Bakanların "köy tavukçuluğu artık tümüyle terk edilmelidir" yolundaki veciz sözleri, itlaf çalışmalarının neredeyse kanatlıların tümüne karşı bir savaş niteliğine dönüştürülmesi, entegre et ve yumurta sanayii lobilerinin çabaları sonucunda bunlara yönelik bir destek paketinin açıklanması, kümesindeki üç - beş tavuğu da elinden alınarak yoksulluğu derinleşen köylü kitlesi karşısında "krizden karlı çıkanların" varlığı; Türkiye kamuoyunun birinci gündem maddesi haline gelmiştir.

Türkiye ile Avrupa Birliği müzakereleri, "resmen", 3 Ekim 2005 tarihinde başladı. Tarım, kişilerin serbest dolaşımı ve yapısal

2005 YILI TARIM SEKTÖRÜ BİLANÇOSU

politikalara kalıcı derogasyonlar getirilmesi, 35 müzakere başlığının açılıp kapanmasında üye ülkelerin tümünün onayının aranması, Birliğin hazmetme kapasitesinin gündeme getirilmesi ve üyelik olmazsa mümkün olan en güçlü bağla Avrupa yapılarına demirlemeden söz edilmesi, Türkiye'nin "şevkini" kırmadı. Müzakere başlıklarından üçü (Tarım ve kırsal kalkınma, Gıda güvenliği, bitki ve hayvan sağlığı, Balıkçılık) tarıma ilişkin. Heyetler Brüksel'e gelip gidiyor, siyaset AB üzerinden manipüle ediliyor. Ancak "verili koşullarda müktesebat uyumunda birkaç sektör dışında Türkiye'nin rekabet gücünün bulunmadığı, Türkiye'nin tek pazar - topluluk tercihi ilkeleri uyarınca AB tarım ürünlerinin pazarı haline geleceği" saptama ve uyarısını yapanlar, "oyun bozucu" olarak nitelenmelerine karşın, tarihe not düşüyorlar...

2005 yılı sektör gelişmelerinin sosyolojik yapıda yarattığı yıkıcı sonuçlar, veriler ile ortaya konuldu. Türkiye İstatistik Kurumu, 2004 yılı son çeyreği ile 2005 yılı son çeyreği arasında, tarım sektöründe 1.5 milyon kişilik bir istihdam daralması olduğunu açıkladı. Bu durum, "Avrupa Birliği sürecinde tarımda istihdam edilen nüfusun % 33 düzeyinden % 5'ler düzeyine çekilmesi" planına uygun bir "gelişimi" ortaya koymaktadır. 22 milyon sivil istihdamın 7.2 milyonunun tarımda çalıştığı düşünüldüğünde, 6 milyon çalışan olmak üzere aileleriyle birlikte 25 milyona yakın kişinin tarım sektöründen kovulmasının senaryoları yazılmaktadır. "Gazino kapitalizmi" koşullarında emek ve sendikal haklar sürekli baskılanmaya çalışılırken, işsizlik oranlarının % 10 düzeyinin üstüne demir attığı bilinmektedir. Sanayi ve hizmetler sektörünün istihdam çağırmadığı bir ortamda, tarımdan kopacak her kişi, işsizler ordusunun yeni neferleri olacaktır. Kentlerin varoşlarında konumlanacak bu "yeni yedek işgücü", sendikal haklar ile ücret düzeyi üzerine sermaye yanlısı yeni bir baskı oluşturacaktır.

Yürütülmesi çok ta kolay olmayan bu senaryoda, kuş gribi sorunu, "kolaylaştırıcı" etki yapmaktadır. Köy tavukçuluğu, kırsal alanda protein açığını kısmen kapatma ve bazen çok mütevazı de olsa gelir olanağı yaratma işlevi görmektedir. Köylünün elinden tavuğunun-kazının-ördeğinin alınması, köylünün köyde tutunmasını zorlaştırmaktadır. İç ticaret hadlerinin sürekli tarım aleyhine geliştiği dönemde, 1988 - 2003 yılları arasındaki 15 yıllık dönemde 1 milyon istihdam yitiren tarım sektörünün, 2004 yılı üçüncü çeyreği ile 2005 yılı üçüncü çeyreği arasında 1.5 milyon çalışan azalttığına ilişkin istatistikler, sürecin ne denli vahşi bir şekilde yürütüldüğünü göstermektedir.

Yılın sonunda, Aralık Ayı'nda Hong Kong'da gerçekleştirilen Dünya Ticaret Örgütü VI. Bakanlar Konferansı, önümüzdeki döneme damgasını vuracak bir gelişme olarak saptanmalıdır. DTÖ'de AB ve ABD'nin önderliğindeki ülkeler, "pazara giriş" hükümlerinin kolaylaştırılmasını istiyorlar. Başka bir deyişle, bütçe yetersizlikleri nedeniyle tarımlarını yeterince destekleyemeyen ve dışsatım sübvansiyonu kullanamayan, bu bağlamda iç piyasalarını gümrük vergileri ile koruyan çevre ülkelerden, gümrük vergilerini indirmelerini istiyorlar. G 33 ülkeleri olarak adlandırılan çevre ülkeler ise; 'siz önce yıllık 74 milyar dolar - 43 milyar euro'luk iç desteklerinizi sıfırlayın, sonra bizim gümrük vergilerimizi indirmemize sıra gelsin' diyorlar.

Ne gariptir ki Türkiye, AB peşinde, kendi çıkarına olmayan ilk grupla beraber hareket ediyor. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye İhracatçılar Meclisi gibi kurumlar görüşmelere resmi temsilciler ile katılırken, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Merkez Teşkilatı'ndan bir kişinin bile görüşmelere katılmaması, sürecin yönetilebilir olmaktan ne denli uzak olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

2005 yılı, tarım sektörü açısından yıkıcı sonuçlar üreterek yerini 2006'ya bıraktı. Görülmektedir ki, IMF ve Dünya bankası odaklı politikalar değişmedikçe, Hükümetlerin değişmesinin hiçbir anlamı olmamaktadır...

AKP'nin ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ ÜZERİNDE OYUNU

ULU ÖNDERİN EMANETİ, MELİH GÖKÇEK'in ÇİFTLİĞİ OLAMAZ!..

ZMO RAPORU III:

Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkan Vekili Salih KAPUSUZ'un, 5659 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, 2/773 sıra no ile TBMM Plan Bütçe Komisyonu'na ulaşılmış bulunmaktadır.

Teklifin yasallaşması halinde, 1937 yılında Atatürk tarafından Ulusa emanet edilen Atatürk Orman Çiftliği, kuruluş amacı ve felsefesinin tümüyle dışında olmak üzere, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin kullanımına açılacak ve böylece yeni bir rant alanına dönüşecektir.

Yasa teklifinde, "Çiftlik arazisi üzerinde sürmekte olan hukuki sorunların giderilmesi" ve "kentsel altyapı yapımındaki zorluklar" gibi yapay gerekçeler gösterilmekte birlikte, aşağıda açıklanacağı üzere, asıl amaç, öncelikle 10 yıl için ancak aslında tümüyle AOÇ arazisinin Büyükşehir Belediyesi'ne devredilerek ortadan kaldırılmasıdır.

Bu "plana" karşı çıkmak, tüm yurtseverlerin görevidir. Karşı çıkmanın gerekçelerini ortaya koymak ve ilgili kurum ve kuruluşlarla ortak çalışma zemini üretmek amacıyla hazırlanan bu rapor kapsamında, Atatürk Orman Çiftliği'nin kuruluşundan bugüne kadar geçirdiği değişim incelenmekte, Atatürk'ün vasiyeti ortaya konulmakta, 5659'u değiştirme girişimlerinin altında yatan niyetler sergilenmekte ve son olarak, Vasiyet amacına uygun gelişim tasarımlarına ilişkin öneriler tartışmaya açılmaktadır.

Kuruluştan Günümüze AOÇ

Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın hemen ardından, siyasal ve ekonomik bağımsızlığı sürdürebilmenin tek koşulunun kalkınmacı bir iktisat anlayışından geçtiğini bilen Atatürk, günün koşullarına uygun bir ekonomik kalkınma sürecini başlatmıştır.

Bu kapsamda, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısında tarım sektörünün önemini ortaya koyan bir yaklaşımla, "Ulusal Ekonominin Temeli Tarımdır", "Köylü Milletin Efendisidir", "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" söylemlerinin çerçevesini çizdiği bir tarımsal üretim anlayışı yaşama geçirilerek, yoksul ülke kaynaklarının rasyonel kullanımı ve ekonominin harekete geçirilmesi amaçlanmıştır.

Bağımsızlığın güvencesini oluşturacak tarım sektörü, dört temel eksenden oluşan bir bütünlükçü anlayışa oturtulmuştur. Buna göre: topraksız köylü toprak sahibi yapılacak (toprak reformu), modern tarım teknikleri ve girdi kullanımını ve verimli üretim yollarını kamu çiftlikleri önderliğinde öğrenecek (Atatürk'ün çiftlikleri ve ardından Zirai Kombinalar), köylü ürettiğinin katma değerine sahip çıkacak (koperatifler) ve aydınlanma projesinin unsurları olacaklardır (Köy Enstitüleri) ...

1925 - 1938 yılları arasında AOÇ

Bu bağlamda Atatürk, 1925 yılında, Ankara'nın tarımsal üretim için uygun bir zemin sağlamayan, bataklık ve kıraç arazilerinde, yurttan gerçekleştirdiği satın almalarla, bugünkü adıyla Atatürk Orman Çiftliği'ni kurmuştur.

Çiftlik için yer saptama çalışmaları, Atatürk'ün yılmaz ve önder kişiliğini ortaya koymaktadır. Atatürk, eliyle çiftliğin bugünkü yerini işaret ederek; "İstedğim yer böyle olmalıdır. Ankara'nın kenarında hem bataklık, hem çorak hemde fena bir yer. Bunu biz ıslah etmez isek kim gelip ıslah edecektir?" demiştir.

Atatürk, Ankara'daki çiftlik yanında, yukarıda sayılan amaçlarını tüm yurt genelinde yaşama geçirebilmek için Yalova'da Baltacı Çiftliği, Hatay'da Dörtöl Çiftliği, Tarsus'ta Piloğlu Çiftliği, Silifke'de Tekir ve Şövalye çiftliklerini de kurmuştur.

Günümüzde, bu sayılanlardan yalnızca Ankara'daki Çiftlik, arazi varlığındaki önemli kayıplara rağmen, varlığını koruyabilmiştir.

Çiftlik arazi varlığına ilişkin kayıtlarda bulunan birtakım çelişkili bilgilere karşın, başlangıçta Aydos Yaylası ile birlikte 102 bin dekar, Ankara'daki arazi varlığı açısından 52 bin dekar olan Atatürk Orman Çiftliği, halen 33.393 dekar bir arazi varlığına sahip bulunmaktadır.

Ulu Önder Atatürk, kurmuş olduğu çiftlikleri 13 yıl bizzat işlettikten sonra 11 Haziran 1937 tarihinde yazmış olduğu vasiyet mektubu ile Ulusuna emanet etmiştir. Dönemin Başbakanı merhum İsmet İNÖNÜ tarafından Maliye Bakanlığı'na havale edilen

AKP'nin ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ ÜZERİNDE OYUNU

BAŞVEKÂLETE,

MALUM OLDUĞU ÜZERE, ZİRAAT VE ZİRAİ İKTİSAT SEHASINDA FENNİ VE AMELİ TECRÜBELER YAPMAK MAKSADI İLE MUHTELİF ZAMANLARDA MEMLEKETİN MUHTELİF MINTIKALARINDA MÜTEADDİT ÇİFTLİKLER TESİS ETMİŞTİM.

ON ÜÇ SENE DEVAM EDEN ÇETİN ÇALIŞMALARINI ESNASINDA FAALİYETLERİNİ; BULUNDUKLARI İKLİMİN YETİŞTİRDİĞİ HER ÇEŞİT MAHSULATTAN BAŞKA, HERNEVİ ZİRAAT SANATLARINA DA TEŞMİL EDEN BU MÜESSESELERİ İLK SENE- LERDEN BAŞLAYAN BÜTÜN KAZANÇLARINI İNKİŞAFLARINA SARF EDEREK BÜYÜK KÜÇÜK MÜTEADDİT FABRİKA VE İMALATHANELER TESİS ETMİŞLER, BÜTÜN ZİRAAT MAKİNE VE ALETLERİNİ YERİNDE VE FAYDALI ŞEKİLDE KULLANARAK BUNLARIN HEPSİNİ TAMİR VE MÜHİM BİR KISMINI YENİDEN İMAL EDECEK TESİSAT VÜCUDA GETİRMİŞLER, YERLİ VE YABANCI BİRÇOK HAYVAN İRKLARI ÜZERİNDE ÇİFT VE MAHSUL BAKIMINDAN YAPTIKLARI TETKİKLER NETİCESİNDE, BUNLARIN MUHİTE EN ELVERİŞLİ VE VERİMLİ OLANLARINI TESBİT ETMİŞLER, KOOPERATİF TEŞKİLİ SURETİLE, VEYA AYNI ZAHİYETTE BAŞKA SURETLERLE CİVAR KÖYLERLE BERABER FAYDALI ŞEKİLDE ÇALIŞMALAR, BİR TARAFTAN DA İÇ VE DIŞ PİYASALARLA DAİMİ VE SIKI TEMASTA BULUNMAK SURETİLE, FAALİYETLERİNİ VE İSTİHSALLERİNİ BUNLARIN İSTEKLERİNE UYDURMUŞLAR VE BUGÜN HER BAKIMINDAN VERİMLİ, OLGUN VE ÇOK KIYMETLİ BİRER VARLIK HALİNE GELMİŞLERDİR. ÇİFTLİKLERİN, YERİNE GÖRE ARAZİYİ İSLAH VE TANZİM ETMEK, MUHİTLERİNİ GÜZELLEŞTİRMEK, HALKA GEZECEK, EĞLENECEK VE DİNLENECEK SİHHİ YERLER, HİYLESİZ VE NEFİS GIDA MADDELERİ TEMİN EYLEMEK, BAZI YER- LERDE İHTİKÂRLA FİİLİ VE MUVAFFAKİYETLİ MÜCADELEDE BULUNMAK GİBİ HİZMETLERİ DE ZİKRE ŞAYANDIR.

BÜNYELERİNİN METANETİNİ VE MUVAFFAKİYETLERİNİN TEMELİNİ TEŞKİL EDEN GENİŞ ÇALIŞMA VE TİCARİ ESASLAR DAHİLİNDE İDARE EDİLDİKLERİ VE MEMLEKETİN MINTIKALARINDA DA, MÜMESSİLLERİ TESİS EDİLDİĞİ TAKDİRE, TECRÜBELERİNİ MÜSBET İŞ SAHASINDAN ALAN BU MÜESSESELERİN ZİRAAT USULLERİNİ DÜZELTME, İSTİHSALATI ARTIRMA VE KÖYLERİ KALKINDIRMA YOLUNDA DEVLETCE ALINAN VE ALINACAK OLAN TEDBİRLERİN HÜSNÜ İNTİHAP VE İNKİŞAFINA ÇOK MÜSAİT BİRER AMİL VE MESNET OLACAK- LARINA KANİ BULUNUYORUM VE BU KANNATLE, TASARRUFUM ALTINDAKİ BU ÇİFTLİKLERİ BÜTÜN TESİSAT, HAYVANAT VE DEMİRBAŞLARI İLE BERABER HAZİNEYE HEDİYE EDİYORUM. ÇİFTLİKLERİN ARAZİSİ İLE TESİSAT VE DEMİRBAŞINI MÜCBEL OLARAK GÖSTEREN BİR LİSTE İLİŞİKTİR.

MUKTAZİ KANUNİ MUAMELENİN YAPILMASINI DİLERİM.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

vasiyet mektubunun tam metni, aşağıya alınmıştır.

Atatürk'ün vasiyetinde, AOÇ'nin kuruluş amacına uygun temel doğrultular olarak, aşağıda belirtilen konulara özel vurgu yapılmaktadır;

► Türk Ulusu'na emanet edilen Atatürk Orman Çiftliği'nde, tarım ve tarım ekonomisi alanında bilim ve teknik doğrultusunda uygulamalı tarım gerçekleştirilecek, verimli üretim yolları araştırılacak ve öğretilcektir.

► AOÇ'de, ekolojiye uygun tarımsal üretim yanında, tarım sanayii de geliştirilecektir. AOÇ'de tarım teknolojisi üretimi ve yayımı yapılacaktır. İslah ve yetiştirme tekniklerinin üretimi ve yayımı yapılacaktır.

► AOÇ'nin elde edilen gelirinin tümü yatırıma dönüştürülecektir.

► İç ve dış pazar isteklerine uygun üretim modelleri gerçekleştirilecektir.

► Üretici örgütlenmesinde örnek uygulamalar yapılacaktır.

► Arazi islahı ve düzenleme uygulamalarına önem verilecektir.

► Sağlıklı bir kent çevresi sağlanacaktır.

► Tarladan sofraya gıda güvenliği uygulaması kurgulanacak, karaborsayla mücadele edilecektir.

► Tarımsal ve kırsal kalkınmanın dayanağı ve yol gösterici aracı organize edilecektir.

Türk Hukuk Sistemi içerisinde, vasiyetin Kanun Hükmünde olduğu açıktır. Bu bakımdan, AOÇ'nin, Atatürk'ün vasiyeti dışında kullanımı, hukuk açısından da olanaklı değildir.

1937 yılında gerçekleştirilen vasiyete dayalı bağışlanmanın hemen ardından, 1938 yılında çıkartılan 3308 sayılı Kanunla "Gazi Orman Çiftliği" Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumuna bağlanmıştır.

1938 - 1950 yılları arasında AOÇ

3308 sayılı Kanun, Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu İdare Meclisi kararıyla Gazi Orman Çiftliği topraklarından toprak ve- rilmesine açık kapı bırakıyordu.

Bu kapsamda, Gazi orman Çiftliği'nin Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu'na bağlı bulunduğu 12 yıl süresince Çiftliğin 7372 dekar arazisi, yukarıda belirtilen yöntemle, çeşitli kuruluşlara devir edilmiştir. Bunların genel özelliklerinin, kamu yatırımları ve tarım dayalı sanayii yatırımları için tahsis (uçak fabrikası için Türk Hava Kurumu'na, tohum islah istasyonu için Tarım Bakanlığı'na, kısa dalga verici istasyonu için Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne, mensucat sanayi için Sümerbank'a, bira fabrikası için Tekel'e vb.) olduğu görülmektedir.

Çiftliğin korunması ve yaşanan hızlı arazi kayıplarının önlenmesi amacıyla, 25.03.1950 tarihinde 5659 sayılı "Atatürk Orman Çiftliği Kuruluş Kanunu" çıkarılmıştır.

AKP'nin ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ ÜZERİNDE OYUNU

1950 sonrasında AOÇ

Çiftlikten yapılan arazi talanının önüne geçilebilmesi amacıyla, aşağıda tam metni verilen Kanunun onuncu maddesine "Atatürk Orman Çiftliğinin bu kanunun yayımı tarihindeki sınırları içinde bulunan gayrimenkulların gerçek veya tüzel kişilere devir temlik ve kamulaştırılması özel bir kanunla izin alınmasına bağlıdır" hükmü konulmuştur.

Sözü edilen yasal korumaya rağmen, 1950 yılından günümüze kadar geçen süre içinde, talan süreci, bu kez yasalara konu edilerek sürdürülmüştür.

İlginçtir ki, 5659 sayılı Yasa'yı değiştirmek için Kanun teklifinin AKP Grup Başkanvekili tarafından TBMM'ye sunulduğu süreçte, kimi AKP milletvekilleri bile, TBMM KİT Komisyonu raporlarına da yansdığı şekilde, geçmiş süreci "yasal işgal- yasal talan" olarak niteleyebilmişlerdir.

1950 sonrası dönemi "yasal işgal - yasal talan" olarak nitelerken, çok daha açık bir talan sürecini tahrik etmek amaçlı Yasa Teklifi karşısında, sözü edilen milletvekillerinin tutumları yakından izlenecektir.

24.3.1950 tarihinde kabul edilen ve 1.4.1950 gün, 7472 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5659 sayılı Kanun'un tam metni şöyledir;

Madde 1 - Tarım Bakanlığına bağlı ve tüzelkişiliği haiz olmak üzere Ankara'da Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü kurulmuştur. Çiftliğin işletilmesi esasları Tarım Bakanlığınca tesbit edilir.

Madde 2 - Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü, bir müdürün idaresi altında bir müdür yardımcısı ile: A) Umumi ziraat işleri; B) Bağ, bahçe kültürleri ve ağaçlandırma işleri; C) Hayvancılık ve hayvanat bahçesi işleri; D) Ziraat sanatları işleri; E) Ticaret, idare ve levazım işleri; F) Hesap işleri; şeffiklerinden ve hukuk işleri servisinden teşekkül eder. Müdürlüğün ticaret alanındaki faaliyeti işletmeden elde edilen mahsullerin veya bunlardan işletmenin ziraat sanatları kısımlarında değerlendirilmiş olanlarının satılmasına munhasırdır. Lüzumu halinde Müdürlüğün Tarım Bakanlığına bağlı müessese ve çiftliklerin elde ettiği veya değerlendirdiği mahsullerden alıp satmasına Bakanlıkça yetki verilebilir. Müdürlüğün ziraat sanatları mevzuuna giren işlerde değerlendirilmek üzere dışardan yapabileceği satınalmalara ait esaslar Maliye ve Tarım Bakanlıklarınca birlikte tesbit olunur.

Madde 3 - (Değişik: 14/1/1982 - 2580/1 md.) Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğünün sermayesi 500 000 000 (Beşyüzmilyon) liradır. Bu sermayeyi ihtiyaca ve günün koşullarına göre bir katına (Birmilyar liraya) kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Madde 4 - Sermayenin yıllık safi gelirinden % 25 i yedek sermaye olarak ayrılır. Onuncu maddeye göre satılacak gayrimenkullerin ve satışı takarrür edipte muamelesi tekemmül etmemiş arazinin bilanço kıymetleriyle satış bedelleri arasındaki fark doğrudan doğruya yedek sermayeye eklenir. Yedek sermaye ancak 8 inci maddede yazılı maksat için kullanılır.

Madde 5 - Müdürlük, özel hukuk esaslarına göre idare olunur. İşlemleri ve harcamaları 26/5/1927 tarihli ve 1050 sayılı Muhasebe Umumiye ve 2/6/1934 tarihli ve 2490 sayılı Artırma,Eksiltme ve İhale Kanunları hükümlerine tabi değildir. Bu işlem ve harcamaların şekli, satınalma ve satma, yapma ve yaptırma, kiralama ve kiraya verme ve hesap usulleri, menkul ve gayrimenkul amortisman payları ve müdürlük ile personelin görev ve yetkileri Maliye ve Tarım Bakanlıklarınca birlikte tesbit edilerek Bakanlar Kurulunca onanacak esaslar dairesinde yürütülür.

Madde 6 - Müdürlüğün bütçe yılı takvim yılıdır. Her bütçe yılına ait bilanço, kar ve zarar hesapları o yıl sonundan itibaren üç ay içinde Başbakanlık Umumi Murakabe Heyetine incelenmek üzere tevdi olunur. Umumi Murakabe Heyetinin bu husustaki raporu bilanço, kar ve zarar hesaplarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Bu raporla bilanço ve kar ve zarar hesapları Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe ve Tarım Komisyonlarından müteşekkil Karma Komisyon tarafından tetkik edilerek Kamutayın tasvibine arz edilir.

Madde 7 - (Değişik birinci fıkrası: 4/7/1988 - KHK - 336/1 md.; Aynen Kabul: 7/2/1990- 3612/26 md.) Müdürlüğün bütçesi her yıl Maliye ve Gümrük Bakanlığının olumlu görüşü üzerine Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığınca hazırlanarak yürürlüğe konulur.

Atatürk Orman Çiftliği Müdür ve memurları Tarım Bakanı, hesap işleri memurları Maliye Bakanı ve hizmetliler, Müdür tarafından tayin olunurlar ve aynı usule göre işlerinden çıkarılırlar.

Madde 8 - Çiftliğin bilançosu zarar gösteren yıllarda bu zarar yedek sermayeden karşılanır. Yedek sermaye ile karşılanamayan kısım ertesi yıl Tarım Bakanlığı Bütçesine konacak yardım ödeneği ile kapatılır.

Madde 9 - Müdürlüğün bütün malları Devlet malı hükmündedir. Bu mallar aleyhine suç işleyenler Devlet malları aleyhine suç işleyenler gibi ceza görür. Müdürlüğe ait gayrimenkuller, Müdürlük adına tapuya tescil edilir.

Madde 10 - Atatürk Orman Çiftliğinin bu kanunun yayımı tarihindeki sınırları içinde bulunan gayrimenkullerin

AKP'nin ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ ÜZERİNDE OYUNU

gerçek veya tüzelkişilere devir ve temlik ve kamulaştırılması özel bir kanunla izin alınmasına bağlıdır. Bu Kanunun yayımı tarihinden önce resmi daire ve teşekküllere, Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu İdare Meclisi kararı ve Tarım Bakanlığının muvafakatıyla satışı takarrür etmiş gayrimenkuller hakkında yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz. Çiftlik içinde müteferrik durumda bulunan sahipli arazi parçaları Menafii Umumiye İstımlak Kararnamesi hükümlerine göre kamulaştırılabilir.

Madde 11 - Müdürlüğün memurları hakkında 3/7/1939 tarihli ve 3659 sayılı kanun hükümleri uygulanır.

Madde 12 - Çiftlik memurlarıyla aileleri çiftlik hudutları içindeki çiftliğe ait konutlarda müdürlük tarafından mahalli rayiçe uygun olarak takdir edilecek kira karşılığında barındırılabilirler. Çiftlikte ikametleri işletme icabından olan çeşitli hizmetlilerle sürekli işçiler ve bunların aileleri Tarım Bakanlığı tarafından belirtilecek esaslar dairesinde müdürlükçe çiftliğe ait yerlerde parasız oturtulabilirler.

Madde 13 - Çiftlikte çalışan ve İş Kanununa tabi olmayan sürekli işçilerin işten doğma hastalıkları halinde bunlar iki ay müddetle, ücretleri yarım verilmek ve tedavi giderleri ve yol paraları idare tarafından ödenmek suretiyle tedavi ettirilir.

Madde 14 - Bu kanun hükümleri gereğince yapılacak devirlerde gayrimenkullerin intikal, ifraz, ferağ ve senet-sizden tescil işlemleriyle devrin gerekli kıldığı diğer işlemler ve belgeler her türlü vergi, resim ve harçlardan ve müdürlüğün çiftlik hudutları dahilinde sahip bulunduğu gayrimenkuller bina ve arazi vergilerinden müstesnadır.

Geçici Madde 1 - 7/6/1949 tarihli ve 5433 sayılı kanunun geçici birinci maddesi ile Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğüne intikal eden kıymetlerden Gazi Orman Çiftliği ve Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu ticari işletmeler müessesesine ait para ve para hükmündeki kıymet ve alacaklar, menkul ve gayrimenkul mallar ve bütün hak ve menfaatler ve her türlü taahhüt ve borçlar bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihteki vaziyetleriyle ve kayıt, defter ve belgeleriyle birlikte Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğüne devredilmiştir. Yeni teşekküle bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ödenmiş döner sermayesinden bir defaya mahsus olmak üzere bir milyon lira verilir.

Geçici Madde 2 - Geçici birinci madde gereğince yapılacak devirlerde mal değerleri Maliye ve Tarım Bakanlıklarıyla Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ve Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü tarafından tayin edilecek birer kişiden müteşekkil dört kişilik bir komisyon marifetiyle en son bilanço, yoksa defter değerlerine göre tesbit edilir. Bilanço veya defter değerlerinin bulunmaması halinde değerler komisyon tarafından doğrudan doğruya takdir olunur.

Madde 15 - Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 16 - Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

1938 - 1950 arası dönemde, Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu İdare Meclisi kararlarıyla Çiftlik arazisinin amaç dışı kullanımı gerçekleştirilirken, 1950 - 2006 arasında arazi devrinde üç yöntem kullanılmaya başlanmıştır; (1) Yasal tahsis, (2) Mahkeme kararları ile tahsis, (3) Özelleştirme uygulamaları

1950 sonrası, 5659 sayılı Yasa'nın yürürlükte olduğu dönemdeki yasal tahsis yöntemi ile yapılan arazi devirleri aşağıdaki gibidir;

- ▶ 1950-1960 yılları arasında 5659 sayılı kanunun 10'uncu maddesine göre çıkarılan 6000, 6238, 6947, 7310 sayılı yasalar,
- ▶ 1976 yılında çıkarılan 2015 ve 1983 yılında çıkarılan 2823 sayılı yasalar çerçevesinde

toplam 14.541 dekar çiftlik alanının çeşitli kuruluşlara satıldığı görülmektedir.

Ayrıca, mahkeme kararı ile çeşitli şahıslara verilen araziler de, başka bir kayıp yolu olarak saptanmalıdır.

Diğer taraftan 27.11.1994 tarihinde çıkarılan 4046 sayılı "Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" çerçevesinde özelleştirilen ve çiftlik arazisinden özel kanunlarla yer verilen, Sümerbank, Tekel Genel Müdürlüğü ve Ziraat Donatım Kurumu gibi kuruluşların çiftlikten almış olduğu bu arazilerde özel şahısların eline geçmiştir. Böylece Atatürk Orman Çiftliği arazileri içinde yeni özel mülkiyet adacıkları meydana gelmiştir.

2005 yıl sonu itibarıyla çeşitli nedenlerle çiftlik arazilerinde ortaya çıkan arazi kaybı toplamı 22.078 dekadır. Bu miktarın Ulu Önderin vasiyetiyle hazineye hediye etmiş olduğu toplam arazinin % 42'sine eşit bulunması, sürecin vahametini olanca açıklığı ile ortaya koymaktadır.

Atatürk Orman Çiftliği'nin Günümüzdeki Yapısı

Başkent Ankara'nın ilk imar planı, Herman Jansen tarafından yapılmıştır. Jansen Planı'nda Gençlik Parkı, Hipodrom, Ziraat Fakültesi Yerleşkesi ve Atatürk Orman Çiftliği'nden oluşan alan, 300 bin nüfusa göre planlanan Ankara'nın yeşil ve açık alanları olarak yorumlanmıştır.

AKP'nin ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ ÜZERİNDE OYUNU

Bugün Ankara'nın doğu kesiminden başlayarak batı yönüne doğru uzanan bir dizi halindeki, Gençlik Parkı, eski Hipodrom, Atatürk Orman Çiftliği, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe ve Bilkent Üniversitelerinden oluşan arazi topluluğu, başkent'in havalandırma koridoru özelliğini taşımaktadır. Ancak, eski hipodromun kaldırılarak bu alanın yapılaşmaya açılması, AOÇ arazisinden satın alınarak yapılan toptancı hali, traktör ve çimento fabrikaları ile TMO silosu yeşil kuşağı zedeleyen olumsuz yapılaşmalardır. Bunun yanında, çıkarılan özel kanunlarla bazı yapı kooperatiflerine mesken yapımı için 941 dekar arazi verilmesi, sürecin geldiği noktayı işaret etmesi bakımından önemlidir.

Diğer taraftan AOÇ arazisi içinden demiryolu ve karayolu geçişleri mevcuttur. Doğu Batı ekseninde AOÇ'den geçen yollar; İstanbul yolu, Eskişehir yolu, Ümitköy-AŞTi yolu, Ankara-Polatlı demiryolu ve banliyö hattı, Ümitköy ve Sincan metro güzergahlarıdır. Kuzey Güney ekseninde AOÇ'den geçen yollar ise Konya yolu, Ostim - Söğütözü yolu, Anadolu Bulvarı ve Etimesgut yolu olarak sayılabilir.

Özel kanunla yol geçişleri için verilen toplam arazi miktarı 1070 dekadır. Ayrıca mülkiyeti halen AOÇ Müdürlüğüne ait olduğu halde çiftlik arazisinden geçen yol ve kavşaklar da mevcuttur. Üstelik Çiftlik Yönetimi bu alanların emlak vergisini de ödemektedir.

5659 sayılı Yasa'nın açık hükmüne rağmen korunmanın sağlanamaması üzerine, arazi kayıplarının önüne geçebilmek için yeni bir arayışa gidilmiş ve AOÇ arazisi doğal ve tarihi SİT ilanı gündeme gelmiştir.

Bu kapsamda Atatürk Orman Çiftliği, 02.06.1992 tarih ve 2436 sayılı Kurul kararı ile doğal ve tarihi SİT alanı ilan edilmiş, 27.07.1993 tarih ve 3097 sayılı Kurul Kararı ile sınırları belirlenmiştir. Buna ilave olarak Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 07.05.1998 tarih ve 5742 sayılı kararı ile de birinci derece SİT alanı olarak ilan edilmiştir. Bu sebeple çiftlik arazisi üzerinde yapılacak tasarrufların SİT kararlarına uygun olması zorunlu görülmektedir.

Günümüzde, AOÇ: 10.413 dekar, kuru ve sululu tarla tarımı yapılan, fidan ve süs bitkisi üretimi yapılan ve çayır mera arazisi, 11.504 dekar orman ve park alanı, 6.881 dekar kiralanan alan, 4.275 dekar taşocağı, bataklık, yol, kanal, bina vb. ve 320 dekar hayvanat bahçesi olmak üzere Toplam 33.393 dekar araziye sahip bulunmaktadır.

Geçirilen talan ve engelleme sürecine yanında kaderi ile başbaşa bırakılmasına rağmen, bugün bile Atatürk Orman Çiftliği, devlet bütçesinden hiçbir katkı almadan, kaynak ve olanaklarını rasyonel kullanarak, yaşamını ve gelişimini sürdürmekte ve ekonomiye katma değer katarken kamu yararı işlevini de sürdürmektedir. Bu bağlamda AOÇ yılda 2 trilyon TL düzeyinde bir yatırımı, kendi öz kaynakları ile realize edebilmektedir. Bu kapsamda olmak üzere, 5 yıl önce orman ve park alanı büyüklüğü yalnızca 2500 dekar iken, sorumlu ve amaca uygun bir yönetim anlayışı ile, sözü edilen alan büyüklüğü 11.504 dekara ulaşmıştır.

Bu kapsamda olmak üzere, tüm arazilerinin sınır tespit çalışmalarını tamamlayan, kiralama-tahsis vb. yollarla hiçbir yeni kayba izin vermeyen, ormanlık alanları hızla geliştiren, fabrikalarına yaptığı yatırımlarla ISO ve HACCP belgelerini alarak ürün çeşitliliğini iki katına çıkaran ve bu ürünleri Ankara dışında da pazarlamayı başaran, hayvanat bahçesindeki hayvan sayısını 2500'ün üzerine çıkaran, mali yapısını güçlendiren AOÇ'nin tüm bu gelişim süreci, bazı çevreleri rahatsız etmiş olmalı ki, "AOÇ'yi koruma" adı altında yeni bir talan sürecine kapı açılmaya çalışılmaktadır.

Yasa teklifinin analizi

Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkan Vekili Salih KAPUSUZ'un, 5659 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, 2/773 sıra no ile TBMM Plan Bütçe Komisyonu'na ulaştığı bulunmuştur.

Yasa teklifinin tam metni, aşağıda sunulmaktadır.

Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi

MADDE 1- 24.03.1950 tarih ve 5659 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu yürürlüğe girdiği tarihte Atatürk Orman Çiftliği sınırları dahilinde bulunan arazilerle ilgili olarak Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı'nın uygun görüşü ile yapılan imar planları kapsamında bulunup, sınırları dolayısıyla müstakil ada ve parseli yapılamayan Atatürk Orman Çiftliğine ait araziler, imar uygulamalarında bütünlük sağlaması açısından mülkiyet hakkını azaltmamak ve herhangi bir değer kaybına sebebiyet vermemek kaydıyla, aynı plan belgesindeki ada ve parsellerde toplanabilir.

İmar uygulamaları neticesinde yol, meydan, alt geçit, üst geçit ve raylı toplu taşıma araçları için gerekli arazi ve yer altı tünelleri yapılması planlanan araziler kamu yararı ve hizmetin gerekleri dikkate alınmak suretiyle bedelsiz olarak; bunların dışında kalan diğer araziler, bedeli mukabilinde, Atatürk Orman Çiftliği Yönetim Kurulu ile Ankara Büyükşehir Belediyesi arasında tespit ve emsalinin satış ve günün rayicine göre Tarım ve Köyüşleri Bakanlığının uygun görüşü ile Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne devredilebilir ve/veya intifa hakkı tesis edilebilir.

Tarım ve Köyüşleri Bakanlığının uygun görüşü ile Atatürk Orman Çiftliği arazileri, rekreasyon, park, ağaçlandırma alanı, spor, hayvanat bahçesi ve kültür alanı olarak, 10 yılı aşmamak şartı ile (herhangi bir şekilde Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı ve Atatürk Orman Çiftliği tüzel kişiliğine bir külfet ve yükümlülük getirmemesi kaydı ile) Atatürk Orman Çiftliği Yönetim Kurulu ile Ankara

Büyükşehir Belediye Başkanlığı arasında yapılacak, yazılı bir protokolle, Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne devredilebilir. Yukarıdaki amaçların gerçekleşmesi için yapılacak kapalı tesislerin taban alanı, Atatürk Orman Çiftliği arazisinin % 5'ini geçemez.

Adı geçen araziler, belediyece hiçbir şekilde maddede belirtilen amaçlar dışında kullanılamaz. Yukarıdaki maddelerde belirtilen amaca aykırı kullanımlara teşebbüsün tespiti halinde bu arazilerin mülkiyeti ve/veya intifa ve/veya işletme hakkı Atatürk Orman Çiftliği'ne derhal iade edilir.

MADDE 2- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

MADDE 3- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Söz konusu Kanun teklifi, 5659 sayılı Kanun'a ek madde eklenmesi ile ilgilidir. Teklifin savlarının ve önerilerinin, doğuracağı sonuçlar açısından analizi, şöyle özetlenebilir:

1 - İmar uygulamalarında bütünlük sağlanması gerekçesiyle, AOÇ ile taşınmaz ihtilaflarının çözümü için müstakil ada ve parsel uygulaması yapılması savı : Yasa teklifi, mevcut hukuki çekişmeleri çözüme kavuşturmak için, Çiftliğe ait arazilerin, aynı plan bölgesindeki ada ve parsellerde toplanması önerisini getirmektedir. Bu, yapay bir gerektir. Böyle bir düzenleme, madde teklifinin ileriki hükümlerinde devralacak kuruluş olarak tanımlanan Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne ve Kanun'u uygulayacak kişilere geniş yetkiler verecektir. "Aynı plan bölgesindeki ada ve parsellerde toplanabilir" yaklaşımı, plan bölgesinin genişliği kavramının net olarak bilinmemesi sebebiyle sıkıntılara yol açabilir. Bu sebeple, imara tabi tutulması zorunlu görülen alanların imar uygulamalarının incelenip değerlendirilmesi yapılmalı, parsel bazında numaraları belirlenmeli, bu parsellerin imar uygulamasındaki yeri tespit edilmelidir. Aksi takdirde uygulayıcılar Kanun'u diledikleri gibi uygulama esnekliğine sahip olabilirler. Zaten istenenin de bu olduğu açıktır.

"Bu tür çekişmelerin önlenmesi" meşruiyet temeli altında, AOÇ'nin yok edilmesi amaçlanmaktadır. Oysa, tam tersine bir yaklaşımla, öncelikle AOÇ'nin "Koruma Nazım İmar Planı"nın hazırlanması zorunlu görülmektedir.

2 - Çiftlik arazilerinin takasının gerekli olduğuna ilişkin sav:5659 sayılı Kanun "arazi takasına" imkan tanımadığı için ek madde de bu düzenlemenin getirilmesi istenmektedir. Mevcut sorunların giderilmesi için takas uygulanabilir bir yöntem olarak görülüyor ise, buna özgü özel kanun çıkarmak suretiyle, açıkça belirtilecek araziler için takas uygulamasının yapılması olanaklıdır. Ancak, bunu yapmak yerine, teklifte belirtildiği şekliyle tüm çiftlik arazisi için bu yetkinin tanınması, gerçek niyetin arazi rantı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

3- Altyapı yatırımları için Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bedelsiz devir istemi: Ek maddenin 2 inci fıkrasında; "yol, meydan, alt geçit ve raylı toplu taşıma araçları için gerekli arazi ve yer altı tünelleri yapılması planlanan araziler kamu yararı ve hizmetin gerekleri dikkate alınmak suretiyle bedelsiz olarak" belediyeye devredilmesi istenmektedir. AOÇ arazisinde hangi parsellerin bu düzenlemeye tabi olduğu, bu hizmetlerin karşılanabilmesi için Belediyenin kaç dekar alana ihtiyacı olduğu belli değildir. Bu belirsizlik ortada iken Kanunun bu şekli ile çıkarılması gerçeği yansıtmayacak durumları ortaya çıkarabilir.

Halbuki "Koruma Nazım İmar Planı"nın hazırlanması halinde söz konusu altyapı hizmetlerinin nerelerden geçeceği ve ne kadar arazinin gerekli olduğu ortaya çıkacağından sorun çözülmüş olacaktır.

4- Bedeli karşılığı Ankara BŞB'ne arazi devri / intifa hakkı istemi:Yine ikinci paragrafta "bunların dışında kalan diğer araziler" ifadesi, çiftliğin tamamının Ankara BŞB'ne devredilmesine yönelik bir yasal düzenlemenin yolunu açmaktadır. Üstelik, bu düzenlemeye yönelik bir yapay gerekçe bile üretilebilmiş değildir. Diğer taraftan belediyenin hizmet alanı içine giren yol, meydan, alt geçit, üst geçit, yer altı tünelleri, park, ağaçlandırma, spor, hayvanat bahçesi, kültür alanı gibi yerlerin belediyeye verilmesi Kanun kapsamında bulunduğu halde, geri kalan alanların da talep edilmesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin gerçek niyetini açıkça ortaya koymaktadır.

5- AOÇ Arazisinin 10 yılına Ankara BŞB'ne devri istemi: Ek maddenin 3 üncü fıkrasında; "AOÇ arazileri, 10 yılı aşmamak şartı ile Tarım ve Köyşleri Bakanlığının uygun görüşü, AOÇ Yönetim Kurulu ile Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı arasında yapılacak yazılı bir protokolle, Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne tahsis edilebilir" hükmü bulunmaktadır. Bu hükmün yasallaşması durumunda, Ankara BŞB fiilen AOÇ'ye el koymuş olacaktır. Yaşanan deneyimler, tıpkı ASKİ tesislerinde olduğu

AKP'nin ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ ÜZERİNDE OYUNU

gibi, uzun yıllık kiralamalar sonucunda AOÇ'ye dönen arazinin bulunmadığını göstermektedir.

Teklifte yer alan "10 yıl" ifadesi, tümüyle kamuoyunu yanıltmaya ve tepkileri azaltmaya yöneliktir. Ayrıca, yapılacak uygulamalarda önemli oranda yetki sahibi olacak A.O.Ç Yönetim Kurulu, önemli oranda siyasal iktidar tarafından yönlendirilmektedir. Bakan imzası ile yapılan atamalar kapsamında, 5 kişilik AOÇ yönetiminin 3'ü vekaletle yürütülmektedir.

6- AOÇ Arazisinin % 5'inde kapalı tesis yapımı: Yine üçüncü fıkrada "Yukarıdaki amaçların gerçekleşmesi için yapılacak kapalı tesislerin taban alanı, AOÇ arazisinin % 5'ini geçemez" denilmektedir.

"Taban alanı % 5" ifadesinin anlamı 33.393 dekar AOÇ arazisinin 1670 dekarının yapılaşmaya açılması demektir. Ankara gibi bir metropolde, kent ortasındaki 1670 dekar arazi üzerinde, kaç kat yükseleceği belli olmayan bir yapılaşmanın doğuracağı rant yanında, AOÇ arazisi için neden olacağı kirlilik ve kullanım sorunlarını öngörmek zor değildir. Ayrıca, tahsis edilen arazinin % 5'inin değil de, bütün AOÇ arazisinin % 5'inin ölçü alınması, bir kez daha, örtülmeye çalışılan niyeti ele vermektedir.

AOÇ İçin Tartışılabilir Bir Gelecek Yöngörüsü

Atatürk Orman Çiftliği'nin, Atatürk'ün vasiyetine tümüyle sadık kalınarak, kamu yararına olan işlevlerinin geliştirilerek yönetileceği bir zeminde tutulmasına gereksinim bulunmaktadır.

Bu bağlamda, AOÇ'yi rant ve talan sürecinden tümüyle uzak tutacak bir "Koruma Nazım İmar Planı" ivedilikle hazırlanmalıdır. Sözü edilen Plan, mutlaka meslek kuruluşları, bilim çevreleri ve demokratik kitle örgütlerinin aktif katılımına açık süreçlerde oluşturulmalıdır.

Aynı kapsamda olmak üzere, koruma-kullanma dengesine ilişkin ilke ve belirlemeler ortaya koyacak bir master planın hazırlanması zorunludur. AOÇ'nin yukarıda belirtilen kuruluş amacı ve Atatürk'ün vasiyeti doğrultusunda katılımcı süreçlerde belirlenen ilkelerine uyarlı olacak biçimde, ulusal - uluslararası düzeyde açılacak bir yarışma, katılımcı ve yüksek nitelikli bir master planın hazırlanması için uygun bir zemin sağlayabilir.

Böylesi bir master plan kapsamında, aşağıdaki işlev tanımlarının tartışılması olanaklı görülmektedir:

- ▶ Bitkisel ve hayvansal üretim olgusu ile çocuklarımızın, gençlerimizin ve kent halkının tanışması - buluşması sağlanmalı, bu kapsamda, uygun ölçekte, çağdaş teknoloji uygulamalarıyla tarımsal üretim sürdürülmelidir.
- ▶ Bitkisel ve hayvansal gen kaynaklarımızın ve biyoçeşitliliğimizin korunarak geliştirildiği ortamlar (botanik bahçesi, doğal yetişme ortamları vb) yaratılmalıdır.
- ▶ İçinde bulunduğumuz coğrafyada, ilk çağlardan bu yana tarım sektöründe geçirilen gelişim aşamalarını sergileyen bir tarım müzesi kurulmalıdır.
- ▶ Ankara halkının açık ve yeşil alan gereksinimini karşılayacak nitelik ve ölçekte olmak üzere, orman ve yeşil alanlarının artırılması gereklidir. Bu kapsamda, doğa ve çevreyle uyumlu su ortamları, kır kahveleri ve seyir tepeleri, spor tesisleri yaratılmalıdır.
- ▶ Mavcut hayvanat bahçesinin geliştirilmesi yanında, doğal yaşama uygun olacak biçimde, hayvanların serbest, insanların denetimli alanlarda gözlemci konumunda bulunacağı alanlar organize edilmelidir.
- ▶ AOÇ içinde bir kültür ve tanıtım ortamı yaratılmalıdır. Bu kapsamda, Atatürk ve Bağımsızlık Savaşı'nı tanıtan ve genç kuşaklara bilgi aktaran ortamlar çağdaş biçimde kurgulanmalıdır. Ayrıca tiyatro, sinema, sanat galerileri ve kütüphaneler AOÇ içinde konuşlandırılabilir. Bunların yanında, illerimizin ve ülkelerin folklorik, otantik, kültürel değerlerini tanıtan açık ve kapalı ortamlar oluşturulabilir.

Yukarıda belirtilen iş ve hizmetlerin, bir bütçe gerektirdiği açıktır. Bu finans gereksinimi, Atatürk'ün ulusa emanet ettiği çiftliği, Ankara BŞB'ne rant amaçlı teslim etmek için meşruiyet temeli olarak kullanılamaz. Tam tersine, kamu, başlangıçta kendi bütçesinden aktaracağı kaynaklarla, AOÇ'nin yukarıdaki yöngörüye uygun bir temele oturmasını sağlamalıdır. Bundan da öte, AOÇ'nin yıllardır emlak vergisini ödediği arazileri üzerinde gerçekleştirilmiş altyapılar için bedelsiz tahsis istemi yerine, rayiç bedeller üzerinden yapılacak kamulaştırmalar için yapılması gereken ödemeler, son derecede önemli bir gelir kaynağı yaratacaktır.

Yasa teklifinin amacının, AOÇ'yi Ankara BŞB'nin rant hırsının bir aracı niteliğine dönüştürme olduğu açıktır. Bu kapsamda, öncelikle ve ivedilikle, AOÇ'yi ranta teslim etme amacını güden Yasa tasarısı derhal geri çekilmelidir.

Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Nazimi Açıkgöz tarafından elektronik ortamda AGBİYOTEK adlı bir dergi yayınlanmaktadır. GDO taraftarı bu derginin önsözünde yer alan Prof. Dr. Nazimi Açıkgöz'ün iddiaları ve bu iddialara cevabımız aşağıda belirtilmiştir.

BİYOTEKNOLOJİ BAZI ÜLKELERE NELER KAZANDIRIYOR?

Nazimi Açıkgöz: Tarımsal biyoteknolojinin avantajlarından ancak belirli ülkeler yararlanırken, Türkiye gibi bazı ülkeler salt sağlıklı bilgilendirilemeyen kamuoyu ve sivil toplum kuruluşlarının olaya olumsuz yaklaşımı nedeniyle "Biyogüvenlik Yasaları"nı henüz çıkaramamışlardır.

İstanbul ZMO: Kamuoyu, gayet bilinçli sivil toplum kuruluşları ve ayrıca kimi siyasi partiler olumsuzluklara karşı tüm güçleri ile her zaman mücadele etmektedirler. Bu mücadeleleri ile ülke tarımının kötüye götürülüşünü ne yazık ki tam olarak engelleyemeyiz, birçok olumsuzluk içeren "Biyogüvenlik Yasaları"nı sadece olumsuz bir yaklaşımla engelleyebiliyorlarsa, onları gerçekten tebrik etmek gerekir.

Dünyadaki tüm örneklerinde açık ve net görüldüğü üzere, tüketicinin ve çiftçinin çıkarları yerine sermayenin kazancını gözetken bunun gibi tüm olumsuzlukları sivil toplum kuruluşları böylesine etkili ve kolay bir şekilde durdurabilselerdi keşke!

Ülkemizde hazırlıkları sürdürülen Biyogüvenlik Yasa Tasarısı; halk sağlığı, çevre sağlığı, üretici hakları ve ulusal çıkarlarımızı gözettiği gün çıkarılmasına kimsenin itirazı olmayacaktır.

ODA'mız 1998 yılından bu yana GDO'lara karşı etkin bir mücadele vermektedir. İçinde yer aldığımız ve 2004 yılında kurularak GDO'lara karşı mücadeleye başlamış olan GDO'ya Hayır Platformu çatısı altında topladığımız 100 bin imza 15 Şubat 2005 günü TBMM'ye teslim edilmiş, başta ziraat mühendisi ve veteriner hekim kökenli milletvekilleri olmak üzere konu ile ilgili komisyonlarda görev yapan tüm milletvekilleri ile ODA'mızda bilgilendirme toplantıları yapılmıştır. Sonuçta, TBMM Dilekçe Komisyonu Başkanı Yahya Akman bile Mart 2006'da yaptığı açıklamayla, "halk sağlığı açısından zararlı olduğunu kabul ettiği GDO'lu ürünler konusunda kamuoyunu uyararak, GDO'lu ürünlerin üretildiğini bilen herkesi ilgili kurumlara başvurmaya çağırıldı".

Ulusal Biyogüvenlik Yasası'nın bir an önce çıkması en büyük arzumuzdur. Ancak, halk ve çevre sağlığımızı tehdit etmeyen bir şekilde dönüştüğü zaman.

Nazimi Açıkgöz: Transgenik çeşitlerin uluslararası firmaların tekelinde olduğu gibi savlarla kamuoyunu yanlış yönlendirenlere Çin'deki pamuk tarımının %58 yani 2,8 milyon Ha'nın transgenik ve ekilen transgenik tohumluğun %39'unun yerli olduğunu hatırlatmak gerek.

İstanbul ZMO: GDO'larla ilgili 2005 yılı verileri 12 Ocak 2006 tarihinde tüm kaynaklarda referans olarak kullanılan www.isaaa.org adresinde yayınlanmıştır. Buna göre Çin'de transgenik çeşitlerden sadece pamuk başat olarak ekilmektedir. Ekim alanı 2004 yılında 3,7 milyon hektardan 2005 yılında 3,3 milyon hektara düşmüştür, 2,8 milyon hektara değil.

Küresel ölçekte GDO'lu tohum sektöründe başlıca dört şirket faaliyet göstermektedir. Bunlar Monsanto, Du Pont/Pioneer, Syngenta ve Dow/Mycogen biyoteknoloji devleridir. GDO'lu tohum pazarının %90'ı ise tek başına Monsanto'nun elindedir. Anadolu'nun dört bir yanında, tarla kenarlarında atılmış Monsanto'nun boş tohum paketlerini artık sıkça görebiliyoruz. Ülkemizde GDO'lu tohumla tarımsal üretim yapmak yasaktır. Bu nedenle, bu ülkeye giren tohumların GDO analizinin yapıldığı ve ülkeye GDO'lu tohum kesinlikle girmediği açıklamalarını Tarım ve Köyişleri Bakanlığımızdan duymak istiyoruz. Zira, ODTÜ domateslerde yaptığı araştırmalarda çalıştığı domateslerin hemen hepsinde GDO tespit etmişti.

Türkiye'de tohum üreten tarım işletmelerinin turizm bölgesi ilan edilmek, tasfiye edilmek ya da özelleştirme kapsamına alınmak suretiyle tohum ve tarımsal üretim faaliyetleri sona erdirilirken sesi çıkmayanların konu GDO'lu tohumlara gelince Çin'deki transgenik tohumlarda %39'unun yerli olduğunu savunmaları bu ülke tarımının gerçeklerine ne denli tek taraflı baktıklarının en büyük göstergesidir. Tohumlarının sadece %61'inin dışarıdan gelmesi, tarımın yerli tohumla yapıldığı anlamına gelebiliyor demek.

Birçok normal (GDO'suz) tohum çeşidinde dahi Türkiye, kendi tohumunu üretecek teknolojiye sahip değilken, ülkemize gelen GDO'lu tarım ürünü ve tohumlarda hangi genlerin bulunduğunu tespit edebilecek laboratuvar olanağı bile yokken, ileri teknoloji kullanılarak yüksek maliyet gerektiren GDO'lu tohumumuzu kendimiz üretebileceğiz (bize üretirtilecek?) demek! Ne güzel!

Cumhuriyet-75 buğday tohumluğu ülkemizde sadece (çok azı) Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü'nde ve esas olarak Dalaman Tarım İşletmesi'nde üretiliyor. Dalaman Tarım İşletmesi 14 ilin tohumluk ihtiyacını karşılıyor. Silajlık Kompozit Arifiye Mısır tohumluğu üretimi ülkemizde sadece Dalaman Tarım İşletmesinde yapılıyor ve 29 ile dağıtılıyor. Daha birçok çeşit tohum üreten bu işletme tarımsal üretimde de tüm dünya ülkelerine fark atmaktadır. Birinci ve ikinci sınıf mutlak tarım araçları olan, son derece verimli alüvyiyal topraklara sahip bu tarım işletmesinin önce 06.01.2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile yaklaşık yarısı, daha sonra 31.01.2006 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Karar ile de tamamı

BİYOTEKNOLOJİ BAZI ÜLKELERE NELER KAZANDIRIYOR?

Turizm Bölgesi ilan edildi. Turizm Bakanlığın proje kitabına göre bu alana golf kent, sağlık kent, eko kent gibi yapılar kurulacağı belirtiliyor. İlginçtir ki, bu ve buna benzer olaylara sessiz kalanlar, söz GDO'lu tarıma gelince hemen en öndeki yerlerini almaktalar!

GDO'lu ya da GDO'suz tarım üretimi yapmak için önce toprak gerektiğini hatırlatmak gerek.

Nazimi Açıklgöz: Bu ülkede (Çin'de) transgenik çeşitlerin tarımına başlandığmdan beri yıllık 15.000 ton insektisit tasarrufu ve tarımsal ilaçlama esnasında ölümlü iş kazasının 200'lerden 50'lere düşmüş olması, üretim maliyetleri ise %28 azalmasına neden olmuştur.

İstanbul ZMO: 2005 yılı verilerine göre 5. sırada gelen Çin yerine, dünya sıralamasında ABD'den sonra 17,1 milyon hektar GDO'lu bitki ekim alanıyla ikinci sırada gelen Arjantin'den bir örnek verelim. 2001 yılında normal soyayla kıyaslandığında GDO'lu soyada 9,1 milyon kg fazla herbisit kullanılmıştır. GDO'lu soya ile kullanılan glifosat (biyoteknoloji şirketlerinin kendi GDO'lu tohumları ile birlikte, yabancı otlara karşı kullanılması için verdikleri zirai mücadele ilacı) kullanımı 1997/98 sezonunda 28 milyon litre iken, 1998/99 sezonunda iki katına çıkarak 56 milyon litre olmuştur. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün istatistiklerine göre Arjantin'de soya ekim alanı 1998 yılında 7 milyon hektar iken 1998 yılında 8,2 milyon hektara çıkmıştır. Yani tarım ilacı kullanımındaki iki kat artış, soya ekim alanlarının artmasından kaynaklanmamaktadır, çünkü ekim alanları iki kat artmamıştır. Üstelik bir dekarlık tarladan alınan soya verimi aynı dönemler için 269 kg'dan 244 kg'a düşmüştür.

Amerikan üniversitelerinin kurdukları 8 bin tarla denemesinden çıkan çarpıcı sonuç: "transgenik soyada normal soyaya göre 3-5 kat fazla glifosat kullanılmaktadır".

Üretim maliyetlerinin %28 azalmasına neden olduğu iddia edilen transgenik gıda maddelerini, ne yazık ki transgenik olduğunu dahi bilmeden, market raflarından konvansiyonel olarak üretilmiş ile aynı ücret karşılığı almaktayız. Tüketici olarak bize bir yansımaları görmemekteyiz, bu kazancı gören sadece şirketlerin ta kendisidir.

Yeri gelmişken şunu da hatırlatmakta fayda var; Kırklareli-Lüleburgaz'da bulunan ve ürettiği tohumları dışarıdan getirilenlere göre en az %30 daha ucuz yöre çiftçisine sağlayan, her yıl kar eden Sarmısaklı Tarım İşletmesi 06.12.2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 2005/133 sayılı Kararı ile özelleştirme kapsamına alındı. Transgenik üretim maliyetinin %28 daha ucuz olduğunu methedenlerin, Türk çiftçisine en az %30 daha ucuz tohum sağlayan tarım işletmelerinin amaç dışı kullanımlar için satılmaları karşısında gösterdikleri tepki ne oldu? Daha doğrusu, GDO'larda dünyayı izlemeye alanların, kendi ülkelerinde tarımın her geçen gün geriye gitmesine tepki gösterdiklerini gören var mı?!

2005 yılında mısır üretiminde Türk çiftçisi, Amerikalı meslektaşları ile kıyaslandığında tohumluğu %138, gübreyi %134, tarım ilacını %44, mazotu %324 daha pahalıya kullanmış, sonuçta 1 kg mısırı yine Amerikalı meslektaşından %192 daha pahalıya 360 bin TL'ye üretebilmiş, ürününü açıklanan 260 bin TL'den satamamış ancak 220 bin TL'den elinden çıkarabilmiştir.

Yine 2005 yılında, hiçbir girdi desteği alamayan Türk çiftçisi, Amerikalı meslektaşlarına göre 1 kg buğdayı %168 daha pahalı olarak 404 bin TL'ye üretebilmiş, açıklanan fiyat 350 bin TL olmasına karşın ancak 230 bin TL'den satabilmiştir.

Türk tarımını yok etmek üzere kurgulanmış, son zamanlarda etkisini daha da artırmış tarım politikalarının düzeltilmesi konusunda hiçbir çaba harcamayan, Türk üreticisinin Amerikalı meslektaşıyla yaşadığı çarpıklığı ortaya koymayan, ama sıra GDO'ya gelince sözü kimseye bırakmayan öğretim üyemizi ne kadar inandırıcı bulmalıyız?

GDO'lar konusunda dünyayı izleyenlere bir bilgi daha verelim. Evet, GDO'lu tarım yüksek kazanç getiriyor. Nereye kadar biliyor musunuz? O ülkede GDO'lu tohumlar diğer tüm doğal ürünlerin yerini alana kadar (Arjantin'de olduğu gibi). Tarımsal üretimde biyoteknoloji şirketine tamamiyle bağımlı hale gelindikten sonra işler değişiyor. Tohum konusunda örnek verelim; Filipinlerde bir torba normal mısır tohumu 2.200 peso iken GDO'lusunun fiyatı 4.500 pesodur. Bunun üzerine bir de aşırı zirai mücadele ilacı tüketiminizi ekleyeceksiniz ve yinede %28 üretim maliyetinin düştüğünden bahsedebileceksiniz.

Nazimi Açıklgöz: Bugün dünyada 57 ürünün transgenik tarımı yapılmakta veya yapılmaya hazır beklemektedir. 18 ülkede yapılan transgenik tarımın parasal karşılığı 2003-2004 üretim döneminde 44 milyar US\$ olmuştur.

İstanbul ZMO: Bu 18 ülkede transgenik tarım yapan para kazanmış da normal tarım yapan para kazanamamış mı acaba? Sadece transgenik tarımın parasal karşılığının örnek verilmesi, olaya tek taraflı bakışın açık bir göstergesidir.

BİYOTEKNOLOJİ BAZI ÜLKELERE NELER KAZANDIRIYOR?

Avrupa Birliği bütçesinin %40'ını (ki ilk yıllarında bütçesinin %80'ini) tarıma ayırırken Türkiye bütçesinin sadece %2'sini tarıma aktarmaktadır. Parasal olarak baktığımızda AB yılda 42 milyar euro, ABD 78 milyar dolar tarımına aktarmaktadır. Tarım sektörüne rekabetçi bir yapı kazandırabilmek için sadece altyapı sorunlarını çözmeye yönelik tarımına yılda 20 milyar euro (yabancı uzmanların hesapladıkları miktardır) aktarması gereken Türkiye, tarımına yılda sadece 2 milyar euro aktarmaktadır.

1999 yılından bu yana IMF ve Dünya Bankası kaynaklı olarak ülkemizde uygulanan "Tarım Reformu"nun 1999-2002 yılları aralığında tarım sektörümüzde yarattığı tahribatı Dünya Bankası rapor haline getirerek web sitesinde yayınlamıştır. Buna göre;

- ▶ 1999-2002 yılları aralığında tarımsal destekler 6 milyar dolar azalarak 1,1 milyar dolara indi.
- ▶ Tarımsal GSMH 27 milyar dolardan 22 milyar dolara indi.
- ▶ Çiftçiler net 4 milyar dolar yıllık zarara uğradı.
- ▶ Gübre ve zirai mücadele ilacı kullanımı %25-30 azaldı.
- ▶ Toplam ekili alan %2 azaldı. Doğrudan Gelir Desteği programı, çiftçinin gelir kaybının yaklaşık %35-45'ini karşıladı.

Türkiye 2003 yılından itibaren net tarım ürünü ithalatçısı konumuna geldi. 1980-2003 yılları arasında ülkemizin tarım ürünleri ihracatı 1,5 kat artarken, ithalatı 50 kat arttı.

ABD ve AB gibi doğru tarım politikası uygulamak yerine, tarımda sadece GDO'lu tohum kullanınca sorunu çözmüş olacağız anlaşılan.

Nazimi Açıklgöz: 45 ülkede transgenik çeşit denemeleri laboratuvar, sera veya tarla denemelerine alınmışken olaylardan uzak durmak niye?

İstanbul ZMO: Türkiye olaylardan uzak durmamaktadır. Ülkemizde de bu alanda çeşitli denemeler yapılıyor ya da kısa süre öncesine kadar en azından yapılıyordu. Ancak, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı yaptığı denemelerin sonuçlarını kamuoyu ile hiçbir zaman paylaşmadı. Herhalde olumlu bir sonuç elde etseydi derhal kamuoyu ile paylaşırdı.

Nazimi Açıklgöz: Bu konularda kamu oyunun aydınlatılmasının önemi, 1998 yılında İsviçre'de tarımsal "biyoteknolojiye %66 hayır" in yoğun bilgilendirme ile ertesi yıl nasıl %33'e dönüşmesiyle çok kolay anlaşılır.

İstanbul ZMO: İsviçre 27 Kasım 2005 tarihinde GDO'lu tarım için sandık başındaydı ve ülke halkının %56'sı GDO'lu tarıma 5 yıl süreyle HAYIR dedi.

Bu haber yabancı yayın organlarının yanında bizim ulusal basınımızda da yer aldı. Konu ile ilgili web sitelerinde ve bilimsel makalelerde de yer aldı.

GDO'ya evet diyenlerin yukarıdaki iddiasını saygıyla kabul ediyor ve diyoruz ki: İSVİÇRE'NİN AĞZI YANMIŞ VE AKLI BAŞINA TEKRAR GELMİŞ OLSA GEREK Kİ, 2005 YILINDA GDO'YA TEKRAR HAYIR DİYE BİLMİŞ, ne güzel!

Nazimi Açıklgöz: Tarımsal biyoteknolojiye uzak kalan Türkiye, PAMUK ÜRETİCİSİNİN REKABET GÜCÜNÜ nasıl koruyabilir?

İstanbul ZMO: ABD'de pamukta yapılan desteklemeler, Afrikalı üreticileri yok etmekte, Türkiye üzerine de olumsuz etkide bulunmaktadır. Amerika'da pamuk baronları destekler ile zengin olurken, Afrika ve Türkiye'deki üreticiler bundan zarar görmekteler. ABD'de Arkansas eyaletindeki Tyler çiftliğinin sahibi 2001 yılında 8 milyon dolar tarım desteği almıştır; bunun 6 milyon doları pamuk için ödenmiştir. Yine ABD'de bir başka pamuk baronu tek başına, Amerikan pamuk politikası sonucu yoksulluk sınırının altına düşmüş olan Afrika'nın Mali ülkesindeki 25 bin çiftçinin bir yıllık geliri kadar destek almıştır.

Gelişmiş ülke tarımını destekleyecek, çiftçisine toz kondurmayacak ona sahip çıkacak, sen yığınla sorunu olan Türk tarımını rekabetçi bir yapıya kavuşturmak için altyapı sorunlarını dahi çözmeyecek ve desteklemeyeceksin, KARA DELİK olarak gösterilen tarımımız hakkında kılımlı kıpırdatmayacaksın, GDO'lu tohum gelince sihirli değnek deymiş gibi tarımımız çağa atlayacak demek! Gerçekten çok inandırıcı.

Yine Arjantin'den bir örnek verelim. GDO'lu tarımın girmesiyle, büyük çiftçilerle rekabet edemediklerinden 160 bin küçük çiftçi ailesi topraklarını terk etmişlerdir. Yoksulluk artmıştır. Nüfusun çok az bir kısmını oluşturan büyük çiftliklerde çalışan işçiler hariç, ülke nüfusunun hemen hepsi başkent Buenos Aires'de yaşar olmuştur. Bizde de İstanbul var. Zaten onu da 20 milyon üzerinden planlamaya başladık bile.

Nazimi Açıklgöz: Diğer taraftan AB'de de "organik - klasik ve transgenik" tarımın birlikte olabileceği "coexistence" araştırmaları çoktan sonuçlandırılmıştır.

İstanbul ZMO: İngiltere'de bir üniversite, yaptığı alan denemesinde GDO'lu kanola tarlasından yabancı hardala gen geçişini bilimsel olarak tespit etmiştir. Zaten GDO'lu tarım için öne sürülen iddialardan biri de biyoçeşitliliği yok edeceği idi.

Nazimi Açıklgöz: ABD'de sekiz yıldır transgenik soya, pamuk, mısır üretilmekte ve bunlar normal ürünlerden depolama aşamasında ayrılmadığından adeta bir karışım halinde tüketiciye ve ihracata sunulmaktadır. Yani bu ürünler yalnız ABD'de 8x250.000.000=2 milyar kişide denenmiştir diyebiliriz. Tek bir olumsuzluğun yaşanmadığı bu transgenik ürün tüketimine karşı oluşu anlamak gerçekten zor.

BIYOTEKNOLOJİ BAZI ÜLKELERE NELER KAZANDIRIYOR?

İstanbul ZMO: Dünyada GDO'ların insan sağlığı üzerine etkileri konusunda ne yazık ki bir fon ayrılmadığından işte böyle Amerika'nın 250 milyonluk nüfusunu 8 yıl ile çarpar kanıt olarak sunabilirsiniz ancak. Ayrıca, ne alakası varsa, tek bir olumsuzluğun yaşanmadığı sonucuna da varabiliyoruz demek. 2 milyarı da 5 yıla tekrar çarparsak, dünya nüfusu 6,5 milyar olmasına karşın sırf Amerika'nın 250 milyonluk nüfusunu örnek göstererek $(250.000.000 \times 8 = 2 \text{ milyar idi})$ $2.000.000.000 \times 5 = 10 \text{ milyar}$ kişi üzerinde denendiğini, ölenlerin de eceliyle öldüklerini söyleyebileceğiz. GDO'lu ürünlerin insan sağlığına olumsuz bir etkisi olmadığını gösteren tek bir bilimsel deneme, tek bir bilimsel veri olmamasına karşın, öğretim üyemiz yukarıdaki gibi böylesine güzel bir örnekle bilimsel ispat yoluna gitmektedir.

2005 yılında Rusya'da fareler üzerinde yapılan bir denemenin sonuçları açıklandı. Üç grup fareden bir grup sadece GDO'lu soya ile, bir grup sadece normal soya ile, bir grup da soya harici normal gıdalarla beslendi. GDO'lu soya ile beslenen farelerin yavrularının %55,6'sı üç hafta içinde öldü. Sadece normal soya ile beslenenlerin ise %9'u öldü. Soya dışında normal gıdalarla beslenenlerde ise ölüm oranı %6,8 oldu. Ayrıca, sadece GDO'lu soya ile beslenen gruptaki yavruların %36'sı olmaları gereken ağırlığın altındaydı. Rusya Bilim Akademisi'nden Dr. Irina ERMAKOVA bu çok edici gerçek karşısında, bulunduğu sonuçları dünyaya açıklamadan önce denemesini tam 3 kez tekrarladı ve sonuçları 10.10.2005 tarihinde National Association for Genetic Security (NAGS) tarafından düzenlenen genetik modifikasyon konulu seminerde kamuoyuna açıkladı.

Ama biz bu bilimsel çalışmayı inandırıcı kabul etmiyoruz, çünkü bu fareler Amerikalı değiller.

Özellikle herbisite dayanıklı GDO'lu çeşitlerde kullanılan "bromoxynil" ve "glufosinate" gibi kimyasal maddelerin doğrudan kanser yapıcı oldukları da bilinmektedir.

Biyoteknoloji şirketleri ürettikleri GDO'lu tohumlardan meydana gelen tarım ürünlerinin sağlık açısından zararı sorulduğunda, "Bir sakıncası varsa siz ispatlayın" demekteler. Gıda SUÇLUDUR. Ancak SUÇSUZLUĞU ispat edildikten sonra piyasaya sürülebilir. Çünkü insan hayatı değerlidir. Bu suçsuzluğu tüketici değil, onu üreten ispat etmektedir.

Biyoteknoloji şirketleri bu alanda çok para harcadıklarından, geri kazanmak için bu denemeleri yapacak sabırları yok. İşte bu yüzden de GDO'lu gıdalardan zehirlenmek suretiyle ölenler olmuş, üreten firma ürünlerini apar topar dünya piyasalarından geri toplamıştır.

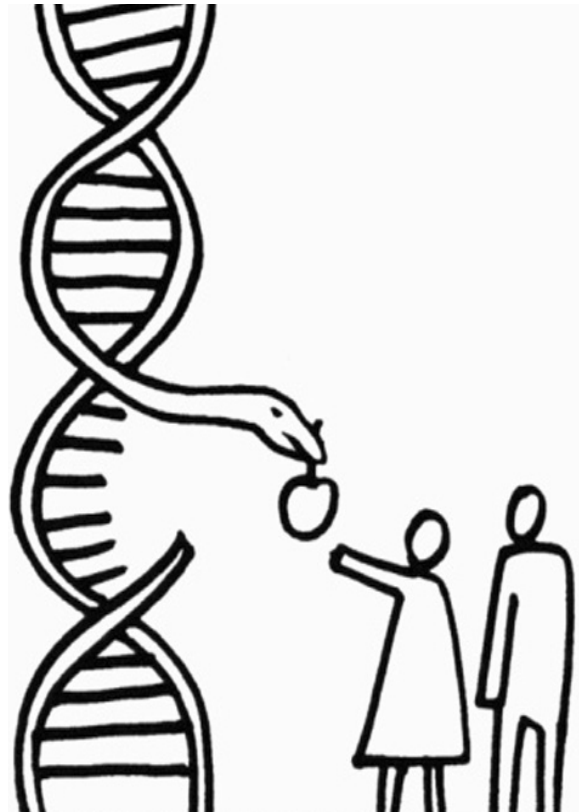
Ne yediğimizi zaten bilmiyoruz, inşallah betere rastlamayız.

Nazimi Açıköz: Arjantin'in 1988'de 26 milyon ton olan tahıl ve baklagil üretiminin 15 yıl içinde üç katına (2003: 75 milyon ton) çıkartması hiçbir ülkede gözlenmeyen bir gelişmedir. Bunda birkaç faktör etkili olmuşsa da, en önemlisi tarımsal biyoteknolojinin, yani transgenik bitkilerin tarıma kazandırılmasıdır.

İstanbul ZMO: İstatistiklere göre, transgenik ürünlerin ticaretinin ve ekiminin arttığı 1996 yılından 2005 yılına dek Arjantin'de transgenik olarak soya, mısır ve pamuk ekilmektedir. Arjantin'deki tarımsal üretimdeki artış tarımsal biyoteknoloji ile bağdaştırıldığına göre örneğimizi bu ürünler üzerinden vermek doğru olur. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre Arjantin'de soya üretimi, 1988'de 9,9 milyon tondan 2005 yılında 38,3 milyon tona yükselerek yaklaşık 4 kat artmıştır. Mısır üretimi ise 1988'de 9,2 milyon tondan 2005'de 19,5 milyon tona yükselerek yaklaşık 2 kat artmıştır.

Türkiye'de de aynı dönemler için soya üretimi 150 bin tondan 30 bin tona düşerek 5 kat azalmıştır. Şimdi bu durumu bağlamalıyız? Mısır üretimimiz de yine aynı dönem için 2 milyon tondan 3,5 milyon tona yükselerek 1,5 kat artış göstermiştir. Arjantin'deki artışı tarımsal biyoteknoloji ile açıklayabiliyorsak, ülkemizdeki mısır üretim artışını örnek göstererek şunu diyebileceğiz anlaşılır; "Türkiye mısırdaki transgenik üretim zaten yapıyor, çünkü Arjantin'le üretim artışı paralellik izlemekte". Yürütülen bu mantıklar ne denli yanlışsa, Arjantin'deki üretim artışını tarımsal biyoteknolojiye bağlamak o denli yanlıştır.

1988 yılında Arjantin'de soya ekim alanı 4,3 milyon hektar iken, 3,3 katlık bir artışla 2005 yılında 14,1 milyon hektara çıkmıştır. Türkiye'de ise 66 bin hektardan 10 bin hektara düşmüştür. Yani, artış ve azalış hemen tarımsal biyoteknoloji

BİYOTEKNOLOJİ BAZI ÜLKELERE NELER KAZANDIRIYOR?

ile eşleştirmek yerine biraz daha araştırma yapmak gerekiyor. Biyoteknoloji şirketleri gibi aceleci davranmak, araştırılacak bir şey varsa merak eden araştırıp bulsun gibi bir yöntem izlemek insanı yanlış sonuca götürebiliyor.

Arjantin ve Türkiye'deki mısır üretiminin artışı da yine ekim alanları, ikinci ürün olarak ekilmesi ve sulama ile ilgili. Bunun rakamsal verilerini araştırmayı da GDO taraftarlarına bırakıyoruz.

Şu ilginç noktayı da belirtmek gerekiyor: 1988 yılında Arjantin'de bir dekar tarladan 226 kg soya alınırken 2005 yılında 272 kg alınmaktadır. Türkiye'de ise aynı yıllar için alınan soya 227 kg ve 300 kg'dır. Yani, Türkiye'de bir dekar tarladan alınabilen soya, GDO'lu üretim yapan Arjantin'den daha fazladır. Türkiye'ye GDO'lu soyayı sokalım da bir dekarlık tarladan 300 kg yerine Arjantin gibi 272 kg soya mı alalım? GDO'lu tarım konusunda dünyada birinci sırada bulunan ABD'de 1 dekar tarladan (yine Türkiye'den daha az olmak üzere) 287 kg soya almaktadır. 2005 yılı itibarıyla ABD 29 milyon hektar, Arjantin 14 milyon hektar alanda soya ekerken Türkiye sadece 10 bin hektar alanda ekim yapmaktadır. Tarımsal üretim arasındaki uçurumlar tarımsal biyoteknolojiden değil, ekim alanı büyüklüklerinden kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, bugün dünyada tohumlara gen nakli ya da genetik değişimin %90'ı herbisite toleranslı ve haşerelere dirençli bitkiler yaratmak üzere yapılmaktadır. Bu da toprakta yaşayan bir bakterinin, insan gıda zincirinde yer almayan, zehir salgılayan geninin tohuma monte edilmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Çok amaçlı genlere sahip tohum ya da bitkilerin payı ise sadece %10'dur.

Nazimi Açıkğöz: Transgenik çeşitler beraberinde ikinci ürün ve anıza ekim gibi diğer bazı agronomik olanakların kombinasyonunu da gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak 3 milyon ha'lık bir tarımsal alan ikinci ürün sistemi ile Arjantin tarımına kazandırılmış, son on yılda kırsal kesimde 200.000 kişiye iş olanağı doğmuş, soya üretiminde maliyet hektar başına 20 USD azalmış ve son on yılda, yıllık tarımsal ürün ihracında %5 artış sağlanmıştır.

İstanbul ZMO: Biyoteknoloji devi Monsanto, GDO'lu soya tohumlarını Arjantin'e çok ucuza, yüksek karlar vaat ederek soktu. Öylesine çılgınca GDO'lu soya ekimine yönelindi ki, Arjantin kendi ekolojisinde yetiştirebileceği ürünleri dahi ekemeyerek, fakat ihtiyacı olduğu için dışarıdan alarak bu ürünlerde dışa bağımlı hale geldi. GDO'lu soya tarımı yayıldıktan sonra Monsanto, sadece patent hakkını istemekle kalmadı, ihraç edilen soya danesi, yağı ve küspesinden de pay istedi. Niçin mi? Yaptığı açıklama gayet kısa ve net: "İhraç edilen bu ürünler benim GDO'lu tohumumdan elde ediliyor, benim genim bu ürünler içinde de var, onları da satıyorsunuz!" Şimdi Arjantin Hükümeti ile Monsanto mahkemelik.

Soya odaklı ihracat ekonomisi nedeniyle Arjantin'in tarım ürünleri dengesi çok ciddi bir şekilde etkilendi. Süt, buğday ve et gibi Arjantin'in geleneksel tarım ürünleri üretimi azaldı ve şimdi bu ürünleri sattığı ülkelerden ithal etmektedir. Mercimek, bezelye, mısır ve patates gibi diğer ürünler, onları işleyen sanayileri ile birlikte yok oldu. Bal üreticileri de floradaki azalma ve ayrıca arıların herbisitten zehirlenmeleri nedeniyle olumsuz etkilendiler.

Madem karşılıklı örneklerimizi hep Arjantin'den veriyoruz yine oradan devam edelim. Arjantin'de GDO'lu tarım başladıktan sonra büyük çiftçilerle rekabet edemediği için 160 bin çiftçi topraklarını terk etmek zorunda kaldı. Arjantin'de 1998'de 422 bin çiftlik varken, 2002 yılında 318 bine düştü.

Nazimi Açıkğöz: Arjantin'de transgenik çeşitlerin tarımı ile az zehirli yabancı ot ilacı grubunda kullanım %83, orta derece zehirli grupta da ilaç kullanımını %100 azaltmıştır.

İstanbul ZMO: Arjantin'de Formosa Province Üniversitesi tarafından yapılan çalışmalarda, çevrelerinde Roundup Ready (GDO'lu) soya tarlaları bulunan köylülerin, pestisit uygulamaları nedeniyle ciddi sağlık sorunlarıyla karşılaştıkları rapor edilmiştir. Hayvansal ve bitkisel tahribatın da oldukça yüksek olması nedeniyle bir yargıç, Roundup Ready soyada pestisit kullanımını yasaklamış, ancak biyoteknoloji şirketleri yasağa uymayarak ilaçlamaya devam etmişlerdir.

Arjantin'de, GDO'lu ürünlerle kullanılmak üzere yine biyoteknoloji şirketleri tarafından verilen tarım ilaçlarına dayanıklı yabancı türler tespit edilmeye başlanmıştır. Bunların listesi *Commelia erecta*, *Convolvulus arvensis*, *Ipomoea purpurea*, *Iresine difusa*, *Hybanthus parviflorus*, *Parietaria debilis*, *Viola arvensis*, *Petunia axillaris*, *Verbena sp.*, *Hybanthus sparviflorus*, *Tragopogon sp.*, *Senecio pampeanus*, *Sonchu soleraceus*, *Sonchu sasper* ve *Taraxa cumofficinale* şeklinde bildirilmiştir.

Yabancı türlerde görülmeye başlanan dirençle birlikte, birçok ülkede bazıları yasaklanmış oldukça zehirli herbisitlerin glifosatla birlikte kullanımına tekrar başlanmıştır.

Arjantin'de, soya ekim alanlarını istila eden "böcek kompleksi" ile mücadele edebilmek amacıyla üreticilere, endosülfanın cipermetrine ile kullanılması önerilmektedir ki bunların beraberce kullanılmasının arılar ve balıklar için aşırı zehirli, kuşlar için ise çok zehirli etkileri olduğu etiket bilgilerinde yer almaktadır.

İstanbul ZMO'dan son söz: Bugün, başta tıp dünyası olmak üzere birçok alanda modern biyoteknoloji kullanılmak suretiyle büyük gelişmeler sağlanmıştır. Bilime karşı olmak elbette çağ dışında kalmaktır. Ancak, insan ve çevre sağlığı yönünden, yukarıda sadece bir kısmı sayılan birçok olumsuzlukları beraberinde getiren bu teknolojinin, olumsuzlukları giderilmeden tarımda kullanılması ve elde edilen ürünlerin insan tüketimine sunulması, en kibar söylemle, **en büyük sorumsuzluktur!**

HACCP, TS 13001 ve EUREPGAP UYGULAMALARININ TÜRKİYE TAZE MEYVE-SEBZE DIŞ TİCARETİNE OLASI ETKİLERİ

Yrd.Doç.Dr. Ahmet DELİCE*

GİRİŞ

Ülkemizde tarım sektörü, ulusal gelirin yaklaşık %15'ini meydana getirmekte ve ulusal istihdamın %45'ini sağlamaktadır (DİE, 2004). Tarım sektörü ulusal geliri, tarım işletmeleri ve tarım ürünlerini işleyen gıda işletmelerinin gelirlerinden oluşmaktadır. Ülkemizde yakın geçmişe kadar "gıda işletmeleri" tarım sektörünün dışında "gıda sanayi" olarak ele alınmakta iken, artık hem uluslararası gümrük tarife numaralandırma ve sınıflandırması gereği hem de AB'nin uygulamakta olduğu "ortak tarım politikası" ve "ortak piyasa düzeni" kapsamında bulunmaları nedeniyle "tarım sektörü" içerisinde yer almaktadır.

AB, ortak tarım politikası gereğince bazı ürün ve ürün grupları bazında ortak piyasa düzeni oluşturmuştur. Bu ortak piyasa düzenlerinden iri bahçe bitkileri ürün grubuna ilişkin olarak 1962 yılında kurulmuştur. AB, taze meyve-sebze ortak piyasa düzeni ile ilgili ürünlerin üretimini, birlik içi ve dışı ticaret koşullarını, çeşitli kontrol, destek ve teşvik kurallarını belirlemektedir. Bu ortak piyasa düzenine 1968 yılında işlenmiş meyve-sebze ürünleri de eklenmiştir. Böylece, "AB bahçe bitkileri ortak piyasa düzeni" tüm işlenmiş ve taze meyve-sebze ürünlerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Söz konusu işlenmiş meyve-sebze ürünleri içerisinde meyve suları, konserveler, salçalar, salamuralar vb. ürünler yer almaktadır.

Turhan (2002), Türk gıda sektörünün dış pazarlardaki rekabet gücünü belirlediği çalışmasında, sektörde sadece "meyve-sebze işleme sanayinin" rekabet gücüne sahip olduğunu saptamıştır. Bu durum, Türkiye tarım ürünleri ihracatı içerisinde meyve-sebze ve mamulleri payının %48,9 olması ile de doğrulanmaktadır (DTM, 2004; İGEME, 2004). Meyve-sebze ve mamulleri ihracatı içerisinde taze meyve sebze payı ise son yıllarda sürekli artarak %27,2'ye ulaşmıştır. Ancak taze meyve-sebze ürünleri ihracatı içerisinde tüm taze ve dondurulmuş meyve-sebzeler ile yeşil ve siyah zeytin salamuraları, kestane, hurma, gül yağı (terpen) ve uçucu yağların damıtılmış aromatik suları yer almaktadır.

Türkiye dünyanın önemli taze meyve-sebze üreticisi ülkelerinden olmasına karşın, taze meyve-sebze ihracatının üretime oranı (%3,5) ve dünya ticaretindeki payı çok düşüktür (Gündüz, 2002). Ayrıca bu ürünlerin ton başına ortalama ihracat fiyatları dünya dış ticaretinde oluşan ortalama fiyatların altında gerçekleşmektedir. Taze meyve-sebze ürünlerinin ihracatının üretime oranının düşük olmasının önemli nedenlerinden biri bu ürünlerin iç piyasada meyve-sebze işleme sektöründe hammadde olarak kullanılması ve tarım ürünleri ihracatının %50'sini oluşturan işlenmiş tarım ürünleri ihracatı içerisinde yer almalarıdır. Ayrıca hem taze meyve-sebze hem de işlenmiş meyve-sebze ürünlerinin yurt içi tüketimi ve çeşitli aşamalarda ürün kayıpları oldukça yüksektir ve bazı bölgelerde söz konusu ürünlerin pazarlama oranı da düşüktür.

Türkiye yaş meyve-sebze ihracat firmalarının çoğunluğunun aile şirketi ve alanında uzmanlaşmış olanların çok az olduğu saptanmıştır (İGEME, 2000). Ülkemizin taze meyve-sebze ihracatında karşılaştığı önemli sorunlardan başlıcasının, gelişmiş ülke tüketicilerinin tercihlerine uygun çeşitlerin üretim miktarlarının yetersizliği ve kalite standart değerlerinin sağlanamaması olduğu yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur (Gündüz, 2002; Topaloğlu ve Gülten, 2002; Yüksel Delice, 2003; Gündüz ve Koç, 2004). Aksoy ve Sargent, Türkiye taze meyve-sebze ihracatında Avrupa Birliği pazarında karşılaşılan sorunları inceledikleri çalışmalarında, Türk ihracat firmalarının çok düşük fiyatlarla pazara girdiklerini ve AB pazarlarını Rusya Federasyonu ile Ortadoğu pazarı gibi algıladıklarını ve başlıca sorunun kalite yetersizliği ve taşımacılık olduğunu saptamışlardır. Diğer yandan meyve-sebze ihracatının %85'inin karayolu ile yapıldığı ve frigorifik araç filosunun çok yaşlı olduğu belirlenmiştir (DTM, 2002; Yıldırım ve ark., 1989). Ayrıca tüm bu çalışmalarda Türk ihracat firmalarının AB'de Almanya dışındaki ülke-lerde etkin olmadıkları ortaya konulmuştur. Son zamanlarda ise etkin olunan Almanya pazarında da sorunlar artmaya başlamış ve 2004 yılında Almanya'ya ihracat edilen yeşil biberler, kalıntı analizleri sonucunda kalite güvence standardına uymadığı için geri gönderilmiştir (MTSO, 2004).

Çalışmada, taze meyve ve sebzelerin dış ticaretinde talep edilen EUREPGAP belgesi ile, işlenmiş meyve-sebze ürünlerinin de üretildiği çeşitli gıda işletmelerinde uygulamaya başlanılan HACCP ve TS 13001 standartlarının Türkiye taze meyve-sebze dış ticaretine etkileri incelenmiştir.

Ç.O.M.Ü. Lapseki Meslek Yüksekokulu

HACCP, TS 13001 ve EUREPGAP UYGULAMALARI

Ülkemizin taze meyve-sebze sektörünün dünya piyasalarında rekabet gücünün artırılması ve gelişmiş ülkeler standartlarına uyum sağlanması ürünlerimizin daha yüksek fiyatlardan pazarlanmasına, sektörün ülke ekonomisine katkısının artmasına ve ülke doğal kaynaklarının daha verimli kullanılması ile çevrenin, ekolojik dengenin korunmasına yarar sağlayacaktır.

HACCP, TS 13001 ve EUREPGAP

Ele alınan standartlar, gıda güvenliği ve sağlığı alanında uluslararası çalışmalarla geliştirilmiş, gıda ve tarım işletmelerinde "toplam kalite yönetimini" hedefleyen kalite güvence standartlarıdır. Kalite güvencesi: ürün kalite standartları dahil, tüm üretim sürecinin sistem olarak güvenilirliğinin geleceğe yönelik ve bir bütünlük içerisinde kurallarının, standartlarının tanımlanması ve denetlenmesidir. Kalite güvence standartlarının ana kaynağı, toplam kalite yönetim anlayışının yaygınlaşması sonucunda Uluslararası Standartlar Organizasyonu tarafından 1987 yılında yayınlanan ISO 9000 Kalite Güvence Standardıdır.

Kalite güvence çalışmalarının "gıda güvenliği" alanında gelişmesi, 1960'lı yılların başında ABD'de uzaya gönderilecek astronotlara güvenli gıda sağlanması amacıyla başlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda 1973 yılında NASA tarafından, güvenilir ve kaliteli gıda üretiminde biyolojik, kimyasal ve fiziksel tehlikelerin oluşumunu önleyici üretim sisteminin oluşturulmasının kurallarını belirleyen HACCP (Hazard Analysis Critical Control Point-Tehlike Analizi Kritik Kontrol Nokta) kavramı geliştirilmiştir (Başoğlu, 2001).

HACCP; gıda üretimi, ambalajlanması, depolanması, dağıtımı, satış yerleri ve tüketimindeki her aşamada tehlike analizleri yaparak kritik kontrol noktaları ve kritik limit değerlerinin belirlenmesi yoluyla her türlü bulaşmayı, kalite bozukluğunu önlemek ve gıda güvencesini sağlamak için kontrol sistemlerinin oluşturulması ile gıda kaynaklı hastalıkların önlenmesini kullandıran bir kavramdır (Başoğlu, 2001). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Gıda Kodeksi Komisyonu 1993 yılında HACCP ilkelerinden yararlanarak HACCP Kılavuzlarını (Gıda Hijyeninin Genel İlkeleri Uygulama Kodları) yayınlamıştır. AB'de aynı yıl HACCP kurallarını "Gıda Maddeleri Hijyeni Yönergesi" adıyla ortak yasa olarak yürürlüğe koymuştur. Günümüzde, Türkiye dahil bir çok ülkede HACCP uygulaması öncelikle yüksek risk taşıyan gıda ürünleri (et, süt ve su ürünleri) için zorunlu kılınmıştır (Arıkbay, 2002).

Ülkemizde TSE, HACCP uygulamalarını "HACCP Standardı" şeklinde belgelendirmektedir. HACCP Standardı, her ölçekte kuruluşu uygulanabilen bir "gıda güvenliği sistemi"dir ve ön koşulları arasında tesislerin, çalışanların kontrolü ve hijyeninin yanı sıra tedarikçilerin kontrolü de önemli bir bölüm oluşturmaktadır.

HACCP standardı, yedi temel ilkeye dayanmaktadır. Bu ilkeler;

1. Tehlike analizi ve risk kategorilerinin belirlenmesi,
2. Kritik kontrol noktalarının belirlenmesi,
3. Kontrol kriterleri ve sınırlarının belirlenmesi,
4. İzleme sisteminin belirlenmesi,
5. Düzeltici faaliyetler,
6. İşlemlerin etkinliği ve doğrulama,
7. Kayıt tutmadır.

Dünyada toplam kalite yönetim sisteminin yaygınlaşması sonucunda birçok gıda işletmesi HACCP "gıda güvenliği sistemi" ile ISO 9000 "kalite yönetim sistemi"ni bütünleştirerek etkin bir şekilde uygulamaktadır. Bu amaçla ülkemizde, Türkiye Gıda Kodeksi Komisyonu tarafından ISO 9001:2000 Standardı ile HACCP'in gıda güvenliğinde tehlike analizi ve kritik kontrol nokta yönetim sistemi tanımları ve gerekçelerinin uyumlaştırma çalışması yapılmıştır. Bu çalışmanın sonunda TSE, 2001 yılında gıda işletmeleri için "ISO 15161 Kılavuz Standardı"ni yayınlamıştır. Bu kılavuz süreç içerisinde geliştirilerek 2003 yılında gıda üreten kuruluşlar ve tedarikçilerinin yönetim sistemine ilişkin kuralların standardını tanımlayan TS 13001 standardı olarak yayınlamıştır (Arıkbay, 2002).

TS 13001 standardı, öz olarak HACCP'i referans alan ve gıda üreten kuruluşlar ve tedarikçiler için "yönetim sistemine" ilişkin kurallar standardıdır. Bu kurallar gıda işletmelerinde "toplam kalite yönetim" sisteminin oluşturulmasında "yönetim kuralları", "HACCP kuralları" ve "iyi üretim uygulamaları kuralları" olarak üç ana başlıkta toplanmaktadır. TS 13001 standardı, ISO 9001:2000'de yer alan uygulamalara ek olarak HACCP sistemi açısından gerekli temel kavram ve tanımlamalar ile Dünya Gıda Kodeksinde açıklanan "Gıda Hijyeninin Genel İlkeleri Uygulama Kodları"ni referans almaktadır. Gıda işletmelerinde "kalite güvence sistemi"nin oluşturulmasında; "iyi hijyen uygulamaları" (GHP-Good Health Practices), "iyi üretim uygulamaları" (GMP-Good Manufacture Practices), ve iyi laboratuvar uygulamaları" (GLP-Good Laboratory Practices) önem kazanmaktadır.

EUREPGAP (Euro Retailer Produce Working Group-Good Agricultural Practices) ise çevre kirliliği ile gıda sağlığı ve güvenliği sorunlarının en yoğun yaşandığı Avrupa'da 14 gıda perakendecisi tarafından 1999 yılında hazırlanan "İyi Tarım Uygulamaları"nın minimum kurallarının standardını belirleyen bir protokoldür. EUREP (Avrupa Perakendecileri Ürün Çalışma

HACCP, TS 13001 ve EUREPGAP UYGULAMALARI

Grubu), Avrupa'da tarımsal gıda sektöründeki lider perakendecilerin bir araya gelerek oluşturdukları kar amacı gütmeyen bir oluşumdur. GAP (İyi Tarım Uygulamaları) perakendeciler tarafından satın alınan tarımsal ürünlerde aranan "İyi Tarım Uygulamaları"nın minimum standartlarını tanımlamaktadır. Protokol, tarım işletmelerinde "kalite yönetim sistemi" ilkeleri ve ISO 65 ile uyumu gözetilerek "İyi Tarım Uygulamaları" Standardı olarak düzenlenmiştir (AKİB, 2004a). Protokolün ana amacı, tarım ürünleri üretiminde kimyasal girdilerin (pestisit, gübre vb.) kullanımının azaltılmasıdır. Ayrıca protokol HACCP'i referans alarak; gıda zincirinin ilk halkasını oluşturan tarım ürünleri üretim sürecinde çalışanların sağlık, güvenlik ve sosyal güvence kurallarını iyileştirmeyi, çevrenin korunmasını, hayvan sağlığı ve refahının sağlanmasını ve gıda güvenliği alanında tüketicilerin kaygılarını gidermeyi hedeflemektedir (www.euroop.org).

Dolayısıyla EUREPGAP, kalite yönetim sistemi ilkeleri çerçevesinde tarım ürünleri üretim sürecinin çevresi ve çalışanlarıyla birlikte sürdürülebilirlik koşullarında kontrolüne, korunmasına ve tüm süreçlerin kayıt altına alınmasına dayanmakta, kırsal kesimde gıda yönetimi, çayır mera alanları yönetimi, su yatakları ve kuyuların, orman ve av hayvanlarının, tarihi ve arkeolojik eserlerin, çiftlik dış sınırları ve görünüşünün korunması ile pestisit ve kimyasalların kullanım yöntemleri, tüm kayıtların tutulması ve hayvan refahı ve sağlığının sağlanması kurallarını tanımlamaktadır (Tar. Köyişleri Bak., 2004).

Günümüzde EUREPGAP protokolü, araziden işlem görmeden doğrudan tüketiciye ulaşmakta olan tarım ürünlerine, taze meyve-sebze, kesme çiçek ve fidanlara uygulanmaktadır. Gelecekte İyi Tarım Uygulamaları Standardı tarım işletmelerinde yaygınlaştığında, tarım ürünlerini hammadde olarak kullanan gıda işletmelerinin HACCP ve TS 13001 standardı kapsamında yer alan hammadde kontrollerini yapmasına gerek kalmayacaktır. Böylece hammaddeler, tarım işletmelerinde güvenli ve kontrollü bir sistem içerisinde üretilecek ve belgelendirilecektir. EUREPGAP, ekolojik dengenin ve çevrenin korunmasının yanı sıra gıda zincirinin ilk halkasının gıda güvenliği açısından güvence altına alınmasında önemli bir rol oynayacaktır (AKİB, 2004b).

EUREPGAP, HACCP kurallarıyla risk analizi, risk önleme, entegre zararlı yönetimi (IPM-Integral Pest Management) ve entegre ürün yönetimi (ICM-Integral Crop Management) ile sürdürülebilir tarım ve sürekli gelişme ilkelerine dayanmaktadır. Bu ilkeler doğrultusunda EUREPGAP protokolü bir çiftlikte bitkisel üretim alanında 210 Kritik Kontrol Noktası ve Uygunluk Kriteri tanımlamıştır. Belirlenen 210 kritik kontrol noktanın 47'si uygulanması zorunlu, 98'i uygulanması kısmen zorunlu ve 65'i uygulanması zorunlu olmayan tavsiye niteliğindeki noktalardır (AKİB, 2004a).

Türkiye'nin taze meyve-sebze dış satımında Benelüks ülkeleri, İskandinavya ve İngiltere süper marketleri EUREPGAP protokolü belgesi istemektedir. Ancak AB'nde 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren gıda izlenebilirliği belgeleri kapsamında hem "İyi Tarım Uygulamaları" hem de kalite yönetim uygulamaları (özellikle HACCP) yasal zorunluluk olacaktır (Gündüz, 2002; AKİB, 2004b).

AB, İyi Tarım Uygulamaları Standardını, ortak tarım politikasının önemli programlarından olan "kırsal kalkınmayı destekleme" politikasının çeşitli araçlarından yararlanabilmenin ön koşulu olarak uygulamaktadır. Bunun yanı sıra AB'de bir tarım ve/veya gıda işletmesi ortak tarım politikası içerisinde yer alan "tarımsal yardım", "tesisat yardımı", "çiftlik hayvanı primi", "çiftlik yatırımı", "kırsal çevreyi koruma" ve "çiftçilikte erken emeklilik" vb. programlardan birinden yararlanmak isterse İyi Tarım Uygulamaları Standardının belirlediği kurallara uymak zorundadır. AB, ortak tarım politikası programlarının uygulanmasında ve EUREPGAP protokolü uygunluk sertifikasının düzenlenmesi ve izlenmesinde yetki ve sorumluluk vereceği tarım ve gıda işletmelerinin, ürün veya ürün grupları bazında bir "üretici organizasyonu" veya "profesyonel örgütler organizasyonu" şeklinde bir araya gelmelerini teşvik etmekte ve bu üst örgütlerin oluşturulması amacıyla yasal düzenlemeler yapmaktadır (Euro. Comm., 2004; europa.eu.int, 2004; DPT, 2003).

Gıda güvenliği ve sağlığının yönetimine ilişkin olarak ülkeler arasında farklı uygulama ve belgelendirme işlemleri bulunmaktadır. Uluslararası Standartlar Organizasyonu, uluslararası bir örnekliğinin sağlanması ve tarım ile gıda işletmelerinin birden fazla belge düzenleme, harcama yapma durumundan kurtarılması amacıyla ilgili kurumlarla ortaklaşa bir çalışma yürütmektedir. Bu çalışmayla, HACCP ve EUREPGAP ilke ve kuralları esas alınarak ISO 9001-9002 standardı, İngiliz Perakendeciler Birliği Teknik Standardı (BRS) ve Uluslararası Gıda Standartlarının (IFS) bir arada değerlendirildiği yeni bir ISO 22000 Kalite Güvence Standardı amaçlanmaktadır (www.lrqa.fr, 2004).

Ülkemizde gıda işletmeleri, daha çok verimliliklerini ve rekabet güçlerini artırmak amacıyla uyguladıkları yukarıda belirtilen standartların yanı sıra ulusal gıda güvenliği ve sağlığının güvence altına alınması amacıyla hazırlanan yasal düzenlemelere de uymak zorundadırlar. Gıda ürünlerine ilişkin olarak özellikle AB'ne uyum çalışmaları çerçevesinde bir çok yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Bu düzenlemeler, AB-2003 Türkiye Ulusal Programında "Tarım" ana başlığı altında yer almaktadır. Programdaki taahhütler gereğince, 1995 yılında yayımlanan 560 sayılı KHK genişletilerek ve bazı maddeleri değiştirilerek Haziran 2004'de 5179 sayılı "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetimine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun" yürürlüğe konulmuştur (Anonim, 2004a). Kanun, gıda kalitesi ve güvenliği ile halk sağlığı ve tüketicilerin haklarının korunmasına ilişkin maddeler de içermektedir. Kanun gereği sular, işlenmiş kaynak ve maden suları ile bebek mamaları ve tıbbi amaçlı diyet gıdaları vb. hariç tüm gıdalara ilişkin yasal yetki ve sorumluluk "Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na" verilmiştir. Ayrıca şehir merkezlerindeki "Umumi Hıfzısıhha" kurumlarının gıdalara yönelik tüm işlevleri ile Sağlık Bakanlığı Laboratuvarlarının gıda işlemleri ve kurumlardaki ilgili kadrolar da Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na devredilmiştir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın tek yetkili kurum olarak belirlenmesi hem gıda ürünlerinin tarım sektörü içerisinde yer alması nedeniyle doğru olmuştur, hem de gıda denetimleri ve güvenliğine yönelik olarak daha önce yaşanmakta olan kamu kurumları arasındaki yetki çatışmaları

HACCP, TS 13001 ve EUREPGAP UYGULAMALARI

ortadan kalkabilecektir. Ayrıca mevcut ve kurulacak gıda kontrol laboratuvarlarının geliştirilmesiyle iç ve dış piyasaya yönelik yapılan çeşitli gıda denetim hizmetlerinin zamanında ve uluslararası geçerlilikte olması sağlanacaktır.

Kalite güvence standartlarının ülkemizin gıda ürünleri dış satımına etkisinin yanı sıra yakın gelecekte ülke iç pazarında da etkili olması beklenmektedir. Çünkü AB'ne uyum çerçevesinde hazırlanan 3. Türkiye 2003 Yılı Ulusal Programında "Tarım" ana başlığı altında yer alan "Gıda Güvenliği ve Kontrolü" alt başlığında; bitkisel kökenli gıda maddelerinin güvenliği ve kontrolü kapsamında 2004-2006 yılları içerisinde öncelikle meyve ve sebzelerde gıda ürünleri standartlarının AB'ne uygun hale getirilip iç pazarda da uygulama zorunluluğu getirileceği taahhüt edilmiştir. Söz konusu ürün standartları kapsamında kalıntı analizlerinin yapılma zorunluluğu da yer almaktadır (ABGS, 2004).

Ülkemizde, gıda ürünleri güvenliği ve kontrolüne ilişkin olarak yasal düzenlemelerin yanı sıra AB'nin ortak tarım politikasına uyum sağlamak amacıyla ürün veya ürün grupları bazında ortak piyasa düzenine ilişkin çeşitli kurumsal yapılar oluşturulmaktadır. Bu amaçla, "Tarımsal Üretici Birliklerinin Kurulmasına İlişkin 5200 sayılı Kanun" hazırlanarak Temmuz 2004'de yürürlüğe girmiştir (Anonim, 2004b). Bu kanunla, kurulacak olan üretici birliklerine, çiftlik düzeyinde yapılan tarımsal uygulamaları izlemek, kayıtları tutmak ve belge düzenlemek yani İyi Tarım Uygulamaları sertifikası düzenleme ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kabul ettiği uluslararası anlaşmalar gereği ürün veya ürün grubuna özgü "Ortak Piyasa Düzeni"nin gerektirdiği görevleri yürütme sorumluluğu verilmektedir. Yasa, EUREPGAP uygulamaları ile buna ilişkin AB teşvik ve desteklerinin organize edilmesi ve yürütülmesinin "Tarımsal Üretici Birlikleri" tarafından yapılmasını öngörmektedir.

TÜRKİYE TAZE MEYVE-SEBZE DIŞ TİCARETİ (1996-2003)

Ülkemizin coğrafik özellikleri nedeniyle tarım sektörü içerisinde taze meyve sebze alt sektörünün önemli bir yeri vardır. Türkiye taze meyve-sebze üretimi açısından dünyanın önemli ülkeleri arasında yer almaktadır. Dünya taze meyve-sebze üretimi 2002 yılı itibarıyla yaklaşık 1230 milyon ton, Türkiye'nin ise 40-45 milyon tondur. AB'nin (15 üye ülke) özellikle Akdeniz ülkesi olan üyelerinin katkısıyla 2001-2003 yılları ortalama taze meyve-sebze üretimi 122 milyon tondur. Tüketim miktarı ise ülkemiz üretimine yakın olup, 36-45 milyon tondur. Ancak AB taze meyve-sebze sektörü sofralık taze ürünlerin yanı sıra işlenmiş meyve-sebze ürünlerini de (konserveler, meyve suları, salçalar vb) kapsamaktadır.

Tablo 1. Türkiye Dış Ticaret Değerleri (1996-2003 (milyon ABD Doları))

Yıllar	Genel		Tarımsal Ürünler		Gıda Ürünleri		Meyve Sebze ve Mamulleri*		Taze Meyve ve Sebze.**
	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İhracat
1996	43627	23224	4866	4949	2831	4556	101	2219	:
1997	48559	26261	4926	5470	2649	5133	176	2466	397,0
1998	45921	26974	4321	5053	2311	4688	183	2357	372,1
1999	40671	26587	3398	4442	2038	4084	159	2132	442,4
2000	54503	27775	4156	3855	2133	3543	193	1817	369,0
2001	41399	31334	3079	4349	1487	3997	118	2142	459,0
2002	51554	36059	3995	4052	1921	3668	142	2062	515,0
2003	68808	47068	5238	5251	2775	4730	131	2565	696,6

Kaynak : DTM, İGEME ve AKİB web sayfaları, erişim Haziran 2004.

(*) Meyve sebze ve mamulleri içerisinde; taze ve dondurulmuş meyve ve sebzeler, bunların konserveleri ve salamuraları, çeşitli salça ve konsantreleri, meyve suları ve konsantreleri, kurutulmuş sebze ve meyveler ile sert kabuklu meyveler yer almaktadır.

(**) Taze meyve-sebze ürünleri arasında da, taze ve dondurulmuş meyve sebzeler, patates, kuru soğan, kuru sarımsak, kestane, hurma, kurtulmuş kayısı, fermente edilmemiş yeşil çaylar, sirkeli-sirkesiz ve konserve siyah ve yeşil zeytinler ile gülden elde edilen uçucu yağ (terpen) ve uçucu yağların damıtılmış aromatik suları yer almaktadır.

Türkiye tarım ürünleri ihracatı içerisinde meyve-sebze ve mamullerinin payı 1996'da %44,8 iken 2003'de %48,9'a yükselmiştir. Benzer bir durum meyve-sebze ve mamulleri ihracatı içinde taze meyve ve sebzelerin payında da görülmekte, 1997 yılında %16,1 olan taze meyve-sebzelerin payı 2003'de %27,2'ye ulaşmıştır (Tablo 1 ve 2).

Ülkemizin ihraç edilen taze meyve ve sebzeleri ürün veya ürün grupları itibarıyla incelendiğinde, turuncgillerin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Ürün grubu içerisinde mandarin, limon, portakal ve greyturtlar yer almaktadır. Ancak bu ürün grubunun taze meyve sebze ihracatı değeri içindeki payı 1999 yılında %56,8 iken 2003'de %37,2'ye düşmüştür. Turuncgilleri 2003 yılı değerlerine göre domatesler (%12,7), kiraz ve vişneler (%11,2), sofralık üzümler (%7,4), biberler (%5,1) ve patates (%2,4) izlemektedir. Söz konusu bu ürünlerin toplam ihraç geliri taze meyve-sebze ihracatının %76'sıdır (İGEME, 2004; AKİB, 2004b).

Türkiye taze meyve sebze ihracatının ülkelere dağılımına bakıldığında 1990'lı yıllara kadar Almanya birinci sırada yer almaktadır (Gündüz, 1992). Bu yıldan itibaren ise Rusya Federasyonu'nun (BDT) ihracatımızdaki payı hızla artarak birinci sıraya gelmiş ve taze meyve sebze ihracatı değerindeki payı 2000 yılında %11,0'den, 2003 yılında %22,2'ye ulaşmıştır (Tablo 3).

İhracatımız içerisinde Rusya Federasyonu, Suudi Arabistan, Romanya ve Bulgaristan gibi eski doğu bloğu ve bazı Arap ülkelerinin paylarının artması sonucunda birim ihraç miktarı (ton) başına elde edilen ortalama ihracat geliri düşmektedir. Bu durumun başlıca nedenlerden biri, söz konusu bu ülkelere ihraç edilen meyve-sebze ürünlerinin kalite standart değerlerine uygun olmamaları ve bunun sonucu ton başına elde edilen ortalama ihracat gelirinin gelişmiş ülkelerinkinin yarısı düzeyinde gerçekleşmesidir (Tablo 4).

HACCP, TS 13001 ve EUREPGAP UYGULAMALARI

Tablo 2. Türkiye Dış Ticaretinin Yapısı ve Bazı Sektörlere Göre Dağılımı (1996-2003)

Yıllar	İhr/İth	Dış Ticaret Dengesi milyon (\$)	Dış Ticarete Tarımın Payı (%)		Dış Ticarete Gıda Ürünlerinin Payı (%)		Meyve-Sebze ve Mamullerinin Tarım Dış Ticaretinde Payı (%)		Meyve-Sebze ve Mamullerinin Toplam İhracatta Payı (%)	Taze Meyve-Sebzelerin Meyve-Sebze ve Mamullerinin İhracatında Payı (%)
			İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat		
1996	53,2	-20403	11,2	21,3	6,5	19,6	2,1	44,8	9,6	:
1997	54,1	-22298	10,1	20,8	5,5	19,6	3,6	45,1	9,4	16,1
1998	58,7	-18947	9,4	18,7	5,0	17,4	4,2	46,7	8,7	15,8
1999	65,4	-14084	8,4	16,7	5,0	15,4	4,7	48,0	8,0	20,8
2000	51,0	-26728	7,6	13,9	3,9	12,8	4,6	47,1	6,5	20,3
2001	75,7	-10065	7,4	13,9	3,6	12,8	3,8	49,3	6,8	21,4
2002	69,9	-15495	7,8	11,2	3,7	10,2	3,6	50,9	5,7	25,0
2003	68,4	-21740	7,6	11,2	4,0	10,1	2,5	48,9	5,5	27,2

Ülkemizde taze meyve-sebze ithalatının ihracata ve üretime oranı çok düşüktür. İthal edilen sebzelerde değer olarak tohumluk amaçlı patates ithalatı ve meyvelerde ise ağırlıklı olarak üretimimizin düşük olduğu muz ithalatı önemli paya sahiptir. Ancak son yıllarda turuncugiller ihracat değerinde azalma gözlenirken ithalat değerinde artış ortaya çıkmıştır. Turuncugiller ithalatı değeri 2000'de 28 bin Dolar iken 2003'de 8,8 milyon Dolara ulaşmıştır (İGEME, 2004).

Tablo 3 : Türkiye Taze ve Soğutulmuş Meyve-Sebze İhracatının Ülkelere Dağılımı (% ve 1000 Dolar)

Yıllar	2000		2001		2002		2003	
	İhr. Değ.	Pay	İhr. Değ.	Pay	İhr. Değ.	Pay	İhr. Değ.	Pay
Rusya Fed.	40453	11,0	65477	14,3	83952	16,3	154793	22,2
Almanya	34211	9,3	43241	9,4	46308	9,0	102177	14,7
S.Arabistan	30619	8,3	36335	7,9	38107	7,4	61432	8,8
Ukrayna	27130	3,4	28919	6,3	29492	5,7	45852	6,6
İngiltere	17936	4,9	18389	4,0	25346	4,9	27249	3,9
Hollanda	11539	3,1	17247	3,8	20387	4,0	36441	5,2
Romanya	17706	4,8	16251	3,5	18744	3,6	35866	5,2
Avusturya	21503	5,8	27295	6,0	16812	3,3	23005	3,3
Yugoslavya	2005	0,5	3516	0,8	7554	1,5	16343	2,3

Kaynak : İGEME ve AKİB web sayfaları, 2004.

Türkiye taze meyve-sebze ihracatını ürünler bazında inceleyen çeşitli araştırmalarda, AB ülkelerinden bazılarının (Lüksemburg, İrlanda, Hollanda) Türk ürünlerini reexport amaçlı ithal ettikleri ve Hollanda'nın ithal ettiği Türk taze meyve sebzelerinin %28'ini reexport yaptığı belirlenmiştir (İGEME, 2004). Son yıllarda bu ülkelere Yunanistan, İspanya ve İtalya'nın da eklendiğini belirtmek mümkündür. Özellikle Yunanistan'ın Türkiye'den taze meyve-sebze ithalatı 2000-2003 döneminde belirgin bir şekilde artmıştır.

Tablo 4 : Türkiye Taze Meyve-Sebze İhracatı Ortalama Geliri (1997-2003) (ton/Dolar)

Ort. İhr. Gel.	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Meyve	493,88	500,04	500,89	400,67	399,76	379,80	517,43
Sebze	318,47	335,68	252,08	269,09	211,44	250,90	283,86
Türkiye'nin 2003 Yılı Bazı Ülkeler İtibariyle Ortalama İhracat Geliri (ton/Dolar)							
	Rusya Fed.	Almanya	S.Arabistan	Ukrayna	İngiltere	Hollanda	Romanya
Meyve	279,70	774,80	88,79	:	951,60	864,67	222,13
Sebze	402,71	1005,42	402,64	509,70	764,77	881,76	357,92

Kaynak : DTM, 2002, İşlenmiş Tarım Ürünleri Sektör Raporu ve İGEME ile AKİB web sayfaları 2004.

Türkiye taze meyve-sebze ihracatında önde olan Akdeniz ve Mersin İhracatçıları Birliği, AB'nin gıda güvenliği ve sağlığına yönelik olarak hem HACCP ve EUREPGAP standartlarını uygulamada hem de kalıntı analizlerindeki duyarlılıklarını ve kararlılıklarını kendi deneyimleriyle yaşayarak öğrenmişlerdir. Bu amaçla öncelikle kendi yörelerinde olmak üzere ilk etapta EUREPGAP protokolüne ilişkin çeşitli eylem ve projeler başlatmışlardır. Antalya ve Mersin'de ilgili tüm tarafların (ihracatçılar, çiftçiler, kamu kurum yetkilileri ve uzmanlar) katılımıyla çeşitli toplantılar düzenlenmiş ve çalışma komiteleri oluşturulmuştur. Bu çabaların sonucunda 2004 yılında kalıntı analizleri başta olmak üzere EUREPGAP standardının uygulanmasında kullanılan diğer analizlerin yapılacağı akredite edilmiş bir laboratuvar Mersin'de kurulmuştur (AKİB, 2004b; MSTO, 2004).

HACCP, TS 13001 ve EUREPGAP UYGULAMALARI

Türkiye taze meyve-sebze ihracatında AB pazarı payının geliştirilmesi ve Türk markasının yaratılması amacıyla DTM yoğun çaba harcamaktadır. Bu amaçla ihracat firmaları ile üreticiler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi konusunda 2001 yılından itibaren tarım ürünlerinde sözleşmeye dayalı olarak gerçekleştirilmekte olan ihracatta, ihracat iadesinin %80'ninin üreticiye nakit, %20'sinin ihracat firmasına mahsup olarak ödenmesi uygulamasını sürdürmektedir. Ancak bu uygulamada sebze ürünlerinde başarı sağladığı, meyvelerde ise piyasa fiyatlarının yüksekliğinin de etkisiyle sağlanamadığı belirtilmektedir (DTM, 2004).

SONUÇ

Ülkemizde sanayi sektörünün gelişmesiyle ulusal ekonomi içerisinde tarım sektörünün payı azalmıştır. Ancak iklim değişikliğine bağlı olarak ortaya çıkan kuraklık ve açlık risklerinin tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de neden olduğu kaygı sonucunda tarım sektörü özellikle ulusal gıda güvenliği, sağlığı ve sürekliliğinin sağlanması boyutuyla hem ekonomik önemi ni korumakta hem de sosyo-politik ve stratejik önemini artırmaktadır.

Çalışmada incelenen HACCP, TS 13001 ve EUREPGAP standartları, bazı yazarlarca küreselleşme sonucu ortaya çıkan yeni ticari engeller olarak nitelenmesine karşın, ulusal gıda güvenliği ve sağlığının izlenebilmesi ve denetiminde süreklilik, düzenlilik ve kolaylık sağlamaktadır. Ancak ülkemizde bu standartları uygulayacak tarım ve gıda işletmelerinin ağırlıklı olarak küçük ve orta boy işletmeler olması standartların uygulanması ve yaygınlaşmasında büyük engel oluşturmaktadır. Ayrıca Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) 2004 Cenevre Konferansı'nda aldığı ticaretin serbestleştirilmesi kararlarının tarım ve gıda ürünlerini de içermesi nedeniyle yakın gelecekte kalite güvence standartlarını uygulayamayan ulusal tarım ve gıda işletmelerinin hem dış hem de iç piyasalarda rekabet gücü kalmayacaktır.

Ülkemiz açısından gıda zincirinin ilk halkasını oluşturan tarım işletmelerinin "üretici organizasyonları" ve gıda işletmelerinin "profesyonel organizasyonlar" olarak kendi içlerinde üst örgüt çatısı altında birleşerek EUREPGAP ve HACCP Standartlarının koordineli uygulanmasını sağlayacak işbirliğine girmesi gerekmektedir. Bu yönde bir çalışma, dar kapsamlı olarak taze meyve sebze üretimi ve ihracatının entegrasyonu alanında Akdeniz ve Mersin İhracatçılar Birliğinin önderliğinde başlatılmıştır. Ancak bu çalışmanın ülkemizin her bölgesinde biran önce ve tüm gıda ve tarım işletmeleri ile ihracatçı ve perakendecileri kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

ABGS (2004). "2003 Yılı Türkiye Ulusal Programı". Avrupa Birliği Genel Sekreterliği web sayfası (www.abgs.gov.tr) Erişim Haz. 204. s.194-311.

AKİB (2004a). Avrupa Perakendecileri Ürün Çalışma Grubu'nun İyi Tarım Teknikleri Uygulamaları. Akdeniz İhracatçılar Birliği web sayfası yay. Antalya. 36s.

AKİB (2004b). 2003 Yılı Yaş Meyve Sebze İhracatçılar Birliği Değerlendirme Raporu - Türkiye Genel. Akdeniz İhracatçılar Birliği web sayfası, www.akib.org.tr Erişim May. 2004.

Aksoy, Ş. ve M.J. Sargent (1994). "Türkiye Yaş Meyve ve Sebze İhracatı : Avrupa Topluluğu Pazarında Genel Bir Değerlendirme" Tarım Ekonomisi Dergisi, S.2. İzmir, s.116-127.

Anonim (2004a). "5179 Sayılı Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun", Resmi Gazete 05.06.2004/25483.

Anonim (2004b). "5200 Sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu", Resmi Gazete 06.07.2004/25514.

Arıkbay C. (2002). "ISO 15161 Kılavuz Standardı Işığında ISO 9001:2000-HACCP Entegrasyonu" Verimlilik Dergisi. MPM Yay. 2002/4. Ankara. s.49-68.

Başoğlu F. (2001). Gıda Kalite Kontrol. U.Ü. Zir. Fak. Gıda Müh. Böl. Ders Notları No.50. Bursa.

Commission Européenne Direction Général de l'Agriculture (2004). Le Secteur Horticole Dans l'Union Européenne" // europa.eu.int/comm/agriculture/index_fr.htm. erişim Haz. 2004.

DiE (2004). Devlet İstatistik Enstitüsü web sayfası yay. (www.die.gov.tr) Erişim Haz. 2004

DPT (2003). Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası ve AB Tarım Politikasına Uyum Raporu. Devlet Planlama Teşkilatı web sayfası yay. (www.dpt.gov.tr) erişim Kasım 2003.

DTM (2002). İşlenmiş Tarım Ürünleri Sektörü Raporu. Dış Ticaret Müsteşarlığı web sayfası yay. (www.dtm.gov.tr) erişim Kasım 2003. 24s.

DTM (2004). Dış Ticaret Müsteşarlığı web sayfası yay. (www.dtm.gov.tr) erişim Eyl. 2004.

//europa.eu.int/scalplus/leg/fr/lub/l.11064.htm "l'Organization Commune des

Marches dans le Secteur des Fruit et Légumes" erişim Haz. 2004.

European Commission (2004). "Topluluğun Ortak Tarım Politikası Çerçevesinde Yardım Tipleri ve Tarımsal Fiyatlar Raporu". //europa.eu.int/comm/agriculture/agrista/2003/ erişim Haz. 2004.

Gündüz M. (1992). Dünya'da Yaş Meyve ve Sebze Pazarlaması, Haz. ve Dış Tic. Dergisi, S.15, 1992/4, Ankara. s.89-108.

Gündüz M. (2002). Avrupa Birliğindeki Yeni Perakendeci Oluşum Yakın Gelecekte Ülkemiz Yaş Meyve Sebze Sektörü İhracatının Rekabet Gücünü Etkileyecek. İhracatı Geliştirme Merkezi web sayfası yay. www.igeme.org.tr erişim Aralık 2003.

Gündüz M. ve D. Koç (2004). Türkiye'de Yaş Meyve ve Sebze Üretimi Raporu, www.igeme.org.tr/tur/seyor/yas/yas1.htm. erişim Eyl. 2004.

İGEME (2000). Yaş Meyve Sebze Dış Ticareti, www.igeme.org.tr/TUR/foylar/tarim/yms2.htm. Erişim Kas. 2002.

İGEME (2004). Yaş Meyve Sebze Dünya Ticareti, www.igeme.org.tr/tur/seyor/yas/yas3.htm. Erişim Ocak 2004.

MTSO, (2004). Mersin Ticaret ve Sanayi Odası web sayfası yay. (www.mtso.org.tr) 3. Yaş Meyve ve Sebze Sempozyumu, Mersin.

Tarım ve Köyşleri Bakanlığı (2004). İyi Tarım Teknikleri (İTU). www.tarim.gov.tr web sayfası yay. Erişim Haz. 2004.

Topaloğlu A. ve Ş. Gülten (2002). "Türkiye'de Dondurulmuş Gıda Sektörü ve Gelişimi". Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi Bildiriler Kitabı, Erzurum, s.276-284.

Turhan Ş. (2002). "Türk Gıda Sanayinin Rekabet Gücü Açısından Değerlendirilmesi" Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi Bildiriler Kitabı, Erzurum, s.170-177.

Yıldırım Ş., C. Arıkbay, N. Ergün, D. Şenel, ve A. Karabağlı (1989). Türkiye'de Yaş Meyve ve Sebzelerin İç ve Dış Pazarlaması ile İlgili Alt Yapının İyileştirilmesi. MPM Yay. No.388. Ankara.

Yüksel Delice, N. (2003). "Türkiye Sofralık Üzüm İç ve Dış Pazarlarında Marmara Bölgesi Çeşitlerinin Yeri ve Pazarlama Sorunları" Tarım Ekonomisi Dergisi, S.8. İzmir, s.1-14.

www.eurep.org/documents/webdocs/EUREPGAP_GR_FP_V2_1Jan04_FR_no_def.pdf erişim Haz. 2004. www.lrqa.fr/frsite/template.asp?name=frhome erişim Haz. 2004.

ÇEVREMDE SAĞIM SOLUM SORUN...

Doç. Dr. Yücel ÇAĞLAR*

Kim ne derse desin, herhangi bir nedenle belirlenmiş özel gün, hafta, ay ve yılların yararı da oluyor: Gündelik koşuşturmalarla ayırında varamadığımız çeşitli konulara odaklaşmamızı sağlıyor en azından. "Odaklaşıyoruz da ne oluyor?" demeyin: Başka zamanlarda, yaşantımızı derinden etkileyen sorunları çoğunlukla dert etmiyoruz, tartışmıyoruz çünkü. Tartışmak için olağandışı bir gelişmenin gündeme gelmesini bekliyoruz sanki. Böyle olduğu içindir ki, çoğu durumda, yaşamsal sorunların "sonuç" olduğunu kolaylıkla gözden kaçırabiliyoruz. Geçtiğimiz aylarda, Tuzla'da ortaya çıkarılan zehirli atık varillerle ilgili tartışmaları, ilgili Bakanın açıklamalarını bir anımsayalım: Neler kaldı bu açıklamalardan, tartışmalardan aklımızda? İlgililerin, ülkemizde yılda bir milyon dolayında zehirli atık üretildiğini, ancak, bu atıkların yalnızca çok küçük bir kısmının çevreye zarar vermeden yok edilebildiğinin, daha doğrusu dönüştürülebilirliğinin açıklanmış olmasına karşın, gerisinin ne olduğunu; daha da önemlisi, bu atıkları kimlerin, ne kadar ürettiği çok az kişi sorguladı. Yine çok az kişi tam da zehirli variller gösterisinin yaşandığı günlerde 12 Eylül patentli Çevre Kanunu'nda yapılan köklü değişiklikleri tartıştı. Böylece, iki konu da getirildiği kolaylıkla gündemden çıkarıldı. Bakarsınız, bu türden konular, her yıl 5 Haziranda "kutlanan" Dünya Çevre Günü dolayısıyla yeniden gündeme getirilir ve yine büyük bir olasılıkla getirildiğiyle de kalır. Son üç dört yıldır "çevremizde" yaşananlardan, "çevremizle" ilgili çeşitli düzenlemelerden böylesi durumlara pek çok örnek verilebilir.

Hem Dünyanın hem de Türkiye'nin "çevresinde" gidiş hiç de iyi değil !

Bilindiği gibi, ülkelerin "çevresinde" nelerin olup bittiği çeşitli kurum ve kuruluş tarafından yakından izleniyor. Yale ve Columbia Üniversiteleri de 1997 yılından bu yana ülkelerin "Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksleri"ni hesaplıyor ve yayımlıyor. Endekslerin hesaplanması sırasında hava ve su kalitesi, iklim değişikliği, arazi koruma, biyolojik çeşitlilik, doğal varlık yönetimi, eko-etkenlik, çevre sağlığı, atık vb konularda yetmiş aşkın değişkenden yararlanıyor. Bu endekslerdeki değişimlere bakılırsa, "çevremizdeki" gidiş hiç de iyi değil : Sözelimi; 2002 yılında 142 ülke için hesaplanan bu endekslerin ortalaması 100 üzerinde 49.7 iken 2005'te ancak 49.9 olabilmıştır. Başka bir söyleyişle: son dört yıl içinde Dünyamızın "çevresi" yalnızca % 0,2 oranında "iyileştirilebilmiştir". Ülkemizin "çevresi" ise iyileşmemiş, daha da kötüleşmiştir: Sözelimi; ülkemizin 2002 yılında 50.8 olarak hesaplanan "çevresel sürdürülebilirlik endeksi", 2005 yılında 46,6'ya düşmüştür. Bu nedenle, "çevresel sürdürülebilirlik endeksi" sıralamasında 2002 yılında 142 ülke arasında 62. sırada olan ülkemiz, 2005 yılında 91. sıraya inmiştir. Bu durum, Çizelge 1'de sergilendiği gibi, çeşitli çevresel göstergeler özelinde irdelendiğinde daha da olumsuzlaşıyor:

Çizelge 1: Türkiye'nin Çevresel Sürdürülebilirlik Göstergelere Dayalı Ülkelerarası Sıralamadaki Konumu

Göstergeler	Sıralama		Göstergeler	Sıralama	
	Yıllar			Yıllar	
	2002	2005		2002	2005
Su Varlığı	112	85	Ekosistemlere Baskıların Azaltılması	29	33
Hava Kalitesi	11	20	Atıkların Azaltılması	82	50
Su Kalitesi	41	142	Nüfus Artış Hızının Düşürülmesi	62	63
Biyolojik Çeşitlilik	91	129	Çevre Sağlığı	79	58
Arazi Kullanımı	87	102	Çevresel Yaptırım Gücü	76	46
Hava Kirliliğinin Azaltılması	75	93	Eko-etkenlik	66	69
Su Yetersizliğinin Azaltılması	94	97	Sera Gazı Salınımının Azaltılması	70	94

Bu görüntü karşısında AB'nin 2004 yılı "İlerleme Raporu"nda yer verilen: "Çevresel konuların diğer politikalarla entegrasyonu ile ilgili önemli bir gelişme kaydedilmemiştir." saptamasının yapılmış olmasına hiç şaşırılmamak gerek.

Gerçekleştirildiği öne sürülen ekonomik büyüme, böyle bir büyüme işte !

Türkiye ekonomisi de "büyüyor"; bunda şaşılacak bir yan yok kuşkusuz. Ancak, şaşılması gereken bir durum var: Ekonomideki büyümenin nasıl gerçekleştirilebildiği, daha da önemlisi, maliyetleri hemen hemen hiç sorgulanmıyor sözelimi: Oysa, bilindiği gibi, ekonomik büyümenin de çeşitli maliyetleri var: Bölgesel ve toplumsal gelir dağılımının daha da dengesizleşmesi, dış bağımlılığın artması, sektörel dengelerin değişmesi, insanların bedensel ve ruhsal sağlıklarının bozulması, kültürel değerlerin yozlaşması, çevre sorunları vb gelişmeler, "ne pahasına olursa olsun" yaklaşımla gerçekleştirilen ekonomik büyümenin en çok öne çıkan maliyetleri. Üstelik, bu maliyetlerin çoğu, ne şimdi ki ne de "gelecek kuşakların" karşılayabileceği türdendir. Yol açtığı çevresel sorunların kimileri ise, hiçbir biçimde çözümlenemeyecek nitelikte. Bu gerçekler, Türkiye'nin AB dayatmasıyla

*Kırsal Çevre ve Ormanlık Sorunları Araştırma Derneği-ANKARA

ÇEVREMDE SAĞIM SOLUM SORUN...

hazırladığı Türkiye Cumhuriyeti AB Çevre Uyum Stratejisi adlı belgede de açıklıkla belirtiliyor: "Sürdürülebilir kalkınma politikaları genel politikalara yansıtılmaya çalışılmakla birlikte şu an için Türkiye'deki dinamik gelişmelere cevap verecek yetiştirilecek seviyede değildir." Bu "seviyede" olmadığı içindir ki yine bu belgede açıklıkla belirtilen çevre sorunları önlenememekte, var olanları da çözümlenememektedir: "Sınai ve evsel kirlilik, kurutma ve ıslah çalışmaları, aşırı ve yasadışı balıkçılık, bilinçsiz avlanma, denetimsiz saz kesimi ve yakılması ve turizm etkinliklerinden kaynaklanan baskı, biyolojik çeşitliliğe büyük zarar vermektedir. Yerleşim yerlerinden ve sanayi tesislerinden kaynaklanan deniz kirliliği de önemli sorun alanlarından birini oluşturmaktadır. denizlerimizdeki kazalar, petrol sızıntıları, turizm tesisleri, yol çalışmaları, biyolojik çeşitliliği tehdit eden diğer gelişmelerdendir. Sulama sistemlerinin yerleştirilmesi, tarla açma, zararlılarla mücadele ilaçlarının kullanılması, aşırı otlatma gibi tarım ve hayvancılık etkinlikleri biyolojik değerler üzerinde önemli baskılarda bulunmaktadır." Dikkat edilirse, bu saptamalarda sözü edilen çevresel olumsuzlukların hiçbir "Tanrı vergisi" değil. Hemen hemen tümü de "ne pahasına olursa olsun" anlayışıyla gerçekleştirilen ekonomik büyüme ile ilgili etkinliklerin sonuçları. Açıktır ki, bu anlayış, siyasal iktidarların bilinçli tercihlerinin olağan bir ürünüdür. Son yıllarda kamu kesiminin sabit sermaye yatırımlarındaki azalma da bu gerçeği kanıtlamaktadır. İktisatçı Erinç Yeldan'ın belirttiğine göre; "Yatırımların dağılımına bakıldığında kamunun artık yatırım işlevinden neredeyse vazgeçildiği açıkça görülmektedir. Kamu sektörünün yatırımları milli gelirin yüzde 5'inin de altına inmiş durumdadır. ... Dolayısıyla IMF gözetiminde devletin vatandaşlarına sağlık, eğitim gibi herhangi bir sosyal hizmet sunması artık mümkün gözükmemektedir."

Peki, Türkiye'de siyasal iktidarlar çevre sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yönelik yatırımlara gerektiğince kaynak ayırır mı? Türkiye Cumhuriyeti AB Çevre Uyum Stratejisi'ne bakılırsa, siyasal iktidarlar istese bile, en azından yeterince kaynak ayıramayacaktır: Ayrıntıları, Çizelge 2'de sergilendiği gibi, Türkiye'nin AB'nin çevresel sürdürülebilirlik düzeyine ulaşabilmesi için 68 milyar Avro yatırım yapması gerekmektedir. Buna karşılık, yapılabilen yatırımlar ise bu tutarın % 1'i dolayındadır. Öyle anlaşılıyor ki, eğer AB, "uyum sağlama" gereğiyle parasal destek sağlamazsa, ülkemizde çevre sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesi de, değiş yerindeyse, bir başka bahara kalacaktır. Kalacaktır da, bakalım halkımız bu baharı görebilecek midir?

Siyasal iktidarın öne sürdüğü gibi, ekonomik büyüme hızında gerçekten de "rekor" sayılabilecek artışlar oluyor mu, bilinmez. Bilinmez, ancak, oluyorsa da işte böyle oluyor, değiş yerindeyse, çevrenin canına okunarak ! Şimdi bu gerçeklikler karşısında; "çevre sorunu" sayılan oluşumları tek tek ele alarak çözümlenmeye kalkışan yaklaşımların kalıcı sonuçlar verebileceği söylenebilir mi?

Yatırım Alanları	Gereken Personel Sayısı	Personel Maliyeti	Teknik Yardım Maliyeti	Yatırım Maliyeti	Toplam Yatırım Maliyeti
Yatay	219	5,0	37,8	yoktur	43
Hava	666	46,3	101,6	62	210
Atık	3.223	343	22,0	13.950	14.315
Su	60*	0,9*	16,1*	34.662	34.679
Doğa	2.880	420,5	1.314,6	Yoktur	1.735
Endüstri	660	30,8	16,9	16.851	16.899
Kimyasallar	734	123,3	28,9	Yoktur	152
Gürültü	1587	28,8	7,5	421	79
Toplam	10029	998,6	1.545,4	65.567	68.112

Kaynak: T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti AB Çevre Uyum Stratejisi, 2005, Ankara.

Siyasal iktidarlar tercihlerini "ne pahasına olursa olsun daha hızlı ekonomik büyümeden" yana yapmıştır !

Bu, hiçbir çevre korumacı söylemin gizleyemeyeceği denli açık bir gerçektir. Öyle ki, 2000, özellikle de 2003 yılından bu yana gerçekleştirilen çok sayıda hukuksal düzenleme bile bu gerçeği tüm boyutlarıyla ortaya koymaya yetiyor. İşte, "ne pahasına olursa olsun daha hızlı ekonomik büyüme" yaklaşımının ürünü olan hukuksal düzenlemelerin bir kaçı:

✓ 12 Nisan 2000 tarihinde; "Sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek..." gerekçeleriyle, 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu çıkarılmıştır. Bu yasanın geçici 7. Maddesiyle, 4342 sayılı Mera Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihe değin meralarda kurulmuş ve/veya yatırım programlarına alınmış OSB'lerin yerlerinin artık mera sayılmaması sağlanmıştır.

✓ 29 Eylül 2000 tarihinde İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik ile Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Gayri Sıhhi Müesseseler Yönetmeliklerine birer geçici madde eklenerek kamuoyunda "mobil" ve "yüzer santraller" adıyla anılan enerji üretim sistemlerinin kurulmasına izin verilmiş; imar planlarının bu doğrultuda yapılması ve değiştirilebilmesi kolaylaştırılmış; iki yıl boyunca bu tesislerin gerektirdiği her türlü yatırımın çevresel etki değerlendirmesinin yapılmamasına olanak verilmiştir.

✓ 21 Şubat 2001 tarihinde çıkarılan 4629 sayılı Bazı Fonların Tasfiyesi Hakkında Kanun'la milli parklar, orman köylülerinin

ÇEVREMDE SAĞIM SOLUM SORUN...

kalkındırılması, ağaçlandırma, tarım reformu, çevre kirliliğini önleme ve daha sonra da mera fonları ile 4122 sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu'nun 9 ve 10. Maddeleriyle oluşturulan kaynaklar yürürlükten kaldırılmış; bu yolla toplanan kaynakların genel bütçeye gelir olarak aktarılması olanaklı kılınmıştır.

✓ 26 Haziran 2001 tarihinde 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu, çıkarılarak teknoloji geliştirme bölgelerinde arazi kullanım planları, yapı ve tesislerinin projelendirilmesi, yapımı ve kullanılmasıyla ilgili her türlü ruhsat ve izin verilmesi ile denetlenmesini "yönetici şirkete" bırakılmıştır.

✓ 10 Ağustos 2001 tarihinde çıkarılan Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelikle; "...tarım arazilerinin korunması ve yerleşim birimlerinin kurulması, geliştirilmesi, askeri, sanayi, ulaştırma, eğitim, sağlık, turizm, depo ve antrepolar, haberleşme, sportif ve tarımsal tesisler ile benzeri amaçlar için kullanılmasına ihtiyaç duyulan tarım arazilerinin tarım dışı amaç ile kullanılmasına izin verilmesi..." sağlanmıştır. Ayrıca, Yönetmeliğin 10. maddesinde; "...daha uygun alternatif alanlar tespit edilemediği durumlarda... sınıf ayrımı gözetmeksizin ihtiyaca cevap verecek miktarda kuru tarım arazileri ile birlikte sulu tarım arazileri de, tarımsal faaliyete zarar vermeyecek tedbirlerin alınması şartıyla tarım dışı faaliyetlere tahsis edilebilir." ve "Tarımsal üretimi teşvik etmek amacıyla, alternatif alan bulunmaması halinde, plan ve projeleri Bakanlıkça incelenip tarımsal nitelikte olduğuna karar verilen, tarımsal ürünlerin işlenmesiyle ilgili tesisler..." açıklamaları yapılarak verimli tarım arazileri gözden çıkarılmıştır. Ancak, bu da yeterli görülmemiş olacak ki Yönetmelik 13 Haziran 2003'te, yeniden düzenlenerek bu durum iyide iyiyi pekiştirilmiştir."

✓ 5 Haziran 2003 tarihinde çıkarılan ve yabancı sermayeye "kapitülasyon" niteliğinde olanaklar sağlayan Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'yla yabancı yatırımcıların, yerli yatırımcılarla eşit işleme tutulmaları, Türk vatandaşlarına açık olan bölgelerde taşınmaz mülkiyeti veya sınırlı ayni hak edinebilmeleri sağlanmıştır. Böylece, çevresel varsılıklarımızın yıkımına yabancı sermayenin de katkıda bulunma olanakları artırılmıştır.

✓ Ağaçlandırma Yönetmeliği, 9 Ekim 2003 tarihinde, yeniden düzenlenerek "devlet ormanı" sayılan arazileri işgal edip tarım arazisine dönüştürenlere bir tür af getirilmiş ve yeni fırsatlar sağlanmıştır.

✓ 3 Temmuz 2003 tarihinde çıkarılan 4916 sayılı "Çeşitli Kanunlarda ve Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"la çoğunluğu kırsal çevre varsılıklarımızla doğrudan ve dolaylı olarak ilgili yirmi yasanın otuzu aşkın maddesi değiştirilmiş; bu yasaların kimilerine çok sayıda yeni geçici ve ek maddeler de getirilmiştir: Bu kapsamda; i) kamusal taşınmazların, dolayısıyla da bu taşınmazların bileşeni doğal varlıklar yerli ve yabancı özel kişilerin mülkiyetlerine geçirilmesi, ii) bu doğrultudaki uygulamaların kapsamının genişletilmesi; gerekli iş ve işlemlerin kolaylaştırılması; iii) sınırları içindeki Hazine arazilerinin satılmasından yerel yönetimlere daha yüksek oranda pay verilmesi; iv) Hazine arazilerini işgal edenlerin işgal ettikleri arazileri satın alabilmeleri için 1995 yılında getirilen tarihsel sınırın 31.12.1993 tarihinden 31.12.2002 yılına çekilmesi; v) satılan tarım arazilerinin on yıl sonra tarım dışı amaçlarla kullanılabilmesi; vi) yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilerin ülkemizde arazi satın alabilmeleri; vii) DSİ'nin mülkiyetindeki ya da devletin hüküm ve tasarrufu altındaki barajların, dalyanların, voli yerlerinin, göllerin, havuzların, nehir ve dere ağızlarındaki av yerleri ile deniz ve iç sularda belirlenmiş yerlerdeki su ürünleri üretim hakkının il özel idareleri tarafından öncelikle özel olarak su ürünleri üretim ve pazarlaması amacıyla kurulmuş kooperatiflere, kooperatif birlikleri ya da köy birliklerine; bunlarca kiralanmadığında da herkese kiraya verilebilmesi; viii) turizm yatırımları için kamu arazisi tahsis edilenlerin arazilerdeki usulsüzlükleri nedeniyle haklarında dava açılmış olanların belirli koşullarla başlanabilmeleri sağlanmıştır

✓ 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu 24 Temmuz 2003 tarihinde çıkarılan 4957 sayılı yasayla değiştirilerek "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri", "turizm merkezleri" ve "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Alt Bölgesi" vb alanlardaki her türlü kamusal varlığın Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yerli ve yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilere tahsis edilebilmesi sağlanmıştır. Ayrıca yine bu değişikliklerle, "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri" ve "turizm merkezleri" dışında kalan; i) "devlet ormanı" sayılan arazilerin, ii) 2872 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamındaki milli parklar, tabiatı koruma alanları, tabiat parkları ve tabiat anıtlarının, iii) Özel Çevre Koruma Kurumu tarafından ayrılıp yönetilen özel çevre koruma bölgelerinin ve iv) meraların da, yine Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yerli ve yabancı turizm yatırımcılara tahsis edilme olanağı getirilmiştir .

✓ 5.11.2003 tarihinde çıkarılan 4999 sayılı yasayla 6831 sayılı Orman Kanunu'nun çok sayıda maddesi değiştirilmiş ve bu kapsamda; sahipli arazilerdeki kızılgaçlıklar ile aşılı kestaneliklerin "orman ağacı" sayılmaması, buralardaki ağaçların kesilmesini ve çeşitli yollarla değerlendirilmesine yönelik işlemlerin köy muhtarlıkları tarafından yapılabilmesi sağlanmıştır. Ayrıca, aynı düzenlemeyle yasaya bir de yeni madde eklenerek 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamındaki yerlerin; sözcülimi milli parkların, tabiatı koruma alanlarının, tabiat parkları ile tabiat anıtlarının 29 yılına kiralanabilmesi olanağı da getirilmiştir.

✓ Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu Uygulama Yönetmeliği 19 Mart 2004 tarihinde değiştirilerek tarım arazilerinin; "...tarımsal işletme veya tarım ürünlerinin işlenmesi ve muhafazasıyla ilgili yapı ve tesisler ile sanayi bölgeleri, hava alanları, baraj ve göletler, içme suyu ve bunlara ait tesisler, turistik yerler, sportif alanlar, maden, taş,

*Anımsanacağı gibi, Yönetmeliğinin kimi maddelerinin yürütülmesi, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası'nın başvurusu üzerine Danıştay tarafından durdurulmuştur.

ÇEVREMDE SAĞIM SOLUM SORUN...

kum, tuğla ocakları, depolar, oto yakıt ve dinlenme tesisleri, enerji, ulaşım, haberleşme yatırımları, mücavir alan ve imar planları talepleri veya benzerleri ile milli savunma ihtiyaçları için kullanılmasının zorunlu olması halinde..." tarım dışı amaçlarla kullanılabilmesine olanak verilmiştir.

✓ 4342 sayılı Mera Kanunu'nda 2004 yılında çıkarılan 5178 sayılı yasayla yapılan değişiklikle meraların madencilik ve petrolcülük yatırımcılarına tahsis edilmesinde "verimliliğinin kesinlikle saptanması" yaptırımı maddeden çıkarılmıştır 21 Ocak 2004 tarihinde ise Mera Yönetmeliği'nin 8. Maddesi değiştirilerek bu değişikliğe değin maden ön işletme ve işletme ruhsatı alınan alanlardaki mera, yaylak, kışlaklar ve kamusal çayır ve otlaklar ile ilgili "çevresel etki değerlendirmesi raporunun madencilik ruhsatına konu alanın Hazine adına tescil edilmesi aşamasında, yani mera meralıktan, yayla yaylalıktan ve kışlak kışlaklıktan çıkarıldıktan sonra alınmasını sağlanmıştır.

✓ 2004 yılında "...4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu kapsamında olan av ve yaban hayvanları ile birlikte bunların yaşama ortamlarını korumak amacıyla..." çıkarılan Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ile İlgili Yönetmelikle, "Yaban Hayatı Koruma Sahalarında İzin Verilecek Faaliyetler" başlığı altında "eko-turizm" de sayılmıştır.

✓ 2004 yılında çıkarılan 5177 sayılı yasayla, 3213 sayılı Maden Kanunu'nun neredeyse tümüyle değiştirilmesinin yanı sıra 6831 sayılı Orman, 2873 sayılı Milli Parklar, 4122 sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyonla Mücadele Kontrolü Seferberlik Kanunu ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu gibi doğal varlıkların korunmasıyla doğrudan ve dolaylı olarak ilgili çok sayıda hukuksal düzenlemede de değişiklik yapılmıştır. Sözelimi, 3213 sayılı yasanın; i) 2. maddesinde yapılan değişiklikle yeni tanımlar kapsamında "mücbir sebep" olarak yalnızca "sel, yangın, deprem, grizu patlaması, çökme, heyelan ve benzer haller" sayılmış; olası çevresel sorunlara hiçbir biçimde yer verilmemiştir. ii) 7. maddesinde yapılan değişiklikle; "orman, muhafaza ormanı, ağaçlandırma alanları, kara avcılığı alanları, özel koruma bölgeleri, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, tarım arazileri, meralar, sit alanları, su havzaları, kıyı alanları ve sahil şeritleri, karasuları, turizm bölge ve merkezleri ile kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, askeri yasak bölgeler ve imar alanları ile mücavir alanlarda" madencilik çalışmaları yapılabilmesi sağlanmıştır. iii) Değişikliğin 31. maddesiyle, 4122 sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu uyarınca ağaçlandırılmış sahalara "ormansız saha" statüsü kazandırılmıştır. iv) 32. maddesiyle de madencilik çalışmalarının gerektireceği tesis, yol, enerji, su, haberleşme ve alt yapı tesislerinin devlet ormanlarında yapılabilmesi kolaylaştırılmış; bu gibi alt yapı yatırımları için verilecek izinlerden alınması gereken fon bedelleri kaldırılmıştır.

✓ "Orman vasfını yitirmiş" gerekçesiyle artık "orman" sayılmayan arazilerin işgalcilere satılması için yasa ve anayasa değişikliği girişimleri gündeme gelmiştir.

Tüm bu düzenlemeler, bir yandan da ülkemizde, siyasal iktidarların çevre koruma alanında ne denli iki yüzlü bir anlayış ve tutum içinde olduklarını ortaya koymuyor mu ? Koymasına koyuyor, ancak, çevre korumacı kişi, kurum ve kuruluşların bu gerçeği görememelerine, rastlantısal olarak görebildiklerinde de gereğini yapmamalarına ne demeli?

Anayasanın çevre korumacı yatırımları kağıt üzerinde kalıyor !

Eğer siyasal iktidarlar, "ne pahasına olursa olsun daha büyük ekonomik büyüme hızı" tercihini yapmışsa, çevre korumacı anayasal ve yasal yatırımların kağıt üzerinde kalmaması olası mı? Sözelimi; başlıcaları yukarıda sergilenen ve sayıları yönetmelik, tüzük ve genelge niteliğindekiyle daha da artırılabilir bu türden düzenlemeler yürürlükte iken 1982 Anayasasının:

"Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir."

"Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek... amacıyla gerekli tedbirleri alır."

"Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek...maksadıyla...gerekli tedbirleri alır."

"...Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşın ödevidir."

"Devlet ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır."

yaptırımı gerektiğince yaşama geçirilebilir mi? Peki, "çevremizde" olup bitenler, yaşama geçirilemediğini ortaya koymuyor mu?

Çevre korumacılar da teslim alırsa...

Şimdilerde yine moda bir deyim oldu: Tuz kokmaz. Ancak, ya kokarsa ? Ülkemizde, bu da oluyor; yaşamın hemen hemen her alanında tuzlar da kokuyor artık: "Çevre koruma" kaygısı, eğer yaşama etkinliklerinin her boyutuna içselleştirilemezse; zamanı ve enerjisi bol, gönüllü üç-beş kişinin duyarlılığıyla sınırlı kalırsa; gerektiği gibi toplumsallaştırılmazsa bu etkinlik alanının da, deyiş yerindeyse "kirlenmesi" kaçınılmaz oluyor. Ülkemizde, özellikle son yıllarda "çevre korumacı" gönüllü kişi ve kurulu-

ÇEVREMDE SAĞIM SOLUM SORUN...

luşların da giderek büyüyen bir kesimi, ancak ülkelerarası çeşitli kurum ve kuruluşlardan sağladıkları "desteklerle" ayakta kalabilir duruma geldi. Çoğunda "gönüllü emek" tüketildi ve "projecilik" dönemi başladı ve bu eğilim hızla da yaygınlaştı. Öyle ki, yalnızca bir "proje" desteği kapmak için dernekler, vakıflar kurulmaya başlandı. Değiş yerindeyse, "gönüllü kuruluşlar piyasası" oluştu artık. Kıyasıya bir pay kapma savaşını yaşıyor artık bu "piyasada" da. Her yanı "proje" hazırlayıcılar sardı; ortaklık gönüllü kişi, kurum ve kuruluşların "kapasitesini" artırma amaçlı eğitsel etkinliklerden geçilmiyor. İlginçtir; üniversitelerin ilgili fakülte ve bölümlerinden koca koca (!) öğretim üyelerinin de çoğunluğu tüm donanımlarıyla bu sürece katılıyor ya da katkıda bulunuyor. Bu süreç çeşitli çirkinliklere de yol açtı. Sözgelimi, "kılıfına uydurmak", bu alanda da beceri sayılmaya başlandı. Geçmişte, son derece yararlı çalışmalar yapabilmek dernek ve vakıfların ise çoğu akıntıya kapılarak işlevsizleşti. Bu koşullarda, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nda son derece önemli değişiklikler yapılırken "çevre korumacı" gönüllü kişi, kurum ve kuruluşların hemen hemen hiçbir tepki göstermemesi, bir bakıma olağan değil mi?

Öte yandan, "parayı verenin düdüğü çalmasına" yol açan ilişkiler, bu alanda da yaygınlaştı ve egemenleşti. Sonuç; ülkelerarası kurum kuruluşlara tam bir teslimiyet: Çalışma alanları ve konuları, öncelikleri, biçimleri, ödeme koşulları, iş ilişkileri hep destek sağlayan kurum ve kuruluşlar tarafından belirlenir duruma gelindi. Öyle ki, söz konusu ülkelerarası kurum ve kuruluşların ülkemizdeki temsilcilikleri, tutum ve davranışlarıyla neredeyse "sömürge valiliklerine" dönüştü.

Tüm bu kargaşa içinde, siyasi iktidarların yeğledikleri ya da "ahbab çavuş" ilişkileriyle belirledikleri "STK'lardan" kişilerin katıldığı, su başını tutmuşların da "kolaylaştırıcılık" yaptığı toplantılarda herhangi çevre sorunları özelinde onlarca "ulusal eylem plan", "ulusal strateji" vb belgeler üretilir oldu.

Bu gelişmeler, keşke hiç olmazsa "ürküttüğü kurbağaya" deşebilecek gelişmelere yol açabilseydi değil mi? Açmadı ne yazık ki. Dahası, çoğu durumda "evdeki bulgurdan da" yoksun kalınmasına neden oldu: Sözgelimi; çevre sorunlarının bütünsel ve dinamik yaklaşımlarla ele alınması; gerçekçi, toplumun, en azından ilgili kesimleri arasında üzerinde uzlaşa sağlanmış çevre koruma politika ve stratejilerinin geliştirilmesi rastlantılara kaldı: Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005 adlı belgede de açıkça belirtildiği gibi; "Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda ... arzulanan nitelikte bir gelişme kaydedilememiştir. Ayrıca, çevre politikalarının ekonomik ve sosyal politikalarla entegrasyonu sağlanamamış, bu konuda ekonomik araçlardan yeterince faydalanılamamıştır." Dolayısıyla, adı "çevre koruma" olmamakla birlikte, gerçekte öteden beri bu doğrultuda etkinlikte bulunan çok önemli kamu kurum ve kuruluşları kolaylıkla darmadağın edilebildi ya da etkisizleştirilebildi.

Bu süreç, herkesin gözünün önünde işledi, işliyor. Böyle iken, Türkiye Cumhuriyeti AB Çevre Uyum Stratejisi adlı belgede, "yavuz hırsız" örneği; "Çevre alanında gerek kamu gerekse özel sektördeki aktörler yeterince etkin olamamaktadır . " görüşüne yer verilebilmiştir. Bu durumun nedeni aynı belgede şöyle açıklanıyor: "Bunun en önemli nedeni Türkiye'de çevresel mevzuatın ve yapılanmanın güncel ilke ve politikaların gerisinde kalmasında yatmaktadır." Ayrıca, yapılması gerekene de açıklık getiriliyor bu belgede: "Kurumsal kapasitelerin, teknik donanımın geliştirilmesi ve güçlendirilmesi, etkin politika ve uygulamalarla harekete geçirilmesi gerekmektedir.". Başka ?.. Nedense kamuoyundan gizlenen, ancak, "Giriş" başlığı altında "Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından; çevre konusunda önemli rolleri ve sorumlulukları olan ilgili pek çok kurum ve kuruluşla birlikte..." hazırlandığı belirtilen bu belgede yukarıda sergilenen sorunların nasıl çözümlenebileceğine ilişkin bir tek öneri yok. Olabilir miydi dersiniz?

"Çevre muhabbeti" iyidir, hoştur da...

Hiçbir sakıncası yoktur "çevreci" olmanın, "çevre muhabbeti yapmanın"; üstelik, çiçeklerden, böceklerden, denizlerden, ormanlardan, kuşlardan söz etmenin "dayanılmaz" bir çekiciliği de vardır. Bu "muhabbete" katılan herkese hem boş zamanları hoşça değerlendirme olanağını hem de insanlık, yurttaşlık görevini yerine getirmenin erincini sağlar. Dahası, kimi çevre sorunlarının önlenmesine ve çözümlenmesine katkıda da bulunabilir. Peki; ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasi süreçleri "çevre sorunu" sayılan oluşumlara yol açmayacak doğrultuda dönüştürebilir mi?

Göreceğiz.

KAYNAKÇA

2002 Environmental Sustainability Index, An Initiative of the Global Leaders of Tomorrow Environment Task Force, World Economic Forum ile 2005 Environmental Sustainability Index Benchmarking National Environmental Stewardship, Yale Center for Environmental Law and Policy Yale University, Center for International Earth Science Information Network Columbia University.

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti AB Çevre Uyum Stratejisi, 2005, Ankara.

Eriç YELDAN, "1998 Sonrasında Türkiye'deki Sabit Sermaye Yatırımları", 12 Nisan 2006 tarihli Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul.

Yücel ÇAĞLAR, "Benim Ormanlarım, Topraklarım, Meralarım, Bozkırlarım...", Kırsal Çevre Yılığ 2004, Kırsal Çevre ve Ormanlık Sorunları Araştırma Derneği, 2005, Ankara.

Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, DPT, Ankara, 2002.

AYDIN'IM ÇÖL OLMASIN!..

Ülkü ERDOĞAN*

Tarımsal potansiyeli bakımından Türkiye'nin önde gelen havzalarından olan Büyük Menderes havzasının hakim bitkisi pamuktur. Sonra sırayla narenciye, zeytin, incir gelmektedir. Bölgemizin ana ürünü olan pamuk, her şeyden önce lif bitkisi olmasına rağmen lifinin yanı sıra yan ürün özelliği taşıyan bitkisel yağ ile insan beslenmesinde, küspesi ile hayvan beslenmesinde katkıları bakımından önemlidir. Gelişen tekstil sanayimizle birlikte ülkemiz ekonomisi için önemli her geçen gün daha da artan pamuğun ülkemiz ekonomisine yarattığı değer yaklaşık 2 katrilyondur. Dış satım gelirimiz içindeki payı yüzde 34 olan pamuk, lifi ile tekstil, çiğiti ile yağ sanayimize hammadde sağlarken, küspesi ile hayvancılığımıza katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, tarımında ve sanayinde çalışan çok geniş bir kesime istihdam olanağı yaratması da işsizliğin sorunu olduğu ülkemiz için çok önemlidir. Diğer taraftan ülkemiz bitkisel yağ üretiminin yüzde 22-25'ini pamuktan sağlamaktadır.

Bölgemiz tarım alanlarının kirlenmesinde rol oynayan faktörler şunlardır:

1. Su Kaynaklarının Kirlenmesine Bağlı Olan Kirlenmeler

Bölgemiz tarımında ana sulama kaynağı B. Menderes nehridir. B. Menderes havzası; tarımsal potansiyel bakımından Türkiye'nin en önde gelen havzalarındandır. Toprak ve iklim özellikleri her türlü ürünün yetişmesine uygundur. Enerji sağlamak amacıyla Sarayköy-Kızıldere, Germencik-Ömerbeyli yörelerinde açılan jeotermal kuyu atıkları B. Menderes nehrine karışmaktadır. Bunun sonucunda havzanın en önemli su ve toprak kaynakları kirlenmekte, B. Menderes nehrinden sulama yapılan alanlarda bor, sodyum ve tuzluluk sorunları meydana gelmektedir. Nitekim bölgemizde narenciyede bu kritik seviyeye gelinmiş, pamuk için söz konusu olan kritik seviyeye (kritik seviye pamukta 2 ppm olması) çok yaklaşmıştır. Bor bakımından tehlike pamuk tarımının kapısına dayanmıştır. Bu nedenlerle bu jeotermal atık sularının tekrar toprağın derinliklerine verilmesi (reenjeksiyon) tek çikar yoldur.

Örneğin ağır metallere olan, Büyük Menderes nehrinde ve sulama suyu ile ürünlerimizde de saptanan katmiyüm elementi çok önemli kanserojendir. Bu nedenlerle bu iki sanayi atığının bir an önce Büyük Menderes nehrine karışmasının önlenmesi bir yurtseverlik ve her şeyden önce bir insanlık görevidir.

2. Kimyasalların Bilinçsizce Kullanılmasından Kaynaklanan Kirlenmeler

Bölgemizde bazı gübreler ve özellikle fosforlu gübreler fazla kullanılmaktadır. Pamuk alanlarında bundan kaynaklanan kirlenmeler söz konusudur. Aşırı ve hatalı gübrelemeler sonucunda yer altı sularımızda nitrit kirlenmesi, topraklarımızda fosfor birikmesi başlamıştır.

3. Eysel Atıkların Neden Olduğu Kirlenme

Bölgemizde çoğu yerleşim alanının evsel atıkları Büyük Menderes nehrine karışmaktadır. Daha çok arıtma tesisinden geçmeyen kanalizasyon ile karışan bu atıklar tarım alanlarının kirlenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle bölgemiz yerleşim alanlarının tümünde atık sular için arıtma tesislerinin kurulması sağlanmalıdır. Evsel katı atıklar, diğer bir ifade ile çöpler çok iyi bir organik madde kaynağıdır. Bu çöplerden çöp gübresi elde edilmesi ve bunların tarımda kullanılması topraklarımızın verimliliğinin artırılması bakımından çok önemlidir. Çünkü bölgemiz tarım alanları ve özellikle pamuk tarımı yapılan alanlar organik maddece zayıftır. Yapılan araştırmalar pamuk tarımında çöp gübresinin verimi önemli ölçüde artırdığını ve topraklarımızın fiziksel, kimyasal, biyolojik yapılarında iyileştirmeler sağladığını ortaya koymuştur. Ülkemizde çöplerin döküleceği alan belediyeler için büyük bir sorundur. Halbuki çöp gübresi fabrikaları kurarak bu çöplerin tarıma kazandırılması belediyelere ek gelir sağlaması yanı sıra, çevre kirliliğinin önlenmesi ve topraklarımızın verimliliğinin artması bakımından önemlidir.

Kirlenmeler ile ilgili çözüm önerilerimizi şöyle sıralayabiliriz:

1. Yetkililer tarafından hazırlanan tahliye sistemi projesi sızıntı yapmayacak şekilde açık kanal veya kapalı sistem olarak en kısa zamanda gerçekleştirilmelidir.
2. Yukarıdaki proje gerçekleşinceye kadar sulama mevsiminde (Temmuz-Ağustos-Eylül) atıkların ve diğer atıkların B. Menderes nehrine karışması kesinlikle önlenmelidir.
3. MTA'ca kimyasal yollarla; Reçine ile adsorbsiyonu, bor mineralinin eliminasyonu akışkanın tekrar rezervuara basılması gibi konularda çalışmalar hızlandırılmalıdır.
4. Fabrikaların ve sanayi tesislerinin çevreyi kirlenmeye sebep olan atıkların kendi imkanları ile tasfiye etmelerinin sağlanması ve bu durumun ilgili kamu kuruluşlarınca yakından izlenip denetlenmesi sağlanmalıdır.
5. Jeotermal kuyulardan sıcak buharların çevreye yaptığı zararın en aza indirilmesi için bacaların uygun yükseklikte yapılması ve buhar içerisinde bulunan toksik iz elementleri ve gazları tutucu filtrelerin bacalara takılması gereklidir.

Sonuç olarak; Türkiye'nin en verimli tarım alanlarına sahip olan Büyük Menderes nehri havzası topraklarındaki kirlenme etkisini göstermeye başlamıştır. Gerekli önlemler alınmadığı takdirde, kirlenmenin neden olacağı olumsuzluklar giderek artacaktır. Sonuçta Türkiye'de en yüksek pamuk verimi alınan havzada pamuk tarımı yapılamaz hale gelecektir. Aydın'ımızın dağlarından yağ, ovalarından bal akmayacaktır. Yöremiz halkının gelir seviyesi önemli ölçüde düşecektir. Bütün bu nedenlerle, hiç de zor olmayan gerekli önlemler alınmalı ve bu konuda halkımız duyarlı olmalıdır. Gerekli önlemler alınmaz ve kirlilik aynı hızla devam ederse, en çok 10 yıl içinde acı son gelecek ve kırsaldan büyük şehirlere göç başlayacaktır. Bu büyük şehirlerin çözülemeyecek sorunları demektir. Bütün bu nedenlerle, hiç de zor olmayan gerekli önlemler alınmalı ve bu konuda halkımız duyarlı olmalıdır.

Üstünüze vazife olmayan işlere KARIŞIN... Aydınım Çöl Olmasın... Türkiye'm Çöl Olmasın...

M. Topraksu Başmühendisi-Nazilli / AYDIN

TRAKYA'DA TARIMSAL YAPI, VERİMLİLİK VE GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ

Dr. Arif SEMERCİ*

TRAKYA REGION'S AGRICULTURAL STRUCTURE, PRODUCTIVITY AND ITS DEVELOPMENT LEVEL

SUMMARY

Trakya Region which exists in European part of Türkiye has a very important agricultural potential. Trakya Region total areas are 19.044 km² and have 2.43% of Türkiye total land. The total population is 1.354.658 (in 2000) and 60.20% of province people live in the cities and other 39.80% live rural areas (Anonymous 2002).

The main sources of income of people in Edirne, Kırklareli and Tekirdağ provinces are coming from agriculture. The total income in the agriculture comes as 25% rate from animal production and as 75% from crop production. The main crops in Trakya region are wheat, sunflower and rice . Trakya region is the breeding stocks of Türkiye and these bred calves are supplying to other parts of Türkiye.

The structure of agriculture, productivity and development levels, related to Trakya Region, will be evaluated in this paper.

In this article ,statistical databases and publications ,such as FAO, TKB, TİK, DPT, DSİ

were used and also benefited from related with the subject.

ÖZET

Türkiye'nin Avrupa kısmında kalan Trakya önemli bir tarımsal potansiyele sahiptir. Trakya'nın toplam alanı 19044 km² olup, Türkiye toplam alanının % 2,43'ünü oluşturur. Bölgenin toplam nüfusu 1.354.658'dir ve % 60,20'si şehirlerde, % 39,80' ise kırsal alanda yaşamaktadır.

Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinde başlıca gelir kaynağı tarımdır. Tarımsal üretim değerinin yaklaşık olarak % 75'i bitkisel üretimden, % 25'i ise hayvansal üretimden elde edilmektedir. Bölgede en önemli ürünler buğday, ayçiçeği ve çeltiktir. Trakya, Türkiye'nin damızlık materyal ihtiyacını da karşılamaktadır.

Çalışmada Trakya bölgesinin tarımsal yapısı, verimliliği ve gelişmişlik düzeyi incelenecektir.

Makalede FAO,TKB, TİK, DPT, DSİ'nin veri tabanları kullanılmış ve yayımlarından faydalanılmıştır.

GİRİŞ

Trakya, Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı olmakla birlikte, tarımsal potansiyel açısından önemli bir yere sahiptir. Bölge, 2005 verilerine göre Türkiye buğday üretiminin % 11,82'si, ayçiçeği üretiminin % 80,63'ü , pirinç üretiminin de % 56,83'ü karşılamaktadır(1,2). Bitkisel üretimde verimlilik açısından konuya yaklaşıldığında Trakya'da özellikle ayçiçeği, buğday ve çeltik veriminin dünya ortalamasından fazla, hatta bazı gelişmiş ülkeler düzeyinden de yüksek olduğu görülmektedir.

Trakya'da genotip özellikler açısından büyükbaş hayvan varlığında önemli ilerlemeler sağlanmıştır. 2005 yılı verilerine göre bölgede kültür ve kültür melez hayvan varlığının toplama oranı % 96 düzeyindedir (2). Bu nedenle bölgenin büyükbaş hayvan varlığı Türkiye genelinde damızlık materyal olarak da değerlendirilmektedir.

İllerin gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı'nca 2003 yılında yapılan 'İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması' çalışmasında 58 kriterin bileşkesi kullanılarak oluşturulan sıralamada Tekirdağ 7., Kırklareli 11. ve Edirne de 16. sırayı almıştır. Türkiye genelinde gelişmişlik sıralaması açısından iller 5 kategoride değerlendirildiğinde Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illeri 2. grupta yer almıştır (3).

1. TRAKYA'DA TARIMSAL YAPI

Trakya, Türkiye'nin Avrupa kıtasında kalan parçası olmakla birlikte, bu çalışmada, Trakya'nın yaklaşık olarak % 80'ini oluşturan Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerine ait bilgilere yer verilmiştir (4).

Çizelge 1: Trakya'da Nüfus ve Dağılımı

İller	Toplam Nüfus	Şehir Nüfusu	Oranı (%)	Köy Nüfusu	Oranı (%)
Edirne	402606	230908	57.35	171698	42.65
Kırklareli	328461	189202	57.60	139259	42.40
Tekirdağ	623591	395377	63.40	228214	36.60
TOPLAM	1354658	815487	60.20	539171	39.80
TÜRKİYE	67803927	44006274	64.90	23797653	35.10

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.
www.tuik.gov.tr

*Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü-EDİRNE

TRAKYA'DA TARIMSAL YAPI, VERİMLİLİK VE GELİŞMİŞLİK

Çizelge 2: Trakya'nın Yüzölçümü ve Dağılımı (2005)

Arazi Dağılımı	Edirne (ha)	Kırklareli (ha)	Tekirdağ (ha)	Toplam (ha)	Oranı (%)	Türkiye (000 ha)	Oranı (%)
Tarım Alanı	380262	268311	394307	1042880	54.76	26590	34.09
Ormanlık Alan	104228	239350	104762	448340	23.54	20703	26.54
Çayır-Mera Alanı	81279	73853	31630	186762	9.81	14616	18.74
Tarım Dışı Alan	61826	73486	91089	226401	11.89	16091	20.63
Toplam Alan	627595	655000	621788	1904383	100.00	78000	100.00

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.

TKB,'Tarımsal Veriler',TKB,Strateji Geliştirme Başkanlığı,Ankara,2006.

1.1.Nüfus

2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Trakya'nın toplam nüfusu 1.354.658'dir. Nüfusun % 60,20'si şehirlerde, % 39,80'i ise kırsal alanda yaşamaktadır. Bölgenin nüfusu Türkiye nüfusunun yaklaşık % 2'sini oluşturmaktadır (5). Çizelge 1 incelendiğinde Trakya'da şehir nüfusu oranını Türkiye geneline göre daha düşük olduğu görülmektedir.

Çizelge 3: Trakya'da Tarım Alanlarının Dağılımı (2005)

Tarım Alanlarının Dağılımı	Edirne (ha)	Kırklareli (ha)	Tekirdağ (ha)	Toplam (ha)	Oranı (%)	Türkiye (000 ha)	Oranı (%)
Tarla Arazisi	366778	262379	376784	1005941	96.46	23063	86.74
Bağ Arazisi	1817	487	6723	9027	0.87	520	1.96
Sebze Arazisi	11319	4822	8730	24871	2.38	805	3.03
Meyve Arazisi (Zeytin dahil)	348	623	2070	3041	0.29	2202	8.27
Toplam Tarım Alanı	380262	268311	394307	1042880	100.00	26590	100.00

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.

TKB,'Tarımsal Veriler',TKB,Strateji Geliştirme Başkanlığı,Ankara,2006.

1.2.Arazi Varlığı ve Dağılımı

Trakya'nın çalışmaya konu olan illerinin toplam yüzölçümü 1.904.383 ha olup, Türkiye yüzölçümünün % 2,43'ünü oluşturmaktadır. Bu alanın % 54,76'sı tarım alanı, % 23,54'ü ormanlık alan, % 11,89'u tarım dışı alan, % 9,81'i ise çayır ve mera alanıdır (2).

Trakya genelinde tarım alanlarının toplama oranı Türkiye ortalamasının üzerinde, diğer kriterler açısından ise ortalamanın altında kalmaktadır. Hayvancılık sektörü açısından konuya yaklaşıldığında bölgede çayır-mera alanlarının toplam arazi varlığındaki oranı % 10'un dahi altında kalmaktadır.

Çizelge 4: Trakya'da Tarım İşletmelerine Ait Bilgiler (2001)

Kriterler	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ	Toplam	Türkiye	Trakya/Türkiye (%)
İşletme Say.	38078	20345	28077	86500	3076650	2.81
Topraksız İşl.Say.	956	264	51	1271	54523	2.33
Topraklı İşl.Say.	37122	20081	28026	85229	3022127	2.82
Arazi Varlığı (da)	3630484	1940339	2929595	8500418	184348223	4.61
Ort. İşl.Büy. (da)	97.80	96.63	104.53	99.74	61.00	1.64
Parça Sayısı	222481	139513	193859	555853	12323405	4.51
Ort. Parça Sayısı	5.99	6.95	6.92	6.52	4.08	1.60
Ort. Parça Büy. (da)	16.32	13.91	15.11	15.29	14.96	1.02

Kaynak: TİK,'2001 Yılı Genel Tarım Sayımı, Yayın No:2898,Ankara,2004.

TRAKYA'DA TARIMSAL YAPI, VERİMLİLİK VE GELİŞMİŞLİK

Çizelge 5: Trakya'da Sulanan Alan Varlığı (2005)

İller	Sulanan Alan (ha)
Edirne	76181
Kırklareli	45229
Tekirdağ	22670
TOPLAM	144080
Tarım Alan.Or.(%)	13.82

Kaynak : TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.
www.dsi.gov.tr/topraksu.htm

1.3.Tarım Alanlarının Dağılımı

Trakya'da mevcut arazi varlığının yarısından fazlası tarıma uygun olup, tarımsal üretimde değerlendirilmektedir. Tarım alanlarının % 96,46'sı tarla ziraatına ayrılmış durumdadır. Bağ, sebze ve meyve üretimi için ayrılan alan ise % 4'ün altında kalmaktadır (2).

Bölgenin tarım alanlarının Türkiye geneline oranı % 4,52'dir. Trakya'da bağ, sebze ve meyve alanları Tekirdağ'da daha fazla olmakla birlikte yeterli düzeyde değildir.

1.4.Tarım İşletmeleri

2001 Yılı Genel Tarım Sayımına göre Trakya genelinde toplam 86500 tarım işletmesi vardır. Bu işletmelerin Türkiye'ye oranı % 2,81'dir. Topraksız işletme sayısı ise 1271 adettir. Tarı sayımı kapsamında Trakya'da işlenen tarım alanlarının toplamı 850000 ha civarında olup, Türkiye tarım alanlarının % 4,61'ini oluşturmaktadır (6).

2001 yılı Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre tüm köyler ve nüfusu 25.000'den az olan il ve ilçe merkezlerinde tarımsal faaliyetle uğraşan 4.106.983 hane halkı ile yapılan anket çalışması neticesinde Türkiye'de yaklaşık olarak 18.4 milyon ha tarım alanının olduğu belirlenmiştir .Trakya genelinde işletmelerin ortalama arazi varlığı 99,74 da olup Türkiye ortalamasından (61 da)% 64 daha fazla büyüklüğe sahiptir. İşletme başına ortalama parça sayısı ise 6,52 olup, Türkiye ortalamasından (4,08) yüksektir (6).

Çizelge 6: Trakya'da Alet-Ekipman Varlığı (2005)

Alet-Makine Varlığı	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ	Toplam
Traktör	23366	14057	20452	57875
Biçerdöver	563	461	1053	2077
Mibzer	17434	7594	26187	51215
Mısır Silaj Makinası	190	152	138	480

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.
TKB,'Tarımsal Veriler',TKB,Strateji Geliştirme Başkanlığı,Ankara,2006.

melerin ortalama arazi varlığı 99,74 da olup Türkiye ortalamasından (61 da)% 64 daha fazla büyüklüğe sahiptir. İşletme başına ortalama parça sayısı ise 6,52 olup, Türkiye ortalamasından (4,08) yüksektir (6).

Çizelge 7: Trakya'da Başlıca Tarım Ürünleri Ekim Alanı (ha)

Önemli Ürünler	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ	Toplam
Buğday	202884	140300	197509	540693
Ayçiçeği	106500	66500	140473	313473
Çeltik	35842	-	1860	37702
Arpa	9090	18760	23500	51350
Mısır (hasıl + dane)	7538	4462	5570	17570
Şekerpancarı	1585	1110	656	3351

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.

ha'dır. Bölgede tarım alanlarının % 13.82'si sulanabilmektedir. Sulama kaynaklarını ise DSİ ve Köy Hizmetlerince yaptırılan sulama göletleri ile halk sulamaları oluşturmaktadır (2).

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye'de sulanan arazi varlığı 4,9 milyon ha olup toplam tarım alanlarının % 18,43'ü sulanabilmektedir(7). Bununla birlikte sulanan arazi oranı Trakya'da Türkiye geneline göre daha düşüktür.

1.6.Alet-Ekipman Varlığı

Bölgede 2005 yılı verilerine göre toplam traktör sayısı 57875 olup Türkiye'deki traktör varlığının (1043972) % 5,54'ünü oluşturmaktadır. Trakya'da traktör başına düşen tarım alanı ise 180,16 dekadır. Bu miktar Türkiye geneline göre (254,70 da) daha düşüktür(1,2).

2.TARIMSAL ÜRETİM

2.1.Bitkisel Üretim

Trakya genelinde buğday ve ayçiçeği tarımı toplam tarım alanlarının % 81,90'ını oluşturmaktadır. 2005 verilerine göre Türkiye buğday üretiminin % 11,82'si, ayçiçeği üretiminin % 80,63'ü , pirinç üretiminin de % 56,83'ü Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinde üretilmektedir (1,2). Bu ürünlerden çeltiğin Edirne'de ekim alanı Türkiye'deki ekim alanlarının % 51,20'sini oluşturmaktadır (1,2).

TRAKYA'DA TARIMSAL YAPI, VERİMLİLİK VE GELİŞMİŞLİK

Çizelge 8: Trakya'da ve Türkiye'de Bazı Ürünlerde Verim Değerleri (kg/da)

Ürünler	Edirne		Kırklareli		Tekirdağ		Türkiye	Dünya
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2004
Buğday	398	452	404	425	530	520	226	329
Ayçiçeği	200	241	193	220	215	259	164	123
Çeltik (pirinç değeri)	478	499	-	-	470	468	471	241
Arpa	383	388	435	457	488	447	250	269
Mısır (dane)	823	823	757	795	654	713	526	492
Şekerpancarı	5857	5990	5039	4.940	6755	6404	4287	4521

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.

TKB,'Tarımsal Veriler',TKB,Strateji Geliştirme Başkanlığı,Ankara,2006. www.fao.org

Çizelge 9: Trakya'da DGD Çalışmaları

İller	Çiftçi Sayısı	Kayıtlı Alan (da)
Edirne	38099	2.674.949
Kırklareli	21977	1.787.456
Tekirdağ	32504	3.121.882
TOPLAM	92580	7.584.287

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.

Trakya genelinde buğday, ayçiçeği, çeltik, arpa, şekerpancarı, danelik mısır, kuru soğan üretimi ile bağcılık önemli gelir kaynaklarıdır. 2000/467 sayılı 'Hayvancılığın Desteklenmesi Kararnamesi' kapsamında özellikle silajlık mısır başta olmak üzere, kışlık ve yazlık fiğ, yonca ve tritikale üretiminde önemli mesafeler alınmıştır.

2.2.Bitkisel Üretimde Verimlilik

Trakya'da üretilen buğday, ayçiçeği, çeltik, arpa, dane mısır ve şekerpancarının tarımsal üretim değerinde büyük payı bulunmaktadır. Bu ürünlere ait 2004 yılı verim değerlerinin tamamı Türkiye ortalamasından yüksektir. Bölgede 2005 yılında elde edilen verim değerleri ise 2004 yılına oranla daha fazladır.

2004 yılı verilerine göre Türkiye'nin buğday, arpa ve şekerpancarında birim alana verim değerleri dünya ortalamasının altında kalmıştır. Ayçiçeği, çeltik ve mısırdaki ise verim dünya ortalamasının üzerindedir (8).

Bazı Avrupa ülkelerinde ise 2004 yılı verilerine göre buğdayda dekar başına verim Fransa'da 758 kg, Almanya'da 817 kg, Yunanistan'da 242 kg, İtalya'da 376 kg, İspanya'da 330 kg, İngiltere'de 777 kg'dır. Ayçiçeğinde verim değerleri Fransa'da 238 kg, Almanya'da 222 kg, Yunanistan'da 200 kg, İtalya'da 221 kg, İspanya'da 105 kg olarak gerçekleşmiştir. Çeltikte dekara verim değerleri Fransa'da 571 kg, Yunanistan'da 708 kg, Macaristan'da 455 kg, İtalya'da 651 kg, Portekizde 583 kg, İspanya'da ise 741 kg'dır. Şekerpancarında birim alana (da) verim değerleri Fransa'da 7914 kg, Almanya'da 6166 kg, İtalya'da 4560 kg, İspanya'da 6844 kg'dır. Dane mısırdaki ise bu değerler Fransa'da 898 kg, Almanya'da 910 kg, Yunanistan'da 1003 kg, İtalya'da 950 kg, İspanya'da 990 kg, Belçika'da 1222 kg'dır(8).

2.3.DGD Çalışmaları

2000 yılında bu yana uygulanmakta olan DGD ve ÇKS çalışmaları sonucunda Trakya genelinde 92580 çiftçi ve 7584287 da alan kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan alan toplam tarım alanının % 72,72'sini oluşturmaktadır (2).

2004 yılı verilerine göre Türkiye'de 2750000 çiftçi ve yaklaşık olarak da 16700000 ha alan Doğrudan Gelir Desteği ve Çiftçi Kayıt Sistemi Projesi çerçevesinde kayıt altına alınmıştır (9). Bu verilere göre Türkiye'de ÇKS'ye kayıtlı çiftçi sayısının yaklaşık olarak % 3,37'si, kayıtlı alanın ise % 4,54'ü Trakya'ya aittir.

2.4.Ayçiçeği Prim Desteklemesi Çalışmaları

2000 Yılından bu yana Tarım Bakanlığınca yağlı tohumlar üretimini artırmak amacıyla prim desteklemesi uygulanmaktadır. Bu amaçla 2004 yılı ürünü ayçiçeğine 2005 yılında (kg başına 0,135 YKR) toplam 106,4 milyon YTL destekleme ödemesi yapılmıştır. Bu değer toplam yağlı tohum-

Çizelge 10: Trakya'da Ayçiçeği Destekleme Primi Çalışmaları (2004)

İller	Çiftçi Sayısı	Hakedişe Esas Miktarı (kg)
Edirne	20472	180.155.207
Kırklareli	13757	153.022.515
Tekirdağ	22739	294.154.728
TOPLAM	56968	627.332.450

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.

TRAKYA'DA TARIMSAL YAPI, VERİMLİLİK VE GELİŞMİŞLİK

Çizelge 11: Trakya'da Büyükbaş Hayvan Varlığı (2005)

İller	Kültür	Kültür Melezi	Yerli	Toplam
Edirne	67851	63955	7891	139697
Kırklareli	71153	20966	2827	94946
Tekirdağ	69510	57330	738	127578
TOPLAM	208514	142251	11456	362221
Türkiye	2109393	4395090	3564863	10069346

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.

TKB,'Tarımsal Veriler',TKB,Strateji Geliştirme Başkanlığı,Ankara,2006.

Çizelge 12: Trakya'da Küçükbaş Hayvan Varlığı (2005)

İller	Koyun	Keçi	Toplam
Edirne	182834	39565	222399
Kırklareli	176326	51687	228013
Tekirdağ	117215	44252	161467
TOPLAM	476375	135504	611879
Türkiye	25201155	6609907	31811062

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.

TKB,'Tarımsal Veriler',TKB,Strateji Geliştirme Başkanlığı,Ankara,2006.

Çizelge 13: Trakya'da Hayvansal Üretim

İller	Et (ton)	Süt (ton)	Bal (ton)
Edirne	3895	319176	782
Kırklareli	2620	202418	489
Tekirdağ	8391	354373	626
TOPLAM	14906	875967	1897

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.

2.7.Hayvansal Üretimde Verimlilik

Türkiye'de 2001 yılında süt sığırlarında verim 1669 kg iken bu değer AB'nde 5903 kg düzeyindedir (11).Süt verim değeri 2004 yılı verilerine göre ise sığırlarda süt verimi 1971 kg'dır (1). Bölgede süt verimi ise kültür hayvanlarında 5000-6000 kg, kültür melezinde 3500 kg-4500 kg, yerlilerde ise 1100-1700 kg aralığında değişim göstermektedir.

3. TARIMDA ÖRGÜTLENME

Trakya'da ziraat odaları, tarım kredi kooperatifleri ve yağlı tohumlar tarım satış kooperatifleri tarımsal örgütlenme açısından önemli konumdadırlar.

Bölgede, Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine 32676, Sulama Kooperatifine 19158, Su Ürünleri Kooperatifine 1369, Pancar Ekicileri Kooperatifine 90412 olmak üzere toplam 143615 üye bulunmaktadır.

4.GİRDİ KULLANIMI

Trakya'da tarımsal üretimde kullanılan pestisit miktarı 2005 yılında 1207 ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde ise 2004 yılı itibarıyla pestisit kullanımı 35000 ton civarında seyretmiştir (1.2). Bitkisel üretimde Trakya genelinde 342428 ton kimyevi gübre kullanılmıştır. Bu değer Türkiye gübre tüketiminin (3157574 ton) % 10,85'ini karşılamaaktadır.

Edirne ilinde (diğer illere oranla) birim alanda gübre ve ilaç kullanımındaki farklılığının temel nedeni bu ilde buğday ve ayçiçeğiyle birlikte yaklaşık olarak 35850 ha alanda çeltik üretiminin yapılmasıdır. Ancak Kırklareli ve Tekirdağ'da birim alanda pestisit kullanımı Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Bölgede birim alanda gübre kullanımı ise Türkiye ortalamasının yaklaşık olarak 3 katıdır.

lar üretimine verilen destekleme tutarının % 16,94'ünü oluşturmaktadır(10).

Yağlı tohumlar üretimini destekleme çalışmaları kapsamında 2004 yılı ayçiçeği ürünü için 56968 çiftçiye yaklaşık olarak 627332 ton ürün için hak ediş belgesi hazırlanmıştır (2). 2005 yılında Trakya genelinde ayçiçeği üretiminin 765998 ton olduğu dikkate alındığında yapılan destekleme ödemesinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

2.5.Hayvan Varlığı

Trakya genelinde sığır varlığı 362221 olup Türkiye'ye oranı % 3,60'dır (1,2). Bölgede kültür ve kültür melezi sığır varlığının toplama oranı % 96,84'tür. Diğer bir ifade ile hayvan popülasyonunun genetik yapısı oldukça iyi düzeydedir. Zira Türkiye genelinde toplam sığır varlığının % 20,95'i kültür, % 43,65'i kültür melezi ve % 35,40'ı ise yerli hayvandır.

Trakya genelinde sığır varlığının genotip yapısının kültür ve kültür melezine yakın olması nedeniyle bölge hayvanları Türkiye'nin diğer bölgelerinde damızlık materyali olarak da kullanılmaktadır.

Bölgede küçükbaş hayvan varlığı 611879 adet olup, bunun % 77,85'ini koyun varlığı oluşturmaktadır. Küçükbaş hayvan varlığının Türkiye'ye oranı ise % 2,43'tür (1,2). Ancak son yıllarda küçükbaş hayvan varlığında Türkiye genelinde olduğu gibi önemli düşüşler gözlenmektedir.

2.6.Hayvansal Üretim

Trakya genelinde toplam kırmızı et üretimi 14906 ton, süt üretimi 875967 ton, bal üretimi ise 1897 ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de ise süt üretimi 10679407 ton, et üretimi ise 447153 ton olarak gerçekleşmiştir. Trakya'da üretilen et Türkiye üretiminin % 3,33'ünü , sütün de % 8,20'sini karşılamaaktadır (1,2).

TRAKYA'DA TARIMSAL YAPI, VERİMLİLİK VE GELİŞMİŞLİK

Çizelge 14:Trakya'da Çiftçilerin Tarımsal Kooperatiflere Üyelik Durumları (2005)

İller	Tarımsal	Sulama	Su Ürünleri	Pancar Ekicileri	Adet	Uye Say.	Uye Say.
	Kalkınma Koop.	Kooperatifi	Koop.	Koop.			
Edirne	101	13040	81	12047	12	866	
90412							
Kırklareli	92	12520	31	4790	3	173	
Tekirdağ	87	7116	26	2321	7	330	
TOPLAM	280	32676	138	19158	22	1369	
Türkiye	6874	749411	2354	277918	485	24654	1636615
Bölge/ Türkiye (%)	4.07	4.36	5.86	6.89	4.54	5.55	5.52

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005. www.tugem.gov.tr

5.BÖLGE İLLERİNİN GELİŞMİŞLİK DÜZEYLERİ

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 2003 yılında yapılan 'İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması' çalışmasından derlenen özet bilgiler çizelgeler halinde verilmiştir. Ekonomik ve sosyal yapıları temsil eden 58 değişkenin ortak bileşkesi dikkate alınarak yapılan hesaplamalara oluşturulan Çizelgeye göre illerin sıralaması şöyledir:

Çizelge 15: Trakya'da Tarımsal Girdi Kullanımı

	Haç Kullanımı (gr/da)	Gübre Kullanımı (kg/da)
Edirne	191.7	33.070
Kırklareli	104.7	26.190
Tekirdağ	49.9	37.120
Türkiye	131.6	11.880

Kaynak: TKB, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ İl Müdürlükleri Tarım Raporları,2005.

İllerin gelişmişlik durumları 5 kategoride incelendiğinde Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinin 2. grupta yer aldığı görülmektedir. Yapılan sıralamada 1. grupta 5 il, 2.grupta 20 il, 3. grupta 21 il, 4. grupta 19 il, 5. grupta ise 16 il yer almıştır (3).

Edirne, imalat sanayinde Tekirdağ, eğitim konusunda ise Kırklareli ilk sırayı almıştır.

İstihdam, nüfus, eğitim, sağlık, tarım ve GSYİH kriterleri açısından Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerine ait verilen Çizelge 18'de verilmiştir. Hazırlanan tablo sonunda konular bazında önemli görülen noktalar vurgulanmaya çalışılmıştır.

İstihdam: Edirne ilinde tarımda istihdam oranı Türkiye ortalamasının da üzerinde bulunmuştur (%49,60). Tekirdağ ilinde sanayide istihdam edilen nüfus oranı Türkiye ortalamasının yaklaşık olarak iki katıdır.

Nüfus: Edirne ve Kırklareli'nde şehirleşme düzeyi Türkiye oranının altındadır. Yıllık nüfus artışı Edirne'de negatiftir. Bölgede ortalama hane halkı büyüklüğü Türkiye ortalamasından (4,50) düşüktür.

Eğitim: Bölgede kur-yazar oranı, İlkokullar ve Liseler okullaşma oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Sağlık: Kırklareli ve Tekirdağ'da 10000 kişiye düşen doktor ve diş hekimi sayısı Türkiye ortalamasının altındadır.

Tarım: Bölgede 2000 yılı verilerine göre kırsal nüfus başına düşen ortalama gelir Edirne'de Türkiye geneline oranla % 56,05, Kırklareli'nde % 44,31, Tekirdağ'da ise % 30,96 daha fazladır. Aynı yıl itibarıyla üç il Türkiye'nin tarımsal üretim değerinden % 3,23 pay almıştır.

GSYİH: Yine 2000 yılı verilerine göre üç ilin Türkiye GSYİH'ındaki payı % 2,52 olmuştur. Aynı dönemde Kırklareli'nde kişi başına GSYİH Türkiye ortalamasının % 49,16, Edirne'de % 23,63, Tekirdağ'da ise % 16,17 yüksek bulunmuştur.

SONUÇ

Türkiye'nin Avrupa'da kalan kısmını oluşturan Trakya'da tarımsal yapı, verimlilik ve tarımsal örgütlülük düzeyi ülke geneline oranla tarımsal üretime daha elverişlidir. Bölge, işletme başına düşen arazi, miktarı ve girdi kullanım düzeyi açısından, Türkiye'ye oranla daha verimli üretim yapabilmek

Çizelge 16: Trakya'daki İllerin Gelişmişlik Sıralaması

İller	Sırası	Endeks
Tekirdağ	7	1,05893
Kırklareli	11	0,86287
Edirne	16	0,56234

Kaynak: www.dpt.gov.tr

Çizelge 17:Trakya'daki İllerin Gelişmişlik Sıralaması

İller	Gelişmişlik Sıralaması		
	Sağlık Sektörü	İmalat Sanayi	Eğitim
Edirne	7	30	12
Kırklareli	15	14	7
Tekirdağ	35	5	8

Kaynak: www.dpt.gov.tr

TRAKYA'DA TARIMSAL YAPI, VERİMLİLİK VE GELİŞİMİŞLİK

Çizelge 18: Bazı Kriterlere Göre Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ İllerine Ait Verilerin Türkiye İle Karşılaştırılması				
İ İstihdam	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ	Türkiye
Tarım İş Kolu/İstihdam (%)	49,60	48,20	38,77	48,38
Sanayi İş Kolu/İstihdam (%)	9,01	17,81	26,22	13,35
Ticaret İş Kolu / İstihdam (%)	8,42	7,46	8,57	9,67
Mali Konular İş Kolu / İstihdam (%)	2,07	1,64	2,12	3,11
Nüfus				
Nüfus	402606	328461	623591	67803927
Şehirleşme	57,35	57,60	63,40	64,90
Yıllık Nüfus Artışı (0/00)	-0,49	5,94	28,52	18,29
Ort. Hane Halkı Büyüklüğü	3,73	3,66	3,79	4,50
Eğitim				
Okur-Yazar Oranı (%)	88,89	92,88	93,01	87,30
İlkokullar Okullaşma Oranı (%)	101,90	103,22	104,72	98,01
Liseler Okullaşma Oranı (%)	44,34	47,61	38,62	36,92
Sağlık				
10000 Kişiyeye Düşen Hekim Sayısı	19,50	9,07	9,53	12,70
10000 Kişiyeye Düşen Diş Hekimi Say.	2,38	1,89	0,37	2,22
10000 Kişiyeye Düşen Eczane Sayısı	3,20	3,53	3,08	2,94
10000 Kişiyeye Düşen Yatak Sayısı	30,95	21,092	16,74	23,04
Tarım				
2000 Yılında Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Üretim Değeri (YTL)	1754	1622	1472	1124
2000 Yılında Tarımsal Üretim Değeri'nin Türkiye'ye Oranı (%)	1,13	0,84	1,26	100
GSYİH				
2000 Yılında GSYİH Payı (%)	0,73	0,72	1,07	100
2000 Yılında Fert Başına GSYİH (YTL)	2271	2740	2134	1837
Kaynak: Başbakanlık DPT,2003,' İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması',				

İçin uygun şartlara sahiptir. Bunu doğal sonucu olarak da bölgede tarımsal verimlilik değerleri Türkiye'ye oranla, hatta bazı gelişmiş ülkelerden bile daha yüksektir.

Bölgede nüfusun önemli bir kısmı geçimini tarımdan sağlamaktadır. Tarımda kişi başına tarımsal üretim değeri ve fert başına GSYİH değerleri Türkiye ortalamasından yüksektir. Ancak tarımda gelişen şartlara uygun yapısal değişikliklerin sağlanması uzun zaman isteyen bir süreçtir.

Trakya'da tarımsal arazi varlığının Türkiye'ye oranla daha yüksek olmasına rağmen sulanan arazi varlığı ve sulu tarım için uygun üretim desenine ulaşamamıştır. Su kaynaklarının daha verimli kullanılması ve üretim deseninin işletme ve ülke ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmesi halinde mevcut potansiyelden daha yüksek oranda faydalanmak mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

- (1) TKB,2006a,'Tarımsal Veriler',TKB,Strateji Geliştirme Başkanlığı,Ankara.
- (2)TKB,2005,TKB Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ İl Müdürlükleri 2005 Yılı Tarım Raporları.
- (3)DPT,www.dpt.gov.tr; (4)TÜİK, www.tuik.gov.tr
- (5)TÜİK ,1991.'1990 Genel Hükûm Sayımı İdari Bölünüş',DİE Yayın No:1457,Ankara.
- (6)TÜİK,2004. DIE. Genel Tarım Sayımı Koy Genel Bilgileri, DIE Yayın No:2898, Ankara.
- (7)DSİ, www.dsi.gov.tr/topraksu.htm, (8)FAO,www.fao.org
- (9)TÜGEM,www.tugem.gov.tr/tugemweb/dgdvecks.html
- (10)TKB 2006b,'TKB 2005 Yılı Faaliyetleri',Ankara.
- (11) AERI,www.aeri.org.tr

TOPRAK KORUMA VE ARAZİ KULLANIM KANUNU SAHİPSİZ KALMASIN

Prof. Dr. Suat ŞENOL*

1965-1971 yılları arasında gerekli olan idari ve teknik altyapısını oluşturarak Türkiye genelinde istikşafı (yoklama) türü toprak etüd ve haritalama çalışmalarını başarıyla tamamlamış olan TOPRAKSU Genel Müdürlüğünün devamı niteliğinde olan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün de kapatılmış olması, 5403 sayılı "Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu"nun uygulanabilmesi için gerekli olan toprak haritalarının kimler tarafından ve nasıl üretileceği, toprak veri tabanının nasıl oluşturulacağı konusunda büyük bir boşluğun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Her ne kadar 5403 sayılı yasada ve daha sonra çıkarılan uygulama yönetmeliğinde konu "Bakanlık (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı) tarafından yapılır veya yaptırılır" ifadesiyle geliştirilmişse de, ülke genelinde toprak etüd ve haritalama çalışmalarına, amaç ve hedeflerini önceden belirleyerek, planlı ve programlı bir şekilde ve gerekli idari ve teknik yapılanmayı sağlayarak zaman geçirilmeden başlanması zorunludur. Bu yapılmadığı takdirde, Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu gereği gibi uygulanamayacak ve amacına hizmet edemeyecek, yanlış kararlar alınması, geleceğe yönelik plan ve projelerin yapılamaması sonucu tarım topraklarının çeşitli yollarla kaybedilmesine yol açabilecektir. Bu nedenle Türkiye'de toprak etüd ve haritalama çalışmalarında mevcut durumun bir değerlendirilmesi yapılarak, geleceğe yönelik öneriler aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

I. Mevcut Toprak Haritaları ve Kullanılabilirliği:

Topraksu Genel Müdürlüğünce 1965-1971 yılları arasında yapılarak 1982-1984 yıllarında revize edilen 1/25.000 ölçekli yarı detaylı toprak haritaları, yapılaş amaçlarına en iyi şekilde hizmet ederek ülke genelinde, havzalar ve iller bazında Türkiye'nin toprak potansiyelini, tarımsal potansiyeli yüksek alanlarını, problemleri toprakları ve arazi kullanma kabiliyeti (AKK) sınıflarını yarı ayrıntılı olarak belirlemesini sağlamıştır. Ayrıca bu haritalar Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından sayısallaştırılarak Coğrafi Bilgi Sistemleri yardımıyla daha kolay ulaşılabilir ve bilgi üretilebilir hale getirilmiştir. Ancak söz konusu toprak etüd ve haritalama çalışmaları:

► Yapımında altlık harita olarak topoğrafik haritaların kullanılmış olması nedeniyle özellikle düz ve düze yakın tarımsal potansiyeli yüksek ova ve havzalarda toprak sınırları sağlıklı olarak belirlenememiştir. Nitekim topoğrafik haritalarda düz arazilerin toprak sınırlarının belirlenip çizilmesinde referans olacak herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

► Topraklar, 1938 eski Amerikan Toprak Sınıflandırma sisteminin Büyük Toprak Grupları ve bunların önemli fazları esas alınarak haritalanmıştır. Ölçülebilen ve gözlenebilen toprak özelliklerini esas almayan pedojenik bir toprak sınıflandırma sistemi olan 1938 toprak sınıflandırma siste-

minde Büyük Toprak Gruplarını birbirinden ayıran kriterlerin açık ve net olmaması nedeniyle etüdü yapan uzmanlar daha çok renk ve ana materyali gözeterek haritalama yapmışlardır. Bunun sonucu, ileri toprak oluş işlemlerinin sonucu olan mollic epipedon, argillic horizon, calcic veya petrocalcic horizon gibi pedojenik horizonları bulunan topraklarla, bu horizonlara sahip olmayan toprakların, aynı Büyük Toprak Grubu olarak haritalanmasına neden olmuştur. Çeşitli üniversitelerde yapılan araştırmalar sonucu bu durum açık bir şekilde ortaya konmuştur.

► Toprakların morfolojik, fiziksel ve kimyasal özelliklerini belirlemek amacıyla çok yetersiz sayıda profil incelemesi yapılmıştır. Örneğin Toprak Taksonomisinde 4 ayrı ordoya giren 28 farklı toprak serisinin bulunduğu Ceyhan ovası sol sahili topraklarını temsilen sadece bir toprak profili incelenmiştir. Ayrıca bazı toprakların sınıflandırılması için gerekli olan mineralojik ve mikromorfolojik analizler yapılmamıştır. Bu nedenle mevcut verilerle ülke topraklarını yeterli düzeyde temsil edecek sağlıklı bir toprak veri bankası oluşturulması mümkün olmamıştır.

► Topraklar, toprak haritasının türü ve yöntemi gereği 1,5 km'ye varan geniş aralıklarla kontrol edilmiş sınırlar bu kontrol noktaları esas alınarak göreceli olarak sadece topoğrafik harita bilgileri ve kısmen arazi gözlemlerine göre çizilmiştir. Haritalamada arazi yüzeyinden yansımaları gösteren hava fotoğrafı veya uydu verileri kullanılmadığından toprak sınırları büyük ölçekli uygulamalar (1/25 000 ve daha büyük) için uygun değildir. Nitekim bu ilkedeki hareket eden zamanın toprak etüd uzmanları, çalışma sonuçlarını 1/100 000 ve 1/200 000 gibi daha küçük ölçeklerde "Havza Raporları" ve "İl Arazi Varlığı" halinde yayınlamışlardır.

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı (sadece önemli olanlar vurgulanmıştır) söz konusu 1/25.000 ölçekli yarı detaylı toprak haritaları günümüz koşullarında ülkenin gereksinimlerini karşılayamamaktadır. Nitekim bu toprak etüd ve haritalama çalışmaları ile:

*Türkiye topraklarının yeter sayıda ve iyi seçilmiş morfolojik, fiziksel ve kimyasal özellikleri belirlenmiş temsili toprak profili bulunmadığından uluslar arası düzeyde birçok gelişmiş ülkede kullanılmakta olan morfo-genetik toprak sınıflandırma sistemlerine (Toprak Taksonomisi ve FAO/UNESCO gibi) göre değişik kategorik düzeylerde taksonomik sınıflı belirlemek mümkün değildir.

*Sadece genel amaçlı, bölgesel düzeyde, 1/100.000 ve daha küçük ölçekli arazi kullanım planlamalarının yapılması mümkün olan bu toprak haritalar, bugün Türkiye'nin ihtiyacı olan ve öncelikle hızla büyümekte olan yerleşim alanlarının çevresindeki arazilerin, Arazi Kullanım Planlaması çalışmalarının yapılması için çok sağlıklı ve yetersizdir.

TOPRAK KORUMA VE ARAZİ KULLANIM KANUNU SAHİPSİZ KALMASIN

*Bu haritalar, arazi toplulaştırması, sulama ve drenaj projelerinin yapılması, tuzluluk ıslahı gibi çalışmalarda ihtiyacı karşılayacak ölçek ve nitelikte değildir. Bu nedenle, DSİ, Tarım Reformu gibi kuruluşlar kendi ihtiyaçları olan haritaları ayrıca hazırlamak gereğini duymakta ve bu da ülke genelinde önemli derecede kaynak israfına neden olmaktadır. Örneğin sulama ve arazi toplulaştırması yapılacak bir alanda, DSİ alanın sulu tarıma uygunluk haritasını hazırlamakta, toplulaştırma projesi için Storie indeks haritası ilgili kuruluş tarafından yaptırılmaktadır. Şayet aynı alanın seri ve fazları düzeyinde ayrıntılı Temel Toprak Haritası yapılmış olsaydı, bu haritanın yorumu ile yukarıda sözü edilen haritaların yanı sıra daha birçok yorum haritası, arazi kullanım plan ve projeleri yeni bir arazi çalışmasına gerek duyulmaksızın hazırlanabilecekti.

*1/25.000 ölçekli yoklama toprak haritaları tarımsal araştırma bulgularının geçerli olduğu toprakların belirlenmesinde ve çiftçilere duyurulmasında da kullanılamamaktadır. Bunun en önemli nedeni toprakların, toprak serileri düzeyinde haritalanmamış olmasıdır. ABD gibi gelişmiş ülkelerde topraklar kalıplaşmış toprak serisi adlarıyla anılmakta ve bir toprak serisinde elde edilen araştırma sonucu bu serinin bulunduğu arazilerde yayım servisleri tarafından güvenle duyurulup uygulanmaktadır.

*Ayrıca mevcut 1/25.000 ölçekli yarı detaylı toprak haritaları karayolu, havaalanı, boru hattı, sanayi tesisi ve yeni yerleşime açılacak alanların güzergah ve yerlerini belirlemede ve Çevre Etki Değerlendirmesi çalışmalarında kullanılacak sağlıklı veri ve detaydan da yoksundur.

Özet olarak, 1/25.000 ölçekli yarı detaylı toprak haritaları artık günümüz koşullarında ihtiyaca cevap verebilecek nitelikte değildir. Zaten bu etüd çalışması yapılmış amaç ve hedeflerine fazlasıyla ulaşmıştır. Bundan sonraki aşama toprak serileri ve fazları düzeyinde ayrıntılı temel toprak etüdlерinin yapılmasıdır.

II.Yeniden Yapılması Önerilen Toprak Etüdleri:

Türkiye'de günümüz koşullarında her türlü arazi ile ilgili planlama, araştırma, proje ve çalışmalarda gerek duyulacak veri ve bilgilerin üretilmesine olanak sağlayacak, 1/25 000 ölçekte (gerek görülen alanlarda daha büyük ölçekte), toprak serileri ve fazlarını gösteren ayrıntılı temel toprak etüdlерinin yapılmaya başlanması zorunludur. Bu çalışmalar 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu'nun öngördüğü "mutlak tarım arazileri, marjinal tarım arazileri, tarım dışı arazileri"nin sağlıklı olarak belirlenebilmesi toprak koruma ve arazi kullanım plan ve projelerinin yapılabilmesi için vazgeçilmez kaynak olacaktır.

Toprak serileri "normal toprak işleme derinliği dışındaki profilleri benzer genetik horizonlardan oluşan ve benzer ana materyal üzerinde oluşmuş" topraklardır. Toprak serileri bütün toprak sınıflandırma sistemlerinde genelleştirmenin en az olduğu en alt kategorik düzeydir. Toprak serileri ve bun-

ların kalıp haline getirilmiş tanımlamaları, kayıtların merkezi bir sistem içerisinde saklanması ulusal toprak etüd programlarının yürütülmesi için zorunludur. Birçok ülkede ulusal toprak etüdleri resmi kurumlar tarafından yürütülmekte ve bulunan ya da tanımlanan her yeni seri ile ilgili tüm veriler böyle merkezlerde belirli formatlarda standart kavram ve ölçütler kullanılarak tek elden depolanmaktadır.

Türkiye'de ise bu görev 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu'nu ve ilgili yönetmeliklerle Tarım ve Köyşleri Bakanlığı ve Tarım İl Müdürlüklerinin sorumluluğuna verilmiştir. Yasada konu hakkında "Bakanlık toprak haritalarını yapar veya yaptırır" ifadesi bulunmaktadır. Ancak, Türkiye'de ve Tarım ve Köyşleri Bakanlığında bu haritaları yapabilecek bilgi birikimi ve deneyime sahip yetişmiş teknik elemanlarının sayısı 20-30 kişiden fazla olmaması bu son derece önemli ve büyük boyutlu haritalama çalışmalarının kimler tarafından ve nasıl yapılacağı konusunu gündeme getirmektedir.

Toprak serileri baz alınarak toprak etüd ve haritalama çalışmalarının yapılmasının yararları aşağıda verilmiştir:

► Toprak serileri toprak sınıflandırmasında en alt kategorik düzey olduğundan, topraklar bir defa seri düzeyinde tanımlanıp haritalandıktan sonra daha sonraki dönemlerde yeni toprak sınıflandırma sistemleri geliştirildiğinde ek bir arazi çalışması yapılmasına gerek duyulmayacaktır.

► Toprak serilerinin tanımlaması topraklara ilişkin tüm özelliklerin belirlenmesini gerektirdiğinden, sağlıklı bir toprak veri bankası oluşturulması mümkün olacak ve bu veriler gerektiğinde toprak sınıflaması dahil birçok amaçlarla kullanılıp yorumlanabilecektir. Böylece yeni bir arazi çalışması gerektirmeden 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu'nun öngördüğü "mutlak tarım arazileri, marjinal tarım arazileri, tarım dışı araziler" ile AKK, SAT ve benzeri arazi sınıflama ve yorum çalışmaları yapılabilecek, toprak koruma ve arazi kullanım plan ve projeleri hazırlanabilecektir.

► Topraklara ilişkin verilerin toprak serileri bazında toplanması, ülke topraklarının mevcut toprak sınıflandırma sistemlerinin herhangi birine göre ve herhangi bir kategorik düzeyde (familya, alt grup, büyük grup, altordo, ordo gibi) taksonomik sınıfının belirlenmesi mümkün olacaktır.

► Toprak serileri belli bir ana materyal ve jeomorfolojik birim üzerinde oluşmuş olan toprak bireyleri olduğundan, bu şekilde yapılmış haritalar ayrıntılı arazi kullanım planlaması ve çevre etki değerlendirmesi çalışmalarında en önemli veri kaynakları olacaktır.

► Belli bir toprak serisinde yapılan araştırma sonuçları aynı toprak serisinin yayılım gösterdiği tüm alanlar için geçerli olduğundan gerek deneme kurulacak yerin seçimi, gerekse deneme sonuçlarının yayınlanması daha sağlıklı olarak yapılabilecektir.

TOPRAK KORUMA VE ARAZİ KULLANIM KANUNU SAHİPSİZ KALMASIN

Türkiye çok farklı ekolojik bölgeler ve buna bağlı olarak farklı toprak, topoğrafya, bitki örtüsü ve iklime sahip bir ülke olduğundan toprakların seri düzeyinde haritalanmasında altlık harita olarak çok değişik kartografik materyallerin kullanılmasını gerektirmektedir. Bu amaçla en çok kullanılacak kartografik materyaller, büyük ölçekli hava fotoğrafları ve bazı bölgeler için (özellikle kurak ve yarı kurak) sayısal uydu verileridir. Büyük ölçekli topoğrafik haritalar, her ikisinin de kullanıldığı durumlarda baskı haritalarının hazırlanmasında vazgeçilmez veri kaynakları olacaktır. Bu veriler aynı zamanda şimdiki arazi kullanım haritalarının hazırlanmasında da altlık harita olarak kullanılabilir.

Tüm Türkiye'de ülke bazında topyekün ayrıntılı temel toprak etüdlerine başlamak ve yürütmek pratik olarak mümkün değildir. Bu nedenle öncelikle hızla büyümekte ve gelişmekte olan yerleşim yerlerinin çevresi ile tarımsal potansiyeli yüksek alanlardan başlanılacak şekilde çalışmalar planlanmalıdır. Ayrıca yerleşim alanlarının bulunduğu yerler hariç, tarımsal potansiyeli düşük olan arazilerde (aşırı eğimli, doğal toprağı çok az veya hiç kalmamış) ayrıntılı etüdlerin yapılmasına da gerek yoktur. Bu alanlar için daha önce yapılmış 1/25.000 ölçekli yarı detaylı büyük toprak grupları bazında yapılmış haritalar çok az bir arazi çalışması ile toprak serileri haritasına dönüştürülebilir ve gerek görüldüğünde sınırlar hava fotoğrafları veya uydu görüntüleri yardımıyla revize edilebilir. Tarımsal potansiyeli düşük olan bu tip arazilerin Türkiye yüzölçümünün önemli bir kısmını oluşturduğu da unutulmamalıdır.

III. Kullanılacak Toprak Sınıflandırma Sistemleri

Toprak sınıflandırma sistemleri yapıldığı dönemin bilgi düzeyini yansıtmaktadır. Nitekim, topraklar hakkındaki bilgiler çoğaldıkça sınıflandırma sistemleri de sürekli olarak güncelleştirilmiş ve değiştirilmiştir. Örneğin 1938 Eski Amerikan Toprak Sınıflandırma Sistemi 1950 yılına kadar ABD'de toprak serisi ve fazları düzeyinde yapılan toprak etüdülerinde yetersiz kalması nedeniyle yeni bir morfo-genetik toprak sınıflandırma sistemi geliştirilmesi çalışmalarına başlanmıştır, bunun sonuçları 1960 yılında 7. Yaklaşım ve 1975 yılında Toprak Taksonomisi adı altında yayımlanarak kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra 1975 Toprak Taksonomisi'nin sürekli olarak güncelleştirilmesi gereği duyulmuş 1999'da 2 yeni ordonun eklenmesiyle yeniden yayınlanmıştır. Bu arada FAO ve UNESCO daha küçük ölçekli çalışmalar için uygun olan Dünya Toprak Haritalaması Lejantını 1974 ve 1990 yıllarında güncelleştirerek kullanıma sunmuşlardır.

Bütün bunlar gösteriyor ki Türkiye'nin belli bir Toprak Sınıflandırma Sistemine bağlı kalarak toprak etüd ve haritalama çalışmalarını yönlendirmesi doğru olmayacaktır. Bu nedenle II. bölümde toprakların, bütün toprak sınıflandırma sistemlerinde en alt kategorik düzey olan toprak serileri bazında haritalanması önerilmiştir. Topraklara ait veriler bir merkezde seri bazında toplandığı takdirde mevcut tüm toprak sınıflandırma sistemlerine göre her kategorik düzeyde

sınıflandırılabilir. Ayrıca bu sistemlerle bu güne kadar olduğu gibi sonradan olabilecek değişikliklere göre sınıflandırmalar yeniden revize edilebilecek ya da yeni bir toprak sınıflandırma sistemi geliştirildiğinde ona göre toprak serilerinin taksonomik sınıfı belirlenebilecektir.

Bugün hemen hemen bütün dünya ülkelerinde ve uluslar arası yayınlarda, toprakların sınıflandırılmasında, Toprak Taksonomisi ve FAO/UNESCO Dünya Toprak Haritası Lejantı kullanılmaktadır. İlk aşamada Türkiye'de tanımlanan veya tanımlanacak olan toprak serilerinin her kategorik düzeydeki (familya, alt grup, büyük grup, alt ordo ve ordo) taksonomik sınıfı Toprak Taksonomisi (1999)'a göre belirlenmeli ve kullanılmalıdır. Ayrıca Türkiye'nin FAO/UNESCO Dünya Toprak Haritası Lejantı (1990)'a göre küçük ölçekli bölgesel ve ülke düzeyinde toprak haritaları hazırlanmalıdır.

İkinci aşamada, Türkiye topraklarının % 90'a yakın bir kısmı toprak serileri bazında tanımlanıp incelendikten sonra uluslar arası kabul görmüş olan bu sistemlerin yanı sıra, ULUSAL TOPRAK SINIFLANDIRMA SİSTEMİ'nin de geliştirilmesi ana hedeflerimiz içerisinde yer almalıdır. Tüm dünyada yaygın olarak kullanılmakta olan toprak sınıflandırma sistemlerinde de uzun yıllar ülkenin değişik bölgelerinde ayrıntılı toprak etüd ve haritası yapma imkanını bulmuş olan bizler tarafından Türkiye Topraklarını Sınıflandırmada, bize göre yanlış uygulamalar olduğunu saptamış bulunmaktayız. Nitekim Toprak Taksonomisinde bazı toprakların sınıflandırılmasında Türkiye toprakları için gereksiz olabilecek ayrıntılara yer verilmiş, buna karşılık bize göre anlamlı olan ve sınıflandırmada kullanılması gereken ayrıntılar göz ardı edilmiştir. Buda, uluslar arası platformlarda Türkiye topraklarını anlatıp tanıtmamızda kullanacağımız Toprak Taksonomisi ve FAO/UNESCO sistemi yanı sıra ulusal bir toprak sınıflama sisteminin geliştirilmesi gerektiğinin bir kanıtıdır. Böyle bir çalışma aynı zamanda dünya topraklarının sınıflandırılmasında kullanılan sistemlerin de gelişmesine katkıda bulunacaktır.

IV. Yeni Toprak Etüdüleri İçin Gerekli Olan Yapılanma ve Eğitim:

Yukarıda önerilen ve tüm Türkiye'yi kapsayacak olan ayrıntılı temel toprak etüd ve haritalama çalışması birkaç yılda tamamlanabilecek bir çalışma değildir. Ayrıca, şu anda olduğu gibi bir şube müdürlüğüne yürütülmesi ve organize edilmesi mümkün değildir. Şayet geriye dönüp 1965-1971 ve daha sonraki yıllarda yapılan toprak etüd ve haritalama çalışmaları sırasındaki TOPRAK-SU Genel Müdürlüğü bünyesindeki yapılanmayı inceleyecek olursak, detaylı temel toprak etüdülerine başlamak, çok kapsamlı bir yeniden yapılanmayı gerektirmektedir. Bu kapsamlı yeniden yapılanma kalıcı ve sürekli olmalıdır. 1965 yılında başlatılan çalışmaların daha sonraki yıllarda kesintiye uğraması, laboratuvar olanakları ve yetişmiş elemanlarını kaybetmiş olmasının en önemli nedeni kalıcı ve sürekliliği olan bir birimin şemsiyesi altında çalışmaların yürütülmemiş olmasıdır.

Toprak etüd ve haritalama çalışmaları arazi, laboratuvar ve büro çalışmalarını içeren, kapsamlı bir çalışmadır. Toprak

TOPRAK KORUMA VE ARAZİ KULLANIM KANUNU SAHİPSİZ KALMASIN

uzmanları yanı sıra jeolog, botanikçi, kimyager, agronom, ekonomist ve bilgisayar programcısı gibi birçok bilim dalından uzmanların katkısını gerektirmektedir. Toprak etüd ve haritalama çalışmalarının başarısı farklı bilim dallarından uzmanların, çok çeşitli laboratuvarların (CBS, kartoğrafya ve fiziksel, kimyasal, mineralojik analiz laboratuvarları) arasında koordineli çalışılmasına bağlıdır. Bu ise toprak etüdüne katkısı bulunacak tüm laboratuvar, uzman ve elemanların SÜREKLİLİĞİ olan bir birimin şemsiyesi altında toplanması ile mümkün olacaktır.

Ayrıca toprak etüd ve haritalama çalışmaları, özel bilgi ve beceri gerektiren zahmetli yorucu ve fedakarlık isteyen arazi çalışmalarını içeren USTA - ÇIRAK yöntemi ile arazi çalışmaları sırasında yetişecek Ziraat Fakültelerinin Toprak Bölümlerinden mezun olmuş etüdçüler tarafından yapılabilecek önemli doğal kaynak envanteri belirleme çalışmalarıdır. Günümüz koşullarında devlet memurlarına verilen yolluk ve sağlanan olanaklarla günlerce, arazide toprak etüd ve haritalama yapmak mümkün değildir. Bu nedenle de mülga Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün usta konumundaki toprak etüd uzmanları ya emeklilik yada başka alanlarda çalışmayı tercih etmeleri nedeniyle birer birer kaybedilmiştir.

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde reform niteliğinde yeni bir yapılanmaya gidilmeli ve gerekli her türlü donanım, laboratuvar alet ekipman ve elemana sahip yeni bir ULUSAL TOPRAK ENSTİTÜSÜ kurulmalıdır. Özel statüsü ve döner sermayesi bulunacak olan bu enstitü 1/25.000 ölçekli seri bazında ayrıntılı temel toprak haritalarının yapılması yanında Türkiye'deki her türlü ihtiyaç duyulan toprak ve arazi sınıflama haritalarının yapılması, çoğaltılması ve satışı gerçekleştirerek bir yerde kendi kendini finanse eden KALICI bir kurum haline gelecektir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde sürdürülmekte olan yeniden yapılanma çalışmaları böyle bir enstitünün kurulması için iyi bir fırsat olup, kaçırılmaması gerekmektedir.

ULUSAL TOPRAK ENSTİTÜSÜ 'nün kurulması, Türkiye'de şu anda varolan toprak etüd çalışmalarındaki dublikasyonları ve kaynak israfını da önleyecektir. Bu enstitü kuruluş aşamasında kalifiye eleman sıkıntısı çekebilir, ancak Üniversitelerden bu konuda yardım alınarak bu sıkıntı giderilebilir. Kuruluş aşamasından sonra usta çırak sistemi içerisinde enstitü kendi, elemanını kendisi yetiştiren bir eğitim kurumu haline gelebilecektir.

V. Şimdiki Arazi Kullanımının Haritalanması:

Dinamik bir yapıya sahip olan arazi kullanımının haritalanması, ayrıntılı temel toprak etüd ve haritalama çalışmalarına göre çok daha kolay ve kısa zamanda yapılabilecek çalışmalardır. Ayrıntılı toprak etüdü yapılan alanlarda altlık harita olarak kullanılan hava fotoğrafları veya uydu verilerinin yorumu ile birlikte arazi kontrolleri ile toprak etüd çalışmasının yan ürünü olarak hazırlanabilecektir. Diğer alanlar için kurulması önerilen ULUSAL TOPRAK ENSTİTÜSÜ 'nün bünyesinde yer alacak olan Uzaktan Algılama Laboratuvarında

sayısal uydu verilerinin yorumu ve sınıflandırılması sonucu elde edilecek görüntülerin çok az bir arazi çalışması ile arazi kullanım haritalarına dönüştürülmesi mümkün olacaktır.

Şimdiki arazi kullanım haritalarının yapılması için ayrı bir yapılanmaya gidilmesine gerek görülmemektedir. Söz konusu haritaların hazırlanması ULUSAL TOPRAK ENSTİTÜSÜ 'nün görevleri arasında yer alabilir.

VI. Sonuç

1965-1971 yılları arasında yapılarak 1982-84 yıllarında revize edilen 1/25.000 ölçekli yarı detaylı toprak haritaları günümüz koşullarında ülkenin gereksinimlerine yeterli ölçüde cevap verecek nitelikte değildir. Bu nedenle, öncelikle Türkiye'nin tarımsal potansiyeli yüksek alanlarında başlanılarak 1/25.000 ölçekli toprak serileri ve önemli fazları bazında ayrıntılı toprak etüd ve haritalama çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Toprak haritalarının stratejik önemi olması, harita bilgileri ve toprak sınırları bazı arazi sahiplerinin lehine sonuçlar doğurabilmesi gibi nedenlerle devlet tarafından yapılmasında yarar görülmektedir. İhale usulü kullanılarak, 5403 sayılı kanunda belirtildiği şekilde "Bakanlık tarafından yapılır, yaptırılır" ifadesinden çıkan anlamda da olduğu gibi, özel sektöre yaptırılmasının belirtilen nedenlerle sakıncaları bulunmaktadır. Türkiye'nin özel sektörde görev yapacak yetişmiş toprak etüdcüsü açığı da vardır. Ayrıca bu çalışmalar parça parça birbirinden bağımsız olarak yürütülebilecek çalışmalar olmayıp ülke bir bütün olarak ele alınmalı ve bir elden yönetilip planlanmalı çalışmaların standardizasyonu ve sürekliliği sağlanmalıdır.

Toprakların sınıflandırılmasında tüm dünyada yaygın olarak kullanılmakta olan morfo-genetik toprak sınıflandırma sistemleri (özellikle ayrıntılı temel toprak etüdülerinde Toprak Taksonomisi ve Bölge veya ülke düzeyindeki küçük ölçekli çalışmalarda ise Toprak Taksonomisi ve FAO/UNESCO Dünya Toprak Haritası Lejantı) kullanılmalı ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanununda öngörülen ulusal toprak sınıflandırma sisteminin yapılmasına da olanak verecek, toprak veri bankası oluşturulmalıdır. Şimdiki arazi kullanım haritalarının yapılması da dahil olmak üzere, ayrıntılı temel toprak etüdülerinin yapımını üstlenecek sürekli bir birim olan ULUSAL TOPRAK ENSTİTÜSÜ zaman geçirilmeden kurulmalıdır.

03/07/2005 tarihinde yasallaşan Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanununun yürürlüğe girmiş olmasına rağmen, yasanın gereği gibi uygulanabilmesi için gerekli olan toprak haritalarının mevcut olmaması uygulamada önemli sakıncalar doğurabilmektedir. Yasa gereği illerde oluşturulmuş olan Toprak Koruma Kurulları, sağlıklı harita bilgi ve verilerinden yoksun olduklarından, 5403 sayılı yasanın amaç ve kapsamına ters düşecek, topraklarımızı ve doğal kaynaklarımızı geri dönüşümsüz olarak kaybetmemize yol açabilecek kararlar almak durumu ile karşı karşıya kalabileceklerdir. Bu da Türkiye'de toprak etüdüleri için gerekli olan kurumsallaşmanın daha fazla zaman geçirilmeden uygulamaya konulmasını zorunlu kılmaktadır.

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

TOPRAK KORUMA PROJESİ HAZIRLAMA

ASGARİ ÜCRET TABLOSU

1 - 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Yasası uyarınca yapılacak Toprak Koruma Projelerini hazırlayacak, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Meslek İçi Eğitim ve Belgelendirme Yönetmeliği hükümlerine göre yetkili ziraat mühendisleri, "Ziraat Mühendislerinin Görev ve Yetkilerine İlişkin Tüzük" ve "TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Serbest Müşavirlik, Mühendislik Hizmetleri ve Belgelendirme Yönetmeliği" uyarınca görev yaparlar.

2 - Toprak Koruma Projelerinde, ana hizmet kalemleri ve bu kalemlere ilişkin YTL/ saat hesaplamaları aşağıdaki gibidir;

A - ARAZİ ÇALIŞMASI

a) Araç gideri

Yakıt gideri ;

Benzin : 0.15 kg/sa * 120 hp = 18.00 kg / sa

Yağ : 0.03 kg/sa * 120 hp = 3.60 kg / sa

21.60 kg / sa

Araçın 1 saatte 70 km. hız yaptığı kabul edilerek; Araçın yakıt sarfiyatı ; $21.60 / 70 = 0.31 \text{ kg / km.}$

Kg. yakıt ücreti 2006 rayiçi 2.92 YTL (Bayındırlık Bakanlığı 04.108 den)

Araçın yakıt gideri ; $0.31 * 2.92 = 0.9052 \text{ YTL / km}$

Çift şoför mahalli 120 hp arazili pikap (53557 * 1.080) = **57.842YTL**

Amortisman = 0.0001441

Yedek parça = 0.0000767

Tamir bakım = 0.0000187

Sermaye faizi + sigorta = 0.0000403

Montaj, demontaj = 0.0000173

K = 0.0002971

Bu hesaplamalarla 1 saatlik araç gideri şöyle bulunmaktadır;

$57842 * 0.0002971 = 17.184858 = 17.18 \text{ YTL / saat}$

b) Eleman Gideri

ba) Ziraat Mühendisi Ücreti (İller Bankası 102) **13.25 YTL/saat**

bb) Şoför (İller bankası 01401) **3.59 YTL / saat**

bc) Teknisyen (İller bankası 01515) **4.10 YTL / saat**

bd) Vasıfsız işçi 2 kişi (İller bankası 01501) $2 * 2.39 = 4.78$

Bu hesaplamalarla;Eleman gideri toplamı **25.72 YTL/saat**

Arazi çalışması toplamı : $17.18 + 25.72 = 42.90 \text{ YTL / saat}$

Çalıştırılması halinde, diğer teknik eleman ücretlerinde, ziraat mühendisi ücretleri (YTL/saat) baz alınacaktır.

B - BÜRO ÇALIŞMASI

a) Ziraat mühendisinin büro çalışması bedeli **13.25 YTL / saat**

b) Yardımcı personelin büro çalışması bedeli 6.49 YTL / saat (01515 ve 01501 no'lu pozlar)

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI TOPRAK KORUMA PROJESİ HAZIRLAMA ASGARİ ÜCRET TABLOSU

Büro çalışması toplamı $13.25 + 6.49 = 19.74$ YTL / saat

C - HİZMET ALIMLI

Büro ve arazi çalışması toplamının % 25'i olarak hesaplanacaktır.

Toprak Koruma Projesi için yapılması gerekebilecek (harita satın alınması, laboratuvar analizleri, uydu görüntüleri alımı, sayısal veriler vb.) hizmet satın alınmalarının bedeli, yukarıda belirtilen % 25 oranının üzerinde olursa, ayrıca hizmet bedelleri saptanarak Proje toplam bedeline eklenir.

3 - Yukarıda yapılan YTL/ saat hesaplamaları, aşağıdaki formüle uygulanacaktır:

$$P = A + B + H + K + M + V$$

Proje Bedeli (P)

Arazi (A) = 42.90 * Arazi çalışmasında geçen saat

Büro (B) = 19.74 * Büro çalışmasında geçen saat

Hizmet Alımları (H) = (A + B) * 0.25

Yüklenici karı (K) = (A + B + H) * 0.25

Mali sorumluluk (M) = (A + B + H + K) * 2

Katma Değer Vergisi (V) = (A + B + H + K + M) * 0.18

4 - Toprak Koruma Projelerinde, arazi ve büro çalışmalarında çalışma süreleri 8'er saatten az olarak hesaplanamayacaktır.

5 - Bu çerçevede, Toprak Koruma Projeleri hazırlayacak yetkili ziraat mühendislerinin, yapacakları projeler için en düşük proje bedeli şu şekilde hesaplanacaktır:

Arazi (A) = 42.90 YTL * 8 saat = 343.20YTL

Büro (B) = 19.74 * 8 saat = 157.92 YTL

Hizmet Alımları (H) = (343.20 + 157.92) * 0.25 = 125.28 YTL

Yüklenici karı (K) = (343.20 + 157.92 + 125.28) * 0.25 = 156.60 YTL

Mali sorumluluk (M) = (A + B + H + K) * 2 =

(343.20 + 157.92 + 125.28 + 156.60) * 2 = 1566.00 YTL

Katma Değer Vergisi (V) = (343.20 + 157.92 + 125.28 + 156.60 + 1566.00) * 0.18 = 423.00 YTL

P = A + B + H + K + M + V

P = 343.20 + 157.92 + 125.28 + 156.60 + 1566.00 + 423.00 = 2772.20 YTL

6 - Toprak Koruma Projelerinde, yukarıda belirtilen 2772.20 YTL, en düşük proje bedelidir. Çalışma saatlerinin arttığı ve proje niteliğinin zorlaştığı durumlarda, ziraat mühendisi, yukarıda belirtilen verileri temel alarak Proje Bedelini saptar.

7 - 8 saatlik arazi ve 8 saatlik büro çalışması karşılığı, yetkili bir ziraat mühendisinin toprak koruma projesi hazırlayabileceği en fazla arazi büyüklükleri, çalışmanın zorluk derecesine göre, aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

Çok zor arazi 10 hektar

Zor arazi 25 hektar

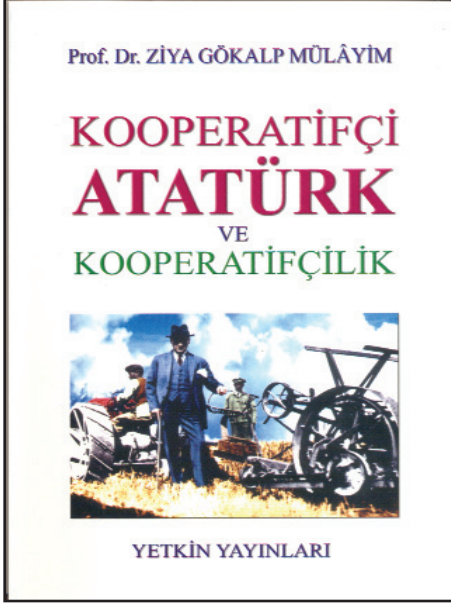
Orta zorlukta arazi 50 hektar

Kolay arazi 75 hektar

Bunun yanında, arazinin ve yapılacak işin zorluk derecesi arttıkça, ziraat mühendisi, alanda yapacağı ilk inceleme sonrasında, bir günde toprak koruma projesi hazırlayacağı alan miktarını azaltmak hak ve yetkisine sahiptir.

Yetkili ziraat mühendisi, projeyi hazırlarken, proje sahası yanında projenin etkileyeceği ve projenin etkileyeceği alanları da Proje alanı olarak dikkate alacaktır.

8 - Yapılan tüm Toprak Koruma Projeleri, Ziraat Mühendisleri ODASI'nın mesleki denetiminden geçirilecektir. Mesleki denetim harçlarının, proje bedelinin en az % 2'si olarak tahsil edilmesi konusunda ODA takdir yetkisine

Prof. Dr. Ziya Gökalp Mülâyim'in yeni kitabı:

KOOPERATİFÇİ ATATÜRK ve Kooperatifçilik

Türkiye'de kooperatifçiliğin en yetkin uzmanı ve en deneyimli kooperatifçi bilim ve siyaset adamı olarak isim yapmış eski parlamenter Prof. Dr. Ziya Gökalp Mülâyim, uzunca bir süredir özel bir itina ile hazırladığı Atatürk'ün kooperatifçiliğe ilişkin düşün ve eylemlerini konu alan ve pek çoğu Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmış olan yazılarını, çeşitli üniversitelerde vermiş olduğu "Atatürk ve Kooperatifçilik" konulu konferansların metinlerini ve kendisi ile Atatürk konusunda yapılmış söyleşileri

KOOPERATİFÇİ ATATÜRK ve Kooperatifçilik adlı yeni bir kitapta toplamış. Yetkin Yayınlarından çıkan ve 328 sayfa olan bu kitapta aslında yukarıda söylenenlerden çok daha fazlası var.

Kitap iki bölümden oluşuyor: Birinci bölüm tamamen Atatürk'e ayrılmış. Kooperatifçi Atatürk başlıklı ve 100 sayfalık bu bölümde, Atatürk'ün kooperatifçiliğe ilişkin düşünceleri ve eylemleri akıcı bir üslupla ve başka hiçbir yerde bulunamayacak ayrıntılarla ele alınan beş makalesi (Cumhuriyet'te yayımlanmış), bir bildirisi ve bir de söyleşisine yer verilmiş Atatürk'ün bir toplumsal kalkınma ve yoksullukla savaşım aracı olarak algıladığı ve geliştirilmesi konusunda büyük çaba harcadığı kooperatifçiliğe ilişkin söz ve eylemleri, günümüz kooperatifçiliğine ve kalkınma politikalarına da ışık tutmaktadır.

Kitabın Kooperatifçilik başlıklı ikinci bölümünde ise Türk kooperatifçiliği ve tarımının son dönemdeki durumu ve sorunlarını irdeleyen yine Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmış 10 makale, çeşitli bildiri ve söyleşilere yer verilmiş. Prof. Mülâyim, kooperatifçiliğin günümüzdeki durumunu değerlendirirken, Atatürk döneminin "altın çağı" ile kıyaslanamamasına ve tüm karşı devrim hareketlerine karşın kooperatifçiliğin hala yaşamakta ve gelişmekte olduğuna dikkat çekmekte.

(Hüseyin Polat, ILO Uzmanı, Cenevre)